

**ANADOLU ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ
HEYKELTİRAŞLIĞINDA AYAKKABI
BETİMLEMELERİ**

Hazal İştar KOÇYİĞİT

**Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Hasan KASAPOĞLU
2022
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**

Hazal İştar KOÇYİĞİT

**ANADOLU ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ
HEYKELTİRAŞLIĞINDA AYAKKABI BETİMLEMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Hasan KASAPOĞLU**

ERZURUM – 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
LEVHALAR DİZİNİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	XXXI
GİRİŞ	1
I. AMAÇ ve KAPSAM.....	1
II. YÖNTEM.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK DÖNEMDE AYAKKABI ÜRETİMİ.....	3
--	----------

İKİNCİ BÖLÜM

MİKEN DÖNEMİ'NDEN ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ ÖNCESİNE KADAR AYAKKABILARIN TİPİ, STİLİSTİK ve İKONOĞRAFİK GELİŞİMİ .	6
--	----------

2.1. MİKEN DÖNEMİ

2.2. ARKAİK ve KLASİK DÖNEM.....	7
2.2.1. Sandalet	8
2.2.1.1. Krepides.....	11
2.2.1.2. Trochades	13
2.2.2. Terlikler	14
2.2.3. Botlar/Çizmeler	14
2.2.3.1. Endromides	15
2.2.3.2. Embades	15
2.2.4. Kothornoi/Kothornos	16
2.3. HELLENİSTİK DÖNEM.....	17
2.3.1. Sandalet	18
2.3.1.1. Krepides.....	20
2.3.1.2. Trochades	22
2.3.1.3. Lingulalı Sandalet.....	22

2.3.2. Botlar/Çizmeler	27
------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ HEYKELTİRAŞLIĞINDA AYAKKABI BETİMLEMELERİ

3.1. SOLEAE / SANDALIA	29
3.1.1. Parmak Arası Sandalet	32
3.1.2. Crepidae/Krepidae.....	34
3.1.3. Lingulalı Sandalet	35
3.1.4. Carbatinae.....	36
3.1.5. Gallicae.....	37
3.1.6. Sculponeae	39
3.1.7. Trochades	40
3.2. BOTLAR/ÇİZMELER.....	41
3.2.1. Caligae.....	41
3.2.2. Endromides.....	42
3.2.3. Embades	43
3.2.4. Aslan Postlu Botlar/Çizmeler.....	43
3.2.5. Pero.....	48
3.2.6. Calcei.....	49
3.2.6.1. Calceus Patricius	51
3.2.6.2. Calceus Senatorius.....	54
3.2.6.3. Calceus Equestrian	56
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA	62
KATALOG	71
LEVHALAR.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....	337

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ANADOLU ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ HEYKELTİRAŞLIĞINDA
AYAKKABI BETİMLEMELERİ****Hazal İştar KOÇYİĞİT****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hasan KASAPOĞLU****2022, 338 sayfa****Jüri: Doç. Dr. Hasan KASAPOĞLU (Danışman)
Prof. Dr. Cevat BAŞARAN
Dr. Öğr. Üyesi Hacer KUMANTAŞ**

Bu tezde MÖ 27 – MS 395 yılları arasında hüküm sürmüş Roma İmparatorluk Dönemi heykel sanatının Anadolu örneklerinde yontulmuş olan ayakkabıların, dönemin sanat ve estetik anlayışı ile inanç ve toplumsal normları göz önünde bulundurularak kökenleri, ve diğer geçmiş medeniyetlerle stil benzerlikleri ve farklılıkları da dâhil edilip çeşitli kıstaslarla ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

Bununla birlikte, Anadolu odaklı eserler incelenirken oluşturulacak tipoloji yardımıyla günümüze kadar koruna gelmiş Roma İmparatorluk Dönemi ayakkabıları da stilistik, ikonografik ve tipoloji karşılaştırmalara tabi tutularak, dönemin ayakkabı türlerinin heykel sanatına gerçekçi bir üslupla mı yoksa sanatçının hayal gücüyle mi yansıtıldığı; Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlığındaki kopya eserlerde ve özgün Roma plastik eserlerinde yontulan ayakkabıların Roma Dönemi'ne mi özgü, yoksa Grek/Hellenistik Dönem kopyalarından kaynaklı mı olduğu sorusuna da cevap aranmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının temel materyalini, Anadolu kökenli olup, bilimsel yayın çalışmaları tamamlanmış Roma İmparatorluk Dönemi heykeltraşlık eserlerinden, ayakkabılı olanlar oluşturmaktadır.

Bu tezde ilk olarak konuyla bütünlük kurulması amacıyla ayakkabının tarihsel gelişimi, Antik Dönem ayakkabı tipleri araştırılmıştır. Anadolu'da bulunmuş Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltıraşlık eserleri için Anadolu'daki heykel atölyelerinde tespit edilmiş heykeltıraşlık eserleri ve Türkiye'deki arkeoloji müzelerinde sergilenen heykeltıraşlık eserler hakkında ayrıntılı ve titiz bir şekilde her türlü görsel ve yazınsal kaynak taraması yapılarak konu hakkında bir literatür çalışması yapılmıştır.

Tez kapsamına alınan heykeltraşlık eserlerin değerlendirilmesi yapılırken söz konusu eserlerin ikonografik, stilistik ve tipolojik özellikleri ve bulundukları antik kentlerdeki buluntu konumları-kontekstleri göz önünde bulundurulmuştur. Anadolu'da bulunmuş olan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait heykeltraşlık eserlerinde yontulmuş olan ayakkabılar akademik bir yayında ilk kez toplu bir şekilde konu edinilmiştir. Konu işlenirken izlenecek metotlarla ayakkabıların heykel sanatı ve özellikle imparatorların heykel ve kabartmalarında halk ve düşmanlarının üzerinde gücünü ve yetkinliğini gösteren bu zarif bir propaganda malzemesi üzerinden döneminin sanat, inanç ve toplumsal anlayışı, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumunun anlaşılabilirliğine katkıda bulundurmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayakkabı, Anadolu, Roma İmparatorluk Dönemi, Heykel

ABSTRACT**MASTER THESIS****DEPICTIONS OF FOOTWEAR IN ROMAN IMPERIAL SCULPTURE IN ANATOLIA****Hazal İştar KOÇYİĞİT****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan KASAPOĞLU****2022, 338 pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Hasan KASAPOĞLU (Advisor)****Prof. Dr. Cevat BAŞARAN****Assist. Prof. Dr. Hacer KUMANTAŞ**

Footwears, which were invented by human beings to protect their feet against harsh climatic and geographical conditions, and which developed over time and became a status quo determinant, appear as distinguished examples in the art of sculpture. Considering the stylistic and typological features seen in these footwear descriptions, various studies have been carried out on the need to be considered as a criterion in sculpture-oriented dating. Shoes in sculptures; Types of these types were examined on the basis of criteria such as sole shape, sole height, claw shape, shoe tying style and style, and ornamentation on shoes. In this thesis, the shoes carved in Anatolian examples of the sculpture art of the Roman Imperial Period, which reigned between 27 BC and 395 AD, were analyzed with various criteria, including their origins, style similarities and differences with other past civilizations, considering the art and aesthetic understanding of the period, belief and social norms. explained in detail and comprehensively. In addition, with the help of the typology to be created while examining the Anatolian-oriented works, the Roman Imperial Period shoes, which have been preserved until today, are also subjected to stylistic, iconographic and typological comparisons, and whether the shoe types of the period are reflected in the sculpture art with a realistic style or with the imagination of the artist; It has also been tried to find an answer to the question of whether the shoes carved in the replica works of Roman Imperial Period sculpture and original Roman plastic works are specific to the Roman Period or whether they originate from the Greek/Hellenistic Period copies. The basic material of the thesis work consists of the shoe types of the Roman Imperial Period sculpture works of Anatolian origin, whose scientific publications have been completed. In this thesis, first of all, the historical development of shoes and the types of shoes of the Antique Period were investigated in order to establish integrity with the subject. A literature study was conducted on the subject by scanning all kinds of visual and literary sources in a detailed and meticulous manner about the sculptures found in the sculpture workshops in Anatolia for the Roman Imperial Sculpture works found in Anatolia and the sculptures exhibited in the archeology museums in Turkey. While evaluating the sculptural works included in the thesis, the iconographic, stylistic and typological features of the works in question and the location-contexts of the finds in the ancient cities were taken into consideration. The shoes carved in the sculptural works of the Roman Imperial Period found in Anatolia were discussed collectively for the first time in an academic publication. The art, belief and social understanding of the period contributed to the understanding of the socio-cultural and socio-economic situation through this elegant propaganda material, which shows its power and competence over the people and their enemies, especially in the sculptures and reliefs of the emperors, with the methods to be followed while the subject is being handled.

Keywords: Footwear, Anatolia, Roman Imperial Period, Sculpture

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	: Bakınız
Ed.	: Editör
Kat.	: Katalog
Lev.	: Levha
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
NO	: Numara
Pl.	: Plate
Res.	: Resim
ss.	: Sayfa Sayısı
Syf.	: Sayfa

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1: Fort Cave Sandaleti (https://pages.uoregon.edu/connolly/FRsandals.htm (E.T. (10.05.2022)	121
Levha 2: Uzun Kapalı Bot Biçimli Pişmiş Toprak Ryton, MÖ yaklaşık 1300 (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , <i>Footwear in Ancient Greece Through the Works of Art of The National Archeological Museum Krepides, Trochades, Endromides and Embades</i> . Maria Logigianni-Georgakarakos (Ed.)The Countless Aspectsof Beauty in Ancient Art(ss.209-236), Fig. 1, syf. 209).....	122
Levha 3: Vapheio Tholos Tipli Mezardan Altın Kadeh Üzerine İşlenmiş deri Kayışlarla Bağlanmış Kapalı Bot, MÖ yaklaşık 1400 (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 210, fig.3)	123
Levha 4a: Siyah Figür Tekniği'nde Ayakkabıcı Amphora. MÖ 500 - 470, https://www.ashmolean.org/shoemaker-vase#listing_156081_0 (E.T. 09.10.2022).....	124
Levha 4b: Siyah Figür Tekniği'nde Ayakkabıcı, Amphora, MÖ yaklaşık 500 – MÖ 490 (Lee, Mireille, <i>Body, Dress, and Identity in Ancient Greece</i> , Cambridge University Press, Newyork 2015, Syf. 161, Fig. 5.20.)	124
Levha 5a: Bronz ve Ahşap Tabanlı Sandalet Kalıntısı, MÖ 5. Yüzyıl (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.4).....	125
Levha 5b: Krepidae Giyimli Sağ Ayak Şeklinde Bronz Adak Kabı, MÖ Geç 6. yüzyıl (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.5)	125
Levha 6: Ahşap Attik Krepides Çifti, MÖ 5. yüzyıl, (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.6)	126
Levha 7a: Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler, MÖ yaklaşık 560 (Colonia, Rosina, <i>The Archeological Museum of Delphi</i> , John S. Latsis Public Benefit Foundation, Syf.83).....	127
Levha 7b: Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler, MÖ yaklaşık 560 (Colonia, R., Syf. 84)	127
Levha 8a: Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler Sandalet Ayrıntısı	128
Levha 8b: Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler Sandalet Ayrıntısı	128

Levha 9: Sandalet Giymiş Fildişi Ayak Parçası, MÖ 6. yüzyıl	129
Levha 10a: Phrasikeia Heykeli, MÖ 550 – MÖ 540 https://scholarexchange.furman.edu/art231/8/ (E.T. 09.10.2022).....	130
Levha 10b: Phrasikeia Heykeli Sandalet Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.7)	130
Levha 11a: Tahtta Oturan Dionyssos, MÖ5 50 – MÖ 540 (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.8)	131
Levha 11b: Tahtta Oturan Dionyssos Heykeli Sandalet Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.8)	131
Levha 12a: Attika beyaz zeminli Lekythos, yaklaşık MÖ 4. yüzyıl (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.9)	132
Levha 12b: Attika Beyaz Zeminli Lekythos, Sandalet Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.9)	132
Levha 13a: Hieron ve Lysippe'nin (Sağda) Cenaze Naiskoları, MÖ yaklaşık 330 – MÖ 320, Rhamnous (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.9)	133
Levha 13b: Lysippe'nin Sandalet Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 213, fig.10)	133
Levha 14a: Makedonya Kralı Philip'in Mezarının Ön Cephesindeki Duvar Resmi (Rekonstrüksiyon) [Saatsoglou-Paliadeli, C., Aspects of Ancient Macedonian Costume, <i>The Journal of Hellenic Studies</i> , 113, 1993, 122–147, Plate IIIb; https://tdpapazois.gr/en/study/ (E.T. 02.11.2022)].....	134
Levha 14b: Makedonya Kralı Philip'in Mezarının Ön Cephesindeki Duvar Resmi <i>Krepides</i> Giymiş Avcılar Ayrıntısı (Saatsoglou-Paliadeli, C.,1993, Plate IIIb).....	134
Levha 15a: Büyük Adak Kabartması, MÖ yaklaşık 440 (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 218, fig.11)	135
Levha 15b: Büyük Adak Kabartması, Triptolemos'un Sandalet Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N., Paschalidis, K. ,2018, syf, 218, fig.11)	135
Levha 16a: Aknonios Heykeli, MÖ yaklaşık 336- MÖ 332 (Colonia, R. , Syf. 324) .	136

Levha 16b: Aknonios Heykeli Krepides Ayrıntısı(Morrow-Dohan, 1985, Syf. 77, Fig, 55).....	136
Levha 17a: Daochos Heykeli, MÖ yaklaşık 336-332 (https://docnum.unistra.fr/digital/collection/coll4/id/427 E.T.08.11.2022)	137
Levha 17b: Daochos Heykeli Krepides Ayrıntısı (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 77, Fig. 56).....	137
Levha 18a: Sisyphos Heykeli (Colonia, R. , Syf. 322)	138
Levha 18b: Sisyphos Heykeli Krepides Ayrıntısı (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 77, Fig.57a)	138
Levha 19: Mousoleus Heykeli, MÖ yaklaşık 350 (https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1857-1220-232 (E.T.04.11.2022)	139
Levha 20a: Mousoleus Heykeli Trochades Ayrıntısı-1(Morrow-Dohan, 1985, Syf. 80, Fig. 60a)	140
Levha 20b: Mousoleus Heykeli Trochades Ayrıntısı-2 (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 80, Fig. 60b)	140
Levha 20c: Mousoleus Heykeli Trochades Ayrıntısı-3 (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 80, Fig. 60c)	140
Levha 21a: Apollon Figürü Trochades+Krepides Karması Sandalet Ayrıntısı, MÖ 4. yüzyıl, (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 81, Fig. 63)	141
Levha 21b: Oturan Hades(?) Figürü Trochades+Krepides Karması Sandalet Ayrıntısı, MÖ yaklaşık 300 (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 81, Fig. 64)	141
Levha 22a: Hegeso'nun Mezar Steli, M.Ö. yaklaşık 440 – 410, (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2019, syf, 218, fig.11)	142
Levha 22b: Hegeso'nun Mezar Steli, Hizmetçinin Ayakkabısı (Solda), Ayrıntısı(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 219, fig.11)	142
Levha 23: Avcı Kıyafetiyle Asurlu Adam Figürü, MÖ 9.yy(Houston, Mary G. , Hornblower, Florance S., <i>Ancient EgyptianAssyrian and PersianCostumes and Decorations</i> , A. & C. Black, London 1920, syf. 57, Fig. 32)	143
Levha 24a: Hermes Kriophoros Heykelciği, MÖ yaklaşık 540 – 530, (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 220, fig.13)	144

- Levha 24b:** Hermes Kriophoros Heykelciği, Endromides Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,2018, syf, 220, fig.13) 144
- Levha 25a:** Parthenon Batı Frizi-IV Atlı Figürü (Figür 8), MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı, <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/west-frieze/?b=4> (E.T. 3.10.2022) 145
- Levha 25b:** Parthenon Batı Frizi-IV Atlı Figürü (Figür 8) Embades Ayrıntısı <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/west-frieze/?b=4> (E.T. 3.10.2022) 145
- Levha 26a:** Parthenon Batı Frizi-X Atlı Figürü (Figür 19), MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı, <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/west-frieze/?b=10> (E.T. 3.10.2022) 146
- Levha 26b:** Parthenon Batı Frizi-X Atlı Figürü (Figür 19) Embades Ayrıntısı <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/west-frieze/?b=10> (E.T. 3.10.2022) 146
- Levha 27a:** Parthenon Kuzey Frizi XL Atlı Figürü (Figür 110) -XLI Atlı Figürü (Figür 112) MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/north-frieze/?b=40> (E.T. 3.10.2022)..... 147
- Levha 27b:** Parthenon Kuzey Frizi XL Atlı Figürü (Figür 110) Embades Ayrıntısı <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/north-frieze/?b=40> (E.T. 3.10.2022) 147
- Levha 27c:** Parthenon Kuzey Frizi XLI Atlı Figürü (Figür 112) Embades Ayrıntısı <https://www.parthenonfrieze.gr/en/explore-the-frieze/north-frieze/?b=40> (E.T. 3.10.2022) 147
- Levha 28a:** Hermes Kriophoros Heykelciği, MÖ yaklaşık 4. yüzyıl, Zeus Lykaion Tapınağı, (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K., syf, 221, fig.14) 148
- Levha 28b:** Hermes Kriophoros Heykelciği, Embas Ayrıntısı (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. ,syf. 221, fig.14) 148
- Levha 29a:** Atlı Amazon Heykeli, MÖ yaklaşık 4. yüzyılın ilk yarısı, Asklepios Tapınağı Batı Alınlığı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf. 222, fig.15) 149

Levha 29b: Atlı Amazon Heykeli, Embas Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 222, fig.15)	149
Levha 30a: Bronz Hermes Heykelciği, (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf. 223, fig.17)	150
Levha 30b: Bronz Hermes Heykelciği, Embas Ayrıntısı (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf. 223, fig.17)	150
Levha 31a: Themis Heykeli, MÖ 300- MÖ 280, Nemesis Tapınağı, Rhamnous Attika (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 226, fig.18)	
Levha 31b: Themis Heykeli, Sandalet Ayrıntısı	151
Levha 32: Bronz Kadın <i>Kattyma</i> Çifti Kalıntısı, MÖ yaklaşık 3. yüzyıl sonrası (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 226, fig.19)	152
Levha 33a: Aphrodite-Pan-Eros Heykel Grubu, MÖ 100 (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 227, fig.20)	153
Levha 33b: Aphrodite-Pan-Eros Heykel Grubu, Sandalet Ayrıntısı, (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 227, fig.20)	153
Levha 34a: Bir Kayaya Oturan Kadın Heykeli, MÖ yaklaşık 2. yüzyıl, (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 228, fig.21) .	154
Levha 34b: Bir Kayaya Oturan Kadın Heykeli, Sandalet Ayrıntısı (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 228, fig.21)	154
Levha 35a: Bir Kadına Ait Sol Ayak Sandalet tabanı Ayrıntısı, MS 2. yüzyıl (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 98, Fig. 67)	155
Levha 35b: Chiaramonti Niobid'i Sandalet tabanı Ayrıntısı, MS 2. yüzyıl (?) (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 99, Fig. 73)	155
Levha 36a: Kolosal Sandaletli Sağ Ayak Parçası, MÖ yaklaşık 150 - 50, Soldan Görünüş https://www.chatsworth.org/visit-chatsworth/chatsworth-estate/art-archives/devonshire-collections/sculpture/foot-wearing-a-sandal/ (E.T.09.11.2022)	156
Levha 36b: Kolosal Sandaletli Sağ Ayak Parçası, MÖ yaklaşık 150 - 50, Cepheden Görünüş (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 99, Fig. 74; Forschungs Archiv für Romische Plastic Köln 1135/5)	156
Levha 37: Bronz Binici Ayağı (Krepides Giyimli), MÖ yaklaşık 300 (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 229, fig.22)	157

- Levha 38a:** Biniciye ait Bronz Krepides Giyimli Ayak Parçası, MÖ Yaklaşık 200
(Morrow-Dohan, 1985, Syf. 101, Fig. 80a; American School of Classical
Studies, Agora Excavations Archive) 158
- Levha 38b:** Biniciye ait Bronz Krepides Giyimli Ayak Parçası, yandan görünüş MÖ
yaklaşık 200..... 158
- Levha 39a:** Bronz Sağ Ayak (Krepides Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl
(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 230, fig.23) 159
- Levha 39b:** Bronz Sağ Ayak(Krepides Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl
(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 230, fig.24) 159
- Levha 40a:** Bronz Sağ Ayak (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl
(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 231, fig.25) 160
- Levha 40b:** Bronz Sağ Ayak (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl
(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 231, fig.26) 160
- Levha 41a:** Bronz Sağ Ayak (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 3. yüzyılın son çeyreği
(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 231, fig.27) 161
- Levha 41b:** Bronz Antikythera Filozofu bacak parçası (*trochadesli*), MÖ yaklaşık 230
(Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 232, fig.28) 161
- Levha 42:** Senatör Claudius Brasidas Heykeli Laconia Sandaleti Ayrıntısı, MS 167-
MS 177 (Sekunda, N. , “Laconian Shoes with Roman Senatorial Laces”
[Roma Senatosu Bağcıkları ile Laconian Ayakkabı], *British School at
Athens Studies, Sparta And Laconia: From Prehistory To Pre-Modern*, Vol.
16, 2009, 253-259, <https://www.jstor.org/stable/40960642> , syf. 255, fig.
26.1, left) 162
- Levha 43a:** Lateran Sofokles Heykeli, MÖ 4. yüzyıl Roma Dönemi Kopyası
[https://collections.st-andrews.ac.uk/item/roma-sofocles-the-
lateransophocles/79729](https://collections.st-andrews.ac.uk/item/roma-sofocles-the-lateransophocles/79729) (E.T.08.11.2022) 163
- Levha 43b:** Lateran Sofokles Heykeli, Laconian Sandaleti Ayrıntısı (Sekunda, N. ,
2009, Syf. 257, Fig. 26.5; DAİ Rome Photo Archive)..... 163
- Levha 44a:** Şamlı Erkek Bireye ait Mezar Steli, MS 2. yüzyıl (Sekunda, N., 2009, Syf.
258, Fig. 26.6) 164
- Levha 44b:** Şamlı Erkek Bireye ait Mezar Steli, Laconian Sandalet Ayrıntısı (Sekunda,
N., 2009, Syf. 258, Fig. 26.7)..... 164

Levha 45a: Zeus-Hero Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1, MÖ yaklaşık 159- MÖ 138 (Morrow-Dohan, 1985, Syf. 129, Fig. 107)	165
Levha 45b: Zeus-Hero Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi-Mayıs 2022).....	165
Levha 45c: Zeus-Hero Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3 (Yazar Arşivi-Mayıs 2022)	165
Levha 46a: Oturan Zeus Heykeli, Hellenistik Dönem (Merker, Gloria, <i>The Hellenistic Sculpture Of Rhodos</i> , Göteborg 1973, Pl. 21, Fig. 50)	166
Levha 46b: Oturan Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1 (Merker, G., 1973, Pl. 21, Fig. 50).....	166
Levha 46c: Oturan Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2 (Merker, G., 1973, Pl. 21, Fig. 50).....	166
Levha 47: Serapis Sağ Ayağı (Lingula Sandalet), MÖ yaklaşık 2. yüzyıl, Atina Katedrali Bölgesi(?) (Athanasopoulou, S. , Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , syf, 232, fig.29)	167
Levha 48a: Endromides Giyimli Heykel Bacağı, Cepheden Görünüş, MÖ 3. yüzyılın sonu (Yazar Arşivi)	168
Levha 48b: Endromides Giyimli Heykel Bacağı, Profilden Görünüş, MÖ 3. yüzyılın sonu (Yazar Arşivi)	168
Levha 49a: Embadesli Artemis Sikkesi, MÖ 214 - 212 https://www.coinarchives.com/a/results.php?results=100&search=Syracuse+artemis (E.T.2.12.2022)	169
Levha 49b: Embadesli Artemis Sikkesi, MÖ 215 – 212 https://www.coinarchives.com/a/results.php?results=100&search=Syracuse+artemis (E.T.2.12.2022)	169
Levha 49c: Bronz Dionyssos Heykelciği (Embades Giyimli) MÖ yaklaşık 2. yüzyıl ortaları, (Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N., Paschalidis, K., syf, 233, fig.30)	169
Levha 50: Etrüsk Ahşap Taban, MÖ 6. yüzyılın sonu (Goldman, N. , “ <i>Roman Footwear</i> ” Judith Lynn Serbesta, Larissa Bonfante (Ed.) <i>The World of Roman Costume</i> (101- 129) The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2001, Syf. 103, fig. 6.2; Villa Giulia Fotoğraf Arşivi).....	170

- Levha 51:** Sokak Müzisyenleri Mozaïği, MÖ 150 – MÖ 125 [Goldman, Syf. 108, fig. 6.7; <http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2003> (E.T. 11.10.2022)..... 171
- Levha 52a:** Gizemler Villası Duvar Resmi, MÖ 80 – MÖ 70
<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2003> (E.T. 11.10.2022) 172
- Levha 52b:** Gizemler Villası Duvar Resmi, Sandalet ayrıntısı(En Sağdaki Kadın Figür)(Goldman, Syf. 108, fig. , 6.8.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Villa_of_the_Mysteries_%28Pompeii%29_-_frescos_02.jpg (E.T. 11.10.2022)..... 172
- Levha 53a:** Oturan Apollon Kitharos, MS 2. yüzyılın ikinci yarısı
<https://www.incuriosire.it/il-museo-archeologico-nazionale-di-napoli/> (E.T. 11.10.2022)..... 173
- Levha 53b:** Oturan Apollon Kitharos, Sandalet Ayrıntısı (Goldman, Syf. 109, fig. 6.9.)..... 173
- Levha 54a:** Kabara Delikli Sandalet Kalıntısı, Roma Dönemi(Goldman, Syf. 110, fig. 6.12a.)..... 174
- Levha 54b:** Bir Hayat Kadını'na ait, Kabaralı," *Beni Takip Et*" Yazısı Süslemeli Taban Kalıntısı, Roma Dönemi (Goldman, Syf. 110, fig. 6.12a; Romisch-GermanischesZentrals Museum Direktörü ErnstKünzl'ün Fotoğrafları)... 174
- Levha 55:** MS 1. yüzyıldan MS 3. yüzyıla kadar Sandalet(tabanı) Gelişimi (Goldman, Syf. 110, fig. 6.13; Van Driel-Murray, fig. 5)..... 175
- Levha 56a:** Soccur(?), Dikili Terlik(?), MS 3.yy, New FreshWharf (Goldman, Syf. 112, fig. 6.14; MacConnoran, fig. 8.28)..... 176
- Levha 56b:** Soccur(?), Dikili Terlik(?), Ayakkabı Üst Ön Kısım Kayışı(Goldman, Syf. 112, fig. 6.14; MacConnoran, fig. 8.28)..... 176
- Levha 57a:** Ağ Örgülü Kayışlı, Kabaralı Tabanlı Sandalet Formunda Terra Cotta Kandil (Goldman, Syf. 112, fig. 6.15; Römisch-Germanisches Museum RheinischesBildarchiv) 177
- Levha 57b:** Sandalet Formunda Cam Şişe (Goldman, Syf. 112, fig. 6.16; Römisch-Germanisches Museum RheinischesBildarchiv, neg. 136277)..... 177

Levha 58: MÖ 421 – MÖ 406’ye ait Erechtheion Karyatidlerinin Orijinallerinin Roma Dönemi Kopyalarının Parmak Arası Sandalet Çizimleri (Morrow-Dohan, K. ,1985, Syf. 167, Fig. 13 a-b-c)	178
Levha 59a: Erechtheion Karyatidi Kore C, MÖ 421 - 406 https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1816-0610-128 (E.T. 11.10.2022).....	179
Levha 59b: Erechtheion Karyatidi, Roma Dönemi Kopyası, https://exhibits.stanford.edu/nash/catalog/zr805tt3955 (E.T. 11.10.2022)	179
Levha 60a: Erechtheion Karyatidi, Roma Dönemi Kopyası, http://vwahl.soic.indiana.edu/villa/Catalog_81.php (E.T. 11.10.2022)	180
Levha 60b: Erechtheion Karyatidi, Roma Dönemi Kopyası, Hadrian Villası, Sandalet Ayrıntısı (Goldman, Syf. 109, fig. 6.10.)	180
Levha 61: Arkaik Dönem Parmak Arası Kayış Tasarımları (Morrow-Dohan, K. , 1985, Syf. 164, Appendix I, Fig. 10 a-b-c-d-e-f)	181
Levha 62: Hellenistik Dönem Parmak Arası Kayış Tasarımları (Morrow-Dohan, K. ,1985, Syf. 165, Fig. 11 a-b-c-d-e-f)	182
Levha 63: Grek, Hellenistik, Parmak Arası Kayış Tasarımları (Morrow-Dohan, K. ,1985, Syf. 166, Fig. 12 a-b-c-d-e-f)	183
Levha 64: MÖ yaklaşık 450 - 440 Athena Lemnia Roma Dönemi Kopyaları Parmak Arası Kayış Tasarımları (Morrow-Dohan, K. ,1985, Syf. 168, Fig. 14 a-b-c).....	184
Levha 65: MÖ yaklaşık 450 - 440 Athena Parthenos Hellenistik ve Roma Dönemi Kopyaları Parmak Arası Kayış Tasarımları Tasarımları (Morrow-Dohan, K. ,1985, Syf. 168, Fig. 14 d-e-f).....	185
Levha 66: Capitoline Müzesi Hera ve Athena Heykelleri Parmak Arası Kayış Tasarımları (Morrow-Dohan, K. ,1985, Syf. 169, Fig. 15a)	186
Levha 67a: Gizemler Villası Duvar Resmi Ariadne Figürü (Ortada), https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Villa_of_the_Mysteries_%28Pompeii%29_-_frescos_02.jpg (E.T. 12.10.2022)	187
Levha 67b: Gizemler Villası Duvar Resmi Ariadne Figürü Crepidae Ayrıntısı Çizimi (Goldman, Syf. 102, fig. 6.1.f)	187

Levha 68: <i>Crepidae</i> tipi(?) sandalet giymiş fildişi ayak parçası, Roma İmparatorluk Dönemi (Goldman, Syf. 102, fig. 6.18. ; Metropolitan Fotoğraf ve Slayt Kitaplığı)	188
Levha 69: Artemis Versailles Heykeli, Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem'e ait Orijinalinin Roma Dönemi Kopyası, https://en.wikipedia.org/wiki/Diana_of_Versailles (E.T. 20.11.2012)	189
Levha 70a: Artemis Versailles Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1, https://en.wikipedia.org/wiki/Diana_of_Versailles (E.T. 20.11.2012)	190
Levha 70b: Artemis Versailles Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Detail_Diana_Versailles_Louvre_Ma589_n4.jpg (E.T. 20.11.2022)	190
Levha 70c: Artemis Versailles Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3, https://it.wikipedia.org/wiki/File:Detail_Diana_Versailles_Louvre_Ma589_n3.jpg (E.T. 20.11.2022)	190
Levha 71: Apollon Belvedere Heykeli, Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem'e ait Orijinalinin Roma Dönemi Kopyası https://en.wikipedia.org/wiki/Apollo_Belvedere (E.T. 20.11.2022)	191
Levha 72a: Apollon Belvedere Heykeli, Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1 https://en.wikipedia.org/wiki/Apollo_Belvedere (E.T. 20.11.2022)	192
Levha 72b: Apollon Belvedere Heykeli, Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Belvedere_Apollo_Pio-Clementino_Inv1015_n7.jpg (E.T. 20.11.2022)	192
Levha 72c: Apollon Belvedere Heykeli, Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3 https://en.wikipedia.org/wiki/Apollo_Belvedere (E.T. 20.11.2022)	192
Levha 73a: <i>Carbatinae</i> çizimi (Goldman, Syf. 115, fig. 6.19a. ; Busch, "Die Saalburg Museum. romerzeitlichenSchuh- undLederfunde," pl. 1, no. 3.)	193
Levha 73b: Saalburg Müzesi'nden Modern Rekonstrüksiyonlu <i>Carbatinae</i> çifti(Goldman, Syf. 115, fig. 6.19b.)	193
Levha 74a: <i>Carbatinae</i> Kesme Kalıbı (Goldman, Syf. 117, fig. 6.20a. ; Busch, "DieromerzeitlichenSchuh- und Lederfunde," pl. 1, no. 6.)	194
Levha 74b: <i>Carbatinae</i> Kalıntısı (Goldman, Syf. 117, fig. 6.20b.)	194

Levha 75: Sculponeae Ahşap Kalın Taban (Goldman, Syf. 112, fig. 6.17;Saalburg Jahrbuch 22 (.1965): pl. 30)	195
Levha 76: Marcellus Heykeli Trochades(?) Ayrıntısı (Goldman, Syf. 110, fig. 6.11. ; Capitoline Müzesi Fotoğraf Arşivi, inv. 603)	196
Levha 77a: Trakya Süvarisi Kabartması, MS 1. yüzyıl (Yazar Arşivi)	197
Levha 77b: Trakya Süvarisi Kabartması Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	197
Levha 78a: Trakya Süvarisi Kabartması Trochades Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi)	198
Levha 78b: Trakya Süvarisi Kabartması Trochades Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi)	198
Levha 78c: Trakya Süvarisi Kabartması Trochades Ayrıntısı-3 (Yazar Arşivi).....	198
Levha 79a: Tanrı Mars(?), Roma Dönemi (Pensabene, P.,Gasparini, E. , The Trade in Small Size Statues in the Roman Meditteranean: a Case of Studyfrom Alexandria, ASMOSIA XI Interdisciplinary Studies on Ancient Stone, (Ed.) Poljac, D. And Marasovic, K., 2015, Syf. 103, Fig 3A)	199
Levha 79b: Tanrı Mars(?), Trochades(?) Ayrıntısı (Pensabene, P.,Gasparini, E., 2015, Syf. 103, Fig 3A).....	199
Levha 80a: Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl - 3. yüzyıl (Yazar Arşivi)	200
Levha 80b: Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl - 3. yüzyıl (Yazar Arşivi).....	200
Levha 81a: <i>Roma'nın Ruhü</i> Heykeli (Goldman, Syf. 124, fig. 6.28.)	201
Levha 81b: <i>Roma'nın Ruhü</i> Heykeli Yabani Kedigil Postlu Bot/Çizme Ayrıntısı (Goldman, Syf. 124, fig. 6.28.)	201
Levha 82a: Tanrı Mars Ultor, MS 1. yüzyıl, https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:0_Statue_de_Mars_(Pyrrhus)_-_Musei_Capitolini_-_MC0058_(2).JPG (E.T. 04.06.2022)	202
Lev.83a: Mars Ultor Aslan Postlu Bot/Çizme Ayrıntısı (https://www.flickr.com/photos/mharrsch/3583234669)(E.T. 04.06.2022)	203
Levha 83b: Mars Ultor Aslan Postlu Botu/Çizmesi <i>Merasim Kıyafetiyle Geçit Töreni</i> Botu/Çizmesi Sol Ayak Ayrıntısı Cepheden Görünüş (Goldman, Syf. 124, fig. 6.29. ; Capitoline Müzesi Fotoğraf Arşivi).....	203
Levha 84: Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	204
Levha 85a: Artemis Heykeli, Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-1(Yazar Arşivi)	205
Levha 85b: Artemis Heykeli, Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi)	205

Levha 86: Diana Kabartması, Bellona Tapınağı, Roma Dönemi, (Blegen, P. E. , Archeological News, <i>American Journal of Archaeology</i> , Vol. 55, No. 2, 1951, 157-193, Plate 10c)	206
Levha 87a: Hadrian Heykeli, MS 117- MS 138 (Yazar Arşivi)	207
Levha 87b: Hadrian Heykeli, Aslan Postlu Bot Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	207
Levha 88: Magistrat Heykeli Ayakkabı Ayrıntısı, MS 79 Öncesi (Goldman, N. , Syf. 126, fig. 6.30)	208
Levha. 89: Kocasıyla birlikte Klinede Oturan Caere Kadını Heykeli, MÖ 525 https://en.wikipedia.org/wiki/Sarcophagus_of_the_Spouses#/media/File:Sarcophagus_of_the_Spouses_from_Villa_Giulia_in_Rome.jpg (E.T. 14.10.2022)	209
Levha 90a: Kocasıyla birlikte Klinede oturan Caere Kadını, <i>calcei repandii</i> Ayrıntısı (Goldman, N. , Syf. 118, Fig. 6.21b)	210
Levha 90b: Kocasıyla birlikte Klinede oturan Caere Kadını, <i>calcei repandii</i> tabandan Görünüş Ayrıntısı https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2a/Louvre-Lens_-_Les_%C3%89trusques_et_la_M%C3%A9diterran%C3%A9e_-_191_-_Paris%2C_mus%C3%A9e_du_Louvre%2C_DAGER%2C_Cp_5194_%28Sarcophage_des_%C3%89poux%29_%28D%29.JPG/800px-Louvre-Lens_-_Les_%C3%89trusques_et_la_M%C3%A9diterran%C3%A9e_-_191_-_Paris%2C_mus%C3%A9e_du_Louvre%2C_DAGER%2C_Cp_5194_%28Sarcophage_des_%C3%89poux%29_%28D%29.JPG (E.T. 14.10.2022)	210
Levha 91: Baron'un Mezarı <i>calcei repandii</i> giymiş Figürler, MÖ yaklaşık 510, https://www.worldhistory.org/timeline/Tarquinius/ ; http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=202 (E.T. 14.10.2022) ..	211
Levha 92: İmparatoriçe Heykeli <i>Calceus</i> ayrıntısı, MS 3. yüzyıl - 4. yüzyıl (Goldman, N. , 2001, Syf. 121, Fig. 6.24).....	212
Levha 93: Calceus Patricius Giyen <i>flamineler</i> ve Kayıssız Calceus Giyen <i>Rex Sacrorum</i> (en sağda), MÖ 13, (Goldman, N. , 2001, Syf. 120, Fig. 6.22).....	213

Levha 94a: Equestrian Marcus Nonius Balbus Heykeli, MS 62- MS 79 https://equestrianstatue.org/balbus-marcus-nonius-junior-senio/ (E.T. 17.10.2022).....	214
Levha 94b: Equestrian Marcus Nonius Balbus Heykeli, <i>Calceus Patricius</i> Ayrıntısı https://3.bp.blogspot.com/-GHBE2hZ3IJ4/V-LahKxV52I/AAAAAAAAAKUY/XSUmU_SGD5sOjs15pC7DIcPvahdAVVvhACEw/s640/6629041021_e4c6445e59_o.jpg (E.T.17.10.2022)	214
Levha 95a: Equestrian Marcus Nonius Balbus(Oğul) Heykeli, MS 62- MS 79 https://equestrianstatue.org/balbus-marcus-nonius-junior-senio/ (E.T. 17.10.2022).....	215
Levha 95b: Equestrian Marcus Nonius Balbus(Oğul) Heykeli, <i>Calceus patricius</i> Ayrıntısı https://equestrianstatue.org/balbus-marcus-nonius-junior-senio/ (E.T. 17.10.2022)	215
Levha 96a: Equestrian Marcus Aurelius Heykeli, MS 175 civarı https://en.wikipedia.org/wiki/Equestrian_Statue_of_Marcus_Aurelius (E.T. 17.10.2022).....	216
Levha 96b: Equestrian Marcus Aurelius Heykeli, Kayışlı, <i>Calceus Patricius</i> Ayrıntısı (Goldman, N. , 2001, Syf. 120, Fig. 6.23b).....	216
Levha 97: Genç Patrician Heykeli'nden <i>Calceus Patricius</i> Ayrıntısı Çizimi http://www.perseus.tufts.edu/hopper/image?img=Perseus:image:1999.04.0063.fig10334 (E.T. 17.10.2022).....	217
Levha 98: <i>Calceus Senatorius</i> (Goette, H. R. , 1988, Syf. 451, Abb 35b).....	218
Levha 99: <i>Calceus Equestrian</i> (Goette, H. R. , 1988, Syf. 451, Abb 35c).....	219
Levha 100: Hera Ephesia Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi).....	220
Levha 101a: Hera Ephesia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi).....	221
Levha. 101b: Hera Ephesia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi).....	221
Levha 102a: Athena Heykeli, MS 2.yüzyıl (Yazar Arşivi).....	222
Levha 102b: Athena Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	222
Levha 103a: Nemesis Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	223

Levha 103b: Nemesis Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi).....	223
Levha 104a: Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl (Özgen, Engin, Özgen, İlknur,(Ed.), <i>Antalya Museum</i> , Turkish Republic Ministry of Culture and Tourism Ministry Head Quarters Office of the Revolving Capital Administration, Ankara 1988, Syf. 71, No 87)	224
Levha 104b: Artemis Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı, Cepheden Görünüş(Özgen, E., Özgen, İ. , 1988, Syf. 71, No 87)	224
Levha 105a: Nemesis Heykeli, MS 2. yüzyıl (Akçay, B. , 2007, Lev. LII, Res. 1) ...	225
Levha 105b: Nemesis Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı(Akçay, B. , 2007, Lev. LII, Res. 1)	225
Levha 106a: Hygieia Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	226
Levha 106b: Hygieia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Cepheden Görünüş (Yazar Arşivi).....	226
Levha 107a: Nemesis Heykeli, MS 2. yüzyıl (?) (Akçay, B. , 2007, Lev. XVIII, Res. 1).....	227
Levha 107b: Nemesis Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Akçay, B. , 2007, Lev. XVIII, Res. 1).....	227
Levha 108a: Hygieia Heykeli, MS 138- 192 (Akçay, 2007, Lev. XVI, Res. 1).....	228
Levha 108b: Hygieia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Akçay, 2007, Lev. XVI, Res. 1)	228
Levha 109a: Dionyssos ve Satyr Heykeli, MS 120 – 200 https://zekeriyaipek.blogspot.com/2017/07/burdur-arkeoloji- muzesi.html?view=classic (E.T. 01.12.2022)	229
Levha 109b: Dionyssos ve Satyr Heykeli Dionyssos Parmak Arası Sandaleti Ayrıntısı (Waelkens, Marc, Sagalassos, <i>ActualArcheology</i> , 3, Autumn 2012, 86-105, Syf. 101)	229
Levha 110a: Tanrıça Nemesis Heykeli, MS 120- MS 200 https://zekeriyaipek.blogspot.com/2017/07/burdur-arkeoloji- muzesi.html?view=classic (E.T. 01.12.2022)	230

Levha 110b: Tanrıça Nemesis Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı(Waelkens, Marc, Sagalassos, <i>ActualArcheology</i> , 3, Autumn 2012, 86-105, Syf. 105).....	230
Levha 111a: Athena Giustiniani Heykeli, MS 2. yüzyıl son çeyreği (Yazar Arşivi) ..	231
Levha 111b: Athena Giustiniani Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi).....	231
Levha 112a: Athena Lemnia, MS 2. yüzyılın Son Çeyreği (Orhan, Semih, “ <i>Perge Batı Cadde 2013 Yılı Kazılarında Ele Geçen Bir Grup Heykeltıraşlık Eserleri</i> ”, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur 2017, Syf. 88 Lev. XIII Res. 1)	232
Levha 112b: Athena Lemnia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Orhan, S. , 2017, Syf. 88, Lev. XIII Res. 1).....	232
Levha 113a: Tykhe Heykeli, MS 2. yüzyıl Sonu (Gündüz, Meral, <i>Antiocheia, Sagalassos ve Kremna’da Bulunmuş Heykellerin Bağlamı</i> , (Yayımlanmış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2014, Syf. 235, Lev. XXVII).....	233
Levha 113b: Tykhe Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Gündüz, M., 2014, Syf. 235, Lev. XXVII)	233
Levha 114a: Hygieia Heykeli, MS 2.yy Sonu https://pbs.twimg.com/media/D4tX1GCW4AACudt?format=jpg&name=large (E.T. 1.12.2022).....	234
Levha 114b: Hygieia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı https://pbs.twimg.com/media/D4tX1GCW4AACudt?format=jpg&name=large (E.T. 1.12.2022).....	234
Levha 115a: Leto Heykeli, MS 2. yüzyıl – 3. yüzyıl (Gündüz, M., Syf. 239, Lev. XLI).....	235
Levha 115b: Leto Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Gündüz, M., Syf. 239, Lev. XLI).....	235
Levha 116a: Selene Heykeli, MS 217(?) (Yazar Arşivi)	236
Levha 116b: Selene Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	236
Levha 117a: Nemesis Heykeli, MS 217?)(Yazar Arşivi).....	237

Levha 117b: Nemesis Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş(Yazar Arşivi)	237
Levha 118: Tykhe Heykeli, Roma Dönemi	238
Levha 119a: Tykhe Heykeli Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş	239
Levha 119b: Tykhe Heykeli Sandalet Ayrıntısı Profilden Görünüş	239
Levha 120: Spes Heykeli, Roma Dönemi (Yazar Arşivi)	240
Levha 121a: Spes Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi)	241
Levha 121b: Spes Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi)	241
Levha 121c: Spes Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi)	241
Levha 122a Müzik Mousası Euterpe Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	242
Levha 122b: Müzik Mousası Euterpe Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi)	242
Levha 123a: Tragedya Mousası Melpone Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	243
Levha 123b: Tragedya Mousası Melpone Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş(Yazar Arşivi)	243
Levha 124a: Lyra Çalan Mousa Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	244
Levha 124b: Lyra Çalan Mousa Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi)	244
Levha 125: Mousa Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	245
Levha 126a: Mousa Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi)	246
Levha 126b: Mousa Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Cepheden Görünüş (Yazar Arşivi)	246
Levha 127: Palancia Magna Heykeli, MS 120-138 (Yazar Arşivi)	247
Levha 128a: Palancia Magna Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi)	248
Levha 128b: Palancia Magna Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Profilden Görünüş (Yazar Arşivi)	248
Levha 129: Cornelia Antonia Heykeli MS 2.yy'nin ikinci yarısı (Yazar Arşivi)	249
Levha 130a: Cornelia Antonia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi)	250

Levha 130b: Cornelia Antonia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Profilden Görünüş (Yazar Arşivi).....	250
Levha 131a: Mantolu Kadın Heykeli, MS 138 - 192 (Aybek, S. , Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 88, No 77)	251
Levha 131b: Mantolu Kadın Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	251
Levha 132a: Giyimli Kadın Heykeli, MS 138- MS 192 (Yazar Arşivi).....	252
Levha 132b: Giyimli Kadın Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi).....	252
Levha 133a: Kadın Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	253
Levha 133b: Kadın Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi).....	253
Lev. 134: Kadın Heykeli, MS 2.yy (Yazar Arşivi).....	254
Levha 135a: Kadın Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi).....	255
Levha 135b: Kadın Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Taban (Yazar Arşivi)	255
Levha 136a: Giyimli Kadınlar Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi).....	256
Levha 136b: Giyimli Kadınlar Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş(Yazar Arşivi).....	256
Levha 137a: Giyimli Kadınlar Heykeli Herculaneum Tipindeki Kadın Figürü, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi)	257
Levha 137b: Giyimli Kadınlar Heykeli Başsız Kadın Figürü, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş(Yazar Arşivi).....	257-
Levha 138: Küçük Herculaneum Heykeli, MS 160-180 (Durugönül, Serra,(Ed.), <i>Silifke Müzesinde Bulunan Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler</i> , Bilnet Matbaacılık, İstanbul 2013, Syf. 51)	258
Levha 139a: Küçük Herculaneum Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş (Yazar Arşivi).....	259
Levha 139b: Küçük Herculaneum Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	259
Levha 140a: Giyimli Kadın Heykeli, MS 2. yy'nin Son Çeyreği (Orhan, S. ,2017, Syf. 95 Lev. XXI Res. 1)	260

Levha 140b: Giyimli Kadın Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Orhan, S. ,2017, Syf. 95 Lev. XXI Res. 1).....	260
Levha 141: Poseidon-Demeter Kabartması, MS 193 – MS 235 (Aybek, S. , Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 124, No 110)	261
Levha 142a: Poseidon-Demeter Kabartması, Demeter Figürü (Yazar Arşivi).....	262
Levha 142b: Poseidon-Demeter Kabartması, Demeter Figürü, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	262
Levha 143: Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, MS 2. yüzyıl sonrası (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 214, Pl. 96).....	263
Levha 144a: Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, Athena Figürü (Smith, R.R.R., Ertuğ, A., 2001, Syf. 214, Pl. 96).....	264
Levha 144b: Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, Athena Figürü, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı.....	264
Levha 145a: Ev Hayatı Sembolleri Mezar Steli, MS 3. yüzyıl (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 249, Pl. 126).....	265
Levha 145b: Ev Hayatı Sembolleri Mezar Steli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	265
Levha 146a: Kadın Heykeli Alt Kısım, M.S. 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	266
Levha 146b: Kadın Heykeli Alt Kısım, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş	266
Levha 147: Giyimli Kadın Heykelciği Parçası, MS 2. yüzyıl (Sezer, Sezin, <i>Smyrna Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri</i> , Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, Kat No. 4, Lev. IV, Res. 1)	267
Levha 148a: Tykhe Heykeli Parçası, MS 3. yüzyılın ilk çeyreği (İnan, Jale, <i>Side'nin Roma Devri Heykeltıraşlığı</i> , Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975, Lev. LI, No 45).....	267
Levha 148b: Tykhe Heykeli Parçası, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı (İnan, J. ,1975, Lev. LI, No 45).....	268
Levha 149: Parmak Arası Sandaletli Ayak Parçası, MS 3. yüzyıl (Şimşek, C. , <i>Sculpture From Laodikeia (Laodicea ad Lycum)</i> , D'andria, F. , Romeo, I,	

(Eds.), <i>Roman Sculpture in AsiaMinor</i> , Portsmouth Rhode Island 2011 (ss. 337-346), Syf. 339, Fig. 22.5).....	269
Levha 150: Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası (Sezer, Sezin, <i>Smyrna Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri</i> , Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, Lev. XCVI, Kat No. 117 Res. 1).....	270
Levha 151: Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası (Sezer, S., 2009, Lev. XCVI, Kat No. 118 Res. 1).....	271
Levha 152: Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası (Sezer, S., 2009, Lev. XCVII, Kat No. 119 Res. 1).....	272
Levha 153: Kız Çocuk Heykelciği Parçası (İnan, J. , 1975, Lev. LXXXVIII, No 137).....	273
Levha 154: Parmak Arası Sandaletli Sağ Ayak Parçası (İnan, J., 1975, Lev. CIII, 6, No 230).....	274
Levha 155: Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası (İnan, J., 1975, Lev. CIII, 7, No 230).....	275
Levha 156a: Tören Zırhı Giymiş General MS erken 1. yüzyıl (Yazar Arşivi).....	276
Lev. 156b: Tören Zırhı Giymiş General Çizim (Hallett, Christopher H. , “a Group of Portrait Statues from the Civic Center of Aphrodisias”, <i>American Journal of Archaeology</i> , Vol. 102, No. 1, Jan.1998, 59-89, Syf. 62-69)	276
Levha 157a: Tören Zırhı Giymiş General Krepides Ayrıntısı Cepheden Görünüş (Yazar Arşivi).....	277
Levha 157b: Tören Zırhı Giymiş General Krepides Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	277
Levha 157c: Tören Zırhı Giymiş General Krepides Ayrıntısı Çizim (Hallett, Christopher H. , “a Group of Portrait Statues from the Civic Center of Aphrodisias”, <i>American Journal of Archaeology</i> , Vol. 102, No. 1, Jan.1998, 59-89, Syf. 62-69).....	277
Levha 158: Sandaletli Sağ Ayak Parçası <i>Crepidæ</i> (?) (Sezer, S., 2009, Lev. XCV, Kat. No. 114 Res. 1).....	278
Levha 159a: Poseidon-Demeter Kabartması, Poseidon Figürü (Yazar Arşivi).....	279
Levha 159b: Poseidon Figürü, Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	279

Levha 160a: Perge Artemis'i Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi).....	280
Levha 160b: Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi).....	280
Levha 161a: Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi).....	281
Levha 161b: Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3 (Yazar Arşivi).....	281
Levha 161c: Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-4 (Yazar Arşivi).....	281
Levha 162a: Asklepios Heykeli, MÖ 31- 68 (Yazar Arşivi)	282
Levha 162b: Asklepios Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	282
Levha 163: İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli, MS 2. Yüzyıl (Yazar Arşivi).....	283
Levha 164a: İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi).....	284
Levha 164b: İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi).....	284
Levha 165a: Asklepios Heykeli, MS 2. yüzyıl sonu- MS 3. yüzyıl başı (Gündüz, M., Syf. 238, Lev. XL)	285
Levha 165b: Asklepios Heykeli, Lingulalı Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	285
Levha 166a: Mezar Steli, MS 2. yüzyıl - 3.yüzyıl ortaları (Yaman, Hüseyin, <i>Zeugma Mezar Stelleri</i> , (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013; Kat no. 122, Res. 123).....	286
Levha 166b: Mezar Steli, Lingulalı Sandalet Ayrıntısı (Yaman, H., 2013; Kat no. 122, Res. 123).....	286
Levha 167a: Oturan Erkek Heykeli-1, Roma Dönemi (Yazar Arşivi)	287
Levha 167b: Oturan Erkek Heykeli-1 Lingulalı Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	287
Levha 168a: Oturan Erkek Heykeli-2, Roma Dönemi (Yazar Arşivi)	288
Levha 168b: Oturan Erkek Heykeli-2 Lingulalı Sandalet Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	288
Levha 169: Lingulalı Sandaletli Kaide Parçası (İnan, J., 1975, Lev. CXXVIII, 1, No 414).....	289
Levha 170a: Kayış İşli Lingulalı Sandalet Parçası-1, Roma Dönemi (Aybek, Serdar, <i>Metropolis (İonia) Heykeltraşlık Eserleri</i> , Yayımlanmış Doktora Tezi,	

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, Kat. No 42, Res. 1.....	290
Levha 170b: Kayış İşli Lingulalı Sandalet Parçası-2, Roma Dönemi (Aybek, S., 2004, Kat. No 42, Res. 2).....	290
Levha 171: Kayış İşli Lingulalı Sandaletli Sağ Ayak (Sezer, Sezin, <i>Smyrna Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri</i> , Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, Lev. XCVI, Kat. No. 115 Res. 1).....	291
Levha 172: Lingulalı Sandaletli Sağ Ayak (Sezer, S., 2009, Lev. XCVI, Kat No. 116 Res. 1).....	292
Levha 173: İmparator Marcus Aurelius Heykeli, MS 161 – 180 (Yazar Arşivi).....	293
Levha 174a: İmparator Marcus Aurelius Heykeli, Trochades Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi).....	294
Levha 174b: İmparator Marcus Aurelius Heykeli, Trochades Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi).....	294
Levha 174c: İmparator Marcus Aurelius Heykeli, Trochades Ayrıntısı-3 (Yazar Arşivi).....	294
Levha 175a: Trochades(?), Roma Dönemi (İnan, J., 1975, Lev. CXXIII, 3, No 390)	295
Levha 175b: Trochades(?), Roma Dönemi (İnan, 1975, Lev. CXXIII, 2, No 389).....	295
Levha 176: Sagalassos Kuzey Batı Heroon’u Kabartması (Waelkens, Marc, Sagalassos, <i>Actual Archeology</i> , 3, (Autumn 2012), 86-105, Syf. 100).....	296
Levha 177a: Sagalassos Kuzey Batı Heroon’u Kabartması, Dansçı Ayrıntısı (Waelkens, Marc, Sagalassos, <i>Actual Archeology</i> , 3, (Autumn 2012), 86-105, Syf. 100).....	297
Levha 177b: Sagalassos Kuzey Batı Heroon’u Kabartması, Kothornoi (?) Ayrıntısı (Waelkens, Marc, Sagalassos, <i>Actual Archeology</i> , 3, (Autumn 2012), 86- 105, Syf. 100	297
Levha 178a: Priapos Heykeli, MS 2.yüzyıl (Yazar Arşivi)	298
Levha 178b: Priapos Heykeli Bot Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	298
Levha 179a: Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 7, Roma Dönemi (Yazar Arşivi)	299
Levha 179b: Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 7 Yarım Bot Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	299

Levha 180: Kaide Parçası (Sezer, S., 2009, Lev. CII, Kat No. 131).....	300
Levha 181a: Tazılı Artemis, MS 3. yüzyıl - 4. yüzyıl (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 230, Pl. 108).....	301
Levha 181b: Tazılı Artemis Ön Kısım Açık Bot Ayrıntısı, Cepheden Görünüş (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 230, Pl. 108	301
Levha 182a: Poseidon-Demeter Kabartması, Artemis(?) Figürü (Yazar Arşivi)	302
Levha 182b: Poseidon-Demeter Kabartması, Artemis(?) Figürü Endromides Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	302
Levha 183a: Figürlü Frizli Lahit, Lykourgos Figürü, MS 3. yüzyılın ikinci çeyreği (Turak, Özgür, <i>Roma Dönemi Pamphilya Lahitleri ve Atölye Sorunlar</i> , Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, F.22, Lev. LXIII).....	303
Levha 183b: Figürlü Frizli Lahit, Lykourgos Figürü Embades Ayrıntısı Turak , 2011, F.22, Lev. LXIII).....	303
Levha 184a: Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 3, Roma Dönemi (Yazar Arşivi) 304	
Levha 184b: Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 3, Embades Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	304
Levha 185: Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli, MS 135- MS 150 (Kasapoğlu, H., Başaran, C. , Parion Odeionu'nda Bulunan Artemis/Diana Heykeli, OLBA XXIX, 2021, 245-268, Syf. 266, Fig. 3)	305
Levha 186a: Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli Aslan Postlu Bot Ayrıntısı (Kasapoğlu, H., Başaran, C. , 2021 Syf.267, Fig. 7).....	306
Levha 186b: Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli Aslan Postlu Bot Ayrıntısı (Kasapoğlu, H., Başaran, C., 2021 Syf.267, Fig. 8)	304
Levha 187a: Septimus Severus Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi).....	307
Levha 187b: Septimus Severus Heykeli, Aslan Postlu Bot Parçası Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	307
Levha 188a: Zırhlı İmparator (Hadrianus?) Heykeli, MS 138- MS 192(?) (Zoroğlu, Candemir, <i>Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri</i> , Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, Lev. 14.4)	308

Levha 188b: Zırhlı İmparator Heykeli Aslan Postlu Bot Ayrıntısı, (Akçay, B. , 2007, Lev. 5 Res. 1)	308
Levha 189: Sidemera Lahdi Artemis Figürü Ayrıntısı, MS 3. yüzyılın ikinci yarısı....	309
Levha 190a: Sidemera Lahdi Artemis Figürü Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi).....	310
Levha 190b: Sidemera Lahdi Artemis Figürü Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi).....	310
Levha 191: Marcus Aurelius Sağ Bacak Parçası Aslan Postlu Bot (Yazar Arşivi)	311
Lev. 192a: Kadın Portre Heykeli, MS 1. yüzyıl sonu (Smith, R.R.R., Ertuğ, Ahmet, <i>Sculptured For Eternity</i> , Ertuğ ve Kocabıyık, İstanbul 2001, Syf. 166)....	312
Levha 192b: Kadın Portre Heykeli Calcei Ayrıntısı (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 166).....	312
Levha 193a: Rahibe Heykeli, MS 2. yüzyıl (Özgen, E., Özgen, İ. , 1988, Syf. 83, No 99).....	313
Levha 193b: Rahibe Heykeli Calcei Ayrıntısı, Cepheden Görünüş (Özgen, E., Özgen, İ. , 1988, Syf. 83, No 99)	313
Levha 194a: Julia Domna Heykeli, MS 3. yüzyıl (Özgen, E., Özgen, İ. , 1988, Syf. 83, No 99).....	314
Levha 194b: Julia Domna Heykeli Calcei Ayrıntısı, Cepheden Görünüş (Özgen, E., Özgen, İ. , 1988, Syf. 91, No 107)	314
Levha 195a: Kybele, MS 2. yüzyıl (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 206, Pl. 88).....	315
Levha 195b: Kybele Calcei Ayrıntısı, Cepheden Görünüş (Smith, R.R.R. , Ertuğ, A. , 2001, Syf. 206, Pl. 88).....	315
Levha 196a: Kybele Heykeli, Roma Dönemi (Yazar Arşivi).....	316
Levha 196b: Kybele Heykeli Calcei Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	316
Levha 197a: Kybele Heykeli, Roma Dönemi (Aybek, S. , Tuna, M., Atıcı, M., <i>İzmir Tarih ve Sanat Müzesi Heykel Kataloğu</i> , T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2009, Syf. 57, No 38)	317
Levha 197b: Kybele Heykeli, Calcei Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	317
Levha 198: Tykhe Heykelciği Parçası (İnan, J., 1975, Syf. 182, No 211).....	318

Levha 199: Kadın Heykelciği Parçası, Roma Dönemi (İnan, J., 1975, Lev. C, 1, No 212).....	319
Levha 200: Toga Giyimli Heykel, MS 2. yüzyıl, (Ersun, Durmuş, Ulugöz, Umut, “Turgut Tokuş Koleksiyonundan Toga Giyimli Bir Heykel”, Vedat Keleş, Hasan Kasapoğlu(Ed.), <i>Cevat Başaran’a 60. Yaş Armağanı</i> , (ss. 223-232), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2019, Syf. 232, Fig. 2a).....	320
Levha 201a: Toga Giyimli Heykel Calcei Ayrıntısı-1 (Ersun, D., Ulugöz, U. , Syf. 232, Fig. 2b)	321
Levha 202b: Toga Giyimli Heykel Calcei Ayrıntısı-2 (Ersun, D., Ulugöz, U. , Syf. 232, Fig. 2c)	321
Levha 202a: İmparator Trajan Heykeli, MS 98 - MS 117 (Yazar Arşivi).....	322
Levha 202b: İmparator Trajan Heykeli Calceus Patricius Ayrıntısı (Yazar Arşivi)....	322
Levha 203: İmparator Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	323
Levha 204a: İmparator Heykeli Calceus Patricius(?) Ayrıntısı Cepheden Görünüş (Yazar Arşivi).....	324
Levha 204b: İmparator Heykeli Calceus Patricius(?) Ayrıntısı Arkadan Görünüş (Yazar Arşivi).....	324
Levha 205a: Trajan Heykel Grubu, MS 98 - MS 117 (Şimşek, C. “Zırhlı Traian Heykel Grubu”, Celal Şimşek (Ed.), <i>15. Yılında Laodikeia (2003-2018)</i> , 89-141, Ege Yayınları, İstanbul 2019, Syf. 121, Res. 61).....	325
Levha 205b: Trajan Heykel Grubu Calceus Senatorius Ayrıntısı (Şimşek, C., 2019, Syf. 119, Res. 55).....	325
Levha 206: Büyük İskender Heykeli, MS 3. yüzyıl (?) - 2. yüzyıl (?), (Yazar Arşivi)	326
Levha 207a: Büyük İskender Heykeli Calceus Senatorius Ayrıntısı Cepheden Görünüş (Yazar Arşivi).....	327
Levha 207b: Büyük İskender Heykeli Calceus Senatorius Ayrıntısı Profilden Görünüş (Yazar Arşivi).....	327
Levha 208a: Asya Prokonsülü Celsus Polemaeanus Heykeli, MS 106 - 107 (Yazar Arşivi).....	328
Levha 208b: Asya Prokonsülü Celsus Polemaeanus Heykeli Calceus Senatorius Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	328

Levha 209a: İmparator Heykeli (Hadrian), MS 2. yüzyıl https://tr.pinterest.com/pin/309341068130062760/ E.T. 25.11.2022)	329
Levha 209b: İmparator Heykeli (Hadrian), Calceus Senatorius Ayrıntısı (Zoroğlu, Candemir, <i>Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri</i> , Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, Lev. 20, 1)	329
Levha 210: Senatör Heykeli, MS 1. yüzyıl sonu MS 2. yüzyıl başı (Ersun, D. , Efes Müzesi'nden Senatör Heykeli Üzerine Tarihlendirme Önerisi, <i>KAREFAD, ÇKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi</i> , 9/1, 2021, 1-13, Syf. 4, Görsel 1).....	330
Levha 211: Senatör Heykeli Çizimi (Ersun, D. , 2021, Syf 6, Görsel 3).....	331
Levha 212a: Nero ve Agrippina Kabartması, MS 54 - 68 (Yazar Arşivi).....	332
Levha 212b: Nero ve Agrippina Kabartması Calceus Senatorius Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	332
Levha 213a: Dioskur Olarak Betimlenen Prens, MS 20 - 60 (Yazar Arşivi)	333
Levha 213b: Dioskur Olarak Betimlenen Prens Calceus Senatorius Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	333
Levha 214a: Dioskur Olarak Betimlenen Prens, MS 20 - 60 (Yazar Arşivi)	334
Levha 214b: Dioskur Olarak Betimlenen Prens, Calceus Senatorius(?) Ayrıntısı (Yazar Arşivi).....	334
Levha 215a: Hadrian Heykeli, MS 2. yüzyıl (Yazar Arşivi)	335
Levha 215b: Hadrian Heykeli Calcei Ayrıntısı (Yazar Arşivi)	335
Levha 216a: İmparatora ait(?) Zırhlı Heykel, MS 2. yüzyıl (?) (Zoroğlu, Candemir, <i>Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri</i> , Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, Levha 5, No. 1	336
Levha 216b: İmparatora ait(?) Zırhlı Heykel Calcei Ayrıntısı (Zoroğlu, C., 2014, Levha 5, No. 1).....	336

ÖNSÖZ

Bu tezin konusunu oluşturan Anadolu Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltıraşlığında Ayakkabı Betimlemeleri kapsamı gereği Anadolu'daki heykeltıraşlık eserlerinde görülen tüm ayakkabı tiplerini, bu ayakkabıların kökenini, stilistik ve ikonografik gelişimini toplu halde gösteren ilk Türkçe yayın olmasından dolayı önemlidir.

İlk başta; tez konumu belirlememe yardımcı olan ve hem bir insan olarak hem de akademik olarak beni geliştirip, ufkumu açıp beni mesleğimde başarılı bir arkeolog ve ileride başarılı bir akademisyen olabilmem için emeklerini esirgemeyen sayın danışman hocam Doç. Dr. Hasan KASAPOĞLU'na; yüksek lisans eğitimime başladığım andan itibaren her daim bilgeliği ile yol gösterici olan sayın Prof. Dr. Cevat BAŞARAN'a, tez dönemim boyunca bana katmış olduğu bilgi ve tecrübeler için sayın Dr. Öğretim Üyesi Hacer KUMANDAŞ'a ve son olarak her kazı sezonu mesleğimi icra etmemi sağlayan Harput İç Kale Kazısı Kazı Başkanı Prof. Dr. İsmail AYTAÇ'a şükranlarımı sunarım.

Bu tezi yazarken yanımda olup beni destekleyen canım dostlarım: Tralleis Kazı ekibi üyesi Arkeolog Sedat TİRMEK'e, Arkeolog Melike UĞURUYAR'a, İnşaat Mühendisi Selin YAPICI'ya, İşletme Doktora Öğrencisi Gülşen CANSEVER'e ve Burçe KAZAK MANTAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Doğduğum günden beri sevgilerini, ilgilerini ve desteklerini bir an olsun azaltmayıp her daim arttırarak yanımda olan canım annem babama, ablası olmama rağmen yeri geldiğinde bana abilik yapan erkek kardeşime bu süreç de dahil hayatımın her bir parçasını her daim güzel kıldıkları için çok teşekkür ederim.

Erzurum-2022

Hazal İştâ KOÇYİĞİT

GİRİŞ

I. AMAÇ ve KAPSAM

İnsanoğlunun zorlu iklim ve coğrafi koşullarına karşı ayaklarını korumak amacıyla icat ettiği ve zamanla gelişerek statüko belirleyici bir hal alan ayakkabılar, yontu sanatında güzide örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Bu ayakkabı betimlemelerinde görülen stilistik ve tipolojik özellikler göz önünde bulundurularak, heykeltıraşlık odaklı tarihlendirmelerde kriter olarak ele alınması gerektiği konusunda çeşitli çalışmalar da yapılmıştır.

Bu tezde MÖ 27 – MS 395 yılları arasında hüküm sürmüş Roma İmparatorluk Dönemi heykel sanatının Anadolu örneklerinde yontulmuş olan ayakkabıların, dönemin sanat ve estetik anlayışı ile inanç ve toplumsal normları göz önünde bulundurularak işlenerek Grek, Hellenistik kökenleri, benzerlikleri ve farklılıkları da dahil edilip çeşitli kıstaslarla ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde anlatılması amacı güdülmüştür.

Bununla birlikte, Anadolu odaklı eserler incelenirken oluşturulacak tipoloji yardımıyla günümüze kadar koruna gelmiş Roma İmparatorluk Dönemi ayakkabıları da stilistik, ikonografik ve tipolojik karşılaştırmalara tabi tutularak, dönemin ayakkabı türlerinin heykel sanatına gerçekçi bir üslupla mı yoksa sanatçının hayal gücüyle mi yansıtıldığı; Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlığındaki kopya eserlerde ve özgün Roma plastik eserlerinde yontulan ayakkabıların Roma Dönemi'ne mi özgü, yoksa Grek/Hellenistik Dönem kopyalarından kaynaklı mı olduğu sorusuna da cevap aranmaya çalışılacaktır.

II. YÖNTEM

Bu tezde Antik Dönem boyunca kullanılan ayakkabılar için ve Anadolu 'da bulunmuş Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltıraşlık eserleri için ayrı ayrı literatür taraması yapılmıştır. Anadolu'daki heykel atölyelerinde tespit edilmiş heykeltıraşlık eserleri ve Türkiye'deki, dünyadaki arkeoloji müzelerinde sergilenen Anadolu kökenli heykeltıraşlık eserler hakkında ayrıntılı şekilde her türlü görsel ve yazınsal kaynak taraması yapılarak konu hakkında bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Kaynakça için

başta İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü olmak üzere Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi ile sanal ortamda online erişim sağlanabilen akademik sitelerden her türlü fiziki ve digital dökümanlar kullanılmıştır.

Derlenen bilgiler tezde üç ana başlık altında anlatılmıştır. İlk olarak antik dönemde ayakkabı üretimin nasıl yapıldığı üretiminde kullanılan materyallerin nasıl işlendiği de dahil açıklanmıştır. İkinci bölüm konuyla bütünlük kurulması amacıyla roma dönemine kadar antik grek tarihi boyunca ayakkabıların tipini, ikonografik ve stilistik gelişimini ve birbirleriyle olan etkileşimlerini sanat eserleri ve ele geçen günümüze korunagelmiş ayakkabı kalıntıları üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Anadolu Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltıraşlığında görülen ayakkabı tipleri Anadolu dışı örnekler ve kataloglar yardımıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Kataloğa alınan heykeltıraşlık eserleri materyali değişken olup bağımsız heykellerden, yüksek kabartmalardan oluşmaktadır. Söz konusu eserlerin kaynaklarında figürlerin giydiği ayakkabı tipleri hakkında neredeyse hiç bilgi verilmemiştir. Ayakkabı tipleri tanımlanırken bu konu hakkında ayrıntılı bilgi veren ve akademik çevrelerce verilen bilgilerin büyük oranda kabul edildiği kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklardaki heykeltıraşlık eserlerinde görülen ayakkabı tipleri günümüze kadar koruna gelmiş fiziki kalıntı halindeki ayakkabılar üzerinden benzerlik ilişkisi kurularak kataloğa alınan ayakkabılar tanımlanmaya çalışılmıştır. Katalogların sıralaması esas olarak ayakkabı tipleri üzerinden olmuştur. Her bir ayakkabı tipinin kataloğu da kronolojik sıra takip edilerek yapılmıştır. Eserlerin sıralamasında bağımsız heykeller, yüksek kabartmalar şeklinde bir sıralama güdülmüştür. Figürlerdeki sıralama ise Tanrılar, Tanrıçalar ve Önemli Kişiler olarak yapılmıştır. Ayakkabı tipleri kataloglarda belirli kriterlere göre tanımlanmıştır. Söz konusu kriterler ise bu konu hakkındaki yayınlarda karşılaşılan kriterlerdir. Bunlar temel olarak taban kalınlığı-taban şekli-üst kayış işidir.

Kataloglar hazırlanırken karşılaşılan bir diğer önemli zorluk ise heykellerin bazılarının elbise uçlarının bazen ayağın tamamını bazen de çok büyük bir bölümünü kapattığı için tipi belli olan ayakkabının tam kriterlerle tanımlamasının yapılamamasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK DÖNEMDE AYAKKABI ÜRETİMİ

Antropolog Erik Trinkaus'un insan fosillerindeki ayak kemikleri üzerinde yapmış olduğu incelemeler sonucunda, insanoğlunun 26.000 ile 40.000 yıl önce ayakkabı kullanmaya başladığı tespit edilmiş¹ olsa bile arkeolojik buluntular ışığında günümüze korunagelmiş en erken tarihli ayakkabı 1938'de Arkeolog Luther tarafından Güneybatı Oregon'daki Fort Rock Mağarası'nda bulunmuş olan radyo karbon analizlerine göre 10.500-9.300 yıl öncesine ait *Fort Rock Cave Sandaletleridir*² (**Levha 1**). Söz konusu sandaletler düz, çift tabanlıdır ve topuktan parmak uçlarına kadar beşer delikten geçen iki adet bilekten bağlamalı bağcıklı olup kapalı tipte bir ayakkabıdır.

Antik Dönemde sivil nüfus, ayakkabı için karşılamada en önemli materyallerden biri olan hayvan derisi ve kürkü kullanmaktaydı ve deri ticareti, antik dönem ticaretinin önemli bir parçasıydı.

Deriler av ya da çiftlik hayvanlarından elde edilirdi³.

Deriler çeşitli yerlerde kullanılmadan evvel çeşitli aşamalardan geçerlerdi. Bunlardan ilki derilerin yüzülmesiydi. Yüzülme işlemi için en kolay zaman olabildiğince ölmüş hayvan henüz ılıkken olunan zamandı. Yüzülme, keskin bir obje yardımıyla gerçekleştirildi⁴. Yüzülme işleminin ardından diğer bir aşama tabaklanma idi. Çeşitli yöntemler aracılığıyla tabaklama gerçekleştirildi. Tabaklama işlemi boyunca ham deri, ürünlerde kullanılabilecek deri haline getirilmektedir. Klasik tabaklama işlemi bitkiseldi⁵. Ham deri, içerisinde ezilmiş bitki parçalarının olduğu bir çözeltinin içine batırılırdı. Tabaklama için kullanılan bitki parçaları bölgeye göre değişkenlik gösterebilirdi. Örneğin Orta Avrupa'da daha çok meşe kullanılırken, Güney Avrupa'da ve Akdeniz'de ise: sumak, pelit, çeşitli akasyalar ve meşe safrası kullanılmıştır. Ham deri, tamamen

¹ Ceyhun Berkol, *Ayak İzinin 10.000 Yıllık Öyküsü ve Osmanlı Uygarlığında Ayakkabı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2019

² The World's Oldest Shoes, <https://pages.uoregon.edu/connolly/FRsandals.htm>

³ K. Grömer, G. Russ-Popa, K. Saliari, "Products of Animal Skin from Antiquity to the Medieval Period"[Antik Çağ'dan Orta Çağ'a Hayvan Derisi Ürünleri] *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien. Serie A für Mineralogie und Petrographie, Geologie und Paläontologie, Anthropologie und Prähistorie*, 119, (Şubat 2017), 70

⁴ Grömer, Russ-Popa, Saliari, 2017, 7

⁵ Moog *Handbuch für die Lederherstellung* Verlag Eurgun Ulmer, Stuttgart 2005

tabaklanana kadar bitkisel çözeltinin içerisinde kalırdı. Keçi, koyun, inek hayvan derileri, boğa veya öküz, ağaç kabuğundan, safralardan, mineral tuzlardan veya bir tür tanenden⁶ yapılmış bir sıvı ile emprenye⁷ edilerek veya aşılansarak kazınır ve tabaklanırdı. Bitkisel tabaklama işlemi derileri sıkı ve dayanıklı oluyordı. Diğer bir tabaklama işlemi ise içerisinde yumurta sarısı, tuz, un ya da tereyağı bulunabilen şap ile kaplamaydı. Bu yöntem bitkisel tabaklama yöntemine göre daha hızlı bir yöntem olup deriyi daha yumuşak ve daha hafif yapıyordu. Üretilen deri beyaz oluyordu ve hemen kuruyordu. Söz konusu yöntemin avantajları onu antik dünyada favori yapmaktaydı. Bu yöntemin dezavantajları ise suyla temizlenme yapıldığı takdirde gerçekleşebilecek olumsuzluklardı. Şap su ile yıkandığı takdirde hazır deri işlenmemiş ham hali gibi gözükmekte olup çürümeye yatkın hale geliyordu⁸. Şap ile tabaklamanın çıkışının Asia Minör olduğu tahmin edilmekte olup Romalıların bu yöntemin yayılmasında önemli katkıları olmuştur⁹.

Deriden üretilen bazı ürünler için yeri geldiğinde hayvan derileri o ürün için özel seçilebiliyordu. Ele geçen antik dönem ayakkabılarının deri kalıntılarının analizi, çoğu ayakkabının çiftlik hayvanlarının derisinden, özellikle de koyun/keçiden üretildiğini göstermiştir. Buna ek olarak sağlam ve kalın sığır derisi, ayakkabı tabanı üretmek için iyi bir deriydi¹⁰.

Deri, rastgele yönelimlere sahip deri liflerinin üç boyutlu yapısından oluşur. Bu vasıf, kendine özgü saçaklanma/aşınma direncine yol açar. Yani eğer deri kesilirse, kesilme yönü nereye olursa olsun kesilme hattı aşınmaz, yıpranmaz, saçaklanmaz. Bu durum malzemeyi ayakkabı tabanları için çok uygun hale getirir¹¹.

Derinin ayrıca "sıhhi özellikler" terimi altında özetlenebilecek belirli kıstasları vardır. Buna dayanıklılık, esneklik ve elastikiyetin yanı sıra nem emme kapasitesi su

⁶ Birçok bitkisel maddede bulunan, deri tabaklamada, hekimlikte kullanılan, tadı buruk bir madde. (<https://sozluk.gov.tr/>)

⁷ Ahşabın bünyesine farklı yöntemlerle çeşitli maddeleri emdirme işlemidir. Bu işlemle ahşabı mantar, böcek kurtçuk gibi zararlılardan koruyarak ahşabın hizmet ömrünü artırma amaçlanmaktadır. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Emprenye>)

⁸ Grömer, Russ-Popa, Saliari, 2017, 72

⁹ Trommer *Archäologisches Leder. Herkunft, Gerbstoffe, Technologien, Alterungs- und Abbauverhalten, Saarbrücken 2008*

¹⁰ Grömer, Russ-Popa, Saliari, 2017, 74

¹¹ Grömer, Russ-Popa, Saliari, 2017, 74

buharı geçirgenliği ve dış etkilere karşı randıman da dahildir¹².Derinin sıhhi özellikleri ayakkabılarda özel bir rol oynar. Özellikle Roma Askeri Dünyasında ayakkabılarda kaliteli derinin kullanılması savaş meydanlarında, uzun yürüyüşlerde ve kötü hava koşullarından olumsuz etkilenmemek için avantaj sağlamış olmalıdır.

Ayakkabı imal edilirken taban için kalın deri, ahşap ya da bronz kullanılırdı. Ayakkabının üst bölümünü oluşturan derileri tabana bağlamak için çoğunlukla kabaralar kullanılırdı.

¹² Moog, 2005, 13

İKİNCİ BÖLÜM

MİKEN DÖNEMİ'NDEN ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ ÖNCESİNE KADAR AYAKKABILARIN TİPİ, STİLİSTİK ve İKONOĞRAFİK GELİŞİMİ

Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltıraşlık eserlerinin büyük bir kısmı eserlerden de gözlemlenebildiği üzere antik Grek etkilidir. Dolayısıyla bu durum ayakkabılar için de geçerlidir. Bu nedenle Anadolu Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait heykeltıraşlık eserlerindeki ayakkabılara geçmeden önce antik Grek tarihinde Mikenler'den Hellenistik Dönem sonlarına kadar olan süreçte ayakkabıların tipini, ikonografik ve stilistik gelişimini ve birbirleriyle olan etkileşimlerini sanat eserleri ve günümüze korunagelmış ayakkabı kalıntıları üzerinden göstermek konu bütünlüğü açısından önemlidir. Genel olarak ayakkabılar açık ve kapalı olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmıştır. Bazı temel türler ve bu temel türlerin çok çeşitli varyantları bulunur ki bu durum antik kaynaklarda adı geçen ayakkabıların bolluğuyla da kanıtlanabilmektedir¹³.

2.1. MİKEN DÖNEMİ

MÖ yaklaşık 1300'e tarihlenen pişmiş toprak Tsarouchi¹⁴ (**Levha 2**) formlu ryton, boyama bezemeli deri ve ya yün orijinallerinin taklidi olması sebebiyle söz konusu tipin varlığının ve kullanıldığının bir kanıtı olarak kabul edilebilir¹⁵. Ayak parmak ucu kalkık, kıvrılmış ve sivri olan bu tip Asur ve Hititlerde yaygın olarak kullanılmış olup¹⁶ günümüz çarıklarıyla yakın benzerlik taşımaktadır. Kayalık zeminlerde kullanmak için pratik bir ayakkabıdır¹⁷. En erken döneme ait ve Grek sanatında örnekleri ile varlığı bilinebilen diğer bir ayakkabı tipi Tsarouchi ile benzer özellikler taşımaktadır. Bu tipin genel özelliği deri şerit bantlar halinde alt baldıra bağlanan ayak parmak ucu sivri fakat çok kalkık

¹³ Tezin ilerleyen sayfalarında bu tiplerden başlıklar halinde bahsedilecektir.

¹⁴ Uzun, kapalı bot. Çarık. (S. Athanasopoulou, N. Palaiokrass, K. Paschalidis, "Footwear in Ancient Greece Through the Works of Art of The National Archeological Museum Krepides, Trochades, Endromides and Embades". Maria Logigianni-Georgakarakos (Ed.) *The Countless Aspects of Beauty in Ancient Art* (ss.209-236), The Archeological Receipts Fund, Athena 2018)

¹⁵ S. Athanasopoulou, N. Palaiokrass, K. Paschalidis, "Footwear in Ancient Greece Through the Works of Art of The National Archeological Museum Krepides, Trochades, Endromides and Embades". Maria Logigianni-Georgakarakos (Ed.) *The Countless Aspects of Beauty in Ancient Art* (ss.209-236), The Archeological Receipts Fund, Athena 2018

¹⁶ B. Ethel, M.A. Abrahams, *Greek Dress a study of the Costumes worn in Ancient Greece, Pre-Hellenic Times to the Hellenistic Age*, John Murray, London 1908, 117

¹⁷ B. Ethel, M.A. Abrahams, 1908, 118

olmayıp kapalı tipte bir bot olmasıdır¹⁸(**Levha 3**). Bu tür botların kullanıldığı sahnelerin çoğu boğa evcilleştirme sahneleridir¹⁹. Özellikle baldıra bağlanan bantlarla şiddet içeren bir işle uğraşan kişinin yaralanması engellenmiş olacağı düşünüldüğünden bu amaç doğrultusunda doğmuş bir ayakkabı tipi olduğu ileri sürülmektedir²⁰.

2.2. ARKAİK ve KLASİK DÖNEM

Greklerde ayak ve ayakkabı kültürü şu şekilde özetlenebilir. Evlere çıplak ayakla girmek gelenektir. Ekonomik ve sosyal olarak en alt tabakada bulunanlar yetersizlikten dolayı; Spartalı genç erkekler güç, dayanıklılık ve sertlik göstergesi için; bazı filozoflar basit yaşam tarzını benimsediklerinden sokaklarda çıplak ayakla dolaşmışlardır. Görgülü ve sofistike olan kişiler ise sokağa çıkarken sandalet ya da başka tip bir ayakkabı giymişlerdir²¹.

Antik Grek dünyasında ayakkabı imalatçıları için *skytotomike* terimi kullanılırdı²². Ele geçen az miktarda Grek kırımızı ve siyah figürlü vazolarından görülebildiği üzere *skytotomoi*, içerisinde bir tezgâh, *diphros* adı verilen zanaatkâr sandalyesi ve bir alet kutusu bulunan etrafı kapalı bir atölyede çalışırdı²³. *Skytotomoi*, deriyi tezgâhın üzerine yerleştirilmiş bir tahta veya taş levha üzerinde işliyor ve kesiyordu. Ayakkabıcının aletleri, hilal uçlu bir kesici, düz uçlu bir bıçak, *kalapodi* (ayakkabı çekeceği), çekiç, maşa ve bızlar içeriyordu. Potansiyel bir müşteri, istenen ayakkabı tipini ve malzemesini seçmek için genellikle kunduracının atölyesini ziyaret ederdi. Daha sonra ayakkabı tamircisi, ayakkabı yapımında kullanılacak deriyi müşterinin ayağının ana hatları üzerinde keserdi (**Levha 4a-b**). Aristoteles'e göre, bir çift ayakkabı sekiz drahmiye mal olurdu²⁴.

¹⁸ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 210

¹⁹ Ethel, and Abrahams, 1908,118

²⁰ Ethel, and Abrahams, 1908,118

²¹ Ethel, and Abrahams, 1908,116

²² Χατζηδημητρίου, Παραστάσεις εργαστηρίων και εμπορίου στην εικονογραφία των Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων, αθήνα 2005

²³ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 211

²⁴ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 212

Antik metinlerde birçok ayakkabı tipinden bahsedilse de antik sanat eserlerinde görsel olarak bu tipleri kesin olarak belirlemek genellikle zordur²⁵.

2.2.1. Sandalet

Antik Grek Dünyası'nda en karakteristik ve yaygın ayakkabı tipi sandaletler olmuştur. Ayakkabının en basit formuydu²⁶. Hem kadınların hem de erkeklerin kullandığı, *sandalia* ya da *pedila* da denilen bu tip basitçe *kattyma* adı verilen bir taban, deri kayışlar ya da deri ayakkabı dilinden oluşmaktaydı. Taban/ *Kattyma* ayağın şekline göre kesilirdi²⁷.

Kattyma genellikle bir veya birkaç katman halinde sığır derisinden veya ahşaptan, daha nadiren mantardan ve bazen de bronz veya demirden yapılmıştır²⁸. *Kattymalar* üzerinde giyen kişinin cinsiyetine ve yapıldıkları döneme göre farklılıklar gözlenmektedir. Grek heykellerinde örnekleri görülmek üzere; taban yüksekliği üzerinden değerlendirildiğinde çoğunlukla MÖ 7. - 6. yüzyılda daha kalın, MÖ 6. yüzyıl - 4. yüzyılda daha ince biçimde, şekil bakımından ise ilk önce kavisli, sonra köşeli daha sonraları ise girintili bir şekilde dekore edilmişlerdir²⁹. Daha da ayrıntılı açıklanmak istenirse genel olarak, Geç Arkaik ve ciddi stil heykeltıraşlık eserlerinden yola çıkarak, sandaletlerin tabanları köşeli hatlara sahiptir yani, ayak başparmağının ucunda tipik bir köşe ve üçüncü veya dördüncü parmağın ucunda ek bir kıvrım vardır³⁰. MÖ 5. yüzyılın ortalarından MÖ 4. yüzyıla kadar, köşeli tabanlar önde kademeli olarak daralır, böylece ön kenardaki bükülme üçüncü parmağın önünde gerçekleşir ve sonuç olarak tabanın dış kenarı, ayak parmağı eklemine daha keskin bir şekilde döner³¹.

Genellikle keçi derisinden yapılan kayışlar tabana dikilirdi ve en çok görülen bağlama tipi ayak bileği çevresinde bağlanmaydı. Bazen bileğin daha üstüne de ulaştığı görülmekteydi. Sandalet kayışları ayağın büyük kısmını açıkta bırakmaktaydı. Bağlama aksesuarları ve kayışların genişliği, tabanlardaki varyasyona benzer şekilde değişiklik

²⁵ Mireille Lee, *Body, Dress, and Identity in Ancient Greece*, Cambridge University Press, Newyork 2015, 161; Ethel, and Abrahams, 1908, 119

²⁶ Johnson, 1964, 116

²⁷ Johnson, 1964, 116

²⁸ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 212

²⁹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 212

³⁰ Morrow-Dohan, 1985, 144

³¹ Morrow-Dohan, 1985, 144

gösterirdi. Şöyle ki, önceki dönemlere ait örneklerde kayışlar daha kalın ve daha basit bir şekilde bağlanırken, zamanla daha karmaşık bir bağlama ile daha ince hale geldi³². Bazen dekoratif ekleri de vardı. Çoğu zaman, sandaletin içine cildi, ayağı sürtünmeden korumak için ilk iki ayak parmağı ayrı dikilmiş bir tür deri çorap olan bir *pellytron* veya *podeion* giyilirdi³³.

Basit sandaletler ev dışında günlük kullanım içindi, *argei*³⁴ gibi daha özenli dekore edilmiş ve cilalı keçi derisi kayışları olan sandaletler ise daha resmi durumlar içindi³⁵.

Atina Ulusal Müzesi Metal Eserler Koleksiyonu'nda sergilenen günümüze koruna gelmiş ve sandalın bir tipi olan *krepides*³⁶ tabanı (**Levha 5a**) antik dönem sandaletinin nasıl olduğuna dair veriler elde etmeye yarayan bir örnektir. Attik mezardan tespit edilen *krepides* tipi sandalın tabanı iki parçalı, dövülmüş bronz tabandır. Neredeyse ikizkenar yamuk şeklinde olan ön kısım, ayak parmaklarının alanına karşılık gelirken ardı kısmı topuktan parmak eklemlerine kadar uzanır. Her iki bölümde de alt tarafında tüm tabanı çevreleyen delikler bulunan marjin/kenar boşlukları mevcuttur. Söz konusu deliklerin bazılarında hala ayakkabıyı yerden korumak için kare şekilli kabaralar/ iri başlı çiviler görülmektedir. Bronz levhaların üstünde, çift katmanlı ahşap plakaları bu levhaların üstüne eklemeye yarayan bronz küçük, kabaralar bulunmaktadır. Kabartmalı bantlı bronz levha orta noktaya doğru tabanı çerçevelemiş ve yan yüzleri kapatmıştır. Atina Akropolü'nden bir *krepides* giyimli sağ ayak şeklindeki bronz adak kabında da benzer bir yapı görülmektedir (**Levha 5b**). Sandaletin alt kısmında dönemin ayakkabılarına uygun dekoratif kabartmalar bulunur. Sivri ön kısım sivri burunlu sandaletleri gösterirken, gerçek ayakkabılarda yanların ortasındaki çentikli süslemeli birleştirme yerlerini göstermektedir³⁷. Bir diğer günümüze koruna gelen sandalet kalıntısı Eretria'dan ahşap Attik *krepides* çifti (**Levha 6**) olup kayışları tutturmak için küçük bronz çivilere ve kayışların bağlanmasını kolaylaştırmak için ilk iki parmak arasında olduğu açıkça belli olan halkalı, uzun bir şafta sahiptir.

³² Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 212

³³ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 212

³⁴ Τουλούπα, Ε, καττύματα τυρρηνικά», κρηπίδες αττικάί, ΑΔ 28 1973, μελέται, 117-137

³⁵ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 213

³⁶ Tezin ilerleyen bölümlerinde bir başlık altında bu tip ayrıntılı biçimde anlatılacaktır.

³⁷ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 213

Heykel sanatından günümüzde Delphi Müzesi'nde sergilenmekte olan MÖ yaklaşık 560 yılına tarihlenen Arcadia'nın efsanevi kahramanları Dioskuri ve Aphareidler tarafından bir öküz sürüsünün çalınmasını betimleyen Sikyonluların monopterindeki metopta³⁸(**Levha 7a**) figürlerin ayağındaki sandaletler (**Levha 7b, 8a-b**) Arkaik Döneme tarihlenmektedir. Figürün ayağının topuk kısmı koruna gelmiştir. Sandalet ince bir tabandan oluşmaktadır. Sandaletin topuk bölümünün derileri, ayağın arkasını kaplayan yekpare parçadan oluşmuştur³⁹. Bu parçanın bir tarafı daha uzun olmakla birlikte diğer derilere basit bir toka ile tutturulmak için ayak tarağında katlanmıştır⁴⁰.Yine Delphi Müzesi'nde sergilenen diğer bir eser olan fildişi ayak parçasında (**Levha 9**) son derece süslü olan sandalet üst kayışı dikkat çekmektedir. Yalnızca ayak parmakları ve ayak tarağının bir kısmı günümüze korunagelen eser MÖ 550 yılına tarihlenmektedir. Parmak üzeri kayışı dört köşeli yıldız ve konsantrik karelerin olduğu banttandır oluşmaktadır. Sırım ok ucu şeklindedir. Parmakların arasından geçen bitişik dört adet ince sırim parmak eklemlerini geçtikten sonra uçları daireler ile süslenmiş ve içerisinde konsantrik elmas şekilleri olan, elmas biçimli bir hal alarak genişler. Sırım, ayak tarağının tam ortasında tekrar şerit halini aldıktan sonra bileğe doğru yeniden genişler. Genişlemiş parçanın merkezinde bir adet palmet, kenarlarında ise birbirini tekrar eden ve motifi sınırlayan noktalar mevcuttur. MÖ 550 – 540'a tarihlenen Phrasikeia Heykeli'nin (**Levha 10a-b**) giydiği sandalet: En üstte, taban kösesinde daha ince, altta daha kalın bir tabakaya sahip ve bunu da kazıma çizgi ile gösterildiği çift yüzlü taban, kavisli bir dış kontura sahiptir. Dar bir çapraz doğrultulu/diagonal kayış, ayağı ayak parmaklarının bulunduğu tabanın bölümünde sabitler. Dikey bir sırim⁴¹ ayak baş ve işaret parmağı arasından başlar ve bu iki çapraz doğrultulu/diagonal kayışla ayağın ortasında birleşir. Birleşen sırim/tokyo ve kayışlar topuğu sarmak için ayak bileklerine doğru döner. Kayışların ve sırimin/tokyonun birleştiği yer kabartmalı oval bir toka ile süslenmiştir. MÖ 550 – 540'a tarihlenen Stamata'dan Tahtta Oturan Dionysos Heykeli'nde (**Levha 11a**) Tanrının giydiği sandalette (**Levha 11b**) tipin kronolojik gelişimini gösterebilecek yüzeysel bir çeşitlilik sunulmaktadır⁴². Ayakkabılar, ayakucunu geniş, ferah yapan kare burunlu ince, boysuz

³⁸ Rosina Colonia, *The Archeological Museum of Delphi*, John S. Latsis Public Benefit Foundation, 81

³⁹Morrow-Dohan, 1985, 27

⁴⁰ Morrow-Dohan, 1985, 27

⁴¹ Sırım: Bazı işlerde sicim yerine kullanılan, ince ve uzun, esnek deri parçası [<https://sozluk.gov.tr/>] (E.T. 14.10.2022.)]

⁴² Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 215

bir tabana sahiptir. Ayak parmaklarının üzerinden geçen çapraz kayış metalden yapılmıştır ve delikler vasıtasıyla eklenmiştir. Yanlardaki kayışlar plastik bir biçimde işlenmiştir, ayak ortasında geniş, bölünmüş sırimla birleştikleri noktada kırlangıçkuyruğu uçları vardır. Bu kayışlar renkle vurgulanmıştır. Söz konusu sandaleta benzer bir örnek Eretria'dan Attika beyaz zeminli lekythos'ta ölen savaşçı kocasına veda eden oturan kadın figürüdür (**Levha 12a-b**). Dionyssos Heykeli'ndeki Sandalet gibi aynı ince tabanlıdır ve ayakucu köşeli konturludur. Yan kayışların “X” şeklinde bağlanması özellikle belirgindir.

MÖ yaklaşık 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren baş ve işaret ayak parmağı arasındaki taban konturunda bir girinti ve ya kıvrım/büküm/kavis oluşur ve dönem ilerledikçe söz konusu girinti daha da belirgin hale gelir⁴³. MÖ yaklaşık 330 – 320'a tarihlenen Lysippe'nin Rhamnous, Attika'daki Cenaze Naiskosu'nda giydiği sandaletler (**Levha 13a-b**) karakteristik bir örnektir⁴⁴.

Bazen sandaletin topuğunun arkasına bir deri parçası takılır, hatta sadece ayak parmakları açıkta kalacak şekilde ayağı tamamen sarardı; bu sandalet biçiminden muhtemelen *ἐμβας* veya terlik geliştirildi⁴⁵.

2.2.1.1. Krepides

Hem Yunanistan hem de İtalya'da, bazen ayak parmaklarını kaplayan ve bazen ayak parmaklarını açıkta bırakan karmaşık bir üst kayış ağına sahip sandalet tiplerine denirdi.

Erken Klasik dönemde, sağlam, bir tür delikli deri “ağ” sandalet olarak ortaya çıkmakta olup *gezginlerin ayakkabısı* olarak tanımlanmış, *chlamys* ile birlikte Makedonya'dan gelen bir ayakkabı tipi olduğu Antik yazarlarca söylenmiştir⁴⁶. Philip'in Vergina'daki mezarının ön cephesindeki bazı avcı figürlerinin ayaklarında *krepides* mevcuttur⁴⁷ (**Levha 14a-b**). Bu bilgiden yola çıkarak *krepides*in avcılar tarafından kullanılan ayakkabı tiplerinden biri olduğu ortaya çıkmaktadır. Ağ işi/ağ örgüsü kayış bağlama üslubunda söz konusu ağ birçok desende birbiri içine geçmeyen birbirileri içine

⁴³ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 214

⁴⁴ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 214

⁴⁵ M. Johnson, 1964, 116

⁴⁶ Lee, 2015, 162; Morrow-Dohan, 1985, 46-48; Saatsoglou-Paliadeli, C., Aspects of Ancient Macedonian Costume, *The Journal of Hellenic Studies*, 113, 1993, 122-147, 143, 145

⁴⁷ Saatsoglou-Paliadeli, 1993, 145

geçmedikleri için boşlukları(ilmek halkası/ilmik) baklava dilim, elmas, kare ve dikdörtgen şekil olan kesim işi kayışlardan oluşmaktaydı⁴⁸.

Eleusis'teki büyük adak kabartmasında (**Levha 15a-b**), Triptolemos ilmek yapılmış ağ deseni oluşturmak ve ayak bileğini bağlamak için birbirine geçmiş/birbirini örmüş ince kayışlı, ince tabanlı sandaletler giymektedir. *Pellytron*un da kabartma olarak tasvir edilmesi dikkat çekicidir, bu da ayağı kayışlardan kaynaklı olası sürtünmeden korur⁴⁹. Sahnedeki kadın figürler, Demeter ve Persephone, daha basit bağlanmış kayışlı sandaletler giymektedir.

MÖ yaklaşık 336 - 332'ye tarihlenen ve şu an Delphi Müzesinde sergilenmekte olan toplamda dört erkek heykelinden oluşan Apollon Tapınağı'na bağışlanmış Daochos II ve ya Theselyalı Ailesi'nin Anıtı'nda⁵⁰ yine krepides örnekleri görülebilir. Figürlerden Aknonios (**Levha 16a**), Daochos I (**Levha 17a**) ve Sisiyphos'un (**Levha 18a**) ayaklarındaki *krepides*ler (**Levha 16b, 17b, 18b**) kayış bağlama üslupları gibi özelliklerden dolayı benzerdir. Bu kadar kompleks kayışlar ayakkabılara zarafet katmakla birlikte ayağı koruyucu bir hale de sokmaktadır. Bu üç *krepides* de orta kalınlıkta, sağlam görünümlü tabanlardan oluşmuştur. Parmak uçlarında zig zag biçiminde olan, topuk bölümünde topuğun tamamını kaplayan, ilmek şekilleri kare ile elmas arasında değişen file görünümlü ağ işi mevcuttur. İlmekler alt kayışlardan genişler vaziyettedir ve alışıla geldik şekliyle tek bir bağ/bağcık tarafından bir araya getirilmiş, toplanmıştır. Bu bağ/bağcık sonra ayak tarağının üzerinden geçtikten sonra bacağın etrafına sarılmış ve sonunda baldırın aşağısından bağlanmışdır. Sandaletleri altına ayağı koruyucu *pellytron* giyilmiştir. Bu *pellytron*lardan Sisiyphos'un ayağındakinin baş ve işaret ayak parmağı açıktır. Ayrıca Sisiyphos'un heykelinde geniş bir kayış bacağın etrafına sıkıca sarılmıştır. Her ne kadar bu geniş kayış işlevsiz gözükse de bu bölümün mahmuzları tutmak için kullanıldığı varsayılabilir Çünkü binicilikleri ile ünlü olan Theselyalılarından biri olan bu ailenin heykellerinde bu gerecin var olması alışıla gelmedik bir durum olmayacaktır⁵¹.

⁴⁸ N. Goldman, "Roman Footwear" Judith Lynn Serbesta, Larissa Bonfante (Ed.) The World of Roman Costume(101- 129)The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2001; Morrow-Dohan, 1985, 114

⁴⁹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 214

⁵⁰ Colonia, 321-324

⁵¹ Morrow-Dohan, 1985, 75

2.2.1.2. Trochades

Trochades kelimesinin (küçültme eki, *trochadia*) Grekçe koşmak, hızlı hareket etmek anlamına gelen *τρέχω* fiilinden türetildiği düşünülmektedir. Bu anlamından dolayı sandaletin koşucular için kullanıldığı varsayılmaktadır. *Krepides*lerin aksine, ayağın daha fazlasını kaplardı. Karakteristik olarak yekpare deri parçalar ayağın topuğu ve yan taraflarını kapatırken çok sayı da kayış da *krepidesten* daha kompleks bir şekilde ayağın üstünden geçerd⁵². *Krepides*lerin aksine, ayağın daha fazlasını kaplardı. Karakteristik olarak yekpare deri parçalar ayağın topuğu ve yan taraflarını korurken çok sayı da kayış da *krepidesten* daha kompleks bir şekilde bağlanırdı⁵³. Morrow-Dohan⁵⁴, *krepides* ve *trochades* arasında şu şekilde ayırım yapar: *Trochades* ayağın topuğunu ve yanlarını kaplayan yek pare deri ve her iki tipin birleşimi olmasına rağmen yalnızca ayak parmakları üzerinde bağcıklar ve kayışlar bulunur. Halikarnossos Mausoleum'unda Maussollos (**Levha 19**) bir *trochades* giymiştir⁵⁵ (**Levha 20a-b-c**). *Trochades* sandaletin tabanına, ayak parmaklarının ucunu kaplayan ve alt kayışa bağlanmadan önce ayak eklemlerine ulaşan üçgen bir ilmeğe sahip olan bir ince kayış ağı takılmıştır. Yekpare deriler topuğu ve ayağın yanlarını kaplar vaziyettedir. Geniş bir kayış, üst kısımları birbirine bağlamıştır. Önce ayak parmak ağını sabitlemiş, ardından ayak tarağının üzerinden geçerek ayak bileğindeki ilmekleri çekmek için yeniden ayak tarağının üzerinden geçmiştir. Deri kayış ayak bileğinden bağlanmış olup ayak bileği önünde fiyonk haline getirilmiştir. Fiyonk sarkmış vaziyettedir. *Trochades*in içinde Maussollos'un ayak parmakları yontulmamıştır. Bu durum *trochades*in içine çorap benzeri bir giysi parçası giydiğini göstermektedir⁵⁶. Taban konturu dönemin özelliğini yansıtır biçimdedir.

MÖ 4. yüzyıla tarihlenen Epidauros'tan kabartma üzerinde oturan Apollon'un sandaletlerinde ise *krepides* ve *trochades* tipinin karışımı gözlemlenmektedir (**Levha 21a**). İlk örnekte Apollon tasvirli kabartmada, sandaletin topuk ve ayak parmakları üzerinde birbirine kenetlenen ilmeklerin örgüsü ve ayak üzerinde uzun bir üçgen ilmek gözlemlenmektedir. Yine bu sefer Ephessos Artemision'da *Column Calataede* Oturan

⁵² Goldman, 2001, 109

⁵³ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 215

⁵⁴ Morrow-Dohan, 1985, 64

⁵⁵ Lee, 2015, 162; Morrow-Dohan, 1985, 73

⁵⁶ Lee, 2015, 162; Morrow-Dohan, 1985, 85

Hades(?)in (MÖ yaklaşık 300) sandaletleri de **(Levha 21b)** Apollon'unkiler ile benzer özelliklere sahiptir.

Maussollos'un *trochadesinin* ön kayış bağlama işi ile Apollon ve Hades(?)in ön kayış bağlama işi yakın benzerlikler taşımaktadır. Ayrıca üç heykeltıraşlık eserinin parmakların yontulmamasından anlaşılan, sandaletlerinin içinde çorap benzeri giysi parçası giydiği gözlemlenmektedir.

2.2.2. Terlikler

Terlikler antik yazarlar tarafından kesin olmamakla birlikte *Persikai* olarak adlandırılan ayakkabılar olabilirler. Bu tipteki ayakkabılar gösterişsiz, sade, kayışsız ya da her hangi bir karakteristik özellikten yoksun olarak ayırt edilebilirler. Bazı örneklerde, uçlar ayak başparmağında hafifçe yukarı doğru kıvrılmıştır⁵⁷. Hegeso'nun Mezar Steli'nde **(Levha 22a)** yer alan hizmetçinin giydiği ayakkabı **(Levha 22b)** bu tip için örnek verilebilir.

2.2.3. Botlar/Çizmeler

Botlar/Çizmeler; gezginler, avcılar, köylüler, dağlık bölgelerin sakinleri vb. gibi özel kategorileri olan insanlar tarafından giyilen, yaygın olarak kullanılan bir tür kapalı ayakkabıydı⁵⁸.

Bu ayakkabı tipinde özellikle tabanın kalın derisi kabaca işlenmiş olan büyük baş hayvan derisinden imal edilirdi. Ayakkabının üst bölümü için ise büyük baş, küçükbaş, geyik derisi vs. kullanılırdı ve ayakkabının üst bölümünün yüksekliği ayak bileğine, baldırın ortasına ve ya dize kadar uzanabilirdi. Botlar/çizmeler, ayakkabının derisindeki deliklerden veya ayakkabının üst kısmına sabitlenen kancalardan geçerek bacağın etrafına sıkıca bağlanan deri kayışlar vasıtasıyla bacağa oturtulurdu. Grek botlarının Asur eserlerinde yer alan botlar ile benzerliği dikkat çekicidir⁵⁹. MÖ 9. yüzyıla tarihlenen avcı kıyafetindeki Asurlu Adam tasvirindeki⁶⁰ bu benzerlik göze çarpmaktadır **(Levha 23)**.

⁵⁷ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 218

⁵⁸ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 218

⁵⁹ Johnson, 1964, 117

⁶⁰ Mary G. Houston, Florance S. Hornblower, *Ancient Egyptian Assyrian and Persian Costumes and Decorations*, A. & C. Black, London 1920, 56-57

Antik çağ tarihinde de Heredotos Grek Boeotia ἐμβαδες ile Asurlu botları/çizmeleri arasında kıyaslama yapmaktadır⁶¹.

2.2.3.1. Endromides

Endromida/Endromides temel bot/çizme tiplerinden biri olup yumuşak, esnek, bacağı baldıra ve ya dize kadar kaplayan açık tip bot/çizmeydi⁶². Grekçe *en + dramaō* kelimelerinin birleşiminden meydana gelmekte olup *belirli bir hareket kolaylığı ve hızı* ifade etmektedir⁶³. Bu sebepten dolayı Hermes, Artemis, Amazonlar ve koşucular ve avcılar gibi sürekli bir hareket ve koşma halinde olan figürlerin tasvirlerinde giyilen bir bot/çizme tipi olmuştur. *Endromides*, baldır ortasından diz uzunluğuna, sivri ayak parmaklarına ve üst kenarı yuvarlatılmış ve şaftların üzerinde çıkıntı yapan uzun dilli açık bir ön kısma sahiptir⁶⁴. Kıvrımlı uçlu uzun bir dil ile ön kısmından açıktı. Çapraz bağcıklar ve diz bağı kayışları *endromidesi* bacağı sıkıca ve sağlam bir şekilde sabitleirdi⁶⁵. Her birinin farklı varyasyonları olabilirdi. Kanatlarından dolayı Hermes olarak tanımlanabilen; yuvarlatılmış dil, ayakucu sivri, kayışları tutmak için delikler olan Arcadia'dan bronz Hermes Kriophoros heykelciği *endromides* tipinde bot giymiştir⁶⁶ **(Levha 24a-b).**

2.2.3.2. Embades

Bir diğer bot/çizme tipi *Embadestir* (ἐμβαδες). *Embades*, ikonografide yaklaşık MÖ 6. yüzyıldan itibaren görülmekte olup Atina'ya bu tipin Trakya'dan gelen bir kıyafet parçası olduğu düşünülmektedir⁶⁷. Kökeninin Trak da olabileceği iddia edilen Tanrı Dionysos'un⁶⁸ çok sık olarak bu botlarla temsil edilmesi bu varsayımı doğrular niteliktedir⁶⁹. *Embades*, atlıların, komedi aktörlerinin ve Amazonların karakteristik

⁶¹ Johnson, 1964, 117

⁶² Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 219

⁶³ Morrow-Dohan, 1985, 41. Kelimenin Latince karşılığı ise “*egzersizden sonra soğuğu dışarıda tutmak için kalın yünlü bir pelerin*”dir

⁶⁴ Morrow-Dohan, 1985, 39

⁶⁵ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 219; Morrow-Dohan, 1985, 39

⁶⁶ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 220

⁶⁷ K. Morrow-Dohan, *Greek Footwear and the Dating of Sculpture*, University of Wisconsin Press, Wisconsin 1985; Johnson, 1964, 117

⁶⁸ Bülent Öztürk, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası'nda Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010, 37

⁶⁹ Johnson, 1964, 118

ayakkabıları olmasının yanı sıra Hermes ve Dionysos figürlerinde de yaygın olarak görülürdü⁷⁰. *Embades*, iç kısımda *pilos* (keçe) ile kaplanmış daha sert deriden yapılmıştır. Genellikle ince tabanları vardır ve dizde bir kayışla sıkıca bağlanarak tek veya çift kenar oluşturmuştur. Yan tarafların kenarlarından “kanatlar/ayakkabı dilleri” sarkmaktadır. Botların bir parçası olarak, ayakkabının asıl kenarını oluşturmuş olup düzensiz bir şekilde kesilmiş, katlanmış ve bir kayışla yerinde tutulmuşlardır⁷¹. Bir iç astar olarak, kanatlar, kuş tüyü ve keçeden yapılmış, belki de bir hayvan postu olan, bacağın etrafına sarılmış, kısmen botun içine giyilmiş ve botun dış yüzeyinde bağlanmış çorap benzeri bir parçanın kullanımını göstermektedir⁷². Bazı araştırmacılar, “kanatların” *embades*in bir parçasını oluşturduğunu dile getirirken, bazı araştırmacılar da onları iç *pilos* kaplamasının bir parçası olduğunu iddia etmişlerdir⁷³. Parthenon Batı Frizlerinde yer alan atlı figürlerin büyük bir çoğunluğu *embades* giymiştir (**Levha 25a-b, 26a-b, 27a-b-c**).

MÖ yaklaşık 4. yüzyılda "kanatlar" önceki yüzyıllardakinden daha dar ve daha uzun olarak tasvir edilmiştir⁷⁴.

Arcadia'daki Zeus Lykaios Kutsal Alanı'ndan Hermes'in bronz heykelciği (**Levha 28a**) şerit kayışlı *embades* giyer (**Levha 28b**). Kenarları ve yan kanatları kabartma olarak işlenmiştir. Aynı özellikler Epidauros'taki Asklepios Tapınağı'nın batı alınlığında, Amazon'un sağ ayağındaki ayakkabı da bir *embade*stir⁷⁵(**Levha 29a-b**). Arcadia'daki Zeus Lykaios Tapınağı'ndan Hermes'in bronz heykelciğinde de *embades* görülür (**Levha 30a-b**).

2.2.4. Kothornoi/Kothornos

Kothornoi özel kullanım alanı olan özel yapım, hem erkekler hem de kadınlar tarafından kullanılan geniş ve rahat kapalı ayakkabılardandı⁷⁶. Tragedya aktörlerinin boyunu uzun göstermek ve sahnedeki varlığını arttırmak için kullanılan yumuşak, yüksek

⁷⁰ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 220

⁷¹ Morrow-Dohan, 1985, 65-69

⁷² Morrow-Dohan, 1985, 65

⁷³ Morrow-Dohan, 1985, 65

⁷⁴ Morrow-Dohan, 1985, 87

⁷⁵ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 220

⁷⁶ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 221

tabanlı, bağcıklı deri bot/çizme⁷⁷ idi. Bazı kaynaklar⁷⁸ Antik Grek dünyasında avcılar ve askerler tarafından alt bacakları korumak için giyildiğini, tiyatro ile ilişkilendirilmesine rağmen, genel bir terim olduğunu ve *Oxford Companioun to Ancient Greek Political Thoughta* göre her iki ayağa da giyilebilecek botları tanımlamak için kullanıldığını söyler.

Bu zamana kadar yukarıda bahsedilen ayakkabı tipleri, ya daha önce var olan formlardan gelen oluşumlardı ya da zaman içinde belirli bir dönemin keşfiydi. Modanın prensiplerine göre, bazı ayakkabı tipleri moda oldu, bazılarının üretimi durduruldu ve bazıları da sonraki kronolojik dönemlerde evrim geçirdi.

2.3. HELLENİSTİK DÖNEM

Helenistik ve Roma Dönemi'nde birçok farklı ayakkabı tipinin varlığı ve kullanımı yalnızca antik dönem sanat eserlerinde değil aynı zamanda antik dönem belge ve yazıtlarından da öğrenilebilmektedir. Örneğin Metro ve kız arkadaşlarının ayakkabı almak için kunduracı Kerdon'a yaptığı ziyaretin anlatıldığı İskenderiyeli şair Herodas'ın "Ayakkabıcı" başlıklı yedinci miminde (altta) Kerdon, pahalı olmasına rağmen, hem erkek hem de kadın müşterilerini memnun etmek için her türlü ayakkabıyı yapmaktadır⁷⁹.

"Göreceksin burada her türlü,

Sikyonlu, Ambracialı, Nossis ayakkabılar,

Koslu, papağan kenevirden yapılmış, safran ayakkabılar,

Olağan ayakkabılar, düğmeli İon ayakkabıları,

Gece hoplayıp zıplayanlar, ayak bileği üstü, kırmızı ayakkabılar,

Argoslu sandaletler, lal, gençler, adımlar,

Sadece kalbinizin arzu ettiği herhangi birini söyleyin"

Hafif sandaletler (*Kannabia*), pek çok tipi olan lüks (*Argoslu*) sandaletler, keçi derisi *krepides* veya *trochades* gibi ayağı aşağıdan ya da baldırın üstünden bağlayan basit kayışlı sandaletler, yedi gözlü ilmekli erkek sandaletleri (*eptyschloi*), mantar tabanlı süslü

⁷⁷ N. Goldman, "Roman Footwear" Judith Lynn Serbesta, Larissa Bonfante (Ed.) The World of Roman Costume(101- 129)The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2001; Morrow-Dohan, 1985, 122

⁷⁸ <https://www.whitman.edu/theatre/theatretour/glossary/glossary.htm> (E.T. 17.10.2022)

⁷⁹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 224

sarı kadın ayakkabıları (*baukides*), lüks erkek terlikleri (*blautes*) ve kadın gece terlikleri (*nyktipedekes*), ayak bileklerini kapatan alçak çizmeler (*amphisphyria*), askerler ve atlılar için tabanına kabaralar kakılmış İtalyan tipleri ya da kürklü uzun çizmeler (*embades* ve *endromides*) MÖ yaklaşık 3. ve 2. yüzyılda ayrıca Roma Dönemi'nde yaygın olan açık ve kapalı tipte ayakkabılardan bazılarıdır⁸⁰.

MÖ yaklaşık geç 4. yüzyıl - erken 3. yüzyılın daha basit, daha sade, daha kullanışlı tasarımlarının yer aldığı tiplerin kullanımı ve tercihi MÖ yaklaşık 2.yüzyıl ve sonrasında ayrıntılı ve süslü dekoratif motiflere sahip yeni tipler ve bu yeni stil haline gelen fantastik tasarımlar tarafından değiştirilme süreci Hellenistik anıtlardan gelen ikonografi zenginliği ile daha net görülmüştür. Bu yeni yaratıcı ayakkabı seçimleri, dönemin estetik ya da görsel ifadesinde anlaşılması zor, birden bire oluveren seçimler değil daha ziyade MÖ yaklaşık 2. ve 1. yüzyılda Roma algılarının Hellenistik dünya ile yavaş yavaş nüfuz ettiği ve birleştiği genel bir görüngüye bağlıydı⁸¹.

2.3.1. Sandalet

Sandala, *Sambala* yani çeşitli isimlerle sandaletler, Hellenistik Dönemde de hem erkek hem de kadınlar tarafından en yaygın kullanılan ayakkabı olmaya devam etmiştir⁸².

Başta kıt'a Yunanistan, Asia Minör ve İtalya'da MÖ yaklaşık 3.yüzyıl ve MÖ 2. yüzyıldan sandaletli heykellerde deri bantları ayağın altından veya baldırın üstünden bağlama biçiminin yanı sıra ayağın üzerinden geçen ince deri kayışların süslemesinin tabanı kesmesi gibi kendilerine özgü detayları ile ayırt edilen farklı sandalet tipleri tanınabilir. Sandaletlerin tipleri İlahlar, mitolojik kahramanlar, filozoflar, hatipler, savaşçılar, atlılar gibi onu giyen kişilerin kendilerine has özelliklerine göre değişim gösteriyordu⁸³. MÖ yaklaşık 4. yüzyılın ikinci yarısında bir eğilim olarak ortaya çıkan ancak MÖ 2. yüzyılda standart hale gelen temel özellik, sandalet tabanında ilk iki parmak arasındaki bir bükülme gibi güçlü girintidir⁸⁴. MÖ 3. yüzyıl başlarında sığ bir eğri olarak başlar, MÖ 2. yüzyıl sonuna kadar kavis azalmış onun yerine girinti daha derin ve dar bir

⁸⁰ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 224

⁸¹ Morrow-Dohan, 1985, 90 ve 142

⁸² Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225

⁸³ Johnson, M. Ancient Greek Dress, USA 1964

⁸⁴ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225

hal almıştır⁸⁵. Morrow-Dohan'a göre⁸⁶ tabanın dış konturundaki bu karakteristik girintinin en eski korunagelen örneği, heykeltıraş Chairestratos'un Rhamnous'taki MÖ yaklaşık 300 – 280'e tarihlenen Nemesis Tapınağı'nda yer alan mermer Themis heykelindedir (**Levha 31a-b**). Bir diğer örnek Argolis'teki bir kadına ait mezarda açığa çıkarılan ve MÖ yaklaşık 3. yüzyıl sonrasına tarihlenen bronz *kattymadır*⁸⁷ (**Levha 32**). Boyutları bugünkü 36-37 numaraya tekabül etmektedir⁸⁸. Ayrıca günümüze korunagelmiş bu eser yardımıyla da gerçek yaşamda girintili tabanlı sandaletlerin olduğu sonucu da rahatlıkla çıkarılabilir. Hellenistik Dönem işlemesi özelliği olan baş ve işaret ayak parmağı arasındaki konturda girinti MÖ 100 civarına tarihlenen Aphrodite-Pan-Eros heykel grubunda (**Levha 33a**) Aphrodite'nin sandaletlerinde de (**Levha 33b**) zarif bir temsilcisi olarak görülebilmektedir. Tanrıçanın sandaletlerinde dönemin karakteristik özelliği olan ilk iki başparmak arasındaki girintinin görülmesinin yanı sıra dönemin bir diğer özelliği olan ayak parmaklarının dışarıya biraz taşacak şekilde olmak üzere tabanın şeklinin tam olarak ayak şekline göre kesilmesi de görülebilmektedir⁸⁹. Ayrıca, alışılmadık geniş deri çapraz kayış tanrıçanın iyi biçimli ayak parmaklarını tutarken ilk iki parmak arasından başlayıp yatay deri bantın üzerinden geçerek ayak tarağı ve ayak bileği arasındaki bölgeden bileğin arkasına uzanmakta olup topukta, başka bir kayış ayağın arka kısmını tutar. Aphrodite'nin giydiği zarif sandalet tipinin bir benzeri de MÖ yaklaşık 2. yüzyıla tarihlenen ve Rheneia'da bulunmuş olan Bir Kayaya Oturan Kadın heykelindeki sandaletlerdir (**Levha 34a-b**). MÖ 2. yüzyılda sandaletlerde genellikle girintili taban konturleri hakim olsa da MÖ 4. yüzyıl örneklerine benzeyen açısız kesilmiş/köşeli örnekler de mevcuttur. Tabanların hepsi ayağın çevresine yakın kesilir öyle ki bazen ayak parmakları kenardan dışarı taşar gibi görünmektedir. Taban kenarlarının kendileri, öncekinden daha fazla çeşitlilik göstermekte olup tek katlı, düz kenarlı tabanlar bu dönemde nadir görülmektedir. En sık betimlenenler kalın bir tabanın üstünde ve altında bulunan iki çıkıntıdır⁹⁰ (**Levha 35a**).

Hellenistik Dönem heykeltıraşlık eserlerinde parmak arası sandaletler yalnızca kadın figürlerinde var olup çeşitli kayış düzenlemeleri mevcuttur. Bu tipte ayağın ilk iki

⁸⁵ Morrow-Dohan, 1985, 144-145

⁸⁶ Morrow-Dohan, 1985, 90-91

⁸⁷ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225; Morrow-Dohan, 1985, 91

⁸⁸ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225

⁸⁹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225

⁹⁰ Morrow-Dohan, 1985, 91

parmağı arasından çıkan sırim ayağın alt kısmında, ayak parmağı eklemlerinin üzerinde veya hemen üstünde bölünür. Parmak arası sandaletlerin üst kayış işi farklılık gösterebilir. İnce veya dar kordonlar, düz kayışlar bölünebilir ve daha geniş yan kayışları birleştirebilir veya tabana geri uzayabilir. Yan kayışlar birleşme noktasında düz uçlu veya konik olabilir. Chiaramonti Niobidi'nin sandaletinin **(Levha 35b)** özellikleri şu şekildedir: Sandaletin tabanı iki katmanlıdır ve ayak başparmağı ve işaret parmağı arasında girintilidir, taban ayağın şekline göre kesilmiştir; Ayak parmaklarının tam altına denk gelen tabanın bölümünün her iki yanında silindir/rulo/tüp bulunmaktadır; İki silindir/rulo/tüp arasından ince bir kordon çıkmaktadır⁹¹. Sandaletteki bu parçanın işlevi hakkında maalesef bilgi bulunmamakta olup tarafımda ayağın kaymasını engellemek için imal edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Ayağın ilk iki parmağı arasından çıkan ince bir sırim, parmak bitiminde ikiye ayrılır. İki ayrılan bu kordon ayak tarağının yanlarında daha geniş bir bant halini alır. Elmas şekilli bir süsleme kayışların tam ayrıldığı noktaya eklenmiştir. Topuk kayışları, ayağın her iki yanında tabana bağlanan ve arkaya doğru uzanan bir banttandır oluşur. Başka bir örnek Devonshire Koleksiyonunda yer alan ve MÖ yaklaşık 150- 50'ye tarihlenen kolosal mermer ayağın giydiği sandalettir. **(Levha 36a-b)**. Chiaramonti Niobidi'nin sandaleti ile benzer özellikler taşımaktadır. Sandaletin tabanı girintilidir ve kesiminden dolayı parmaklar dışarıya taşmış gibi görünmektedir. Yine Chiaramonti Niobid'ininki gibi ayak parmaklarının tam altına denk gelen tabanın bölümünün her iki yanında silindir/rulo/tüp bulunmaktadır; ayak ve başparmağı arasından çıkan iki ince parçadan oluşan bükümlü sırim, ayak parmaklarının bitiminde ikiye ayrılır. İkiye ayrılan sırim, ayak tarağının her iki yanında, volütlerle bitmiş olan daha geniş bir bant halini almıştır.

2.3.1.1. Krepides

Krepides, sandalet ve kapalı ayakkabı arasında bir ara tiptir. Bazı araştırmacılar krepides için ayak parmakları önde açık, ancak ayağın üst kısmı baldırın yarısına kadar kapalı, zarif kayışlarla bağlanmış “Düşük yarım botlar/çizmeler” tanımını da yapmıştır. Daha önceki dönemlere ait heykeltıraşlık eserlerindeki krepides formu Hellenistik Dönem’ de de görülmeye devam etmiştir. Yüzyıllar boyunca standardize edilip

⁹¹ Morrow-Dohan, 1985, 91

kullanılmaya devam eden bu kayış işi formuna sıkıca toplanmış parmak ilmeklerinin oluşturduğu tekerlek parmaklığı modeli adı verilmiştir⁹². Oropos'taki Amphiareion'dan, MÖ yaklaşık 300 dolaylarına tarihlenen krepides giyen binicinin bronz sağ ayağı (**Levha 37**) ayrıntılara özen gösterilerek işlenmiş ve iyi korunmuş durumdadır. Bir biniciye ait olduğu ayağın arka topuk kısmındaki bir mahmuzdan anlaşılmaktadır⁹³. İnce, üç dilimli tabanın üzerinde ince deri şeritlerden yapılmış tekerlek parmaklığı deseni topuğu ve ayağın iç kemerini kaplar. Ortadaki bir deri parçasıyla ayağın ortasında sıkıca toplanmış bir dizi deri ilmek, ayağı kaplar ve ayak parmaklarını örter ve tabanın kenarındaki tipik bir zikzak bandına bağlanır. Düz bir bağ, daha uzun olanları ayak bileği ve ayak bileği çevresine tutturmadan önce ilmekleri sıkıca toplar. İlk iki parmağın zar zor görünen uçlarından ayrı olarak, ayağın derisi bir *pellytron* ya da *podeion* ile kaplıdır⁹⁴. Hellenistik Dönem anıtlarında sık sık tasvir edilmişlerdir⁹⁵. Bir başka örnek (**Levha 38a-b**) Atina Agora kazılarında bulunmuş ve MÖ yaklaşık 200'e tarihlendirilmiştir. Sandalet, topuğu ve ayak parmaklarını kaplayan karmaşık bir kayış ağına sahiptir. Taban iki katmanlı olup ayağın kıvrımlarına göre şekil almıştır. Baş ve işaret ayak parmağı arasında Hellenistik dönem özelliği olan girinti görünmektedir. Uzun kare ilmekler ayak bileğini ve ayağı sarmıştır. Ayrı bir ağ ayak parmaklarının başlangıcını sarmaktadır. Bu örnekte standart *krepides*lerde olduğu gibi ayak parmakları üzerinde tam bir ilmek çemberi oluşturmamışlardır ve tabanın yan tarafına uzanmamışlardır ancak ilk iki parmak arasında tabana bağlanmış ve böylece kısa bir sırim oluşturmuşlardır⁹⁶. Genel olarak Hellenistik *krepides*ler ayağın arka kısmını saran yanlardan aşağıya doğru inen ve parmakları kapatır şekilde tığ işi dantele benzer bir şey olan kaliteli ince deri ağ işi/file ile ayırt edilebilirler. Aynı zamanda bazı *krepides* örneklerine bakıldığında ayağın üst kısmında çapraz şekilde geçen ancak ayak parmaklarını açıkta bırakan kayışların olduğu bir tip görülmekte dolayısıyla var olan bu farklı özellikleriyle de bir yeni *krepides* çeşidinin de varlığı ortaya konulmaktadır⁹⁷. Antikythera gemi enkazından MÖ yaklaşık 1. Yüzyıla tarihlenen bronz sağ ayak (**Levha 39a**) ve mermer sağ ayak (**Levha 39b**) üç dilimli taban, ayağı saran tekerlek parmağı desen, baş ve orta parmağı serbest bırakan koruyucu bir *pellytron*, alt

⁹² Morrow-Dohan, 1985, 97

⁹³ Morrow-Dohan, 1985, 97

⁹⁴ Morrow-Dohan, 1985, 107

⁹⁵ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225

⁹⁶ Morrow-Dohan, 1985, 107

⁹⁷ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225; Morrow-Dohan, 1985, 97, 107-114, 149

baldır üzerinde bağlanan kayışlar gibi özelliklerle Oropos örneği ile yakın paralellikler göstermektedir⁹⁸.

2.3.1.2. Trochades

Trochades tipi sandaletler Helenistik Dönemde de kullanılmaya devam etmektedir. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Antikythera Batığı'nın eserleri arasındaki bronz ayak parçalarında da (**Levha 40a-b, 41a**) trochades örnekleri görülebilmektedir. İki ek ayak ve diğer parçalar ve MÖ yaklaşık 230 civarına tarihlenen Antikythera Filozofu adı verilen bronz heykelin bacak parçasındaki ayakkabı tipi *trochadestir*⁹⁹ (**Levha 41b**). Bu örnekte de karşımıza üç dilimli taban çıkar. Ayağın topuğu ve yanları, genellikle keçi derisi olan sert deri ile korunur, sadece ayak parmakları ve ayak tabanı serbest bırakılır. Kayışlar, sandaletin yanlarındaki oval açıklıklardan geçer ve ayak tarağını geçtikten sonra, ayak hareketini kolaylaştırmak için açıkta kalan ayak bileğinin hemen yukarısına bağlanır¹⁰⁰. Ayağın arkasında, sandaletin derisi bir noktaya kadar yükselir. Ayak parmakları, baş ve işaret parmağı arasındaki bir broş aracılığıyla bağlanan ve ayağın ön tarafını koruyan ayrı bir kayış ağ örgüsü ile korunur¹⁰¹.

2.3.1.3. Lingulalı Sandalet

Ayağın üst kısmını dikey olarak, dikine kaplayan ve ayak tarağı üzerinde radyal bir desenle bağlanan ince deri şeritlerin üzerine katlanan uzun ya da sarkık bir dile (*Lingula*) sahip olan tiplere bu isim verilmiştir¹⁰². Morrow-Dohan tarafından kökeni hakkında Roma Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında İtalya'da yaygınlaştığını, Romalı kolonistler tarafından Yunanistan'a getirildiğini ve yerel ayakkabılara ek olarak burada kullanıldığını ifade etmiştir¹⁰³.

⁹⁸ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 225

⁹⁹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 230

¹⁰⁰ Morrow-Dohan, 1985, 115, 127

¹⁰¹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 231

¹⁰² Morrow-Dohan, 1985, 118

¹⁰³ Morrow-Dohan, 1985, 118-119, 141, 147; Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 231

Fakat Sekunda¹⁰⁴ tarafından yukarıdaki tanımıyla aynı olan Lingulalı sandaletin, (en azından birazdan bahsedilecek olan tipinin), kökeni ve kullanım yeri hakkında farklı bir görüş ileri sürmektedir. Bahsedilen bu tipe *Laconian* demektir. Suidas'ta¹⁰⁵, muhtemelen sözcüğün Aristophanes'te geçtiğine atıfta bulunan Türkçesi *Lakonikai: Erkekler için ayakkabı* olan *Λακωνικάϊανδρεῖα ὑποδήματα* açıklaması yer almaktadır. Başka kaynaklarda yine bu isim geçmektedir ve diğer adının *haplades/tekliler* (Tek tabanlı oldukları için?) olduğu belirtilmiştir. Açıklama da şu şekildedir: *Tekliler: Bir tür Laconian ayakkabısı, Tek ve basit olmalarından dolayı böyle adlandırılmışlardır. Çünkü Laconianlar basittir ve üretimde gereksiz zahmete girmezler*. Fakat görünen o ki maalesef Laconian tip lingulalı sandaletin ayrıntılı olarak biçimi hakkında edebi kaynaklardan gelen bilgiler yetersizdir. Ayrıca, *Lacedaimon* erkeklerinin Arkaik Dönem'den Helenistik Dönem'e tarihlenen ve antik yazıtlarda geçen malzemeye bağlantı kurulabilecek ayakkabıyı giydiklerine dair herhangi bir buluntuda günümüze ulaşmamıştır¹⁰⁶. Bu yetersizlikten dolayı ayrıntılı bilgi edinmek adına arkeolojik kanıt niteliğinde malzemelere bakmak daha yararlı olacaktır.

Sparta Müzesi'nde yer alan MS 2. yüzyılda yaşamış Laconian Roma Senatörü Claudias Brasidas Heykeli her ne kadar Roma Dönemi'ne ait olsa da sunduğu bilgiler konunun anlaşılmasına yardımcı olacak niteliktedir. Heykelin orijinal yeri bilinmese de yapımında kullanılan mermer yerel mavi-gri Laconia mermeridir. Sekunda¹⁰⁷ Spawforth'dan¹⁰⁸ derlediği bilgilerden yola çıkarak Senatörün soyunun Peloponnesos Savaşı sırasında bu adı taşıyan ünlü *Lacedaimonian* soyundan geldiği olasılığı üzerinde durur. Giydiği sandaletin (**Levha 42**) tabanı ince olup taban konturu köşelidir. Topuk ve yanları yekpare deriden oluşmuş olup ayak parmakları hariç ayağın tamamını ayak bileğinin başlangıcına kadar kaplar. Ayak tarağının üzerinde ayak parmaklarına doğru genişleyen bir dil (lingula) bulunmaktadır. Ayak birinci ve ikinci parmağı arasından geçen bir sırim bu dil ile alttan birleşir. Ayak bileğinin hemen bitiminde yek pare deriyi ayağa sabitleyen kayışlar fiyonk biçiminde bağlanmıştır. Ayak bileğinde ise *calceus*

¹⁰⁴ N. Sekunda, "Laconian Shoes with Roman Senatorial Laces" [Roma Senatosu Bağcıkları ile Laconian Ayakkabı], *British School at Athens Studies, Sparta And Laconia: From Prehistory To Pre-Modern*, Vol. 16, 2009, 253-259, <https://www.jstor.org/stable/40960642>

¹⁰⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Suda>(E.T.07.11.2022)

¹⁰⁶ Sekunda, 2009, 253

¹⁰⁷ Sekunda, 2009, 254

¹⁰⁸ A. J. S. Spawforth, "Families at Roman Sparta and Epidaurus: Some Prosopographical Notes" *The Annual of the British School at Athens*, 80, 1985 191–258.

*senatoriusun*¹⁰⁹ kayış bağlama stiline benzeyen; tek kayışın ayak bileğine dolanarak bir kez düğümlendiği bir bağlama stili mevcuttur. Düğümün sarkan kayışları fiyonk haline getirilmiştir. Brasidas, MS 167- 177 yıllarında himayesini elinde tuttuğu Sparta toplumunun seçkin bir üyesiydi¹¹⁰. MS 2. yüzyılın ikinci yarısında, Laconian toplumunun seçkinleri, kendilerine has kimliklerini ve kültürlerini oluşturmak için geçmişlerine yoğun bir ilgi içerisindeydiler. Laconian sandaleti de bu kültürü kolayca tanımlayabilecek önemli görsel unsurlardan biri olmalıydı. Dolayısıyla Brasidas 'ın yukarıda incelenmiş olan sandaletindeki farklı dönemsel unsurların belirli özelliklerinin alınarak tek bir yerde birleştirilmesi, senatörün Hem bir roma senatörü oluşuna hem de Laconia kökenli oluşuna atıfta bulunulmuş olabilir¹¹¹.

Sekunda¹¹² antik edebi eserlerden yola çıkarak Laconian tipi sandaleti giyen kişinin açık bir şekilde siyaset ile bağlantısı olduğunu öne sürmektedir. Bu görüşünü de ilk olarak Pausanias'ın Peloponnessos'daki siyasi ayaklanmalar sırasında *Lacedaimon* siyasi devrimine ve Corinth'teki Aka'lar ve Spartiate¹¹³ sakinleri olan Cleomenes'e neden olduğunu söylüyor. *Lacedaimonlar* şehir dışına çıktıkları ve saçlarından, kıyafetlerinden hatta isimlerinden dolayı *Lacedaimon* olduklarından şüphelenildiğini söylediği pasajına dayandırmaktadır. İkinci olarak ise; Klasik Dönem Atina'sında özellikle *hippeiler*¹¹⁴ ve Sokrates ile takipçileri gibi entelektüel çevreler gibi birçok siyasi unsur, Laconian kıyafetini kısmen veya tamamen benimseyerek siyasi sempatilerini göstermelerini iddiasının kaynağı olarak belirtmiştir. Başka bir deyişle, Sekunda¹¹⁵ bu *filozof-Laoncular*¹¹⁶ın, siyasi sempatilerini göstermek için açıkça Laconian pelerinleri ve ayakkabılar giydiklerini söyler. Yazar Klasik ve Erken Helenistik Dönemlerde *filozof-Laoncuların*iki bağlantılı anlamda anlaşılabilirliğini söyler: Birincisi “*Bir bireyin Laconcu devlet tarafından politik veya felsefi olarak cezbedilmesi*”dir; ikincisi “*Lacedaemon önemli bir siyasi güç olmaktan çıktıktan sonra ise 'filozof-Laonizm'*

¹⁰⁹ Bu ayakkabı tipitezin ilerleyen bölümlerinde ayrı bir başlık altında ayrıntılı bir biçimde anlatılacaktır.

¹¹⁰ Sekunda, 2009, 256

¹¹¹ Sekunda, 2009, 256

¹¹² Sekunda, 2009, 256

¹¹³ <https://en.wikipedia.org/wiki/Spartiate> (E.T. 07.11.2022)

¹¹⁴ <https://en.wikipedia.org/wiki/Hippeis> (E.T. 07.11.2022)

¹¹⁵ Sekunda, 2009, 256

¹¹⁶ İngilizce: Philo-Laonians

*tamamen felsefi bir öneme sahip olmuştur; Bir birey kavramsal olarak Laconcu yaşam tarzına çekilmiş olmasıdır”*der.

Latern Müzesi’ndeki MÖ 4. yüzyıla ait orijinalinin Roma Dönemi kopyası *Latern Tipindeki Sofokles Heykeli*’nde (**Levha 43a**) filozof bir takım ufak farklılıklar olmak üzere Brasidas ile aynı tip sandalet (**Levha 43b**) giymiştir. Sofokles ’in Laconian tarzı bir elbise giydiği ya da *filozof-Laconcu* sempatilere sahip olduğu hakkında kesin bir bilgi olmamasına rağmen Sokrates ile olan bağından dolayı *filozof-Laconculara* politik bir sempati de duyuyor olabilir. Sofokles'in siyasi görüşleri ve Brasidas'ın muhtemelen Laconian ayakkabı giymeyi seçmiş olduğu gerçeği göz önüne alındığında, Sofokles'in de Laconian ayakkabı giydiği varsayımında bulunulabilir¹¹⁷.

Athenaeus, Epikürcü filozof Lysias Tarsus'un tiranı olduğunda, elbise olarak bir taç, pahalı bir pelerin, beyaz çizgili mor bir tunik ve beyaz Laconian ayakkabılarını benimsediğini söyler. Laconian tipi sandaleti muhtemelen Lysias'ın felsefi bağlılığının bir göstergesiydi.

Tüm bunların sonucunda Sekunda Brasidas ve Sofokles tarafından giyilenlerle aynı tipte ayakkabılar bulunduğunda bunların genellikle bir filozofa özgü giysi bölümü olduğunu öne sürmektedir. Laconian ayakkabının en ayırt edici unsuru olarak ise ayak tarağının üzerindeki dikey şerit biçimindeki *lingula* olduğunu söyler. Bu özelliğin daha sonraki dönemlerde çeşitli *lingula* sandalet biçimlerinin benimsenmesi ve oldukça yaygın hale gelmesine rağmen, Klasik dönemde yalnızca Laconian bir özellik gibi olduğu yazar tarafından öne sürülmektedir¹¹⁸.

MS 2. yüzyıla ait ve yazıtından Şamlı bir kişiye ait olduğu bilinen mezar stelinde figürün ayağında Laconian tip lingulalı sandalet mevcuttur (**Levha 44a-b**). Figür söz konusu tipte lingulalı sandalet giymiş olması ne milliyetinin ifadesini ne de duyduğu siyasi sempatinin bir temsilidir. Bunun yerine merhum kendi mezar stelinde, kesin olmamakla birlikte felsefi düzeyde Laconcu değerleri benimsediğini beyan etmek istemiş olabilir¹¹⁹.

¹¹⁷ Sekunda, 2009, 256

¹¹⁸ Sekunda, 2009, 258

¹¹⁹ Sekunda, 2009, 259

Morrow-Dohan'ın lingulalı sandaletin kökeni ve gelişimine karşı Sekunda, Klasik Dönem'de lingulalı sandalet kullanımının orijinal yayılımının, Laconian modasının benimsenmesi ve uyarlanmasından kaynaklandığını önermiştir.

Bu tezde kataloğa alınmış olan Laconian tip lingulalı sandaletlere sahip, tamamı erkeklere ait olan Anadolu Roma İmparatorluk dönemi heykelleri tanrılar, imparatorlar, rahipler, senatörler ve erkek heykelleridir. Buradan yola çıkarak Sekunda'nın iddiası kabul edildiği takdirde, heykellerde bu sandalet tipi giyilirken kişinin doğrudan *filozof-Laconculara* öykünmesi mi vardır yoksa Roma İmparatorluk Dönemi'nin *klasisitik anlayışı* mı genel olarak etkilidir tartışmaya açıktır.

Lingulalı sandaletin en erken örneği Pergamon'dan Zeus Heykeli'nin ayağındaki sandalettir¹²⁰ (**Levha 45a-b-c**). Heykel MÖ yaklaşık 159 – 138 aralığına tarihlendirilmiştir. Sandaletin orta kalınlıkta bir tabanı ve ilk iki parmak arasında derin bir taban konturu girintisi mevcuttur. Ağ işi topuğu ve ayağın yan tarafını kaplamıştır. Ağa ilmekleri baklava dilimi şeklindedir. Ayak parmaklarının başlangıcına denk gelen taban bölümünün/ayak pençesinin taban bölümünün yanlarından ayrıca çıkan içi ağ işi küçük üçgen şekilli ağlar bulunur ve bunlar, ayak tarağına yaklaşıkça daralmış ve sonunda ince bant haline gelmiştir. Sırasıyla yan ilmekleri çeken ve ayak bileğine bağlanan düz bir bağcığa bağlanmışlardır. Alt ucu *üçgül* şeklinde olan oval bir dil ayak tarağını kaplamıştır. *Lingulayı* oluşturan üst ucu, bağcıkların üzerine katlanmıştır. Bu tip kayışların ve ağların olduğu lingulalı sandalet tipi *kayış işli lingulalı sandalet tipi* olarak adlandırılabilir¹²¹. Pergamon Zeus Heykeli'ndeki kayış işli lingulalı sandaletin bir benzeri Rhodos'ta bulunmuş olan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen oturan Zeus Heykeli'dir (**Levha 46a-b-c**). Heykelin gövde kaslarından yola çıkarak anatomik detayların abartılması Pergamon heykel atölyesi heykeltıraşlık eserleri ile yoğun benzerlik içermektedir¹²². Tanrının giydiği sandalet Pergamon Zeus'u ile neredeyse bire bir aynıdır.

Lingulalı bir diğer sandalet örneği olarak Pausanias'ın bahsettiği antik Sarapieion'un tanımlanmasını sağlayan Atina Katedrali çevresindeki alandan gelen ve Serapis Ayağı olarak adlandırılan parçanın giydiği (**Levha 47**). Büyük bir fiyonk altında ayak tarağından yüksekte başlayan *lingula*, kabartma dallarla süslenmiş olup

¹²⁰ Morrow-Dohan, 1985, 119

¹²¹ Tezin ilerleyen sayfalarında ve katalogta bu tip için bu ad kullanılacaktır.

¹²² Merker, Gloria, *The Hellenistic Sculpture Of Rhodos*, Göteborg 1973, 11

yüksek kabartmada Kerberos ve yılan tasviri ile çıplak ayak parmaklarının önünde sona ermektedir. Topuğun arkasında, Anubis ve Harpokrates'in bir temsili ile Nil Bölgesi'ne ait bir manzaraya atıfta bulunan bir kabartma timsah bulunur, böylece büstü veya oturan figürün tepeyi süslediği tanrı Sarapis'e eşlik eden dini sembolizmi tamamlar¹²³.

2.3.2. Botlar/Çizmeler

Grek botlarının/çizmelerinin olağan rengi ya derinin doğal rengiydi ya da siyahtı, ancak bazen kırmızı ve beyaz botlar/çizmeler de görülebilmekteydi¹²⁴.

Erkekler ve kadınlar arasında her zaman tercih edilen pratik ayakkabılar arasında, *endromides* ve *embades* gibi ayağı ve alt baldırı kaplayan çeşitli kapalı ayakkabı tipleri vardır¹²⁵. Bazen gerçek, bazen mitolojik bir arazide koşan, avlanan, uzun ve zorlu mesafelerde seyahat eden atlılar, avcılar, tanrılar ve tanrıçalar, genellikle *endromides* ve *embades* giyerlerdi¹²⁶. Heykeltıraşlık eserlerinde Hellenistik Dönem'de Klasik Dönem için ayırt edici tanımı ve betimlemesi yapılan *endromides* ve *embades* örnekleri bu dönemde yazarlar tarafından bu isimler ile adlandırılmayıp yarım bot, açık parmaklı bot, ön bölümü açık bot ve hayali botlar olarak tanımlanması dikkat çekicidir. Örneğin Kyme'de bulunmuş olan heykele ait bacak parçalarının giydiği bot Klasik Dönem Endromides tanımına ve betimine bakıldığında bir *endromide*dir. Fakat Morrow-Dohan¹²⁷ bu örnek için açık parmaklı bot/çizme tanımını yapmıştır. Söz konusu bot/çizmenin taban konturu ilk iki parmak arasında girintilidir, tabanın kesim şeklinden dolayı ayak parmakları dışa taşmış gibi görünmektedir. Ayakkabının ortasında yer alan geniş çapraz bağcıkların birbirine çekilmesiyle bacak çevresinde sımsıkı bir şekilde yekpare derilerle kaplanmış, sarmal dallar ve *akanthus* yapraklarıyla süslenmiştir (**Levha 48a-b**).

Bağcıklı ve üstte katlanan deri dilli kaba bir çizme biçimi olan *Trakya embadesi*, iç kısmında *pilema* veya kürkle astarlanmış, köylüler tarafından günlük faaliyetlerinde

¹²³ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 232

¹²⁴ W. Smith, *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

¹²⁵ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 232

¹²⁶ A. Corso, *Small Nuggets about Late-Classical Sculpture*, NumAntCl29, 126-132, 2000

¹²⁷ Morrow-Dohan, 1985, 138-139

kullanılmış ve ayrıca Dionysos ve takipçileri tarafından sıklıkla giyilmiştir¹²⁸. MÖ yaklaşık 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen, Eurytania'daki Chochlia'lı bronz sarmaşık taçlı Dionysos Heykelciği'nde bu tip embades görülebilmektedir (**Levha 49c**)¹²⁹. Syrakus'tan bulunmuş olan ve MÖ 214 - 212 ile MÖ 215 - 212'ye tarihlenen iki sikkenin üzerinde Avcı Artemis embades giymektedir (**Levha 49a-b**).

¹²⁸ Corso, 2000, 59

¹²⁹ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 233

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ HEYKELTİRAŞLIĞINDA AYAKKABI BETİMLEMELERİ

Roma’da ayakkabı imal eden ve satan kişilere *Sutor* denilmektedir.

3.1. SOLEAE / SANDALIA

Çıplak ayağı yüzeyden sandaletlerle (*soleae* veya *sandalia*) ayırma veya koruma fikri, Roma’ya Grek veya Etrüsklerden geçmiş olabilir. Fakat pratik bir durumu karşılamak için bağımsız olarak kolayca geliştirilmiş bir fikir de olabilir. Çünkü tarih boyunca birçok insan çeşitli ihtiyaçları karşılamaya yönelik çeşitli tipte sandaletler icat edip geliştirmiş olabilir. Örneğin Etrüskler şu anda Roma’daki Villa Giulia Müzesi’nde sergilenmekte olan, Bisenzio’daki bir mezardan çıkarılmış MÖ 7. yüzyıla ait, metalle ana hatları belirlenmiş karbonize iki parçalı ahşap tabanın deri yardımıyla açılır kapanır bir hal kazandığı sandalet icat etmişlerdir (**Levha 50**). Şu an mevcut olamayan deri eklem yerleri iki parçayı birbirine bağlamış ve bronz bir çerçeve konturlu tabanı bir arada tutmuştur. Gerek Etrüsk Dönemi’nde mezarlardan ele geçenlerden gerekse anıtlarda, heykeltıraşlık eserlerinde rastlanan kalın tabanlı sandaletlerin kendi dönemleri içerisinde popüler bir stil olduğu gözlemlenmektedir. Bu stil, “dünyanın moda başkenti” olarak adlandırılan Atina’ya bile ihraç edilmişti veya burada taklidi yapılmıştı. Aristophanes’in döneminde yaşayan Atinalı kadınlar, ayakkabı tüccarları veya kunduracıardan belki de altın bağcıklarıyla daha da egzotik hale gelen bu bir çift Etrüsk sandaletini alıyorlardı¹³⁰.

Freskler, mozaikler ve heykeltıraşlık eserleri sayesinde Roma Cumhuriyeti ve Roma İmparatorluğu’nun tüm dönemlerinde birçok sandalet tipi görülebilmektedir. Örneğin Pompeii’deki Gizemler Villası’ndaki kabul töreni odasındaki fresklerde ve Cicero’nun Evi’nde yer alan mozaikte yer alan sokak müzisyenlerinin giydiklerine benzer (**Levha 51**), kapalı topuklu ve ince bir tabanlı basit bir tür yumuşak sandalet giyen kadın gönüllü görevliler tasvir edilmiştir¹³¹ (**Levha 52a-b**). Parmak arası sandaletlerin en zariflerinden biri Napoli Müzesi’nde yer alan kırmızı somaki mermerinden yontulmuş

¹³⁰ Goldman, 2001, 107

¹³¹ Goldman, 2001, 107

Oturan Apollon Kitharos'un (**Levha 53a-b**) giydiği sandalettir. Ayaklar ve sandaletler beyaz mermerden oyulmuştur. Sandaletin üst kayış, bağlama biçimi; ayak tabanının baş ve işaret ayak parmağı arasından çıkan sırim ilikli bir birleştirme kelepçesiyle düz, kabartmalı, bir aletle şekillendirilmiş yaklaşık 2.5 cm genişliğinde çapraz kayışlarla ayak tarağı üzerinde birleşme şeklindedir. İç mekânlarda, hem soylular hem de köleler tarafından çeşitli sandaletler giyilirdi. Belli ki kalite ve tarz olarak farklıydılar ve alt sınıflardan insanlar muhtemelen dışarıda da sandalet giymekteydi¹³². Antik yazıtlar yalnızca yüksek statüdeki vatandaşların *calcei patricii* (*calceus patricius*) veya *calcei senatorii* (*calceus senatorius*) adı verilen özel bir kapalı Roma ayakkabısı giyme hakkına sahip olduğunu söylemekte ve göstermektedir¹³³.

Gerçek deri sandalet kalıntıları incelenmek istendiğinde Hollanda, Almanya (Saalburg, Bonner Berg, Mainz ve Köln) ve İngiltere'deki (Londra'daki Thames Nehri boyunca ve Roma Duvarı'nın hemen güneyindeki Stangate Yolu üzerindeki Roma kalesi Vindolanda'da) ele geçen ve günümüze kadar korunagelmiş ayakkabı buluntuları dikkate alınmalıdır. Çıkan kalıntıların büyük bir çoğunluğunu ayakkabının en dayanıklı bölümü olan tabanlar olmaktadır. Bunun dışında çeşitli süslemelerde; üç ila yedi kat kalınlığında deri katmandan oluşan tabanların olduğu, bazılarında hala sırimlar olan, bazılarında sadece sırim takma delikleri olan ve birçoğunun tabanlarında kabaraları korunagelmiş tam sandaletler de vardır¹³⁴ (**Levha 54a-b**). Deri dayanıksız bir materyal olsa da söz konusu kalıntılar kuyularda, hendeklerde, bataklıklarda ve havayı kapatan bir kil tabakasının altında yani sürekli nemli, havanın giremeyeceğı ortamın bulunduğu yerde ele geçtiğinden günümüze kadar korunagelmiştir. Kalıntılar üzerinden Roma Dönemi sandaletleri hakkında şu bilgiler de elde edilmiştir: Sandaletlerin çok çeşitli şekil ve boyutları vardır: normal bir ayağı uyan ayak şeklinde olanlar; kadınlar ve çocuklar için dar, sivri burunlu sandaletler; erkek ve erkek çocuklar için abartılı, ayak parmağı boyunca, ölçüleri neredeyse 7.5 – 10.5 cm olan geniş bir ön kesite sahip olanlar. Van Driel-Murray¹³⁵, sandalet sınıflandırmasında (**Levha 55**), ilk olarak tüm erkekler, kadınlar ve çocuklar için doğal şekilli bir sandal tabanının olduğu MS 1. yüzyıldan MS

¹³² Goldman, 2001, 109

¹³³ Goldman, 2001, 109

¹³⁴ Goldman, 2001, 109

¹³⁵ VC. an Driel-Murray, C., 'Roman footwear: a mirror of fashion and society', D.E. Friendship-Taylor, J.M. Swann and S. Thomas (ed.), Recent Research in Archaeological Footwear, Association of Archaeological Illustrators and Surveyors Technical Paper 8, 1987, 32-42, 1987

3. yüzyıla kadar olan değişime dikkat çekmektedir¹³⁶. MS 2. yüzyılın ilk çeyreğinde farklı erkek ve kadın stilleri ortaya çıktı, kadının sandaleti daha dar ve ayak parmağı daha sivri uçlu olurken, erkeğin sandaleti daha köreltilmiş ve daha geniş haldeydi. MS 3. yüzyılda, erkek sandaletlerinin burun kısmının alışagelmışin dışında abartılması ortaya çıktı; daha küçük tabanlı tabanların da geniş parmak bölümleri vardı, bu da çocukların, muhtemelen erkek çocuklarının bu alışılmadık stili giydiğini göstermekteydi. Ele geçen Çoğu Sandalet kalıntısı üzerindeki kayışlar kaybolmuş olsa da, sıırımlar için delikler, tabanlarda kabarlardan önce yapılmış çeşitli dikiş desenleri hala oldukça belirgindir. Bazı tabanlarda üreticinin markası veya deri tabaklayıcısının damgası bulunur; bazıları sadece iç tabana işlenmiştir.

Bazı ayakkabı örnekleri değerli metaller ve taşlar ile süslenebiliyordu. Örneğin Londra, New Fresh'de bulunmuş olan geniş bir ayakkabı parmaküstü kayışına sahip bir *Soccurun(?)* ya da dikili terliğin(?) geniş kayışına yapılan x ray incelemesinde kayışın desenli bölgesinde eser miktarda altına rastlanılmıştır. Süslenmiş alanın narın işlemesi olağanüstü, aletle üzerinde çalışılmış dolaşık bir motif ile sınırlandırılmış sıra sıra daire çeşitleri ve ölçekli desenlerden oluşmaktadır¹³⁷ (**Levha 56a-b**). Anlatılan iki örnekte de ince sıırım veya dar kayış yerine yalnızca geniş, ayakkabı üst ön kısım kayışı mevcuttur. Bu durum kullanıcıların farklı, ayırt edici zevklerinin olduğunu göstermektedir¹³⁸. Sandalet şekilli bir terra cotta kandil (**Levha 57a**) ve yine sandalet şekilli bir cam şişeden (**Levha 57b**) yola çıkarak sandaletlerin ayakkabı olma özelliği dışında şekli itibariyle farklı konumlarda olmuşlardır.

Roma dünyasında sandaletler bazı özellikleriyle sembolik anlamlar da içermekteydi. Örneğin Roma'da bir eve misafire ait sandaletler yemek koltuğuna yaslanınca çıkarılırdı ve ziyafet akşamının sonunda istenirdi. Birinin sandaletlerini istemesi (*poscere soleas*), ev sahibine ayrılma niyetini duyurmaktı¹³⁹. Roma Dönemi'nde bir kadının dünyasının *domusun* duvarlarıyla sınırlandırılmasına da sembolik anlam katabilirlerdi. Varlıklı kadınlar kendilerini toplum yaşamına, bayındırlık işlerinin patronları ve küçük dini makamların sahipleri olarak dahil etmişlerdi ve alt tabakadan kadınlar günlerinin büyük bir kısmını ailelerine destek olmak için çalışıp evlerinin

¹³⁶ Goldman, 2001, 109

¹³⁷ Goldman, 2001, 111

¹³⁸ Goldman, 2001, 111

¹³⁹ Goldman, 2001, 111

dışında, yiyecek alışverişi yaparak, su taşıyarak geçirirlerdi. Ancak; üst sınıf bir Romalının karısı, paralı ve ayrıcalıklı seçkinlerin dünyasında ev işi yapmaz, evde çocukları doğurur, yün örür ve evlerindeki köleleri/çalışanları yönlendirirdi. O'nun Evdeyken, dışarıda yıpranmış bot benzeri ayakkabılar değil; evde giyilen, ince tabanlı sandaletler veya terlikleri vardı ve onları giyerdi. Örneğin Romalı zengin bir kadın olan Gaia Caecilia adına Sanctus Tapınağı'na adanan terliklerin ve iğn ev sevgisinin sembolleri olduğu iddia edilmektedir. Sandalet, tuvalet eşyalarının tasviriyle birlikte geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve kimliklerini güçlendiren, sosyal pratiğe dayanan ayrıntılı bir temsil sisteminin parçası olmuştur¹⁴⁰.

Roma Heykeltıraşlığında sandaletler incelendiğinde Morrow-Dohan, bazı Romalı kopistlerin Grek heykelinin orijinalinin Roma kopyalarını yontarken heykelin üzerindeki ayakkabıyı orijinal heykelin dönemine uygun bir şekilde yaparken bazı kopistlerin ise buna sadık kalmayarak farklı dönem stillerini kullandıklarını aktarmaktadır¹⁴¹ (**Levha 58**). Tivoli Hadrian Villası'nda yer alan Roma Kopyası Erechteion Karyatid'idir. British Museum'dan Erechtheum Kore C'de (**Levha 59a**), ayakta ayakkabısı olan tek sandalet, Attika tipinde ve girintisiz tabanlıdır, ancak daha sonraki Roma kopyalarında, Augustus Forumu'ndakinde (**Levha 59b**) ayağın birinci ve ikinci parmağı arasında girinti olan Hellenistik bir taban vardır¹⁴². Hadrian Villası'ndakinde ise Canopus Havuzu boyunca yer alan Karyatidler (**Levha 60a**), yine Attika tipi girintisiz tabanlı sandaletler giymişlerdir¹⁴³ (**Levha 60b**).

3.1.1. Parmak Arası Sandalet

Ayağın ilk iki parmağı arasından çıkan bir sırmının ikiye bölünerek ayağın her iki yanından devam ettiği sandalet tipi olan parmak arası sandalet yabancı dildeki kaynaklardan Türkçeye sırmalı/tokyo tip sandalet olarak da çevrilmekte olup “parmak arası” terimini kullanmak daha uygun görülmüştür.

¹⁴⁰ L. Shumka, *Designing Women: The Representation of Women's Toiletries on Funerary Monuments in Roman Italy*, Jonathan Edmonson, Alison Keith (Ed.) *Roman Dress and Fabrics of Roman Culture* (172-191), University of Toronto Press, Toronto 2008.

¹⁴¹ Morrow-Dohan, 1985, 145

¹⁴² Morrow-Dohan, 1985, 172

¹⁴³ Goldman, 2001, 109

Roma sandaletleri, Grek ve Etrüsk kökenli kayış işlerine sahiptir. Köken olarak bu kayış işleri ortak Akdeniz stillerine ait olabilir. Yapım tekniği ve üretilen sandalet geçmiş dönemlerin özelliklerini taşımaktadır. Bir sandalet tabanı, baş ve işaret ayak parmağı ayıran, tabana eklenen ve üst kayışların bir bağlantı birleştirme kelepçesi ile bağlanan bir sırim ile ayağa tutulur bir biçimde imal edilmektedir. Bu tip sandaletler Antik Çağ Akdeniz Uygarlığında popüler olmuştur. Kayış süslemeleri; deri katmanlarından veya ahşaptan oluşan tabanlara tutturulmuş olan deri sırimlar, kordonlar ve desenli kayışlardan oluşmaktaydı.

Anadolu'da bulunmuş olanlar da dahil Roma imparatorluk dönemi heykeltıraşlık eserlerinde görülen parmak arası sandaletlerin kayış işleri Grek ve Hellenistik döneme ait heykeltıraşlık eserlerindeki parmak arası sandaletlerinkiyle büyük benzerlik taşımaktadır. Hatta bazı örnekler birebir aynı kayış işine sahiptir. Morrow-Dohan, Grek ve Hellenistik Dönemde görülen bu parmak arası sandalet kayışlarının çeşitli stillerini çizmiştir¹⁴⁴ (**Levha 61, 62, 63, 64, 65, 66**). **Levha 62, a figüründe** yer alan Pergamon'dan Hellenistik Dönem'a ait sandaletin kayış işi Perge'den Roma Dönemi'ne ait Spes Heykeli'nin (**Kat. No. 19, Levha 120, 121a-b-c**) giydiği parmak arası sandaletin kayış işi ile aynıdır. Yine **Levha 62**, bu sefer **b figüründeki** sandaletin kayış işinin hiçbir değişikliğe uğramadan Roma İmparatorluk Dönemi Anadolu örneklerinde de kullanıldığı görülmüştür (**Kat. No. 3, 13, 14, 16, 17, 24, Levha 103a-b, 113a-b, 114a-b, 116a-b, 117a-b, 127, 128a-b**).

Kayış işleri kendi aralarında bir takım stilistik farklılıklara sahiptir. Parmak arasındaki sırim ince ve dikey olup düz kenarlı ya da yuvarlatılmış olabilir. Çatallaştığı/ikiye ayrıldığı nokta parmak arasının hemen bitimi ya da ayak tarağının başlangıcıdır. İkiye ayrılan/çatallaşan kayışlar genişleyebilmekte olup şekilleri değişkendir. Kayışların ikiye ayrıldığı/çatallaştığı noktaya Grek ve Hellenistik Dönem'de de gözlenen baklava dilimi (**Kat. No. 20, 27**), oval (**Kat. No. 25, 39**) ya da sarmaşık yaprağı/kalp formlu (**Kat. No. 36, 44**) vs. gibi bir süsleme, broş konulabilir ya da katalogda bazı örneklerde de (**Kat. No. 23, 30, Levha 122a-b, 136a-b, 137a-b**) görülebildiği üzere düğüm atılabilir.

¹⁴⁴ Morrow-Dohan, 1985, 164-169

Kayış işlerindeki duruma benzer olarak taban şekli de geçmiş dönem stilleri etkilidir. Eserlerde Klasik Dönem ve Hellenistik Dönem taban dış konturu stili yoğun olarak gözlemlenmektedir¹⁴⁵. **Katalog No. 8, 11, 29, 37 Levha 108a-b, 111a-b, 134, 135a-b, 147** yer alan sandaletlerin taban dış konturu köşeli/açılıdır. Yani ayağın birinci parmağının ucunda tipik bir köşe, açı bulunmaktadır. Bu özellik Klasik Dönem stil özelliğidir. İlk örnekleri MÖ 4. yüzyılın ilk yarısında ayağın ilk iki parmağı arasında belli belirsiz bir girinti halinde olup MÖ 2. yüzyılın sonuna doğru daha dar ve derin bir girinti halini alan taban dış konturu Anadolu’da bulunmuş olan Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlık eserlerinde sıkça karşılaşılmaktadır. **Kat. No. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 30, 31 ve 33 (Levha 102a-b, 103a-b, 105a-b, 106a-b, 107a-b, 109a-b, 112a-b, 114a-b, 116a-b, 117a-b, 120, 121a-b, 123a-b, 124a-b, 125, 126a-b, 127, 128a-b, 129, 130a-b, 133a-b, 136a-b, 137a-b, 138, 139a-b, 141, 142a-b)** Hellenistik Dönem taban dış konturu stili özelliği taşımaktadır. Ayrıca yine Hellenistik Dönem stili olan tabanın ayağa çok yakın kesilerek parmakların taşar gibi gözükmesi Roma İmparatorluk Dönemi’ne ait heykeltıraşlık eserlerindeki sandaletlerde de görülebilmektedir (**Kat. No. 7, 20, 23, 25, Levha 107a-b, 122a-b, 125, 126a-b, 129, 130a-b**). Bazı örneklerde ise hem Klasik Dönem hem de Hellenistik Dönem olmak üzere iki farklı dönemin stil özellikleri bir arada bulunabilmektedir. **Kat. No. 29 Levha 134, 135a-b**’de yer alan Perge’de bulunmuş, MS 2. yüzyıla ait kadın heykelinin sandalet tabanı Klasik Dönem stil özelliği olarak düz ve kalındır. Taban dış konturu köşeli/açılıdır. Fakat aynı sandalette Hellenistik Dönem’den itibaren görülen ayağın yanlarında yer alan tüp/silindir mevcuttur. Bu tür özelliklere sahip sandaletler *Karışık Dönem Stilli Sandaletler* olarak adlandırılabilir.

3.1.2. Crepidae/Krepidae

Grekçe *krepides* olan bu tipin adının Latince karşılığı *crepida*edir. Hem Grek hem de Roma dünyasında, askeri ayakkabı tipi olan *caliga*ede¹⁴⁶ olduğu gibi, dikkatli kesim işi deri ile yapılmışlardır. Tümü, merkezi bir bağ veya sırm ile bir arada tutulan çeşitli boyutlarda ovaler ile sonuçlanan, ilmek halkasıyla/ilikleriyle biten bir araba tekeri

¹⁴⁵ Özellikle Hellenistik Dönem stili taban dış konturu yalnızca sandaletlerde değil calcei hariç hemen hemen Roma Dönemi Heykeltıraşlık eserlerindeki diğer tüm ayakkabı tiplerinin taban şekillerinde gözlemlenmektedir.

¹⁴⁶ Bu tip için ayrıntılı bilgi *caligae* başlığı altında verilecektir.

parmaklığı şeklinde ağ işinden oluşuyordu¹⁴⁷. *Crepidae* şeritler halinde ayağı bileğe kadar ya da bilek de dahil kaplardı. Ayrıca bu tipin, bazen ayak parmaklarını da kapattığı versiyonları mevcuttur. *Crepidae* örneği olarak Pompeii Gizemler Villası'nda, Kabul Töreni Odası'ndaki merkez duvar resminde (**Levha No. 67**) Ariadne'nin ayağındaki sandalet verilebilir. *Crepidaenin* tabanı çok katmanlı ve çok renklidir¹⁴⁸

New York'taki Metropolitan Müzesi'nde, Müze görevlileri tarafından genel hatlarıyla Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiş bir bazı özelliklerinden dolayı *Crepidae* tipi(?) (**Levha No. 68**) sandalet giymiş fildişi ayak parçası bulunmaktadır. Sandalet, Morrow-Dohan'ın "Pergamon'dan Grek Sandaletleri" kataloğunda tarif ettiği tipe benzer, ayak üzerinde *Trochades*lerin ilmekli özelliklerini, ağ ökçeli *krepid*esler ile harmanlar, ancak söz konusu eserin bir tabanı yoktur. Bu durum da onu daha çok Roma Dönemi'nde kullanılan bir diğer ayakkabı tipi olan *Carbatinae* tipi ayakkabı yapmaktadır¹⁴⁹.

Aphrodisias Bouleuterionun Doğusunda bulunmuş olan MS erken 1. yüzyıla tarihlenen Tören Zırhı Giymiş General heykeli (**Kat. No. 46, Levha 156a-b, 157a-b-c**) Atina Agorası'nda bulunmuş ve MÖ yaklaşık 200'e tarihlenen Biniciye ait Bronz Krepides Giyimli Ayak Parçası (**Levha No. 38**) ile çok yakın benzerlikler taşımaktadır. Tören Zırhı Giymiş General heykelindeki *crepidaenin* tıpkı Hellenistik Dönem örnekleri gibi karmaşık ağ ve kayış işine sahip olduğu görülmüştür.

3.1.3. Lingulalı Sandalet

Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlığında Sekunda'nın Laconian tip lingulalı sandaleti ile tarafıma kayış işli lingulalı sandalet olarak adlandırılan tip bir arada görülmektedir. Roma'da Laconian tipli lingulalı sandalet giyen figürler tanrılar, imparatorlar, rahipler, filozoflar ve *pater familias*lardır. Bu tipte iki farklı stil göze çarpmaktadır. İlk stil topuktan ve ayağın her iki yanından çıkan yek pare derinin ayak parmakları hariç bileğe kadar tüm ayağı kapladığı ve bilekte kayışlar yardımıyla fiyonk halinde bağlanıp üzerinden dikey bir lingulanın geçtiğidir (**Kat. No. 51, 53, 54, 55, Levha 165a-b, 167a-b, 168a-b, 169**). **Kat. No. 55, Levha 169**'da yer alan yer alan yek

¹⁴⁷ Goldman, 2001, 114

¹⁴⁸ Goldman, 2001, 114

¹⁴⁹ Goldman, 2001, 114

pare derinin ayağı kapladığı lingulalı sandalette bir takım farklılıklar gözlenmektedir. Ayakkabının topuk ve yanlarından çıkan yek pare *derilateral malleolu* açıkta bırakıp ayağın tamamını ayak bileğinin başlangıcına kadar kaplamıştır. İkinci stilde deri tüm ayağı kaplamamaktadır (**Kat. No. 49, 50, 52, Levha 162a-b, 163, 164a-b, 166a-b**). “Y” biçimli topuk yan kayışları bileği sararak daha ince kayışlar yardımıyla bağlanıp ayağın önünde fiyonk haline getirilir. Diğer kayış ayak parmaklarının üzerinden yatay bir şekilde geçmektedir. Lingula ayak bileğinden başlayarak ayak parmakları üzerinden yatay geçen kayışa değin uzanmaktadır.

Roma Dönemi’ne ait kayış işli lingulalı sandaletler (**Kat. No. 48, 56, Levha 69, 70a-b-c, 71, 72a-b-c, 159a-b, 160a-b, 161a-b-c, 170a-b, 171**) Pergamon Zeus Heykeli’nin stilini yansıtmaktadır. Bir takım farklılıklar gözlenirse de temelde sandalet kayışlardan ve bir sırim gibi ayağın ilk iki parmağı arasından çıkıp kayışların altından bileğe uzanan bazen de kayışların altından başlayıp daha sonra bilekte katlanarak söz konusu kayışların üstünden geçtiği linguladan oluşmaktadır.

3.1.4. Carbatinae

Carpatirza ya da *carbasina* gibi *carbatinae* kelimesi değil de benzer fonetikte isimlerin Oxford Latin Sözlüğünde ya da *Thesaurus Linguae Latinae*de geçmesi şüphe uyandırır da arkeolojik kataloglamada tek parça ayakkabılar için referans olarak *carbatinae* kullanılmaktadır¹⁵⁰. Bu ayakkabı tipi kenarları boyunca delikleri/ilmekleri olan tek bir deri parçasından oluşmaktaydı ve deliklerden geçen bir kordon kenarları birbirine çekmekteydi. Yanlar, genellikle dereceli boyutlarda, ayak parmağında daha küçük ve ayak bileğinde daha büyük olan ilmek desenleriyle sona ermekteydi. Tüm ayakkabıyı bir araya getirmek için ilmeklerin arasından bir kordon veya sırim/tokyo geçirilir. Bu tipin hem tabanı hem de yanları olmak üzere tüm ayakkabının benzer şekilde tek parça deriden kesildiği daha sofistike, çeşitli ilmekli süslemeleri olan versiyonlarına (**Levha 73a-b**) buluntu yerlerinden yola çıkarak Roma *Limes*lerinde rastlanılmaktadır. Almanya ve İngiltere'deki Roma *Limes*lerinde ele geçen buluntular üzerinden değerlendirme yapıldığında da *carbatinae*nin popüler olduğu görülebilmektedir. Genellikle topuğu dikilirdi. Ayakkabı yanlarını ayakkabının üst ön kısmı ve ayak tarağı

¹⁵⁰ Goldman, 2001, 114

üzerine hatta ayak bileği etrafına kaldıran bir ana bağlamayla ilmekli ağ örgüsü bu ayakkabının ayırt edici özelliğidir. Genellikle alt taban veya iç taban yoktur, ancak orta bölümü güçlendirmek için tabanın altına ek bir alt taban eklemek mümkün olmuş olabilir ki bu orta taban görevi görecektir¹⁵¹. Kabaraların dönüş noktalarından ayağı korumak için bir iç taban eklenmiş olabilir. Bu nedenle *caligae*, bir *carbatinae* tipi olarak kabul edilebilir, ancak *carbatinae*nin genellikle iç veya dış tabanı olmadığı için artık Van Driel-Murray¹⁵² tarafından bu şekilde yani bir *caligae* tipi olarak sınıflandırılmamaktadır. Ayrıca Van Driel-Murray, İngiltere ve Almanya'nın *carbatinae*lerinin, özde benzer olmasına rağmen, Roma öncesi Demir Çağı stillerinden daha farklı olduğunu öne sürmektedir¹⁵³. Roma egemenliği altında, Keltler, Almanlar ve Britanyalıların yerli halkları, belki de yerliliği ve Romalılığı harmanlayarak, ayakkabı tasarımında Roma unsurlarını kabul etmiş olabilir¹⁵⁴. MS 1. yüzyılda ayakkabının her iki tarafında eşit uzunlukta ilmeklerin olmasından dolayı *carbatinae* simetrikmiş gibi görünmektedir¹⁵⁵. Bununla birlikte, MS 2. yüzyıl ve 3. yüzyılda ayakkabının dış kısmında ayak tarağı üzerinden ilmeklerle uzatılması modası *carbatinae*nin iç kısmında daha kısa ilmeklerle yapılmasına, bu görüntüsüyle de *carbatinae*nin asimetrik şekilli bir ayakkabı formu olmasına sebep olmuştur¹⁵⁶ (**Levha 74a-b**).

Araştırmalar sırasında Roma imparatorluk Dönemi Heykeltıraşlık eserlerinde *gallicae* tanımına uygun ayakkabı tipine rastlanılmamıştır.

3.1.5. Gallicae

Aulus Gellius, *gallicae* adının Cicero'nun *Philippics*'inde Anthony'nin "Galyalı sandaletler ve bir pelerin" giyerek uygunsuz bir şekilde dışarıda koştuğunu söyleyerek bu durumdan şikayetini dile getirdiği cümlesinde kullanılan yeni bir kelime olduğunu söylemektedir¹⁵⁷. Diocletianus zamanında, Grekçe *trochadia* kelimesi, Diocletianus Fermanı'nda (Bkz. Tablo 1) Latince *gallicae* kelimesinin karşılığı olarak görünmektedir: *De Soleis et Gallicis*, erkek rüstik Galya sandaletleri (belki de tarım işçileri için?), seksen

¹⁵¹ Goldman, 2001, 114

¹⁵² Van Driel-Murray, 1987, 34-35

¹⁵³ Goldman, 2001, 116

¹⁵⁴ Goldman, 2001, 116

¹⁵⁵ Goldman, 2001, 116

¹⁵⁶ Goldman, 2001, 116

¹⁵⁷ Goldman, 2001, 109; Aulus Gellius 13.22

dinarii olarak listelenmiştir. Çift tabanlılar için bir çift sandalet ve tek tabanlılar için bir çift sandalet elli dinarii. *Gailicae cursuriae* (koşucular için) çifti altmış dinarii olarak fiyatlandırılmıştır¹⁵⁸. Araştırmalar sırasında Roma imparatorluk Dönemi Heykeltıraşlık eserlerinde *gailicae* tanımına uygun ayakkabı tipine rastlanılmamıştır.

Fermanda Galya sandaletiyle birlikte listelenen ve *taurina* adı verilen yani sadece öküz veya boğa derisinden yapılan ikinci bir ayakkabı tipi daha vardır¹⁵⁹. Femandaki çeşitler, kadınlar için çift tabanlı, çifti elli *dinarii*, tek tabanlı çifti otuz *dinariid*ir. Sandaletler “*De Soleis Babylonicis et Purpureis et Foeniceis et Alvis*” bölümünde yetmiş beş dinara mal olan *inauratae* (yaldızlı) ve elli dinarii değerindeki *lanatae* (muhtemelen yün veya keçe ile kaplanmış) olarak görünmektedir. Londra'daki St. Magnus House'dan bazı mantar terlik türleri keçe tabanlıklara sahip olsa da, genellikle yünle astarlanmış bir sandalet tasavvur etmek pek mümkün değildir. Belki de *taurina* daha sağlam yapılı bir ayakkabıydı¹⁶⁰. Bununla birlikte, altınla süslenme lüksü şekli ne olursa olsun yaldızlı ayakkabıları, yumuşacık koyun derisinin veya sıcak keçenin konfor ve sıcaklığını sağlayan tipten daha değerli kıldı¹⁶¹.

Tablo 1. Diocletianus Fermanı

AYAKKABI		DEĞERİ
Boyutuna Göre		
En büyük Boy Bot		100 Dinarii
İkinci Boy		80 Dinarii
Kadın Ayağı İçin		60 Dinarii
Çocuk Ayağı İçin		30 Dinarii
Botlar/Çizmeler		
Katır Sürücüleri veya Tarım İşçileri İçin Birinci Kalite, Kabarasız/İri başlı Çivisiz Botlar/Çizmeler		120 Dinarii
Askerler için Kabarasız/İri Başlı Çivisiz Botlar/Çizmeler		100 Dinarii
<i>Patricii</i> için Botlar/Çizmeler ¹⁶²		150 Dinarii

¹⁵⁸ Goldman, 2001, 109

¹⁵⁹ Goldman, 2001, 109

¹⁶⁰ Goldman, 2001, 109

¹⁶¹ Goldman, 2001, 109

¹⁶² Calceus Patricius

Senatörler için Botlar/Çizmeler ¹⁶³		100 Dinarii
<i>Equestrian</i> lar için Botlar/Çizmeler ¹⁶⁴		70 Dinarii
Katır Sürücüler için Botlar/Çizmeler		60 Dinarii
Askerler İçin Çizmeler/Botlar ¹⁶⁵		75 Dinarii
Sandaletler ve Galya Sandaleti		
Erkek Tarım İşçileri için Çift Tabanlı Galya Sandaleti		80 Dinarii
Erkek Tek Tabanlı Galya Sandaleti		50 Dinarii
Ulaklar için Galya Sandaleti		60 Dinarii
Kadınlar için Çift Tabanlı Öküz Derisi Sandalet		50 Dinarii
Kadınlar için Tek Tabanlı Öküz Derisi Sandalet		30 Dinarii
Babil ve Fenike Mor veya Beyaz Terlikler ve Sandaletler		
Babil Sandaleti		120 Dinarii
Mor veya Fenike Terlikleri		60 Dinarii
Beyaz Terlikler		Okunamamaktadır
Birinci Kalite Erkek Terliği		60 Dinarii
Birinci Kalite Kadın Terlikleri		50 Dinarii
Yaldızlı Terlikleri		80 Dinarii
Babil Mor Terlikleri		80 Dinarii
Yaldızlı Öküz Derisi Terlikler		75 Dinarii
Yün astarlı Öküz Derisi Terlikler		50 Dinarii

3.1.6. Sculponeae

Sandalet olarak sınıflandırılan kalın ahşap tabanlı ve ayağın üst ön kısmı boyunca geniş bir kayışa sahip basit geçmeli terlikler (**Levha 75a**) yine Roma döneminde kullanılan ayakkabı tiplerinden biriydi. Görünüşü itibariyle günümüz takunyalara benzetilebilir. Bu takunyalara verilen *sculponeae* adı bazen bir tabanı topuklu, bazen de kabarık yapmak için kısaca tabanı oymak için kullanılan *sculpere* kelimesine atıfta

¹⁶³ Calceus Senatorius

¹⁶⁴ Calceus Equester

¹⁶⁵ Caligae

bulunmaktadır¹⁶⁶.Yüksek ahşap taban ayağı nemli koşullardan korumakla birlikte ve tabanın kabaralı olması her nedense tabanın deri kısmını çok çabuk yıpratmamıştır.

Sculponeae kalıntılarına Almanya'da Saalburg, Mainz ve Köln'de ve İngiltere'de Vindolanda'da bulunmuş olan ayakkabı buluntularında rastlanılabilmektedir¹⁶⁷. Buluntuların tarihi M.S. 1. yüzyıldan başlayarak 3. yüzyıla kadar uzanmaktadır¹⁶⁸. Söz konusu ahşap tabanlarda yer yer deri parçalarına, kabalara rastlanılmıştır. Açıkça görülmektedir ki, böylesine pratik bir üslup, Roma İmparatorluğu'nun çeşitli yerlerinde yüzyıllarca sürmüştür¹⁶⁹.

Araştırmalar sırasında Roma imparatorluk dönemine tarihlenen Anadolu kökenli heykeltıraşlık eserlerinde sculponeaeyi rastlanılmamıştır.

3.1.7. Trochades

Sandaletin üst ön kısmında çapraz kesişmiş geniş kayışlara sahip sandalet tipi Roma Dönemi Heykeltıraşlık eserlerinde de gözlemlenebildiği üzere Roma Dünyasında da kullanılmaya devam edilmiştir. Romalılar bu modeli benimsemiş olup genellikle ayakkabının yan kısımlarına ayrıntılı deri tasarımları eklemek gibi kendi stillerini yansıtmışlardır¹⁷⁰. Kayışlı sandaletlerden daha sağlamdırlar. Morrow, antik kaynaklara dayanarak Grek *trochades* benzediklerini, ancak ilmekler yoluyla birbirine çekilmeleri bakımından da *carbatinae*ye benzediklerini öne sürmüştür¹⁷¹. *Trochades* olarak adlandırılan bu tipin Grek öncüllü örneklerini Morrow-Dohan Antikythera Batığı'ndaki örneklerle göstermiştir. Capitoline Müzesi'ndeki Marcellus Heykeli söz konusu tipi giymiştir (**Levha 76**). MS 1. yüzyıla ait Thessaloniki'den bulunmuş olan Trakya Süvarisi kabartmasında (**Levha 77a**) figürlerin giydiği ayakkabı (**Levha 78a-b-c**) crepidae ile çok yakın benzerlikler içerse de topuğun ve ayakarın her iki yanından az da olsa var olan yek pare deri görünümü sebebiyle trochades olarak tanımlanmıştır. Alexandrina Antiquities

¹⁶⁶ Goldman, 2001, 111

¹⁶⁷ Goldman, 2001, 114

¹⁶⁸ Goldman, 2001, 114

¹⁶⁹ Goldman, 2001, 114

¹⁷⁰ Athanasopoulou, Palaiokrass, Paschalidis, 2018, 230

¹⁷¹ Goldman, 2001, 109

Museum’da sergilenmekte olan Tanrı Mars (?) figürünün¹⁷² giydiği ayakkabı tipi de trochadestir (**Levha 79a-b**). Antalya’da bulunmuş olan MS 161- MS 161’e tarihlenen Marcus Aurelius Heykeli’nin ayaklarında da yine bu tip mevcuttur (**Kat. No. 58 Levha 173, 174a-b-c**).

3.2. BOTLAR/ÇİZMELER

Roma’da kadınların sıkça kullandığı bot mantar topuklu alçak botlardı. Roma ordusunda ise ağırlıklı olarak, dayanıklılık için kalın, kabaralı, sağlam tabanlı *caligae* tip botu kullanılmıştır¹⁷³.

Botlar yarım bot ve yüksek bot olmak üzere yüksekliklerine bağlı olmak değişiklik göstermektedir. Sanat eserlerinde atlılar, tanrılar, savaşçılar, kahramanlar, generaller, imparatorlar ve şehir persifikasyonlarının, ayaklarında çoğunlukla botlar görülmektedir.

3.2.1. Caligae

İsidore’a göre Caligae adı *sert deri* anlamına gelen *callus* kelimesinden türemiştir¹⁷⁴. Roma Dünyasında klasik askeri bottur. Kesin olmamakla birlikte Gaius’un hikayelerine göre ilk olarak görüldüğü yer Augustus ’un Germen Kampı’dır¹⁷⁵.

Ayakkabının tabanı dayanıklı olduğu için büyükbaş derisinden imal edilmişti. Taban, kalındı ve katmanlardan oluşmaktaydı¹⁷⁶. En alt katman kabaralıydı. Üst katman ayak tabanının kabarlardan kaynaklanacak olan yaralanmaları engellemek amacıyla yapılmıştı. Kayış işi stilleri kendi aralarında değişim gösterse de genel olarak ayak parmaklarını açıkta bırakan *carbatinae*ye benzer birbirini kesen ya da birbirine geçmeli deri ağ işinden oluşmaktaydı. İki adet kayış bileği ya da bileğin üzerini sarar ve orada bağlanırdı¹⁷⁷.

¹⁷² P. Pensabene, E. Gasparini, “The Trade in Small Size Statues in the Roman Mediterranean: a Case of Study from Alexandria”, *ASMOSIA XI Interdisciplinary Studies on Ancient Stone*, (Ed.) Poljac, D. And Marasovic, K.), 2015

¹⁷³ Corso, 2000, 62

¹⁷⁴ G.Sumner, *Roman Military Dress*, The History Press, Gloucestershire 2009, Syf. 193

¹⁷⁵ Summer, 2009, 193; Goldman, 2001, 122

¹⁷⁶ Goldman, 2001, 122

¹⁷⁷ Goldman, 2001, 122

Tasarımı itibariyle özellikle Akdeniz ikliminin hakim olduğu yerlerde ayağı serin tuttuğundan uzun yollarda askeri yayan ilerleme için idealdi fakat; bu durum Britanya gibi soğuk iklimin hakim olduğu yerlerde bir dezavantaja dönüşmekteydi¹⁷⁸. Soğuk havadan korunmak için *caligae*lerin içine dönemin çorabı olarak düşünülebilecek yünlü parçalar giymiş oldukları araştırmacılar tarafından düşünülmektedir. Ayrıca Van Driel-Murrey'e göre en alt tabanın kabaraları gelişi güzel şekilde değil de "D" şeklinde, yürüyüş esnasında ayağı yere daha iyi adapte etmeye daha iyi tutuş sağlamaya yardımcı olacak şekilde kaplanmıştı¹⁷⁹.

Araştırmalar sırasında Roma imparatorluk dönemine tarihlenen Anadolu kökenli heykeltıraşlık eserlerinde caligae tanımına uygun ayakkabı tipine rastlanılmamıştır.

3.2.2. Endromides

Roma Heykeltıraşlık eserlerinde bu grek kökenli bot tipi embades ile birlikte görülmeye devam etmiştir. Ayakkabıyı giyen figürler Grek ve Hellenistik dönem eserlerinde de görüldüğü üzere sürekli bir hareket halinde olan bir takım tanrısal karakterler ve ölümlülerdir. Mytelene'de bulunmuş, MS 2. yüzyıl - 3. yüzyıla tarihlendirilen Tanrıça Artemis Heykeli'nin ayağında endrmides mevcuttur (**Levha 80a-b**). Tanrıçanın giydiği endromideste parmaklar açıktadır. Endromides baldırın ortasına kadar uzanmaktadır. Ayağın her iki yanından ve topuktan çıkan deri ayağın ortasında bulunan ve günümüz botlarındaki dil ile aynı işleve sahip uzun bir dilin üstünden kayışların birbirine karşılıklı çapraz bir şekilde çekilmesi ile ayağa sabitlenmiştir. Endromidesin üst kenarı kalın olup yuvarlatılmıştır. Bu şekilde hareket halinde iken derinin bacağa olabildiğince az sürtünerek tahriş etmesi engellenmiş olabilir. Smyrna Poseidon- Demeter Kabartması'ndaki Artemis (?) figürünün (**Kat. No. 66, Levha 182a-b**) giydiği endromides Mytelene Artemis'inin giydiği ile benzerlik taşımaktadır. **Katalog No. 65, Levha 181a-b**' de yer alan Tazılı Artemis Heykeli'ndeki endromides ise bir takım özellikleri ile diğer iki endromidesten farklıdır. Ayağın ortasında yer alan birbirini çapraz kesen kayışlar yoktur. Endromides, parmaklar hariç alt baldırın ortasına kadar bacağı kapatmıştır. Endromidesin dili bir sırim gibi İlk iki parmak arasından çıkıp üste doğru

¹⁷⁸ C. Van Driel-Murrey, "Vindolanda and Dating of Roman Footwear", *Britannia*, Vol.32, 2001 (185-197), Syf. 190

¹⁷⁹ Goldman, 2001, 123

uzanmaktadır. Ayrıca botun içinden embadeslerdeki gibi dışarı sarkmış üçgen şeklinden kısa deri (?) ayakkabı kanatları (?) mevcuttur.

3.2.3. Embades

Endromides gibi Grek kökenli olan embades de Yine Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlık eserlerinde görülen bir diğer bot tipidir. Perge Batı Nekropolü'nde bulunuş olan ve MS 3. yüzyılın ikinci çeyreğine ait Figürlü Frizli Lahitte Lykourgos Figürü embades giymektedir (**Kat. No. 67, Levha 183a-b**). Embades ile özdeşleşen Tanrı Dionysos'un mitolojik hikayelerinde yer alan Lykourgos'un ayağında embades olması da ayrıca dikkat çekici bir unsurdur. Miletos Tiyatrosu'nun üç nolu frizindeki avcı figürünün ayağında da embades vardır (**Kat. No. 68, Levha 184a-b**). Embadesin kanatları tıpkı Parthenon Frizleri'ndeki gibi figürlerin hareket hâkline olasıdan kaynaklı olarak havalanmıştır.

3.2.4. Aslan Postlu Botlar/Çizmeler

"*Merasim Kıyafetiyle Geçit Töreni Botları* olarak da adlandırılmışlardır¹⁸⁰. Bu süslü tören botları, Roma dünyasında da devam etmiş olup tanrılarının, tanrıçalarının, kahramanların ve imparatorların heykeltıraşlık eserlerinde ve Napoli Müzesi'ndeki *Roma Ruhü*'nun sembolik bir heykelinde görünmektedir¹⁸¹(**Levha 81a-b**). Üst kısımların çevresinde, bir şekilde kanatlara/ayakkabı dillerine benzeyen, önüne bir aslan başı eklenmiş olan astarlar vardır. Bu tip ayakkabılar, Roma Dönemi boyunca saygın bir stil olarak görülmüştür. Hayvan derisinin düz olmayan kenarları, botun/çizmenin üst kısmına dekoratif bir kordonla bağlanır ve bu düz olmayan kenarlar aşağıya sarkar vaziyettedir. Bu tarz; en zengin, en onurlu, en güçlü ve en çok saygı duyulanlara yapılmıştır¹⁸². Bağımsız heykel ve kabartmalar gibi heykeltıraşlık eserlerinde tanrısal figürlerden Mars (**Levha 82, 83a-b**) ve Diana/Artemis'de (**Kat. No. 69, 72, Levha 84, 85a-b, 86, 185, 185a-b, 189, 190a-b**); ölümlülerde ise yalnızca imparatorların (**Kat. No. 70, 71, 73, Levha 87a-b, 187a-b, 188a-b, 191**) ayağında görülmektedir.

¹⁸⁰ Goldman, 2001, 116

¹⁸¹ Goldman, 2001, 123

¹⁸² Goldman, 2001, 123

Söz konusu botlarda da bir takım stilistik farklılıklar göze çarpmaktadır. Botun yüksekliği bilekten baldırın ortasına kadar değişiklik göstermektedir. Kapalı (**Kat. No. 70, 71, Levha 187a-b, 188a-b**) ya da açık tipte (**Kat. No. 69, 72, 73, Levha 185, 186a-b, 189, 190a-b, 191**) olabilir. Postun yapısı da değişiklik göstermekte olup kalın/kaba (**Kat. No. 69, 71, 72, Levha 185, 186a-b, 188a-b**) ve ince/narin görünümlü (**Kat. No. 73 Levha 191**) olabilmektedir. Ayrıca yine **Kat. No 73, Levha 191**'de görülebileceği üzere kıvrık dal motifleri vb. ile bot daha da süslü ve ihtişamlı bir görünüm kazanabilmektedir.

Maalesef bu botların varlığına dair herhangi bir fiziki arkeolojik kalıntı yoktur. Bir aslan postunun doğal boyutlarında bir ayağa giyilen çizmede olması imkânsızdır. Heykeltıraşlık eserlerinde görülme sebebi tamamen simgesel olmalıdır.

Heykeltıraşlık eserlerinde Roma imparatorları çoğu zaman calcei giymişleridir. Fakat bu bot, imparatoru diğer tüm ayakkabı tiplerinden daha fazla dikkat çekici yapmaktadır.

Özellikle bu bot tipinde neden bir aslan postu kullanıldığı aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Roma'da geçitler ve bayramlar dışında sanat vasıtasıyla da propaganda yapılmaktaydı. Tez ile ilintili olarak Roma imparatorluğu kabartma ve heykellerinde imparatora ait bir takım sembol ve betimlemeler verilmek istenen mesajın etkileyciliği için güçlü bir araç olmaktadır. Bu eserlerde gerçek ile ideal; tanrısallık ile insana özgü olan; doğal ile doğaüstü olan bilerek iç içe geçirilmekteydi¹⁸³. İmparator tanrısallık atribütleri ile özdeşleştirilirdi. Özellikle söz konusu temaların iç içe geçtiği bu kabartma ve heykellerin antik konumdaki yerleri de verilmek istenen mesajın doğrudan ulaşabileceği ve etkisinin hissedilebileceği yerlerdi. Bu yerler; hamamlar, forumlar, stoalar, çeşmeler, tiyatrolar, bouleuterionlar gibi kamu ile alakalı halkın ihtiyaçlarının giderildiği ve halk etkinliklerinin yapıldığı yerlerdi¹⁸⁴. Böylelikle imparatorun ve dolayısıyla Roma'nın gücünü göstererek düşmanlara korku ve gözdağı; barışçıl olan, Roma'ya bağlı halka ise birlik olma, Romalı olma en önemlisi de iktidara olan sadakat ve itaatkar olma topiklerini verebilmekteydi.

¹⁸³ Serra Durugönül, *Roma Devlet Kabartmalarında Propaganda ve Sanat*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2021

¹⁸⁴ S. Durugönül, 2021, 13

Yukarıda verilen sembol ve betimlemelere imparatorun giydiği ayakkabı da verilebilir. Özellikle aslan postlu bot ile verilmek istenen imaja katkı sağlayabilmiş olabilir.

Aslan postunun özellikle kullanılma sebebi araştırılırken antik dünyanın hayvanlara bakış açısı ve avcılık irdelenmelidir.

Tarih boyunca hayvanlar, insanlara yiyecek ve giyecek gibi faydalı ürünler, taşıma gücü ve ulaşım aracı sağlıyor, aynı zamanda ilaç ve büyü amaçlı da kullanılıyorlardı¹⁸⁵. İnsanoğlu hayatında önemli bir yerde olan ve parçalarını yaygın olarak yaşamsal ihtiyaç ögesi (besin, kıyafet vs.), ritüel ve dekorasyon amaçla kullandığı hayvanları gerek domine ederek gerekse avlayarak elde ederdi. Avcılık, insan ile hayvan arasında dönemler geçtikçe çeşitli simge ve anlam değişikliğine uğrayan bir ilişkiydi.

Avcılık ilk başlarda insanoğlu için yiyecek kıyafet gibi temel yaşam öğelerini karşılamak için yapılan primitif bir yaşam şekliydi¹⁸⁶. Fakat şehirlerin ortaya çıkıp gelişmesiyle dolayısıyla insanların daha yaşanılabilir koşullara ve yaşam refahına ulaşmasıyla birlikte özellikle yabani ve vahşi hayvanlar, sahip olunulan koşulların, zengin krallıkların bir düşmanı olarak görülmeye başlanmış ve avcılık da bu şiddeti, düşmanlığı engelleyen bir kahramanlık itemi olarak görülmüştür¹⁸⁷. Kısaca vahşi hayvanlar insanlığın düşmanı, avcılık ve avcılar ise bu düşmanlara karşı kahramanlık hareketini gerçekleştiren kahramanlar olarak görülmüştür.

Antik Çağ'da ise avcılık, sanat ve metinlerde de periyodik olarak yer alan, bir liderde gerekli olan fiziksel dayanıklılığı ve ahlaki cesareti besleyen bir spor faaliyet olmakla birlikte esas olarak imparatorlar veya etkinliğe katılan kahramanlar gibi önde gelen kişilere atıfta bulunarak, **muhtemelen cesaret ve sembolizm seviyesini artırmak için yapıldı**.¹⁸⁸ Örneğin Firavunlar güçlerinin ve cesaretlerinin bir göstergesi olarak avlanırken gösterilmelerinin yanı sıra Amenhotep III kendi elleriyle 102 aslanı öldürdüğünü söyleyerek övünürdü¹⁸⁹. Birçok medeniyetin hükümdarları bir tür kraliyet

¹⁸⁵ Gilhus, Ingvald Sælid *Animals, Gods and Humanities*, Routledge, USA and Canada 2006

¹⁸⁶ Hughes, Donald, *Hunting in the Ancient Mediterranean World*, Linda Kloff (Ed.) a Cultural History of Animals in Antiquity Volume I, (48-70), Berg, New York 2007

¹⁸⁷ Kloff, Linda *Looking at Animals in Human History*, Reaktion Books Ltd, London 2007

¹⁸⁸ ?????

¹⁸⁹ Hughes, 2007, 49

propagandası olarak avlanırlardı¹⁹⁰. Roma İmparatoru Hadrianus avlanmayı severdi ve Mısır'da bir aslan öldürdüğü söylenirdi¹⁹¹. Hadrianus daha sonraları yine etkin bir propaganda araçlarından biri olan sikkelerin üzerine değerli bir propaganda görüntüsü olan avcılık haliyle tasvir edilmiştir¹⁹².

Bunun yanı sıra avcılık; hem insana hem de onun ürettiklerine zarar veren hayvanları öldürmesi sebebiyle tüm toplumu daha güvenli bir hale getiren bir kamu hizmeti sayılıyordu¹⁹³.

Avlanma hem yiyecek elde etmenin bir yolu hem de Aristoteles'in de dediği gibi insanların *vahşi doğaya karşı adil bir savaşıydı*¹⁹⁴. Zayıf insanın doğa karşısında üstünlük kurma mücadelesine girdiği bir faaliyetti.

Antik Grek Dünyasında avcılığın sosyal egemenlik ve seçkinlerin çıkarlarını öne süren bir zengin faaliyeti olan, avcılığın yetişkinliğe geçiş töreni, seçkin gençleri savaşa ve sivil sorumluluklara hazırladığı ve genellikle boks gibi atletizmle bağlantılı bir nevi spor faaliyeti de sayılmaktaydı¹⁹⁵. Dolayısıyla özellikle vahşi hayvan avcılığı toplumda isteyen herkesin yapamayacağı bir statü simgesiydi.

Roma uygarlığındaki avcılık anlayışı Greklerdeki anlayışla paralel gitmekle birlikte ayrıldığı noktalar da vardı. Avlanma, insanın hayatını idame ettirmesini sağlayan mahsul ve çiftlik hayvanlarının vahşi hayvanlardan koruma kaygısı taşımakla birlikte Roma yasaları, herhangi bir tehlikeli hayvanın öldürülmesine izin verirdi¹⁹⁶(*Codex Theodisianus*). Simgesel olarak ise özellikle arenalar için canlı avlanan vahşi hayvanlar Roma'nın, dünyanın geri kalanı üzerindeki üstünlüğünü de göz önüne getirirdi¹⁹⁷. Büyük ve vahşi hayvanları canlı avlamak, onları uzak mesafelere taşımak dikkatli bir planlama, fazladan masraf gerektiriyordu. Fakat Roma bunu kolaylıkla yaparak ve arenalarda da söz konusu hayvanları kolaylıkla öldürerek diğer devletlere ne kadar güçlü, iyi bir yaşam

¹⁹⁰ Hughes, 2007, 51

¹⁹¹ Hughes, 2007, 55

¹⁹² Hughes, 2007, 55

¹⁹³ Jo-Ann Shelton, *Beastly Spectacles in the Ancient Mediterranean World*, a Cultural History of Animals in Antiquity Volume I, (97-126), Berg, New York 2007

¹⁹⁴ Stephan T. Newmyer, *Animals in Greek and Roman Thought*, Routledge, USA and Canada 2011

¹⁹⁵ Kloff, 2007, 24

¹⁹⁶ Micheal Mackinnon, *Hunting*, Gordon Lindsay Campbell (Ed.)The Oxford Handbook of Animals in Classical Thought and Life, Oxford University Press, Oxford 2014

¹⁹⁷ Shelton, 2007, 121

süren, iyi koşullarda halkını yaşatan ve bunu yaparken de zorlanmayan bir devlet/İmparatorluk olduğunu göstermekteydi.

Antik çağ avcılığının bir diğer özelliği antik dünyanın bilginleri tarafından yüklenmiş olan savaşla ilgili bağıydı¹⁹⁸. Avcılık, savaşçıların yetiştirilmesine yardımcı bir eylemdi¹⁹⁹. Savaşçı oluşlarıyla bilinen Roma uygarlığında ordu, birliklerin et ihtiyacı için askeri yöntemler kullanabiliyordu.²⁰⁰ Avcılık bir savaş sanatı yöntemi olarak kabul edilmekte olup Xenophon bu konu ile ilgili “*avcılık savaş sanatında mükemmel bir eğitimidir*” demiştir²⁰¹. Kısacası bir nevi tatbikat bile sayılabilirdi. Romalı askeri yazar Vegetius (*De Re Mlitiari*) avcılarının en iyi ve yetenekli askerlerden biri olduklarını iddia ederek orduya katılmalarını tavsiye etmiştir²⁰².

Antik dünyanın avcılık ve vahşi hayvanlara bakış açısının sonuncunda en çok alt etmek isteyeceği, insanlık düşmanı olarak göreceği ve öldürdüğünde gerçekten bir kahraman ve takdir edilesi bir kişi, imparatorlar için ise karizmatiklik katacak hayvan antik çağın en büyük et oburu olan aslan olmalıdır. Korkunç, etkileyici, güçlü ve asil kabul edilen bu etobur Miken Aslanlı Kapı’dan Pompei mozaiklerine gösterişli bir biçimde tasvir edilerek, antik sanatta yerini almakla kalmayıp sanat üzerinde kendisinden başka hiçbir vahşi hayvanın yapamadığı hakimiyeti sağlamıştı.

Harden²⁰³, Xenophon’un *Avcılık Sanatı* kitabının 11. Bölüm 1. paragrafından edindiği bilgiye dayanarak antik çağda aslan dahil olmak üzere yırtıcı kedigillerin nerede avlandıklarına dair şu bilgiyi verir:

“*Aslanlar, leoparlar, vaşaklar, panterler, ayılar ve benzeri tüm vahşi hayvanlar yabancı ülkelerde, Makedonya ötesinde Pangaeus ve Cittus civarında, Mysian Olympus ve Pindus'ta, Suriye ötesinde Nysa'da ve bu tür hayvanları besleyebilecek diğer dağ sıralarında yakalanır.*”

Aslan avı Roma’da bir takım kanunlarla asilleştirilmiştir. Yani kraliyet avı kabul edilip genellikle hükümdar dışında kimsenin aslan avlamasını, özellikle de sıradan

¹⁹⁸ Mackinnon, 2014, 315

¹⁹⁹ Mackinnon, 2014, 315

²⁰⁰ Hughes, 2007, 55

²⁰¹ Hughes, 2007, 54

²⁰² Mackinnon, 2014, 314

²⁰³ Alastair Harden, *Animals in the Classical World Ethical Perspectives from Greek and Roman Texts*, Palgrave Macmillan, London 2013

insanların avlanmasını yasayla yasaklanmıştır. Hatta MS 189’da sıradan bir Suriyeli olan Julius Alexander, at sırtında bir aslanı öldürerek imparatorun ayrıcalığına tecavüz edip yasayı çiğneyince ölüme mahkum edilmiştir²⁰⁴.

Yukarıda verilen tüm bu bilgiler ışığında Roma gibi savaşçı ve avcılık özellikler ile ön plana çıkmış, statükoya oldukça önem veren bir medeniyetin bu tipteki bir botun/çizmenin kendi dönemlerinde popüler olup bir de bunu İmparator heykelleri üzerinden propaganda malzemesi yapması şaşırtıcı olmamalıdır.

3.2.5. Pero

Tüm aristokratlar bu tür dekoratif ayakkabı çizimleri giymiş olarak tasvir edilmemiştir. Örneğin Ara Pacis Sunağı kabartmalarında *patricii* unvanına sahip olacak ne imparator Augustus ne de Agrippa söz konusu tipi giymemiştir. Augustus *calceus patricius* giyiyor, hem Agrippa, diğer soyluların ve magistratların çoğunun yaptığı gibi, ayak bileğini çift kat saran kaplayan, bezemesiz, yumuşak deri, botunu/çizmesini giyiyor. Süslü geçit töreni botunu/çizmesini kimse giymiyor. Belki de Augustus, sadece *princeps* olduğu efsanesini sürdürüyor²⁰⁵. Magistrat seviyesinin altındaki tüm ayakkabılara verilen ad olan *pero* kelimesi, Pollini²⁰⁶ tarafından Ara Pacis kabartmasındaki Augustus ve rahipler tarafından giyilmeyen tüm botlar/çizmeler için kullanılır. Pollini²⁰⁷ *pero* kelimesi ile tabanları yaklaşık 1.25 cm kalınlığında, yumuşak yüzlük ayakkabı derisi kaplı üst kısımlar bazen yek sargı gibi ek bir kat ayak bileği ile ya da bol, ekstra bir katmanla ayak bileği üstünde asılı kalır vaziyette olan botları/çizmeleri kasteder. Belki de bu tür ayakkabılar basitçe *calceus*²⁰⁸ olarak sınıflandırılabilir, *patricii* resmi bir toplantıya katılmadığında açık havada giymek için kullandığı rahat bot/çizme diye tanımlanabilir²⁰⁹. Napoli Müzesi'nde yer alan magistratlar bu vakur, asil ve zarif ayakkabının daha süslü bir formunu (**Levha 88**) giymektedirler²¹⁰. Görünen o ki bu ayakkabı tipi soylular, magistratlar ve resmi görevlilerin giydiği genel bir ayakkabı gibidir²¹¹. Araştırmalar

²⁰⁴ Hughes, 2007, 55

²⁰⁵ Goldman, 2001, 125

²⁰⁶ J. Pollini, *Studies in Augustan Historical Reliefs*, PhD. diss. University of California, Berkeley, 1978.

²⁰⁷ Pollini, 1978, 133-136

²⁰⁸ Tezin ilerleyen bölümlerinde ayrı bir başlık altında ayrıntılı anlatılacaktır.

²⁰⁹ Goldman, 2001, 125

²¹⁰ Goldman, 2001, 125

²¹¹ Goldman, 2001, 125

sırasında Roma imparatorluk dönemine tarihlenen Anadolu kökenli heykeltıraşlık eserlerinde peroya rastlanılmamıştır.

3.2.6. Calcei

Etimolojik olarak *λάζ* ile bağlantılı olan *calx*, tabanı ve üstü olan düzenli kapalı bir bot/çizme olarak, salt bir sandal olan *solea*dan ve üst kısmı ayağın görünmesini sağlayan bir dizi sırimdan oluşan ve bir bot/çizme gibi görünen *caliga*eden farklı kapalı tipte bir ayakkabıydı. Bu tip için Roma'nın özel şehir botu/çizmesi denebilir. Roma Medeniyetine özgü, bileği saran kapalı ayakkabı tiplerindendir.

Calcei ve *toga*, Roma kostümünün iki özel ulusal özelliğini oluşturmaktaydı²¹². Roma vatandaşları için sandaletler, iç mekânlarda tunik ve stola ile giyme uygun iken dış mekânlarda toga ve palla ile giymek için uygun değildi²¹³. Görgü kuralları, bir Romalının şehre çıktığında *toga* ve *calcei* giymesini söylemekteydi²¹⁴. Aulus Gellius, bir görgü, üslup hakemi olan T. Castricius'un genç soyluların dışarıda bir toga ile *calcei* giymek yerine tunik ve pelerinle sandalet giymeleri hakkındaki azarlayan tutumundan alıntı yapmaktadır²¹⁵. Erkeklerde *calcei* giymek kişinin senatör veya asilzade rütbesini işaret ederdi. Bazı *calcei*ler, imparator Elagabalus'un döneminde, anlamsız lüksün doruğunda, oyulmuş değerli taşlarla uygunsuz bir şekilde mücevherlerle süslenmişti²¹⁶.

Calcei hane içerisinde giyilen bir ayakkabı tipi değildi²¹⁷. Köleler de giyemezdi ama kadınlar bu ayakkabı tipini giymede serbestti²¹⁸. Kadınların giydiği *calcei*, erkeklerin giydiğine nazaran daha inceydi ve çok çeşitli renklerde olanları mevcut olsa da rengi genellikle beyazdı²¹⁹. Ayağı tamamen saran, kaplayan *calcei*, Akdeniz Dünyası antik ayakkabılar koleksiyonuna bir Roma katkısıydı²²⁰. *Calcei* ilk olarak *calcei repandii*

²¹² Smith, W., 1890,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²¹³ Goldman, 2001, 116

²¹⁴ Goette, 1988, 449; Smith, 1890,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²¹⁵ Goldman, 2001, 116

²¹⁶ Olson, 2008, 117

²¹⁷ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²¹⁸ Goette, 1988, 450; Smith, 1890,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²¹⁹ Smith, W., 1890,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²²⁰ Goldman, 2001, 116

adıyla Etrüsklerde ortaya çıkar²²¹. İonia veya Yakın Doğu etkisi nedeniyle sivri burunludur²²². *Calcei repandii*, şu an Villa Giulia Müzesi'nde sergilenen MÖ 525 yılına ait pişmiş toprak, kocasıyla birlikte klinede oturan Caere Kadını'nın ayağında yer alan ayakkabıdır (**Levha 89, 90a-b**). Botlar/çizmeler önden dikkatlice bağlanmıştır ve ayak bileğinin üzerinde geniş bir kayışla üstten bağlanmıştır²²³. Etruria, Tarquinia'daki *Baron'un Mezarı*'nda üç merkezi figürün resminde de görülen sivri burunlu stil (**Levha 91**), Etruria'da sadece yaklaşık MÖ 550' den MÖ 475' e kadar kısa bir süre için erkekler ve kadınlar için genel bir ayakkabı stili olmuş gibi görünmektedir²²⁴.

Zamanla sivri uçlu, kalkık burun modası geçmiş olsa da *calcein*in kendisi yüzyıllarca devam etti ve toplumun tüm seviyeleri için tüm kapalı ayakkabıların sınıflandırılması için *calcei* adı kullanıldı²²⁵. Roma tarihi boyunca *calcein*in birçok tipi mevcuttu. Croom'a göre *calcein*in daha fakir vatandaşlar tarafından giyilen tipi düz, yakın parmaklı bir ayak bileğine yükselen bir bottur ve nasıl takıldığı ve sabitlendiği bilinmemektedir²²⁶. Cumhuriyet döneminde *plebler*, çizmeleri dışında, *patriciiden* (*ἐβπατρίδαι*) hiçbir şekilde farklı değildi²²⁷.

L'Orange tarafından Roma'daki Norveç Enstitüsü'ndeki heykelin tanımlanması ve tarihlendirilmesi doğruysa, bir imparatoriçenin zarif figürü, giydiği süslü *calcei* sayesinde daha da etkileyici hale gelmiştir²²⁸ (**Levha 92**). L'Orange, bağcık deliklerinin her birinin iç sınırındaki küçük, yuvarlak kabartmalı süslemeyi inci olarak yorumlar ve figürü, bir imparatoriçenin giyme hakkına sahip hem süslü ayakkabılarına hem de pelerine dayanarak MS 3. yüzyıl ve ya 4.yüzyıl imparatoriçesi olarak adlandırır. Günümüze korunagelmiş *calcein*in fiziksel kalıntıları incelendiğinde *calceus patricius* gibi en kaliteli tiplerine bu zamana kadar rastlanılamamıştır²²⁹. Bunun sebebi de yapılan kazıların bu kadar kaliteli malzemenin atılamayacağını düşünülüşü hendekler, çöp

²²¹ Graham Sumner, *Roman Military Dress*, The History Press, Gloucestershire 2009

²²² L. Bonfante, *Etruscan Dress*, Baltimore 1975: Yazara göre erken dönem *calcei* bir Grek *endromides* versiyonudur.

²²³ Goldman, 2001, 116

²²⁴ Bonfante, 1975, 60-61

²²⁵ Goldman, 2001, 116

²²⁶ H. R. Goette, "Mulleus-Embas-Calceus: İkonografische Studien Zu Römischen Schuhwerk" [Mulleus-Embas-Calceus: Roma Ayakkabıları Üzerine İkonografik Çalışmalar] *Jahrbuch Des Deutschen Archäologischen Instituts*, BAND 103, (1988), 401-464

²²⁷ Smith, 890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²²⁸ Goldman, 2001, 119

²²⁹ Goldman, 2001, 119

çukurları olabilir. Bağcıklı ayakkabılar kadınlar için bir ayak bileği hizası *calcei*inin klasik bir sitilidir. Van Driel-Murray, Vindolanda'da kazılan *calcei*inin çeşitli stillerini MS 90' dan 400' e, Roma varlığının sekiz aşamasına ayrılmış olarak tarihlendirmektedir. Hem yetişkinler hem de çocuklar için beden ölçülerinde olan bu tipin önemi, Britanya'dan Dura-Europos'a kadar tüm Roma dünyasında bulunmuş olması ve imparatorluğun birçok bölgesi için pratik olan bir üslup olarak benimsenmesidir²³⁰. Vindolanda'da standart, en temel *calcei* yaklaşık MS 90- 120'ye tarihlendirilmiştir²³¹. Bu *calceus*, ayak parmağına dikilmiş ve ayak tarağı ile bileği üzerinden oval delikler boyunca bağlanmış yek pare yanlara sahiptir.

Kadınların giydiği *calcei*lerin düz mü yoksa kayışlı mı olduğu hakkında maalesef bir bilgi edinilememiştir. Heykeltıraşlık eserlerinde de elbisenin ucu ayağı neredeyse kapatmasından dolayı yine ayakkabının kayışlı olup olmadığı hakkında yorum getirilememektedir. Heykeltıraşlık eserlerinde kadınların giydiği *calcei*lerin uçlarının sivri (**Kat. No. 74, 75, 77, 78, 79, 80, Levha 192a-b, 193a-b, 195a-b, 196a-b, 197a-b, 198**) ve küt (**Kat. No. 76, 81, Levha 194a-b, 199**) olduğu gözlemlenmiştir.

Diocletianus Fermanı'nda adı geçen farklı tipte *calcei*ler vardı. Bu tiplerden üçü; *calceus patricius*, *calceus senatorius*, *calceus equester* Geç Cumhuriyet Dönemi'nin hatibi *Aulus Metellus*'tan, Orta İmparatorluk Dönemi'ne kadar birçok soylu Romalı heykelinde görülmektedir²³².

3.2.6.1. Calceus Patricius

Bu *calceus*, önünde iki düğümle bağlanmış dört kayışıyla ayırt edilen, ayağı ve ayak bileğini tamamen kapatan bir bottu²³³. Bot tabaklanmış deridendi ve üst kısmında kancalar vardı²³⁴. Adına *lunula* denilen bu kancalar ayak bileğinde olmalıydı ama daha büyük olasılıkla daha yukarıdaldı ve *lunula* sadece bir süstü²³⁵. Bu kancalara dört siyah deri kayış bağlanırdı; bunlar çapraz olarak baldıra, dizin yarısına kadar sarılırdı²³⁶. Ama

²³⁰ Goldman, 2001, 119

²³¹ Goldman, 2001, 119

²³² Goldman, 2001, 119

²³³ Goldman, 2001, 119

²³⁴ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²³⁵ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²³⁶ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

gerek günümüze korunagelmiş fiziki kalıntılarda gerek heykeltıraşlık eserlerinde *lunula* adı verilen kancalara(?)/ayakkabı süsüne(?) rastlanılamamıştır²³⁷.

Calceus patricius ayakkabının geniş açılmasına izin veren, ayakkabının yüzünün iç kısmındaki dikey bir kesikten ayağı öne sokarak giyilirdi²³⁸. *Calceus patricius* genel olarak dört kayış ve iki düğümden oluşuyordu²³⁹. *Corrigiae* adı verilen, ön ve arka tarafların her iki yanında, yukarı doğru uzadıkça daralan dört deri kayış, birkaç kez, bazen de bir ayakkabı dilinin üzerinden ayak bileğine sarılır ve bacağın etrafına, ayak bileğinin üstünden baldır ortasına kadar herhangi bir yere bağlanırdı. İlk bağın düğümünden kalan uzun şeritlerin sarkmasına izin verildi veya bazen taban ve topuk arasına takılan daha dar iki arka kayışla ayağa bağlanırdı. Bunlar, ayak bileği ve alt bacağın etrafının daha aşağısına sarılmıştı ve bazen giyen kişinin sendelemesini önlemek için üstteki kalan kayışları yerinde tutuyordu²⁴⁰.

Calceus patricius kırmızı renkli bir çizmeydi²⁴¹. *Mulleus* adıyla da bilinirdi²⁴². İngilizce *Mullet* kelimesi *latince Mulleus* kelimesinden türemiş olup Türkçe karşılığı tekir balığıdır²⁴³. Tekir balığının rengi kırmızıya çalan koyu pembe olup söz konusu balık Roma Mutfağında çok değerli ve pahalı bir besindir²⁴⁴. Söz konusu ayakkabı tipinin kesin kanıtları olmasa da isminin buradan geldiği ve balığın renginden dolayı da diğer ayakkabılardan ayırt edici bir kırmızı renkte olduğu tahmin edilmektedir²⁴⁵. Cassius Dio'nun *Roma Tarihi* adlı eserine dayanarak Sezar'ın zafer geçit töreninde yüksek kırmızı botlar giydiği varsayılmaktadır²⁴⁶. Festus, *Mullet* kelimesinin *mullareden*²⁴⁷ türetildiğini söyler; ancak, Heuzey²⁴⁸'nin belirttiği gibi, *mullustan* türetme, “-eus” ile biten sığata ve ayrıca Roma'nın ortak nesnelerden renk farklılıklarını adlandırma uygulamasına daha uygundur²⁴⁹. Aynı pasajda Festus Cato, Orig'den(vii) “*Qui magistratum curulem cepisset*

²³⁷Goette, 1988, 450; Smith, 1890,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²³⁸ Goldman, 2001, 119

²³⁹Goette, H. R.,1988, 451

²⁴⁰ Goldman, 2001, 119

²⁴¹ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁴² Croom, A. 2010, 57

²⁴³ Mullet, <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/mullet>

²⁴⁴ Croom, 2010, 57

²⁴⁵ Summer, 2009, 191

²⁴⁶ Goldman, 2001, 116

²⁴⁷ Dikmek

²⁴⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/L%C3%A9on_Heuzey (E.T. 17.10.2022)

²⁴⁹ Smith, W., 1890,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

calceos mulleos alutaciniatos ceteri perones.” alıntısını yaparak bu tür çizmelerin Alba Kralları ve daha sonra *patricii* tarafından giyildiğini söylemektedir²⁵⁰. Fakat Festus’un bu tespiti tamamen doğru değildi. Bu tip *calcei patricii* olarak adlandırılırsalar da, ne tüm *patricii* ve *patricii senatör* tarafından ne de sadece *patricii* tarafından giyildiler²⁵¹. Kullanımları gerçekten *curule*²⁵² magistratlar ile sınırlıydı²⁵³. Zafer giysisinin bir parçasıydılar²⁵⁴. Her ne kadar belli bir vasfa sahip kişilerin giydiği bir tip olsa da bazı istisnalar da görülüyordu. Örneğin; Gaius Marius²⁵⁵ yukarıda sayılan bu sıfatların hiçbirine sahip değildi fakat Marius’un Kimberek Savaşı ganimetlerinden Honor ve Virtus’a dikilen tapınağı vakfetmesi vesilesiyle, zafer kaftanını ve *calceus patricii* giymişti²⁵⁶. Bu tipe *patricii* denmesinin nedeni, çok eski zamanlardan sonra bu tür çizmelerdeki herhangi bir özel değişikliğin, soylularla sınırlı kalmamasıdır²⁵⁷. Flavius Dönemi’nde ve sonrasında, sonradan ortaya çıkanlarda gösterişin bir işareti olarak genellikle belirli bir ironi ile anılmışlardır ama bu, *magistratlardan* ve onların süslerine sahip olanlardan devlet ve resmi durumlarda bu tür çizme giymelerinin beklenmediğini kanıtlamaz. Aurelius ’un *calceus patricius* kullanımlarına bir son verdiği söylene de Diocletianus Fermanı’nda yeniden ortaya çıkmaktadır²⁵⁸.

Anlatılan stildeki botlar/çizmeler Ara Pacis Sunağı’ndaki *flamine* kabartmalarında görülebilmektedir²⁵⁹ **(Levha 93) Balbus (Levha 94a-b) ve Oğlu’nun (Levha 95a-b)** Napoli Müzesi’ndeki atlı iki heykelinde bu tipin versiyonları yontulmuştur. Calceus giyimli heykeltıraşlık eserlerinin bazılarında **(Kat. No. 83, 84, 85, Levha 202a-b, 203, 204a-b, 205a-b) calceinin ön yüzündeki parmakları kaplayan deriden, parmaklar kabartma halinde net bir şekilde görünecek biçimde yontulmuştur. Yontucu böylelikle derinin neredeyse şeffaf görünecek kadar ince ve yumuşak olduğunu göstermek**

²⁵⁰ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵¹ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵² *Sella curulis*, Antik Roma’da yüksek rütbeli politikacılar ve idari makam sahiplerinin iktidar ve güç sembolü olarak yorumlanan bir çeşit oturaktır(https://tr.wikipedia.org/wiki/Sella_curulis (E.T. 17.10.2022). Burada *curule* ile eski Roma’da, *sella curulisi* kullanma hakkına sahip olan başta konsül ve *praetor* olmak üzere, eski Roma’daki kıdemli *magistratlar* tarafından kullanılan otoriteyi ifade eden veya onunla ilgili olan kastedilmiştir.

²⁵³ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵⁴ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵⁵ <https://www.britannica.com/biography/Gaius-Marius> (E.T. 17.10.2022)

²⁵⁶ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵⁷ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵⁸ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁵⁹ Goldman, 2001, 119

istemiştir²⁶⁰. Üst bölümü yumuşak deriden yapılan ayakkabıların da Roma Dünyasında kaliteli ve maddi değerinin yüksek olduğu dolayısıyla bir imparator figürüne yakışır biçimde bir kalite ve özende olduğu gösterilmek istenmiştir.

Yine kayışlı ve çift düğümlü *calceus patricius*un bulunduğu bir diğer heykel Capitoline Müzesi'nde Equestrian Marcus Aurelius Heykelidir (**Levha 96a-b**). Ayakkabının alt bölümü incelendiğinde botun kayışları ayakkabının altına alt taban tarafından üst kısma bağlayan bir uzun kesintisiz deri şeritten oluşma ihtimalini düşündürmektedir²⁶¹.

Yukarıda daha önce bahsedildiği gibi bazen kayışlar bir ayakkabı dilinin üzerinden ayak bileğine sarılırdı. **Kat. No. 84, Levha 203, 204a-b**'de Perge Tiyatrosu'nda bulunmuş olan ve MS 2. yüzyıla tarihlenen İmparator Heykeli'nin gidiği *calceus patricius*(?)ta ayağın her iki yanından çıkan kalın kayışlar ayak tarağının üstünde çapraz kesişip dışa taşarak ayağa kadar sarkan geniş uzun bir dilin üzerinden iki kez geçip ayakkabıyı ayağa sıkıca bağlamıştır.

Louvre Müzesi'nden Genç *Patrician* heykelindeki (**Levha 97**) *calceus patricius*un *corrigia*larından ikisi, taban ve üst kısmın birleştiği yere sarılmıştır. Daha genel olarak, tabanda çok geniş, ancak daralan ve bacağın etrafına bir kez sarıldıktan sonra ayağın üzerine veya biraz yukarısına sabitlenmişti. Diğer bant daha yüksekteydi ve bacağın etrafına birkaç kez sarılmıştı. Bu bantların bağlandığı düğümler öndeydi ve bantların uçları bazen yere yakın sarkıyordu.

3.2.6.2. Calceus Senatorius

Calceus patricius ile çok yakın benzerlikleri mevcuttur. Bazı kaynaklarda söz konusu tipin kesin tanımı, işlevi hakkında tutarsızlıklar mevcuttur. Hatta antikçağda bile bu iki tip birbirine karıştırılmıştır²⁶². K. Fittschen, bu sorun hakkında, Roma Heykellerini incelemiş ve en azından heykeller üzerinden *patricius* ve *senatorius* arasında ayırım yapılamayacağı sonucuna ulaşmıştır²⁶³.

²⁶⁰ Goldman, 2001, 119

²⁶¹ Goldman, 2001, 119

²⁶² Goette, 1988, 451

²⁶³ Goette, 1988, 450

Calceus Senatorius Diocletianus Fermanında 100 Dinarii olup *patriciustan* daha ucuzdur. İmparatorların, prenslerin, senatörlerin ve magistratların giydiği bu tipi daha ucuz yapan yapımı sırasında kullanılan deri miktarı ve boya rengi olmalıdır. Dolayısıyla heykel sanatında görmüş olduğumuz daha az ve basit kayışlı tek düğümlü *calcei calceus senatorius* olmalıdır (**Levha 98**). Fiziki olarak bu zamana kadar rastlanılmayan yalnızca antik yazılardan bilinen *lunula* yine antik yazılara dayanarak senatorius tipli *calceide* mevcut değildir²⁶⁴. Bileği saran kayışlarının siyah olduğu bilinse de ayakkabının genelinin hangi renk olduğu net değildir²⁶⁵. Bazı yazarlar her ne kadar ayakkabının tamamının siyah olduğunu iddia etse de tarihçi Mommsen bunun sebebinin ayakkabının ve kayışlarının birbirine karıştırılmasından dolayı olduğunu, asıl rengin Cato ve Martial'ın açıklamalarına dayanarak kırmızı olacağını söylemektedir. Bu durumda *patricius* ve *senatorius* arasındaki fark *lunula* nın var olup olmamasıdır. Fakat her iki yazarın da bahsettiği tip *patriciustur*. Bu ayakkabı tipi senatör halkın önüne çıktığında ve özellikle de senato oturumlarında giyilirdi²⁶⁶. Cicero, Bir siyasi provokatör olan Milo'nun senatodan dönerken *calceilerini* değiştirdiğini söyler²⁶⁷. Yine Cicero Sezar'ın ölümünden sonra senato binasının açıldığını gören, yeni çizimler (*mutavit calceos*) alıp hemen vakit kaybetmeden senatör olan Romalı politikacı Asinius'tan bahseder²⁶⁸.

Anadolu'da Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen ve kendi aralarında bir takım ufak stilistik farklara (kayış kalınlığı, düğüm tipi, düğümden sarkan kayışların düşüş şekli) sahip *calceus senatorius* örnekleri mevcuttur (**Kat. No. 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, Levha 206, 207a-b, 208a-b, 209a-b, 210, 211, 213a-b, 214a-b**). Katalog 86, Levha 206, 207a-b'de yer alan Perge Tiyatrosu'nda bulunmuş MS 3. yüzyıl (?) - 2. yüzyıl (?) tarihlendirilen İskender Heykeli bir takım özellikleri ile dikkat çekicidir. Büyük İskender ayağında bir Roma botu ile gösterilmektedir. Hem *calceus patriciusta* hem de *calceus senatoriusta* kayışlar aralıksız, düzenli biçimde bileğe sarılmıştır. Fakat bu örnekte bileği saran kayışlar ayağın her iki yanından çıkan kayışlardan oluşmakta olup bileğe düzensiz bir biçimde sarılmıştır.

²⁶⁴ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁶⁵ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁶⁶ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁶⁷ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

²⁶⁸ Smith, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>

Hem patricius hem de senatorius örneklerinde bileğe bağlanan kayışların genişlikleri değişkendir. Atılan düğüm bazen en üstteki kayışta bazen de en alttaki kayışta olabilir. Düğümler fiyonk (**Kat. No. 86, 87, Levha 206, 207a-b, 208a-b**), *Herakles Düğümü* (**Kat. No. 83, 84, 88, 91, 92, Levha 202a-b, 203, 204a-b, 209a-b, 213a-b, 214a-b**) ve gemici düğümü (?) olmak üzere farklılık gösterir. Düğümlerden sarkan kayışlarda yer yer farklılıklar gözlemlenmektedir. Bazen dalgalı (**Kat. No. 83, Levha 202a-b**), bazen hilal (**Kat. No. 84 Levha 203, 204a-b**) bazen de düz (**Kat. No. 91, 92, Levha 213a-b, 214a-b**) biçimde düğümlerden sarmaktadır.

3.2.6.3. Calceus Equestrian

Kayışsız, modern zaman tozluk benzeri, iki parçalı bir calcei tipidir²⁶⁹(**Levha 99**). Adından dolayı equestrianlar tarafından giyileceği varsayılsa da aynı zamanda özgür olan roma vatandaşları tarafından da giyilmiştir²⁷⁰.

Araştırmalar sırasında Roma imparatorluk dönemine tarihlenen Anadolu kökenli heykeltıraşlık eserlerinde calceus equestrian tanımına uygun ayakkabı tipine rastlanılmasa da yakın benzerlikler taşıyan calcei tipi mevcuttur.

Belli başlı heykel sanatında görülen calcei tiplerinin yanı sıra Roma Dönemi boyunca varlığı bilinen fakat görsel örneği olmayan calceiler mevcuttur. Perge Tiyatrosu'nda MS 2. yüzyılda bulunmuş olan Hadrian Heykeli'nin (**Kat. No. 93, Levha 215a-b**) giydiği calcei calceus equestrianı andırmaktadır. İmparatorun giydiği ayakkabı tozluk giyilmiş gibi görünmesinden ötürü ilk başta calceus equestrianın bir tipi olduğunu düşündürmektedir. Fakat kayışlı oluşu bu iddiayı doğrulayamamaktadır. **Kat. No. 94 Levha 216a-b**'de yer alan Ephessos Tiyatrosu'nda bulunmuş MS. 2. yüzyıla(?) tarihlenen İmparatora(?) Ait Zırhlı Heykelin de giydiği calcei tipi Hadrian Heykeli'ninki ile çok yakın benzerlikler içermektedir. Her iki ayakkabı da benzerlikler taşırsalar da ne calceus equestrian ne de calceus patricius ya da senatorius tipine aittir. Dolayısıyla yukarıda da belirtildiği üzere görseli olmasa da varlıkları bilinen calcei tiplerinden yola çıkarak **Kat. No. 93** ve **Kat. No. 94**'teki calceilerin bu görseli bilinmeyen tiplerden biri olduğu varsayılabilir.

²⁶⁹ Goette, 1988, 459

²⁷⁰ Goette, 1988, 464

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Anadolu’da açığa çıkmış eserler de dâhil Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlığında görülen ayakkabılar için bir takım özellikleri göz önünde bulundurularak aşağıdaki tabloda da görülebileceği üzere bir tipoloji oluşturulabilir:

Grek Kökenli Roma Dönemi Ayakkabıları ²⁷¹			Roma Dönemi’ne Özgü Ayakkabılar			
Kadın	Erkek	Unisex	Kadın	Erkek	Unisex	İkonografik
Parmak arası sandalet	Krepides	Endromides		Calceus patricius	Calcei ²⁷²	Aslan postlu bot
						
	Trochades	Embades		Calceus senatorius		
						
		Kothornoi		Lingulalı sandalet ²⁷³		
						

Katalogtaki parmak arası sandalet giyen figürlerin arasındaki tek erkek figür Tanrı Dionyssos’tur (**Kat. No 9, Levha 109a-b**). Ayağında Hellenistik Dönem stili etkili bir sandalet mevcuttur. Hellenistik Dönem heykel sanatında bu tipi yalnızca kadınların giydiği bilinmekte olup Roma Dönemi Heykeltıraşlık eserlerinde de bu durum devam etmişti. Bu eserde Dionyssos kadını tarzda betimlendiği için sandaleti bu tipte yontulmuş olabilir.

²⁷¹ Kothornoi dışında bu başlık altında yer alan ayakkabılar hem tanrısal karakterlerde hem de ölümlüler arasında ayrım gözetmeksizin bir arada kullanılmıştır.

²⁷² Calceus patricius ve calceus senatorius tipi olmayanlar.

²⁷³ Sekunda tarafından Laconian Tip olarak adlandırılan lingulalı sandalet tipidir. İmparatorlar, Rahipler ve filozoflar dışında hymation giymiş tanrılarda ve *pater famillias*larda da görülebilmektedir.

Günümüzde Antalya Müzesi'nde sergilenen Giyimli Kadınlar heykelinde (**Kat. No. 30, Levha 136a-b, 137a-b**) kadın figürlerinin parmak aralarından çıkan sırıma çatallaşmadan önce *Herakles Düğümü* atıldığı görülmüştür. Aynı düğüm **Kat No. 83, 84, Levha 202a-b, 203, 204a-b'deki** calceus patricius ve **Kat. No. 88, 91, 92, Levha 209a-b, 213a-b, 214a-b'deki** calceus senatorius örneklerinde de karşımıza çıkmaktadır. *Herakles Düğümü*, adını Herakles'in Nemea Aslanı'nın postunu birbirine bağlarken attığı düğümünden almıştır²⁷⁴. Grek, Hellenistik ve Roma Dünyasında salt süs biçimi olarak görülmemiş aynı zamanda bir takım özelliklere sahip tılsım görevi görmüştür²⁷⁵. Hellenistik Dönem'de çok popüler olup Roma'da önemini Hellenistik Dönem'deki kadar koruyamasa da kötülüğü savuşturma gücüne sahip olması bu düğümü Romalılar için de ilgi çekici kılmıştır²⁷⁶. Roma dünyasında heykellerde gözlemlenebildiği kadarıyla ayakkabılarda görülmesi bu düğümü tartışmaya açık bir hale getirse de katmış olduğu koruyucu özellik sebebiyle calceus patricius ve calceus senatorius gibi Roma'nın devlet adamlarının giydiği calcei tiplerinde olması onun bu insanların ayakkabılarında neden var olduğunu daha açıklayıcı yapmaktadır.

Morrow-Dohan'ın da ileri sürdüğü üzere taban dış konturuna ve sandaleta göre heykeli tarihlendirmek doğru bir sonuç vermeyebilir. Anadolu'da bulunmuş Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait eserlerde de görülebileceği üzere (**Kat. No. 12, 15, 69, Levha 112a-b, 115a-b, 185, 186a-b**) kopist sandaletleri yontarken insiyatif kullanmış ve orijinal heykelin ait olduğu dönemin stil özelliklerini yansıtan sandaleti yontmamış olabilir. Daha açık bir ifadeyle Klasik Döneme ait orijinalinin Roma Dönemi kopyası bir heykelde sandalet Hellenistik Dönem stili özellikler taşıyabilir. Aynı zamanda **Kat. No. 29, Levha 134, 135a-b** yer alan sandalet örneğindeki gibi farklı dönemlere ait stiller bir arada da bulunabilir.

Arkaikten Klasik'e, Klasik'ten Hellenistik Dönem'e krepides, trochades vb. ağ işi sandaletlerin dönem geçtikçe daha kompleks bağlama üsluplarına sahip olduğu görülmektedir. Aphrodisias'ta bulunmuş olan MS erken 1. yüzyıla tarihlendirilen Tören Zırhı Giymiş General Heykeli'nin ayağındaki crepidae örneğinin (**Kat. No. 46, Levha 156a-b, 157a-b-c**) Hellenistik Dönem örnekleri gibi karmaşık ağ ve kayış işine sahip

²⁷⁴ Micheal Pfrommer, *Untersuchungen Zur Chronologie Früh - Und Hochhellenistischen Goldschmucks*, Ernst Vasmuth verlag, 1990, 4

²⁷⁵ Pfrommer, 1990, 4-5

²⁷⁶ Pfrommer, 1990, 5

olduğu görülmüştür. Romalı bir erkeğin antik kaynaklardan da bilindiği üzere ayağına calcei giymesi beklenirdi. Özellikle de zırlı erkek heykellerinde ayaklarda calceinin tipleri olurdu. Fakat Aphrodisias'taki bu heykel crepidae giyimli olup bu özelliği ile ünik bir eserdir.

Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlığında görülen ayakkabı tiplerinden krepides, trochades ve endromides gibi ayakkabılar ayağı tamamen kapatmayan ayakkabı tiplerindendir. Kullanım alanları ise hareket halindeki işleri kapsamaktadır (koşu, atıcılık, avcılık vs.). Ayakkabıların genel yapısı ve kullanıldığı yerler göz önüne alındığında söz konusu ayakkabılar ergonomiktir.

Kayış işli lingulalı sandaletin günlük yaşamda var olmuş bir ayakkabı tipi olduğu varsayılabilir. Öyle ki Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülen ve kayış işli lingulalı sandalet gibi yer yer kompleks bağlama üslubuna da sahip diğer kayışlı ayakkabı tiplerinden carbatinae ve caligaenin günümüze korunagelmiş örnekleri mevcuttur. Bu iki ayakkabı tipinden yola çıkarak söz konusu lingulalı sandalet tipi antik çağda ayakkabıcılar tarafından imal edilebilecek bir sandalet tipi olmalıdır. Fakat maalesef günümüze korunagelmiş örneğine şimdiye kadar rastlanılmamasından dolayı bu konu tartışmaya açıktır.

Yapılan araştırmalar sonucunda kayış işli lingulalı sandaletin heykel sanatında görülen en erken örneğinin Pergamon'dan yaklaşık MÖ 159-138'e tarihlenen Zeus Heykeli'ndeki sandalet olabileceği düşünülmektedir. MÖ 188'de imzalanan Apameia Barış Antlaşması'ndan itibaren Romalılar Asia Minör'ün kontrolünü, dolayısıyla Pergamon'un kontrolünü ellerine almışlardı. Romalı kopistler muhtemelen bu tarihten itibaren Pergamon'daki, Hellenistik Dönem'e ait heykeltıraşlık eserlerini ve bu eserlerdeki aykkabıları gözlemlene fırsatı elde etmişlerdi. Dolayısıyla, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait kayış işli lingulalı sandaletlerin bu gözlemlerin sonucunda ortaya çıkmış olabileceği kanaati ön plana çıkabilmektedir. Her ne kadar **Levha No. 69, 70a-b-c**'de yer alan Artemis Versailles heykeli ve **Levha No. 71, 72a-b-c**'de yer alan tanrıçanın ikiz kardeşi Apollon Belvedere heykelinin heykeltıraş Leochares'e atfedilen²⁷⁷ orijinaleri Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem'e tarihlense de sandaletlerin orijinal

²⁷⁷ M. Pfrommer, "Leochares? : Die Hellenistischen Schuhe der Artemis Versailles" [Leochares? : Artemis Versailles'in Hellenistik Ayakkabıları], *IstMitt*, 34, 1984, 171-182

heykellerdeki ayakkabılar olup olmadıkları konusu belirsizdir. Öyle ki, Artemis Versailles tipinde olup, betimleniş şekli itibarı ile Avcı Artemis olarak adlandırılan Anadolu örneklerinden Perge Avcı Artemisi²⁷⁸ sandaletli betimlenirken; Parion Avcı Artemisi²⁷⁹ aslan postlu bot ile verilmiştir. Yukarıda da öne sürüldüğü üzere Romalı kopistler kendi insiyatifleri doğrultusunda Pergamon'daki Zeus Heykeli'nin kayış işli lingulalı sandaletini örnek alarak Artemis ve Apollon heykellerinin Roma Dönemi kopyalarındaki sandaletleri yontmuş olabilecekleri söylenebilir. Tüm bu veriler birarada değerlendirildiğinde, Antik dönem heykel sanatında kayış işli lingulalı sandaletin Pergamon heykel atölyesinden, dolayısıyla Anadolu'dan yayılmış bir ayakkabı tipi olabileceği ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca Avcı Artemis'in en erken örneklerinde ayağındaki ayakkabı tipi Jale İnan'ın da belirttiği üzere²⁸⁰ botlar, tip olarak ise endromides ve embadestir. Hellenistik Dönem'de Pergamon Zeus Heykeli'nden sonra bu iki ayakkabı tipine ek olarak kayış işli lingulalı sandalet, daha sonra da aslan postlu bot eklenmiş olmalıdır.

Heykeltıraşlık eserlerinden de görülebileceği üzere figürlerin arasında en çok tipte ayakkabı giyen Tanrıça Artemis'dir. Parmak arası sandalet, kayış işli lingulalı sandalet, endromides, embades ve aslan postlu bot tanrıçanın giymiş olduğu ayakkabı tipleridir.

Embades Klasik Dönem'den itibaren heykeltıraşlık eserlerinde görülebilmektedir. Embadesin yanlarından sarkan kanatları Klasik Dönem'de daha uzun ve geniş olarak gözlemlenirken Erken Hellenistik Dönem'den itibaren kanatlar daralmaya başlamıştır. Hellenistik Dönem'in sonlarına doğru daha stilize bir hal almıştır. Roma Dönemi'nde ise kanatlar kısa ve dar olup daha doğal bir görünüme sahiptir.

Calceus patricius ve senatorius üzerinden Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlık eserlerinin tarihlendirilmesinin yapılmasının doğru sonuç veremeyeceği düşünülmektedir. Çünkü birbirleriyle çok yakın, hatta aynı tarihe sahip heykellerin giydiği calceuslar arasında stil farklılıkları gözlemlenebilmektedir. Fakat bu stil farklılıkları dönemsel olmaktan ziyade muhtemelen heykeltıraşın günlük yaşamda gördüğü çeşitliliğe dayanan farklılıktır.

²⁷⁸ J. İnan, *Perge'nin Roma Devri Heykeltıraşlığı II*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003, 13-30

²⁷⁹ H. Kasapoğlu, C. Başaran, "Parion Odeionu'nda Bulunan Artemis/Diana Heykeli", *OLBA XXIX*, 2021, 245-268

²⁸⁰ İnan, 2003, 27

Aynı şekilde cinsiyet gözetmeksizin bazı figürlerin giydiği calceilerde görülen ayakkabının üzerinden parmakların kabartma biçiminde gösterilmesi de yine sanatçının günlük hayatta gördüğü örneklerle dayanarak yaptığı bir işlemdi. Bilindiği üzere bu görünüş yumuşak ve ince deriden yani daha değerli deriden imal edilen calceilerde görülürdü. Yontucu, eseri bu şekilde yontarak kişinin nüfuzlu biri olduğunu simgesel olarak gösterebilirdi.

Kadınların giydiği calceilerin uçlarının sivri ve küt olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkın günlük yaşamda kullanılan calceilerin tabanlarının şeklinden kaynaklı olduğu söylenebilir.

Ayakkabıların mevsimsel tercih edilebilirliği incelenmek istendiğinde özellikle botların kış mevsimi için kullanıldığı düşünülebilir. Fakat calceus patricius ya da calceus senatorius gibi botların mevsimsel ayakkabılar olmasından ziyade antik kaynaklardan edinilen bilgilere dayanarak mevsim farkı gözetmeksizin kamusal alanlarda ve senato gibi kapalı mekânlarda giyilmesi bu ihtimali düşürmektedir. Krepides, trochades gibi şeritlerden oluşan ve hareket içeren durumlar için kullanılan ayakkabılar yapısından dolayı yaz mevsimi için kullanılabilecek ideal ayakkabılar olduğu söylenebilir. Fakat kış mevsiminde kullanılabilirliği tartışmaya açıktır. Belki de kışın kullanım için tıpkı caligaeelerin soğuk iklimin hakim olduğu Britanya ve Galya'da kullanılma yöntemi gibi içerisine çorap benzeri yünden ya da deriden imal edilmiş koruyucu bir giysi parçası kullanılmış olabilir.

Elde edilen değerlendirme ve sonuçlar göstermektedir ki Romalılar heykeltıraşlık eserlerinde ayakkabıları yontarken farklı dönemlerin stillerini kendilerine göre uyarlamakla birlikte kendilerine özgü ayakkabıları da kullanmışlardır. Böylelikle Roma heykel sanatında geniş yelpazeli bir ayakkabı tipolojisi doğmuştur. Bunu yaparken aynı zamanda bazı ayakkabı tiplerine bir takım simgesel anlamlar yükleyerek heykel sanatında sıkça örneklerini görmüş olduğumuz sanat üzerinden propagandayı da yerine getirmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Akçay, Buket, *Perge Güney Hamamı Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007
- Arlı, Yaşar, “Aphrodisias Buluntusu Demeter/Ceres Tipindeki Kadın Portre Heykeline Yeni Bir Dönem Önerisi”, *asobid*, 8, 2020, 1-11
- Athanasopoulou, S., Palaiokrass, N. , Paschalidis, K. , *Footwear in Ancient Greece Through the Works of Art of The National Archeological Museum Krepides, Trochades, Endromides and Embades*. Maria Logigianni-Georgakarakos (Ed.)The Countless Aspectsof Beauty in Ancient Art(ss.209-236), The Archeological Receipts Fund, Athena 2018
- Aybek, Serdar, *Metropolis (İonia) Heykeltraşlık Eserleri*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004
- Aybek, S. , Tuna, M., Atıcı, M. , *İzmir Tarih ve Sanat Müzesi Heykel Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2009
- Baker, S. A., “Loosing a Shoe Latchet: Sandals and Footwear in the First Century” [Ayakkabı Kayışını Kaybetmek: Birinci yüzyılda Sandallar ve Ayakkabı] *Brigham Young University Studies*, 36(3), (1996-97), 196-206
- Berkol, C. *Ayak İzinin 10.000 Yıllık Öyküsü ve Osmanlı Uygarlığında Ayakkabı*, Arkeoloji ve Sanat yayınları, İstanbul 2019.
- Bonfante, L., *Etruscan Dress*, Baltimore 1975.
- Cleland, L., Glenys, D., LLewellyn-Jones, L. ,*Greek and Roman Dress from A to Z*, Routledge, USA and Canada 2007.
- Colonia, Rosina, *The Archeological Museum of Delphi*, John S. Latsis Public Benefit Foundation.
- Corso, A. , *Small Nuggets about Late-Classical Sculpture*, NumAntCl29, 126-132, 2000.
- Croom, A., *Roman Clothing and Fashion*, Amberley, Gloucestershire 2010.

- Çubuk, N., *Hierapolis Tiyatro Kabartmaları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- Dedeoğlu, Jale, *İzmir Archeological Museum*, A Turizm Yayınları, İstanbul 1993.
- Demirer, Ünal, Çınar, Ünal, Karakaş Sezgin, Nilüfer, Koç, *Catalogue of The Antalya Museum*, Dönmez Offset Müze Eserleri Turistik Yayınları, Ankara 2005, Syf. 237 No 85
- Durugönül, S., (Ed.), *Silifke Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları-2, Pitura Mersin Kitaplığı-3, Bilnet Matbaacılık, İstanbul 2013.
- Durugönül, S., (Ed.), *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları-3, Bilnet Matbaacılık, İstanbul 2015.
- Durugönül, S., (Ed.), *Tarsus Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları-5, Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. , İstanbul 2016.
- Durugönül, S., *Roma Devlet Kabartmalarında Propaganda ve Sanat*”, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2021.
- Edmondson, J., *Public Dress and Social Control in Late Republican and Earl Imperial Rome*, Janothan Edmondson, Alison Keith(Ed.) Roman Dress and the Fabrics of Roman Culture, (ss. 21-47), University of Toronto Press, Toronto 2008.
- Erdemgil, Selahattin,(Ed.), *Ephessos Museum*, DO-GÜ, İstanbul, Syf. 11
- Ersun D., Alagöz U., “Turgut Tokuş Koleksiyonu’ndan Toga Giyimli Bir Heykel”, Vedat Keleş, Hasan Kasapoğlu, H. Ertuğ Ergüler, Ersin Çelikbaş, Alper Yılmaz (Ed.), *Cevat Başaran’a 60. Yaş Hatırası*, (ss. 223-232), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2019
- Ersun, D., “Efes Müzesi’nden Senatör Heykeli Üzerine Tarihlendirme Önerisi”, *KAREFAD, ÇKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9/1, 2021, 1-13

- Ethel, B., Abrahams, M.A., *Greek Dress a study of the Costumes worn in Ancient Greece, Pre-Hellenic Times to the Hellenistic Age*, John Murray, London 1908, 117
- Gezgin, D. *Hayvan Mitosları*, Sel Yayıncılık, , İstanbul 2014
- Gilhus, İ. S., *Animals, Gods and Humanities*, Routledge, USA and Canada 2006
- Gilliam, J.F. (1946). “Milites Caligati” *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 77, 1946, 183-191
- Goette, H. R.(1988). “Mulleus-Embas-Calceus: İkonografische Studien Zu Römischem Schuhwerk” [Mulletus-Embas-Calceus: Roma Ayakkabıları Üzerine İkonografik Çalışmalar] *Jahrbuch Des Deutschen Archaologischen Instituts*, BAND 103, 1988, 401-464
- Goldman, N., “*Roman Footwear*” Judith Lynn Serbesta, Larissa Bonfante (Ed.) *The World of Roman Costume* (101- 129)The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2001
- Graham, S., *Roman Military Dress*, The History Press, Gloucestershire 2009
- Grömer, K., Russ-Popa, G., Saliari, K. “Products of Animal Skin from Antiquity to the Medieval Period” [Antik Çağ'dan Orta Çağ'a Hayvan Derisi Ürünleri] *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien. Serie A für Mineralogie und Petrographie, Geologie und Paläontologie, Anthropologie und Prähistorie*, 119, (Şubat 2017), 69-93
- Gündüz, Meral, *Antiocheia, Sagalassos ve Kremna'da Bulunmuş Heykellerin Bağlamı*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2014.
- Harden, A., *Animals in the Classical World Ethical Perspectives from Greek and Roman Texts*, Palgrave Macmillan, London 2013.
- Harrison, H., *Ancient Communities Roman Life: Ancient Roman Clothes*, The Rosen Publishing Group, New York 2010
- Hekler, A., “Beiträge zur Geschichte der Antiken Panzerstatuen”, *ÖJH*, 19, 1919, 190-241

- Houston, Mary G., Hornblower, Florance S., *Ancient Egyptian Assyrian and Persian Costumes and Decorations*, A. & C. Black, London 1920
- Hughes, D., *Hunting in the Ancient Mediterranean World*, Linda Kloff(Ed.) a Cultural History of Animals in Antiquity Volume I, (48-70), Berg, New York 2007.
- İlgım, Mesut, Afrodisias Sebasteion Sevgi Gönül Salonu, YKY, İstanbul 2008
- İnan, Jale, Rosenbaum, Elisabeth, *Roman And Early Byzantion Portrait Sculpture İn Asia Minor*, Oxford University Press, London 1966
- İnan, Jale, “1970 Kremna Kazısı Raporu”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 19(2), 1972, 51-97
- İnan, J., “Neue Portratstatuen aus Perge”, *Mansel’e ArmağanI-III*, (ss. 643-661), TTK Yayınları, Ankara 1974
- İnan, Jale, *Side’nin Roma Devri Heykeltraşlığı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975
- İnan, Jale, *Roman Sculpture in Side*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975
- İnan, J., “Perge Kazısı 1979 Çalışmaları”, *Kazı Sonuç Toplantısı*, II, 5-9, 1980, Ankara
- İnan, J., “Perge Kazısı 1981 Çalışmaları”, *Türk AD*, XXVI-2, 1983, Ankara
- İnan, J., “Perge Tiyatrosu Yayın Çalışmalarının Ön Raporu”, *Kazı Sonuçları Toplantısı-II*, XVIII, 1996, 65-83
- Johnson, M., *Ancient Greek Dress*, USA 1964
- Kara, Onur, Demirel, Mustafa, “Perge Antik Kenti 2012-2014 Yılı Kazıları”, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları Dergisi*, 149, 7-21, Syf. 15-16
- Karabulut, Senem, *Perge Batı Kapısı’ndan Bir Rahibe Heykeli*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2022.
- Kasapoğlu, H., Başaran, C., “Parion Odeionu’nda Bulunan Artemis/Diana Heykeli”, *OLBA XXIX*, 2021, 245-268
- Keil, J., *Ephesos, Ein führer durch die Ruinenstätte und ihre Geschichte*, Wien 1934-1964.
- Kılınç, F., “New Find: The Antakya Sarcophagus”, Christine Kondoleon (Ed.), *Antioch The Lost Ancient City*, (ss.), Princeton University, Princeton 2000

- Kocaman Sakin, Büşra, *Hatay Müzesi Roma İmparatorluk Lahitleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2018.
- Kropff, A., *An English translation of the Edict on Maximum Prices, also known as the Price Edict of Diocletian.* 2016, https://www.academia.edu/23644199/New_English_translation_of_the_Price_Edict_of_Diocletianus
- Lee, Mireille, *Body, Dress, and Identity in Ancient Greece*, Cambridge University Press, Newyork 2015.
- Longfellow, B., “Female Patrons and Honorifics Statues in Pompei”[Pompei’deki Kadın Patronlar ve Saygınlık/Onurlandırma Heykelleri] *Memoirs of the American Academy in Rome*, Vol. 59/60 (2014/2015), 81-101
- L’Orange, H. P. “Statua di un’imperatrice,” *AAAH* 4, 1969, 93-99
- Mackinnon, M., “Hunting”, Gordon Lindsay Campbell (Ed.), *The Oxford Handbook of Animals in Classical Thought and Life*, Oxford University Press, Oxford 2014
- Mendel, Gustave, *Sculptures grecques romaines et byzantines II*, 1914.
- Meriç, R., *Metropolis: Ana Tanrıça Kenti*, Maas Matbaacılık İstanbul 2003.
- Merker, Gloria, *The Hellenistic Sculpture Of Rhodos*, Göteborg 1973.
- Moog, *Handbuch für die Lederherstellung* Verlag Eurgun Ulmer, Stuttgart 2005
- Morrow-Dohan, K., *Greek Footwear and the Dating of Sculpture*, University of Wisconsin Press, Wisconsin 1985
- Newmyer, S. T., *Animals in Greek and Roman Thought*, Routledge, USA and Canada 2011.
- Olson, K., *Masculinity and Dress in Roman Antiquity*, Routledge, Newyork 2008
- Orhan, Semih, *Perge Batı Cadde 2013 Yılı Kazılarında Ele Geçen Bir Grup Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur 2017

- Özgen, Engin, Özgen, İlknur, (Ed.), *Antalya Museum*, Turkish Republic Ministry of Culture and Tourism Ministry Head Quarters Office of the Revolving Capital Administration, Ankara 1988
- Öztürk, Bülent, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası'nda Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010
- Palagia, Olga, *The Image of Alexander in Ancient Art*, Richard Stoneman (Ed.), “A History of Alexander the Great in World Culture”, (ss. 42-64), Cambridge University Press, 2022
- Pasinli, Alpay *İstanbul Archaeological Museums*, A Turizm Yayınları, İstanbul 1989
- Pendersgast, S., Pendersgast, T., *Fashion, Costume, and Culture: Clothing, Headwear, Body Decorations and Footwear Through the Ages*. U.X.L., USA 2004
- Pensabene, P., Gasparini, E., “The Trade in Small Size Statues in the Roman Mediterranean: a Case of Study from Alexandria”, *ASMOSIA XI Interdisciplinary Studies on Ancient Stone*, (Ed.) Poljac, D. And Marasovic, K.), 2015.
- Pollini, J., *Studies in Augustan Historical Reliefs*, PhD. diss. University of California, Berkeley, 1978.
- Pfrommer, M., “Leochares?: Die Hellenistischen Schuhe der Artemis Versailles” [Leochares?: Artemis Versailles'in Hellenistik Ayakkabıları], *IstMitt*, 34, 1984, 171-182
- Pfrommer, Micheal, *Untersuchungen Zur Chronologie Früh - Und Hochhellenistischen Goldschmucks*, Ernst Vasmuth Verlag, 1990.
- Smith, R.R.R., “The Imperial Reliefs from the Sebasteion at Aphrodisias”, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 77, 1987, 88-138, Syf. 127-130
- Smith, R.R.R., Ertuğ, Ahmet, *Sculptured For Eternity*, Ertuğ ve Kocabıyık, İstanbul 2001
- Saatsoglou-Paliadeli, C., “Aspects of Ancient Macedonian Costume”, *The Journal of Hellenic Studies*, 113, 1993, 122–147.

- Sekunda, N., “Laconian shoes with Roman Senatorial Laces” [Roma Senatosu Bağcıkları ile Laconian Ayakkabı] *British School at Athens Studies*, Vol. 16, 2009, 253-259
- Shelton, J. A., *Beastly Spectacles in the Ancient Mediterranean World*, a Cultural History of Animals in Antiquity Volume I, (97-126), Berg, New York 2007
- Shumka, L., *Designing Women: The Representation of Women’s Toiletries on Funerary Monuments in Roman Italy*, Jonathan Edmonson, Alison Keith(Ed.) *Roman Dress and Fabrics of Roman Culture*(172-191), University of Toronto Press, Toronto 2008
- Smith, W., *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, 1890, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0063:id=calceus-cn>
- Spawforth, A.J. S., “Families at Roman Sparta and Epidauros: Some Prosopographical Notes” *The Annual of the British School at Athens*, 80, 1985 191–258.
- Sumner, G., *Roman Military Dress*, The History Press, Gloucestershire 2009
- Şimşek, C., *Sculpture From Laodikeia(Laodicea ad Lycum)*, D’andria, F., Romeo, I, (Eds.), *Roman Sculpture in Asia Minor*, Portsmouth Rhode Island 2011 (ss. 337-346)
- Şimşek, C., “Zırhlı Traian Heykel Grubu”, Celal Şimşek(Ed.), *15. Yılında Laodikeia (2003-2018)*, (ss. 89-141), Ege Yayınları, İstanbul
- Trommer, *Archäologisches Leder. Herkunft, Gerbstoffe, Technologien, Alterungs- und Abbauverhalten*, Saarbrücken 2008
- Waelkens, Marc, Sagalassos, *Actual Archeology*, 3, (Autumn 2012), 86-105
- Waelkens, Marc(Ed.), *Bir zamanlar Toroslarda Sagalassos*, YKY, İstanbul 2019
- Van Driel-Murray, C., “Vindolanda and Dating of Roman Footwear”, *Britannia*, Vol.32, 2001 (185-197)
- Veldmeijer, A., “Leatherwork”, Willeke Wendrich (ed.), *UCLA Encyclopedia of Egyptology*, Los Angeles 2008
- Vermeule, C.C. C., “Cuirassed Statues-1974 Supplement”, [Zırhlı Heykeller-1974 Eki], *Berytus*, 23, 1974, 5-26

Zoroğlu, Candemir, *Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.

Χατζηδημητρίου, *Παραστάσεις εργαστηρίων και εμπορίου στην εικονογραφία των Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων*, αθήνα 2005

Τουλούπα, Ε, καττύματα τυρρηνικά», *κρηπίδες αττικάί*, *ΑΔ* 28 1973, μελέται, 117-137.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://pages.uoregon.edu/connolly/FRsandals.htm> (E.T. 10.05.2022)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:0 Statue de Mars \(Pyrrhus\) - Musei Capitolini - MC0058 \(2\).JPG](https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:0_Statue_de_Mars_(Pyrrhus)_-_Musei_Capitolini_-_MC0058_(2).JPG) (E.T. 04.06.2022)

https://www.ashmolean.org/shoemaker-vase#listing_156081_0 (E.T. 07.10.2022)

<https://scholarexchange.furman.edu/art231/8/> (E.T. 07.10.2022)

<https://scholarexchange.furman.edu/art231/8/> (E.T. 09.10.2022)

<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2003> (E.T. 11.10.2022)

<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2003> (E.T. 11.10.2022)

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Villa of the Mysteries %28Pompeii%29 - frescos_02.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Villa_of_the_Mysteries_%28Pompeii%29_-_frescos_02.jpg) (E.T. 11.10.2022)

<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=202> (E.T. 14.10.2022)

<https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 14.10.2022.)

<https://www.worldhistory.org/timeline/Tarquinius/> (E.T. 14.10.2022)

<https://equestrianstatue.org/balbus-marcus-nonius-junior-senior/> (E.T. 17.10.2022)

<https://www.whitman.edu/theatre/theatretour/glossary/glossary.htm> (E.T. 17.10.2022)

[https://en.wikipedia.org/wiki/Equestrian Statue of Marcus Aurelius](https://en.wikipedia.org/wiki/Equestrian_Statue_of_Marcus_Aurelius) (E.T. 17.10.2022)

<https://tdpapazois.gr/en/study/> (E.T. 02.11.2022)

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1857-1220-232 (E.T.04.11.2022)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Spartiate> (E.T. 07.11.2022)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Hippeis> (E.T. 07.11.2022)

<https://docnum.unistra.fr/digital/collection/coll4/id/427> (E.T.08.11.2022)

<https://collections.st-andrews.ac.uk/item/roma-sofocles-the-lateransophocles/79729>
(E.T.08.11.2022)

<https://www.chatsworth.org/visit-chatsworth/chatsworth-estate/art-archives/devonshire-collections/sculpture/foot-wearing-a-sandal/> (E.T.09.11.2022)

KATALOG

Katalog Numarası: 1

Levha Numarası: 100, 101a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Hera Ephesia Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 217 cm

Buluntu Yeri: Perge/Perge Tiyatrosu

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 247, No. 126

Tanım: Tanrıça kalın, köşeli dış konturu sahip bir sandalet giymektedir. İlk iki parmak arasından çıkan sırim parmakların başladığı bölümde ikiye ayrılarak yaklaşık 1 cm genişliği ulaşmıştır. İkiye ayrılan sırimlar ayak tarağının her iki yanından devam etmektedir. Sağ ayaktaki sandalette ayak tarağının sağındaki kayışın üzerinde pul(?) ya da ucu kancalı bir inci(?) süsleme mevcuttur. Taban kalınlığına ve taban dış konturunun şekline bakıldığında sandaletin Klasik Dönem stil özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

Katalog Numarası: 2

Levha Numarası: 102a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Athena Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 184 cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 247, No. 124

Tanım: Jale İnan, Velletri tipindeki tanrıçanın heykelinin Hellenistik Dönem’de yapılan serbest bir kopya olduğunu ileri sürmektedir. Tanrıçanın giydiği sandalet kalın tabanlıdır. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında belli belirsiz girintilidir. Ayağın ilk ve ikinci parmağı arasından çıkan dikey sırim parmak arası bitiminde düzleşir ve ikiye ayrılarak ayak tarağının her iki yanından devam eder.

Katalog Numarası: 3

Levha Numarası: 103a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Nemesis Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri(Eser): Yük. 185 cm

Buluntu Yeri: Perge/Geç Roma Dönemi Kapısı Avlusu

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü.,Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 243, No. 111

Tanım: Tanrıçanın ayağında ince tabanlı bir sandalet mevcuttur. Sandaletin tabanı ilk üç parmağa kadar ayaktan biraz daha önde kesilmiş olup ayak yüzük parmağından itibaren oldukça yakın kesilmiş ve bu sebepten dolayı buradan itibaren ayak parmakları taşmış gibi görünmüştür. Taban dış konturu ilk iki parmak arasından kavisli girintilidir. Ayağın birinci parmağı hizasında bir köşelik görülmektedir İlk iki parmak arasından düz, kalın bir sırim çıkar ve ayak tarağının her iki yanından topuğun altına doğru uzanır. Sandalette genel hatlarıyla Hellenistik Dönem stili hakimdir.

Katalog Numarası: 4

Levha Numarası: 104a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Artemis Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 178 cm

Buluntu Yeri: Perge Geç Roma Kapısı

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü.,Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 241, No. 101

Tanım: Tanrıçanın peplosunun pileleri ayağın büyük bir kısmını kapatmış olduğundan sandaletin yalnızca ön kısmı görünmektedir. Sandalet kalın ve düz kenarlıdır. Ayak birinci ve ikinci parmak arasından çıkan düz ince bir sırim parmak arasının bittiği yerde çatallaşmıştır. İki yeni ince ve düz kayışın önceki örneklere dayanarak ayak tarağının her iki yanından devam ettiği varsayılmaktadır.

Katalog Numarası: 5

Levha Numarası: 105a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Nemesis Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri(Eser): 99 cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı Klaudius Peison Galerisi

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 243, No. 110

Tanım: Puducitia tipindeki tanrıça kalın tabanlı sandaletler giymektedir. Taban ayağa yakın ayağın sınırında kesilmiştir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında dar biçimde girintilidir. Elbisenin pilelerinden dolayı sandaletin üst kayış işi görülememektedir.

Katalog Numarası: 6

Levha Numarası: 106a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Hygieia Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 201 cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 241, No. 104; İnan, J., 1983, 11

Tanım: Tanrıçanın sandaleti orta kalınlıktadır. Taban dış konturu her parmak arasında girintilidir. Bu özelliği ile dikkat çekmektedir. Ayak ilk ve ikinci parmak arasından çıkan sırtım parmak arasının hemen bittiği yerden çatallaşır. Çatallaşan kayışlar ayağın her iki yanından ilerler.

Katalog Numarası: 7

Levha Numarası: 107a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Nemesis Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 99 cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı

Dönemi: MS 2. yüzyıl (?)

Analoji (Eser): İnan, J., 1980, Syf. 5-9

Tanım: Orta kalınlıkta taban ayağın şekline göre ve ayağa oldukça yakın kesilmiştir bu sebeple parmaklar sandaletten taşar gibi gözükmektedir. Yine bu sandalette de taban dış konturu her parmak arasında girintilidir. Basit ince ve düz bir sıırım diğer örneklerde de olduğu gibi ilk iki parmak arasında çıkar ve parmak arasının hemen bitiminde ikiye ayrılarak ayak tabanının her iki yanından arkaya doğru devam ettiği varsayılır.

Katalog Numarası: 8

Levha Numarası: 108a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Hygieia Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 103 cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı

Dönemi: MS 138 - 192

Analoji (Eser): İnan, J., 1980, Syf. 5-9, 1980

Tanım: Heykelin Erken Hellenistik Dönem'e ait bir örneğin Roma İmparatorluk Döneminde kopyası olarak yapıldığı düşünülmektedir. Tanrıçanın sandaletinin tabanı orta kalınlıktadır. Taban ayağa orta yakınlıkta kesilmiştir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında belli belirsiz girintilidir. Ayak birinci ve ikinci parmağı arasından çıkan sıırım ince ve düzdür. Tipik, ayak parmaklarının başladığı noktada ikiye ayrılıp ayak tarağının her iki yanından ayağın arkasına uzanmaktadır. Sandalet Hellenistik Dönem stil özellikleri taşır. Fakat sandaletin heykelin orijinal tarihi olan Erken Hellenistik Dönem sandalet özelliklerini değil de MÖ 2. yüzyıl ve sonrasında görülen özellikler sergilediği söylenebilir.

Katalog Numarası: 9

Levha Numarası: 109a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Dionyssos ve Satyr Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 270 cm

Buluntu Yeri: Sagalassos Antoninler Nypheum'u

Dönemi: MS 120 – 200

Analoji (Eser): Waelkens, M., 2012, Syf. 101

Tanım: Bu eserde de ayakların neredeyse tamamı elbisenin alt uçları sebebiyle kapanmıştır. Kabaca yalnızca parmaklar gözükmetedir. Orta kalınlıktaki taban katmanlıdır. Katmanlı görüntü kazıma ile verilmiştir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Katalogtaki parmak arası sandalet giyen figürlerin arasındaki tek erkek figür Tanrı Dionyssos'tur. Ayağında Hellenistik Dönem stili etkili bir sandalet vardır ve Hellenistik dönemde bu tipi yalnızca kadınlar giymektedir. Bu eserde Dionyssos Feminen tarzda betimlendiği için sandaleti bu tipte yontulmuş olabilir.

Katalog Numarası: 10

Levha Numarası: 110a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Tanrıça Nemesis Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):Yük. 270 cm

Buluntu Yeri: Sagalassos Antoninler Nypheum'u

Dönemi: MS 120 – 200

Analoji (Eser): Waelkens, M., 2012, Syf. 105

Tanım: Tanrıçanın giydiği sandalet orta kalınlıktadır. Taban katmanlıdır ve tıpkı Dionyssos Heykelinde olduğu gibi katman kazıma ile gösterilmiştir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Ayağın ilk ve ikinci parmağı arasından çıkan düz dikey bir sırim ayak tarağına doğru mekik dokumuştur. Parmak arasının bittiği yerde çatallaşmıştır. Yeni kayışlar düzdür ve daha geniştir. Ayak tarağının her iki yanından devam etmektedirler.

Katalog Numarası: 11**Levha Numarası: 111a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Athena Giustiniani Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 188 cm**Buluntu Yeri:** Perge/Cornutus Palaestrası**Dönemi:** MS 2. yüzyılın son çeyreği**Analoji (Eser):** İnan, J., 1972, Syf. 51-97

Tanım: Tanrıça kalın tabanlı bir sandalet giymiştir. Sandaletin kenarları düzdür. Taban ayağa yakın kesilmiştir. Taban dış konturu tahribat görmüş olsa da sol ayağın giydiği sandaletten hafif köşeli olduğu gözlemlenmektedir. Sandaletin üst kayış sistemi şu şekildedir: ayağın ilk iki parmağının arasından çıkan ince düz dikey bir sırim ayak tarağının başladığı yerde ikiye ayrılarak biraz daha genişler ve yine ayak tarağının her iki yanından devam eder. Kayışların birbirinden ayrıldığı noktada üç delikli ve kayışların da bu deliklerin içinden geçtiği bir aplike mevcuttur.

Katalog Numarası: 12**Levha Numarası: 112a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Athena Lemnia**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 138.5 cm**Buluntu Yeri:** Perge Cornutus Palaestrası**Dönemi:** MS 2. yüzyılın son çeyreği**Analoji (Eser):** Orhan, S., 2017, Syf. 18, Kat. No. 4

Tanım: Orijinalinin MÖ 450 yılında Phidias tarafından yapıldığı düşünülen heykelin giydiği sandaletin tabanı orta kalınlıktadır ve ayağa yakın kesilmiştir. Üç katmanlı tabanın en üst ve en alt bölümü dışarıya çıkıntılı bir şekilde yontulmuştur. İlk iki parmak arasındaki daha derin olmak üzere tüm parmaklar arasında girinti gözlemlenmektedir. Bu özelliği ile dikkat çekicidir. Elbisenin pileleri ayakları büyük oranda kapladığı için yalnızca parmak arasından çıkan ince dikey bir sırim gözükmektedir.

Katalog Numarası: 13**Levha Numarası: 113a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Tykhe Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 122 cm**Buluntu Yeri:** Kremna Q yapısı**Dönemi:** MS 2. yüzyıl sonu**Analoji (Eser):** İnan, J., 1972, Syf. 62-63

Tanım: Tanrıçanın giydiği peplosun etek uçları ayağın büyük bir kısmını kapattığı için sandaletin yalnızca ön kısmı gözükmektedir. Sağ ayakta tahribat gözlemlenmektedir. Sandalet ince tabanlı olup ayağa oldukça yakın kesilmişti. Bu yüzden parmaklar dışarıya taşmış gibi gözükmektedir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Ayak ilk ve ikinci parmağı arasından çıkan ince bir sıırım parmak arası bitiminde çatallaşarak düz ve biraz daha geniş bir hal alıp ayak tarağının her iki yanından devam ettiği önceki örneklere dayanarak söylenebilir. Sandalette Hellenistik Dönem stil özellikleri gözlemlenmektedir.

Katalog Numarası: 14**Levha Numarası: 114a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Hygieia Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 166 cm**Buluntu Yeri:** Kremna**Dönemi:** MS 2. yüzyıl sonu**Analoji (Eser):** İnan, J., 1972, Syf. 69-70

Tanım: Jale İnan, Hygieia Heykelinin orijinali MÖ 4.yy'de yontulmuş, Hellenistik Dönem varyasyonuna dayanan kopyası olduğunu söylemektedir. Peplosun eteğinin pileleri sağ ayağı parmakların başlangıcına değin kapatmış olup üst kayış işi hakkında bilgi edinmeyi engellemektedir. Sol ayakta ise pileler ayağın büyük bir kısmını kapatsa da üst kayış işi hakkında eksik de olsa bilgi vermeyi sağlamaktadır. Tanrıçanın giydiği sandalet ince tabanlıdır. Taban, ayağa oldukça yakın kesilmiş olup bu sebepten ötürü ayak parmakları dışa taşmış gibi gözükmektedir. Taban dış konturu Hellenistik Dönem özelliğini yansıtır biçimde ilk iki parmak arasında girintilidir. Ayak ilk ve ikinci parmağının arasından çıkan düz bir sıırım parmak arasının hemen bitişi noktada çatallaşarak ayak tarağının her iki yanından devam etmiştir.

Katalog Numarası: 15**Levha Numarası: 115a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Leto Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 175 cm**Buluntu Yeri:** Kremna Q yapısı**Dönemi:** MS 2. yüzyıl – 3. yüzyıl**Analoji (Eser):** İnan, J., 1972, Syf. 66-68

Tanım: Heykel, MÖ 450 – MÖ 440 tarihli orijinalinin Roma Dönemi kopyasıdır. Peplosun etek uçları ayağın büyük bir kısmını kapladığından dolayı sandaletin yalnızca ön kısmı görülebilmektedir. Taban incedir. Taban dış konturu baş ve işaret parmağı arasında girintilidir. İlk iki parmak arasından çıkan düz dikey bir sırim ayak tarağının başlangıcında ikiye ayrılır. İkiye ayrılan düz ince kayışlar ayak tarağının her iki yanından devam eder.

Katalog Numarası: 16**Levha Numarası: 116a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Selene Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. Yaklaşık 200 cm**Buluntu Yeri:** Caracalla Nypheumu/F5 Nypheumu**Dönemi:** MS 217(?)**Analoji(Eser):** Kara, O., Demirel, M., 2015, Syf. 15-16

Tanım: Tanrıçanın ince tabanlı sandaletler giymektedir. Sandaletin tabanı ayağa yakın kesilmiştir. Taban dış konturu ayağın birinci ve ikinci parmağı arasında geniş kavisli girintilidir. Girintinin derinliği yüzeyseldir. Sandalette genel itibariyle Hellenistik Dönem stili etkilidir.

Katalog Numarası: 17

Levha Numarası: 117a-b

Ayakkabı Tipi: Sırmalı/Tokyo Tip Sandalet

Eser: Nemesis

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): -

Buluntu Yeri: Perge Batı Caddesi(?)

Dönemi: MS 217(?)

Analoji (Eser): <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekyer/antalya-muzesi> (E.T. 29.11.2022)

Tanım: Orta kalınlıktaki taban ayağa yakın kesilmiştir. Tabanın dış konturu ilk iki parmak arasında çok derin olmayan girintilidir. Sandalet Hellenistik Dönem stil özellikleri taşır.

Katalog Numarası: 18

Levha Numarası: 118, 119a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Tykhe Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):

Buluntu Yeri: Perge- Caracalla Nypheumu

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser):

Tanım: Heykelin ayak parmaklarında tahribatlar gözlemlenmektedir. Sandaletin orta kalınlıkta tabanı mevcuttur. Taban üç katmanlıdır. En üst ve en alt bölümü dışa çıkıntılıdır. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında belli belirsiz girintilidir. Ayağın birinci ve ikinci parmağı arasından çıkan ince sırm ayak parmaklarının başladığı yerden ayak tarağına doğru oldukça fazla kalınlaşır. Kalınlaşan kayışın ikiye ayrıldığı bölüm geniş bir üçgen görünümü kazanmıştır. İkiye ayrılan geniş düz kayışlar ayak tarağının her iki yanından tabana doğru uzanmaktadır.

Katalog Numarası: 19

Levha Numarası: 120, 121a-b-c

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Spes

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser):

Tanım: Antalya Müzesi'nde sergilenen heykelin ayaklarında tahribat gözlemlenmektedir. Sandalet ince tabanlıdır. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. İlk iki parmak arasından çıkan düz dikey bir sırim ayak tarağında daha geniş iki kayışın üzerinden birleşir. Yeni oluşan kayışlar ayağın her iki yanından devam eder.

Katalog Numarası: 20

Levha Numarası: 122a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Müzik Mousası Euterpe

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 170 cm

Buluntu Yeri: Miletos

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Mendel, G., 1914 Syf. 325, No. 118; Pasinli, A., 1989, Syf. 54, No. 58

Tanım: Kalın tabanlıdır. Tabanın kesim şeklinden dolayı ayak parmakları taşar gibi gözükmektedir. İnce, yuvarlatılmış bir sırim birinci ve ikinci parmak arasından çıkıp parmakların başladığı yerin altında ikiye ayrılmıştır. Elbisenin pilelerinden topuk kısmındaki kayış bağlama üslubu görülememektir. Sırımın ikiye ayrıldığı noktaya baklava dilimi formlu bir süs applike edilmiştir.

Katalog Numarası: 21

Levha Numarası: 123a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Tragedya Mousası Melpomene Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 155 cm

Buluntu Yeri: Miletos

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Mendel, G., 1914 Syf. 320, No. 115; Pasinli, A., 1989, Syf. 54, No. 57

Tanım: Sandalet ince tabanlıdır. Taban dış konturu ayak birinci ve ikinci parmağı arasında girintilidir. Sandaletin üst kayış örgüsü yapılmamıştır. Gerek taban formu gerekse üst kayış örgüsünün yapılmaması özelliği ile Augustus Formu Erechtheion Karyatid'i Roma Dönemi Kopyası sandaleti örneğine benzemektedir.

Katalog Numarası: 22

Levha Numarası: 124a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Lyra Çalan Mousa Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 161 cm

Buluntu Yeri: Miletos

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Mendel, G., 1914 Syf. 321, No. 116-117; Pasinli, A., 1989, Syf. 54, No. 59

Tanım: Mousa orta kalınlıkta bir tabana sahip sandalet giymektedir. Tabanın dış konturu ilk iki parmak arasında kavisli girintilidir. Düz, yaklaşık 1 cm kalınlığında sırim parmak arasında ikiye ayrılarak ayak tarağının her iki yanından topuğa doğru uzandığı varsayılmaktadır. İlk iki parmak arasının biraz yukarısında kayışların üzerine binen sarmaşık yaprağı formu bir süs bulunmaktadır.

Katalog Numarası: 23

Levha Numarası: 125, 126a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Mousa Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 170 cm

Buluntu Yeri: Miletos

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Mendel, G., 1914, Syf. 323, No. 117; Pasinli, A., 1989, Syf. 54, No. 56

Tanım: Sandaletin tabanı kalın ve üç katmanlı olup en üstteki ve en alttaki bölüm çıkıntılıdır. Taban ayağa çok yakın olacak biçimde kesilmiştir. Ayak birinci ve ikinci parmağı arasında taban dış konturu girintilidir. Ayağın ilk iki parmağı arasında ince düz kenarlı sırim ayak tarağına doğru ikiye ayrılıp genişler ve kırlangıçkuyruğu şeklini alır. Parmak aralarından çıkan dikey sırim parmakların başladığı noktada ikiye bölünmeden önce düğümlenmiştir.

Katalog Numarası: 24

Levha Numarası: 127, 128a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Palancia Magna Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 201 cm

Buluntu Yeri: Perge/Güney Hamamı Propylonu

Dönemi: MS 120 - 138

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 237, No 85

Tanım: Herculaneum Tipindeki Palancia Magna heykelinin ayaklarında aşınma ve tahribat mevcuttur. Parmak arası sandalet giymiştir. Sandaletin orta kalınlıkta tabanı mevcuttur. Ayağın baş ve işaret parmağı arasında tabanın dış konturu girintilidir. Girinti çok derin değildir. Ayak parmaklarının başladığı yerin tabanının yanında silindir/tüp mevcuttur fakat kırıktır. İlk iki parmak arasından çıkan yaklaşık yarım santim genişliğindeki sırim parmakların başladığı yerin biraz yukarisından ikiye ayrılarak ayak tarağının her iki yanından devam etmektedir. Sandalet, Hellenistik Dönem stili etkilidir.

Katalog Numarası: 25

Levha Numarası: 129, 130a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Cornelia Antonia Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 203 cm

Buluntu Yeri: Pisidia Antiocheia'sı

Dönemi: MS 2. yüzyılın ikinci yarısı

Analoji (Eser): Pasinli, A., 1989, Syf. 69, No. 71

Tanım: Herculaneum Tipli heykelin giydiği sandaletin tabanı kalındır. Tabanın özellikle yanlardan kesim şekli sebebiyle parmaklar dışa taşmış gibi görünmektedir. Tabanın dış konturu baş ve işaret parmağı arasında belli belirsiz girintilidir. Tabanda ayak başparmağının başladığı yerin kenarında silindir/rulo/tüp mevcuttur. Baş ve işaret parmağı arasından yuvarlatılmış ince bir sırim/tokyo çıkmaktadır. Söz konusu kordonun ayak parmaklarının başladığı yerden ikiye bölünerek topuğa uzandığı varsayılmaktadır. Elbisenin pileleri ayağı kapattığı için net bilgi verilememektedir. Kayışın ikiye ayrıldığı noktaya kabartmalı yuvarlak formlu bir süs konulmuştur. Sandaletin genel olarak Geç Klasik Dönem- erken Hellenistik Dönem stili etkili olduğu söylenebilir.

Katalog Numarası: 26

Levha Numarası: 131a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Mantolu Kadın Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 147 cm

Buluntu Yeri: Ephessos, Palaestra

Dönemi: MS 138- 192

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 88, No 77; Keil, J, 1930, Syf. 47

Tanım: Taban kalındır. Taban dış konturu köşelidir. Ayaklardaki aşınma ve kırıklardan dolayı üst kayış işi ayrıntılı olarak tanımlanamamaktadır. Görünebildiği kadarıyla ilk iki ayak parmağı arasından çıkan düz ince bir sırim ayak tarağının başlangıcına değin uzanır. Burada çatallaşarak ayak tarağının her iki yanından devam eder. Üzerindeki süsleme seçilememektedir.

Katalog Numarası: 27

Levha Numarası: 132a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Giyimli Kadın Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): -

Buluntu Yeri: Side/M Yapısı

Dönemi: MS 138- 192

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 48, No. 12

Tanım: Jale İnan, heykelin *Hera Ephesia*'nın bir repliği olduğunu öne sürmüştür. Genel olarak ayaklarında tahribat gözlense de taban dış konturunun baş ve işaret parmağı arasında girintili olduğu belli olmaktadır. Yine ilk iki parmak arasından çıkan düz ve ince sıırım ayak parmaklarının başlangıcında ikiye ayrılmaktadır. İkiye ayrılan noktada, parmak arasının hemen bitiminde, elmas/baklava dilimli bir süsleme mevcuttur. Sandalet genel hatlarıyla Hellenistik Dönem stil özelliğini yansıtır.

Katalog Numarası: 28

Levha Numarası: 133a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Kadın Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser):

Tanım: Sandalet üç katmanlı kalın bir tabandan oluşmaktadır. En üs ve en alt bölümler dışarıya taşkın bir biçimde yapılmıştır. Taban ayağın kenarına yakın kesilmiştir. birinci ve ikinci parmak arasında taban dış konturu kavisli girintilidir. İlk iki parmak arasından çıkan ince, düz bir sıırım ayak parmaklarının başladığı yerde ikiye bölünerek ayak tarağının her iki yanından ayağın arkasına doğru devam etmektedir. Kayışın ikiye ayrıldığı yerde kayışların sınırları içinde kalan küçük bir nokta süsleme applike edilmiştir.

Katalog Numarası: 29

Levha Numarası: 134, 135a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Kadın Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser):

Tanım: Antalya Müzesi'nde sergilenen eserin sandaletinin düz, kalın bir tabanı mevcuttur. Taban, ayağın sınırlarına yakın kesilmiştir. Taban dış konturu köşeli/açılıdır. İlk iki parmak arasından kalın bir sırim çıkar ve parmakların başladığı yerin biraz aşağısından ikiye ayrılarak ayak tarağının her iki yanından devam eder. Ayak parmaklarının her iki yanından silindir/tüp çıkmaktadır.

Katalog Numarası: 30

Levha Numarası: 136a-b, 137a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Giyimli Kadınlar

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 173 cm

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 236, No. 83

Tanım: Her iki figürün de ayaklarında tahribatlar gözlemlenmektedir. Herculaneum tipindeki kadın figürünün sandalet tabanı incedir. Taban ayağa göre orta genişlikte kesilmiştir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. İlk iki parmak arasından çıkan yuvarlatılmış dikey ince bir sırim ayak parmaklarının başladığı yerin biraz yukarısında çift *Herakles Düğümü* atılıp ikiye bölünmüştür.

İkinci kadın figürünün (başsız) giydiği sandalet, Herculaneum tipindeki kadın figürünün giydiği ile yakın benzerlikler taşımaktadır. Üst kayış üslubuna bakıldığında bu sefer tek *Herakles Düğümü* mevcuttur.

Her iki sandalet de Hellenistik Dönem stil özellikleri taşır.

Katalog Numarası: 31**Levha Numarası: 138, 139a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Küçük Herculaneum Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 157 cm**Buluntu Yeri:** Silifke**Dönemi:** MS 160 - 180**Analoji (Eser):** Durugönül, S., 2013, Syf. 51, Kat. No. 12

Tanım: Ayaklarda tahribatlar ve aşınmalar görülmektedir. Orta kalınlıktaki tabanın dış konturu diğer örneklerden farklı olarak her parmak arasında girintilidir. Taban ayağa yakın kesilmiştir. Ayak birinci ve ikinci parmak arasından çıkan düz ince bir sırim parmak arasının hemen bittiği noktada ikiye ayrılır. Ayak tarağına gelindiğinde ikiye ayrılan kayışlar yaklaşık 1 cm genişler. Kayışların ayak tarağının her iki yanından topuğun altına doğru uzandığı varsayılmaktadır.

Katalog Numarası: 32**Levha Numarası: 140a-b****Ayakkabı Tipi:** Parmak Arası Sandalet**Eser:** Giyimli Kadın Heykeli**Materyali:** Mermer**Ölçüleri (Eser):** Yük. 151 cm**Buluntu Yeri:** Perge Batı Caddesi Palaestra/Gymnasion yapısı**Dönemi:** MS 2. yüzyıl son çeyreği**Analoji (Eser):** Orhan, S., 2017, Syf. 59, Kat. No. 8

Tanım: Elbisenin uçlarının kapatmasından dolayı yalnızca sol ayak görülmektedir. Ayak tahribata uğramıştır. Taban orta kalınlıkta olup iki katmandan oluşmuştur. Katmanlar kazıma ile gösterilmiştir. Elbisenin pileleri ayağı yine büyük oranda örttüğü için parmak arasında ikiye bölünen sırimin ayak tarağının her iki yanından ayağın arkasına doğru ilerlediği varsayılmaktadır. Özellikle sandaletin önündeki tahribat daha yoğun olduğu için taban dış konturu hakkında bilgi edinilememektedir.

Katalog Numarası: 33

Levha Numarası: 141, 142a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Poseidon-Demeter Kabartması

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 220 cm, Gen. 270 cm

Buluntu Yeri: Smyrna

Dönemi: MS 193 – 235

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 124, No 110

Tanım: Ayaklarda tahribat görülmektedir. Tanrıçanın giydiği sandaletin tabanı orta kalınlıktadır. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Ayağın ilk ve ikinci parmağının arasından çıkan ince düz sırim parmak arasının hemen bitiminde genişleyerek ikiye ayrılmıştır. İkiye ayrılan kayışlar ayak tarağının her iki yanından devam etmektedir. Taban ile birleştikleri nokta elbisenin pileleri sebebiyle görülememektedir. Sandalet Hellenistik Dönem stil özelliklerini taşır.

Katalog Numarası: 34

Levha Numarası: 143, 144a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, Athena Figürü

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 120 cm

Buluntu Yeri: Aphrodisias

Dönemi: MS 2. yüzyıl sonrası

Analoji (Eser): Smith, R.R.R., Ertuğ, A., 2001, Syf. 214, Pl. 96

Tanım: Sandaletin tabanı orta kalınlıktadır. Taban dış konturu köşelidir. Parmak arasından çıkan düz bir sırim çıktığı görülmektedir. Sandalet Klasik Dönem stili etkilidir.

Katalog Numarası: 35

Levha Numarası: 145a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Ev Hayatı Sembolleri Mezar Steli

Materyali: Kireç Taşı

Ölçüleri (Eser): Yük. 120 cm

Buluntu Yeri: Dorylaeum

Dönemi: MS 3. yüzyıl

Analoji (Eser): Smith, R.R.R., Ertuğ, A., 2001, Syf. 249, Pl. 126

Tanım: sandaletin ön bölümü ayak parmakları biçiminde yontulmuştur. Ayak birinci ve ikinci parmağı arasından çıkan yuvarlatılmış dikey ince bir sırim ayak tarağında ikiye ayrılır. İkiye ayrılan ince yuvarlatılmış kayışlar topuğa gelmeden ayağın her iki yanında taban ile birleşir.

Katalog Numarası: 36

Levha Numarası: 146a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Kadın Heykeli Alt Kısım

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):

Buluntu Yeri: Miletos

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser):

Tanım: Heykelin sağ başparmağı kırık ve eksik durumdadır. Sandaletin tabanı orta kalınlıktadır. Taban ayağın şekline göre kesilmiştir. Ayağın ilk iki parmağı arasında taban dış konturu girintilidir. İnce düz kenarlı sırim baş ve işaret parmağı arasından çıkar ve parmakların başladığı yerde ikiye ayrılarak topuğa doğru uzandığı varsayılmaktadır. Parmak arasından çıkan tekli sırimin üzerinde kalp şekilli bir süsleme mevcuttur. Sandalet Hellenistik Dönem stil özelliğine sahiptir.

Katalog Numarası: 37

Levha Numarası: 147

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Giyimli Kadın Heykelciği Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 15cm, Gen. 21.5 cm

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 42, Kat No. 4

Tanım: Ayaklarda aşınma ve tahribat gözlemlenmektedir. Taban kalın ve düz kenarlıdır. Taban dış konturu köşelidir. Sandalet Klasik Dönem stilindedir.

Katalog Numarası: 38

Levha Numarası: 148a-b

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Tykhe Heykeli Fragmanı

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side Tiyatrosu

Ölçüleri (Eser): Yük. 81 cm

Dönemi: MS 3. yüzyıl

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 99, No 45

Tanım: Sol ayak tahrip olmuştur. Tanrıçanın kalın tabanlı bir sandaleti vardır. Ayağın ilk iki parmağı arasından çıkan düz ince sıırım ayak tarağında oku ucu formuna dönüşmektedir.

Katalog Numarası: 39

Levha Numarası: 149

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Sandaletli Ayak Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Laodikeia

Ölçüleri (Eser): -

Dönemi: MS 3. yüzyıl

Analoji (Eser): Şimşek, C., 2011, Syf. 339, Fig. 22.5

Tanım: Eser tamamlanmamış bir ayak parçasıdır. Taban ayağa yakın kesilmiştir. Bu sebepten dolayı ayak parmakları taşar vaziyettedir. İlk iki parmak arasından çıkan ince, yuvarlatılmış dikey bir sıırım ayak parmaklarının başladığı yerde ikiye ayrılır. Sırımların birbirinden ayrıldığı noktanın üzerinde oval formlu bir adet kabartmalı süsleme parçası bulunmaktadır.

Katalog Numarası: 40

Levha Numarası: 150

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Sandaletli Sol Ayak

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 11.5 cm, Gen. 12cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 151, Kat No. 117

Tanım: Eser kırık ve eksik durumdadır. Ayak parmaklarında eksiklik ve tahribat gözlemlenmektedir. Taban, ayağa oldukça yakın kesilmiştir. Bu sebeple parmaklar sandaletten taşar bir vaziyettedir. Ayağın ilk ve ikinci parmağı arasında taban dış konturu derin bir şekilde girintilidir.

Katalog Numarası: 41

Levha Numarası: 151

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Sandaletli Sağ Ayak

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 13 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 151, Kat No. 118

Tanım: Eser bitirilmemiş sandaletli sağ ayak parçasıdır. Üst kayış işi ilk iki parmak arasından çıkan genişçe bir sırimdan oluşmaktadır. Sırımın dış kenarları kabartma halinde olup yuvarlatılmıştır.

Katalog Numarası: 42

Levha Numarası: 152

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Sol Ayak Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): -

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 151, Kat No. 119

Tanım: Sandaletli ayak parçası ayak tırağından itibaren kırık ve eksik durumdadır. Ayak parmaklarından serçe parmak eksiktir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. birinci ve ikinci parmak arasından düz ince bir sırim ayak parmaklarının başladığı noktada genişleyerek ikiye ayrılır.

Katalog Numarası: 43

Levha Numarası: 153

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Kız Çocuk Heykelciği Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side

Ölçüleri (Eser): Yük. 27.5 cm

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 169, No 137

Tanım: Ayaklarda tahribat gözlemlenmiştir. Sandalet, ayak ve bacakların yapısından dolayı bir kız çocuğuna aittir. Orta kalınlıkta taban mevcuttur. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Ayak baş ve işaret parmağının arasından çıkan sırtım parmak arasının hemen bitiminden itibaren çatallaşıp geniş şeritler haline gelmektedir. Söz konusu geniş şeritler ayak tırağına gelmeden ayağın her iki yanından tabana bağlanmaktadır.

Katalog Numarası: 44

Levha Numarası: 154

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Sağ Ayak Parçası

Materyali: Bronz

Buluntu Yeri: Side Kent Kapısı

Ölçüleri (Eser): Uz. 20 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 186, No 230

Tanım: Eser kırık ve eksik durumdadır. Orta ayak parmağı kopmuştur. Yalnızca ayak tırağından itibaren parmaklara kadar olan bölüm günümüze korunagelmıştır. Jale İnan, sandaletin kırılma yerinden heykelin tamamının uzun etekli bir figür olduğunu bu yüzden ayakucunun açık olduğunu öne sürmektedir. Sandaletin taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. İlk iki parmak arasından çıkan ince, kenarları düz bir sırtım parmak arasının bitiminde ikiye ayrılır. Sırtımın ikiye ayrıldığı noktaya bir adet kalp şekilli süsleme aplike edilmiştir.

Katalog Numarası: 45

Levha Numarası: 155

Ayakkabı Tipi: Parmak Arası Sandalet

Eser: Sol Ayak Parçası

Materyali: Bronz

Buluntu Yeri: Side Kent Kapısı

Ölçüleri (Eser): Uz. 13.5 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 186, No 231

Tanım: Jale İnan, gerek buluntu yeri, gerek üslubu gerekse boyutları gereği **Kat. No. 44**'teki sandalet ile aynı esere ait olduğunu iddia etmektedir. Bu sandalet sağ ayaktakine göre daha sağlam durumdadır. Sandaletin tabanı üç katmanlıdır. En üst ve en alt taban kenarı dışa taşkındır. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Tabanda ayak başparmağı eklemının altından çıkarak kenarında silindir/rulo/tüp mevcuttur Tıpkı sağ ayak parçasındaki gibi ilk iki ayak parmağı arasından çıkar ve parmak arasının bittiği noktada çatallaşır. Çatallaştığı noktanın üzerine tahrip olmuş bir kalp motifi yerleştirilmiştir.

Katalog Numarası: 46

Levha Numarası: 156a-b, 157a-b-c

Ayakkabı Tipi: Crepidae

Eser: Tören Zırhı Giymiş General

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 196 cm

Buluntu Yeri: Aphrodisias Bouleuterionun Doğusu

Dönemi: MS erken 1. yüzyıl

Analoji (Eser): Hallett, C. H., 1998, Syf. 62-69

Tanım: Generalin giydiği krepidesin tabanı orta kalınlıktadır. Taban ayağın şekline göre kesilmiştir. Taban dış konturu baş ve işaret parmağı arasında girintilidir. Ayak parmakları açıktır. Crepidaenin üst kayış işi özellikle Hellenistik Dönem’de görülen kompleks bir bağlama üslubuna sahiptir. Baklava dilimi şekilli ilmeklere sahip bir ağ işi bileğin arkasını, topuğu ve ayağın yanlarını kaplamaktadır. Bilek arkasındaki ilmekler daha uzun ve dardır. Topuk ve ayağın yan bölümündeki ilmeklerin içinden daha uzun ilmekler geçerek ayağın üst bölümünü büyük bir oranda kaplamaktadır. Ayak bileğinin arkasındaki ilmekler de dahil söz konusu bu daha uzun ilmeklerin içinden iki adet deri kayış ayağın ortasında birbirlerini çapraz kesip zıt yöndeki ilmeklerin arasından geçerek tüm ilmeklerin ayağa sıkıca bağlanmasını sağlamaktadır. Ayak parmaklarının gerisinde sıkıca toplanmış ilmeklerin oluşturduğu tekerlek parmaklığı modeli ayak baş ve işaret parmağı arasından bir sıırım oluşturup tabana bağlanmıştır. İlmekleri ayağa bağlayan birbirini çapraz kesen kayışlar ayak bileğine iki kere sarılmış sonra önde düğüm atılmıştır. Düğümden sarkan kayışlar düz düşmektedir.

Katalog Numarası: 47

Levha Numarası: 158

Ayakkabı Tipi: Crepidae(?)

Eser: Sandaletli Ayak Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 22 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 149, Kat No. 114

Tanım: Ayak parçasının yalnızca topluktan bileğe kadar bölümü korunagelmıştır. Topuk bölümünde ağ işi kayış ile kaplanmıştır. Topuğu saran ağın ilmekleri geniş ve seyrekler.

Katalog Numarası: 48

Levha Numarası: 159a-b

Ayakkabı Tipi: Kayış İşli Lingulalı Sandalet

Eser: Poseidon-Demeter Kabartması (Poseidon Figürü)

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 220 cm, Gen. 270 cm

Buluntu Yeri: Smyrna

Dönemi: MS 193 – 235

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M. 2009, Syf. 124, No 110;

Tanım: Sol ayak kırık ve eksik durumdadır. Tam durumdaki sağ ayağın giydiği sandaletin tabanı orta kalınlıktadır. Taban dış konturu ilk iki parmak arasından girintilidir. Topuk baklava dilimi formu ilmeklerin oluşturduğu bir ağ ile kaplıdır. Daha geniş ilmeklerin olduğu ve ayak tarağı ile parmaklarını kaplayan başka bir ağ işi topukları kaplayan diğer ağ işi ile ayak bileğinin başlangıcında birbirlerine sıkıca çekilerek sandaletin ayağa sabitlenmesini sağlanmıştır. Bu bağlantı noktalarının üzerinde sandaletin bilek kısmından katlanarak çıkan ok ucu formu bir lingula bulunur.

Katalog Numarası: 49

Levha Numarası: 162a-b

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Asklepios Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 128 cm

Buluntu Yeri: Metropolis Gymnasion'u

Dönemi: MÖ 31 - MS 68

Analoji (Eser): Meriç, R., 2003, Syf. 142

Tanım: Ayakta tahribatlar gözlemlenmektedir. Taban orta kalınlıktadır. Taban dış konturu her bir parmak arasında girintilidir. Hymationun alt pileleri bileği kapattığından ve ayaktaki tahribatlardan dolayı topuk ve ayak tarağını yek pare derinin kaplayıp kaplamadığı anlaşılamamaktadır. Fakat ayakkabıyı ayağa oturtan, sabitleyen bağcıkların oluşturduğu klasik lingula sandaletinin fiyongu görülebilmektedir. Fiyongun altından çıktığı gözlemlenen orta kalınlıkta bir lingula ayak tarağını dikey bir şekilde keserek orta parmağın eklemine değin uzanır. Lingulanın alt ucu biraz daha geniş olup kırlangıçkuyruğu şeklindedir.

Katalog Numarası: 50

Levha Numarası: 163, 164a-b

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 203 cm

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 237, No. 86

Tanım: Taban orta kalınlıktadır ve ayağa yakın kesilmiştir. Bu eserdeki lingulalı sandaletin üst kayış işi farklıdır. Y biçimli topuk yan kayışları topuğu açıkta bırakarak bileği sarmıştır. Parmakların başladığı yerin üzerinden yatay bir kayış geçmiştir ve tabana bağlanmıştır. Orta kalınlıktaki bir lingula ayak bileğinden ayağı dikey keserek parmakların başlangıcına kadar uzanır. lingulanın alt ucu parmaklara doğru genişlemiştir. İlk iki parmak arasından çıkan ince bir sırim lingulayı taban ile birleştirmektedir. Bileği saran kayışlar lingulanın üzerinden birbirlerine bağlanmıştır ve kayışlara fiyonk atılmıştır.

Katalog Numarası: 51

Levha Numarası: 165a-b

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Asklepios Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 185 cm

Buluntu Yeri: Kremna Q yapısı

Dönemi: MS 2. yüzyıl sonu - 3. yüzyıl başı

Analoji (Eser): İnan, J., 1972, Syf. 65-66

Tanım: Sandaletin tabanı incedir. Ayak parmakları hariç yek pare bir deri topuk ve ayakların her iki yanından çıkarak tüm ayağı kaplamıştır. Ayak bileğinde yek pare deri kayışlar yardımıyla ayağa iyice sabitlenmiş olup söz konusu kayışlar fiyonk haline getirilerek birbirlerine bağlanmıştır. Ayak bileğinden katlanarak çıkan düz, orta genişlikte bir lingula fiyongun üzerinden geçerek ayağı dikey pozisyonda kesip parmaklara genişleyerek uzanmaktadır.

Katalog Numarası: 52

Levha Numarası: 166a-b

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Mezar Steli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 65 cm, Gen. 35 cm, Der. 15cm

Buluntu Yeri: Zeugma Batı Nekropolü

Dönemi: MS 2.yy – 3.yy Ortaları

Analoji (Eser): Yaman H., 2013, Kat no. 122, Res. 123; Wagner, J., Syf. 215-216, No. 73, Taf. 40

Tanım: İmparatorluk Kültü Rahibi Heykelinde yer alan lingulalı sandalet ile benzer özellikler taşımaktadır. İnce, “Y” biçimli topuk yan kayışları topuğu açıkta bırakarak bileği sarmaktadır. Bu örnekte parmakların üzerinden yatay bir şekilde geçen kayış mevcut değildir. İnce bir lingula, ilk iki parmak arasından bir sırim gibi çıkarak ayak bileğine değin uzanmaktadır.

Katalog Numarası: 53

Levha Numarası: 167a-b

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Oturan Erkek Heykeli-1

Materyali: Kireçtaşı

Ölçüleri (Eser): Yük. 102 cm

Buluntu Yeri: Sömek

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): Durugönül, S., 2013, Syf. 86, Kat. No. 52

Tanım: Ayaklarda aşınmalar ve tahribat gözlemlenmektedir. Bu sebepten ötürü ayakkabının eksiksiz ve ayrıntılı bir şekilde tanımının yapılması güçleşmektedir. Fakat ayak bileği ve ayak tarağı arasından yatay bir şekilde tabana uzanan kalın bir kayış görülmektedir. Aynı şekilde ayak parmaklarının üzerinden yatay bir şekilde geçip tabana bağlanan daha ince bir kayış da seçilebilmektedir. Üstteki yatay kayışın altından başlayıp üzerinden katlanarak gelen bir lingula ayak parmaklarının üstünden yatay bir şekilde geçen daha ince olan ikinci kayışa uzanmaktadır.

Katalog Numarası: 54

Levha Numarası: 168a-b

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Oturan Erkek Heykeli-2

Materyali: Kireçtaşı

Ölçüleri (Eser): Yük. 102 cm

Buluntu Yeri: Sömek

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): Durugönül, S., Syf. 86, Kat. No. 53

Tanım: Heykelin sağ ayağı eksik durumdadır. Sol yağında da aşınmalar görülmektedir. Topuk ve ayağın yanlarından çıkan yek pare deri ayak parmaklarını açıkta bırakacak şekilde tüm ayağı sarmaktadır. Ayak bileğinin başladığı noktada bu deri bağcık ile fiyonk yapılarak ayağa sıkıca tutunması sağlanmıştır. Fiyonkun olduğu yerden çıkan ve ayağı dikey bir şekilde kesen ince bir lingula ayak parmaklarının başlangıcına değin uzanır ve yek pare derinin sınırında durur.

Katalog Numarası: 55

Levha Numarası: 169

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Kaide Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side

Ölçüleri (Eser): Yük. 21cm

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 216, No 414

Tanım: Ayak serçe parmağı eksiktir. Ayakkabının topuk ve yanlarından çıkan yek pare bir derilateral malleol ve ayak parmakları hariç ayağın tamamını ayak bileğinin başlangıcına kadar kaplamıştır. Ayak parmaklarının başladığı yerin her iki yanından çıkan kayışlar ayak bileğine doğru uzanır ve orda fiyonk haline getirir. Bu fiyongun üzerinden başlayan ve ayak tarağını dikey bir biçimde kesen orta genişlikte bir lingula ayak parmaklarının başlangıcına değin uzanır. Lingulanın alt ucu hilal biçimindedir.

Katalog Numarası: 56

Levha Numarası: 171

Ayakkabı Tipi: Kayış İşli Lingulalı Sandalet Sağ Ayak Parçası

Eser: Sandaletli Sağ Ayak

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 11.5 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 150, Kat No. 115

Tanım: Sandaletin taban dış konturu ayak baş ve işaret parmağı arasında girintilidir. Orta genişlikte bir lingula, ayak tarağını dikey olarak keser ve ayak parmaklarının ucuna değin ilerler. Lingulanın alt ucu ok ucu biçimindedir. Sandaletin yanlarında yer alan ilmeklerin içinden geçen kayışlar lingulanın üzerinde birbirlerinin üzerinden geçerek tekrar yan ilmeklerin içine geçer. Lingulanın üst ucu ise bu kayış işlerinin üzerine katlanmış olup üçe ayrılarak püskül görüntüsü verilmiştir.

Katalog Numarası: 57

Levha Numarası: 172

Ayakkabı Tipi: Lingulalı Sandalet

Eser: Sandaletli Sağ Ayak

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 11.5 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 150, Kat No. 116

Tanım: Eser kırık ve eksik durumdadır. Taban ayağa oldukça yakın kesilmiştir. Bu sebepten dolayı ayak parmakları sandaletten taşmış gibi gözükmektedir. Taban dış konturu ayağın ilk iki parmağı arasında kırık ve eksik durumdadır. Alt ucu üçgüç biçiminde ince bir lingula ayak tarağını dikey keserek ayak parmaklarının başlangıcının üzerinden baştanbaşa geçen yatay bir şeride uzanmıştır. Yatay şerit kazıma ile gösterilmiş üç ince şeritten oluşmaktadır.

Katalog Numarası: 58

Levha Numarası: 173, 174a-b-c

Ayakkabı Tipi: Trochades

Eser: Marcus Aurelius Heykeli

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Antalya

Ölçüleri (Eser):

Dönemi: MS 161- 180

Analoji (Eser):

Tanım: İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki eserin Torchadesi tabanı incedir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında belli belirsiz girintilidir. Ayağın topuğunu ve yanlarını kaplayan yek pare derinin uçlarında yer alan ilmeklerinden geçen kayışlar bir birlerini çapraz keserek karşı yöndeki ilmeklerin içinden geçmektedir. İlk üç parmağın ucu açıktır. Geri kalan parmaklar kapalıdır.

Katalog Numarası: 59

Levha Numarası: 175a

Ayakkabı Tipi: Trochades

Eser: Sağ Ayak Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side

Ölçüleri (Eser): Uz. 39 cm

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser) :İnan, J., 1975, Syf. 212, No 390

Tanım: Jale İnan, bu parçanın **Kat. No. 60** ile tam kırık kırığa birleşmemekle birlikte aynı heykele ait olduğuna dair kuşkuyla yer olmadığını söylemektedir. Taban orta kalınlıkta olup ayağın şekline göre kesilmiştir. Ayağın topuğunu ve yanlarını kaplayan yek pare derinin uçlarında yer alan ilmeklerinden geçen kayışlar bir birlerini çapraz keserek karşı yöndeki ilmeklerin içinden geçmektedir. Ayakkabının ön tarafı açıktır. Jale İnan, ayakkabının tipi hakkında *calceus patricius* ya da *senatoriustan* farklı olduğunu daha çok endromides ile benzerlik gösterdiğini söylemektedir. Endromides yorumuna katılmamakla birlikte her iki parça da göz önünde bulundurulduğunda *Trochades* olabileceği önerisinde bulunmak isterim.

Katalog Numarası: 60

Levha Numarası: 175b

Ayakkabı Tipi: Trochades

Eser: Trochades Giyimli Sağ Bacak Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side

Ölçüleri (Eser): Yük. 42 cm

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 212, No 389

Tanım: Yalnızca baldır bölümü koruna gelmiştir. Kayışlar birbirlerinden aralıklı olacak şekilde bacağa sarılmıştır. Jale İnan, kayışların çift çift bitişik olduğunu bu yapım şeklinin çift bantların arasından geçen bağın kayışların bacağı her iki yandan sarılmasını sağladığını öne sürmektedir. Kayışların arasından geçen bağa önde fiyonk atılmıştır.

Katalog Numarası: 61

Levha Numarası: 176, 177a-b

Ayakkabı Tipi: Kothornoi(?)

Eser: Kuzey Batı Heroon'u Kabartması

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): -

Buluntu Yeri: Aphrodisias Hadrian Hamamı

Dönemi: MS 1. yüzyıl (?)

Analoji (Eser): Waelkens, M., 2012, Syf. 100;

<https://turkishmuseums.com/blog/detail/sagalassos-ta-mutlaka-gormeniz-gereken-4-eser/10056/1> (E.T. 5.12.2022)

Tanım: Dans eden kız figürünün ayağında kapalı bir ayakkabı bulunur. Ayakkabının tabanı çok kalındır. Klasik tanımlı botlarda kalın taban görünmeyen bir şey değildir fakat buradaki taban çok daha kalındır. Ayrıca figür dans eden, tiyatro ile ilişkili biridir. Tüm bunlar göz önüne alındığında ayağındaki Kothornoi olabilir.

Katalog Numarası: 62

Levha Numarası: 178a-b

Ayakkabı Tipi: Bot

Eser: Priapos Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 79 cm

Buluntu Yeri: Kuşadası

Dönemi: MS 2.yy

Analoji(Eser): Erdemgil, S., Syf. 11

Tanım: Botlar bileğin biraz üzerindedir. Kapalı tiptedir. Botun bilek kısmındaki düzensiz şekilli olduğu düşünülen uzun deri parçası yuvarlatılmıştır ve bileği sarmıştır. Önde bağlanmış ve düğümden deri parçaları(?) sarkmıştır.

Katalog Numarası: 63

Levha Numarası: 179a-b

Ayakkabı Tipi: Yarım Bot

Eser: Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 7

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): -

Buluntu Yeri: Miletos Tiyatrosu

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 115, No. 106

Tanım: Eros Figürü alt baldırın yarısına kadar uzanan kapalı tipte bir yarım bot giymektedir.

Katalog Numarası: 64

Levha Numarası: 180

Ayakkabı Tipi: Kapalı Bot/Çizme

Eser: Kaide Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Smyrna Agorası

Ölçüleri (Eser): Yük. 39 cm, Gen. 41 cm

Dönemi: -

Analoji (Eser): Sezer, S., 2009, Syf. 156, Kat No. 131

Tanım: Bir kadına ait eserin alt etek bölümü korunagelmıştır. Sağ ayak tahribata uğramıştır. Sol ayakta tüm ayağı kapatmış bot mevcuttur. Ayakkabıda ayak başparmağına doğru çıkıntı, belli belirsiz bir sivrilik gözlemlenmektedir.

Katalog Numarası: 65

Levha Numarası: 181a-b

Ayakkabı Tipi: Endromides /Açık Bot

Eser: Tazılı Artemis

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 150 cm

Buluntu Yeri: İstanbul/Silahtarağa

Dönemi: MS 3. yüzyıl – 4. yüzyıl

Analoji (Eser): Smith, R.R.R., Ertuğ, A., 2001, Syf. 230, Pl. 108

Tanım: Sol ayağın giydiği botun kanatlarında tahribat gözlemlenmektedir. Tanrıçanın ayağı, ayağın ön kısmı hariç baldırın ortasına kadar yek pare deri ile kaplıdır. Parmak arasından çıkan bir sırim/dil(?) ayağı dikey keserek yek pare derinin üzerinden botun bacak bitimine kadar uzanır. Botun içerisinden taşan ayakkabı dilleri/kanatları üçgen formlu olup dalgalı bir biçimde bacağa sarmaktadır.

Katalog Numarası: 66

Levha Numarası: 182a-b

Ayakkabı Tipi: Endromides

Eser: Poseidon-Demeter Kabartması

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 220 cm, Gen. 270 cm

Buluntu Yeri: Smyrna

Dönemi: MS 193 – 235

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M. 2009, Syf. 124, No 110;

Tanım: Artemis(?) figürünün sağ ayağında tahribat görülmektedir. Endromides baldırın ortasına kadar uzanmaktadır. Parmaklar açıktadır. Ayağın her iki yanından ve topuktan çıkan iki parça deri ayağın ortasında bulunan ve günümüz botlarındaki dil ile aynı işleve sahip uzun bir dilin üstünden kayışların birbirine karşılıklı çapraz bir şekilde çekilmesi ile ayağa sabitlenmiştir. Kayışlar botun bittiği yerde fiyonk haline getirilmişlerdir. Endromidesin üst kenarı kalın olup yuvarlatılmıştır. Bu şekilde hareket halinde iken derinin bacağa olabildiğince az sürtünerek tahriş etmesi engellenmiş olabilir.

Katalog Numarası: 67

Levha Numarası: 183a-b

Ayakkabı Tipi: Embades

Eser: Figürlü Frizli Lahit

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Tekne: Uz. 233 cm; Gen. - ; Yük. 113cm

Buluntu Yeri: Perge Batı Nekropolis

Dönemi: MS 3. yüzyılın ikinci çeyreği

Analoji (Eser): Turak, 2011, F.22, Lev. LXIII

Tanım: Embadesli figür Lykourgos'tur. Embadesin yüksekliği alt baldırın yarısına kadardır. İnce bir tabanı vardır. Ayakkabının kanatları içeriden çıkıp dışarıya sarkmış biçimdedir. Kanatlar kısa ve orta genişliktedir.

Katalog Numarası: 68

Levha Numarası: 184a-b

Ayakkabı Tipi: Embades

Eser: Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 3

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): -

Buluntu Yeri: Miletos Tiyatrosu

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 56, No. 37

Tanım: Avcı Figürü alt baldırın yarısına kadar uzanan bir embades giymiştir. Embadesten sarkan kanatlar/ayakkabı dilleri hareketin etkisiyle havalanmıştır.

Katalog Numarası: 69

Levha Numarası: 185, 186a-b

Ayakkabı Tipi: Aslan Postlu Bot

Eser: Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser):

Buluntu Yeri: Parion Odeion Sahne Binası Güney Kısım

Dönemi: MS 135- 150

Analoji (Eser): Kasapoğlu, H., Başaran, C., 2021, Syf. 245-268

Tanım: Heykel, Hasan Kasapoğlu ve Cevat Başaran tarafından Klasik Dönem'e ait orijinale en yakın Roma Kopyası olarak değerlendirilmiştir. Açık tip bottur. Parmaklar hariç ayağın üst bölümü bileğe kadar kapalıdır. Botun tabanı incedir. Taban dış konturu Hellenistik Dönem sandaletlerinin karakteristik özelliği olan ilk iki parmak arasında girintilidir. Üst bölümü kaplayan deri ayak baş ve işaret parmağı arasında bir sırim gibi tabana bağlanmıştır. Günümüz botlarından farklı olmayan ayağın ortasındaki dilin üzerinden yine ayağın ortasındaki açıklığın yuvarlatılmış kenarlarından çıkan orta kalınlıktaki kenarları düz kayışlar çapraz keser. Birbirlerini çapraz kesen kayışlar birbirlerine çekilmiştir. Böylelikle ayakkabının ayağa daha sıkı bağlanması amacı güdülmüştür. Post ince bir şerit ile bileğin üstünden bota bağlanmıştır. Yabani kedigil(Aslan) postunda tahribatlar gözlemlenmektedir. Post kalındır. Bu yüzden botun bilek kenarı katlanmadan dolayı kalınlaşmış gözükmektedir.

Katalog Numarası: 70

Levha Numarası: 187a-b

Ayakkabı Tipi: Aslan Postlu Bot

Eser: Septimus Severus Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 236 cm

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 234, No. 75

Tanım: Ayaklar kırık ve eksik durumdadır. Bot kapalı tiptedir. Ayak yek pare yumuşak bir deri ile kaplanmış görüntüsü verilmiştir. Bu da daha önceki benzer örneklerde olduğu gibi botun kaliteli olduğunu gösteren kıstaslardan biridir. Ucu sivri bitimli bir dil ayak tarağı boyunca dikey şekilde uzanır. Ayak bileğinde yer alan aslan postunun büyük bir bölümü eksiktir. Çehresinin burundan aşağısı koruna gelmiştir. Yayvan basık bir çehreye sahiptir.

Katalog Numarası: 71

Levha Numarası: 188a-b

Ayakkabı Tipi: Aslan Postlu Bot

Eser: Zırhlı İmparator Heykeli (Hadrianus?)

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 255cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı

Dönemi: MS 138 - 192(?)

Analoji (Eser): İnan, J., 1980, Syf. 5

Tanım: Heykelin sol bacağı dizden aşağı yoktur. Sağ bacağındaki bot sağlam durumdadır. Kapalı tiptedir. Ayakkabını ortasında, yuvarlatılmış kenarların ilmeklerinden içinden geçen ince bağcıklar ortadaki dilin üzerinden birbirlerini çapraz keserek birbirlerine çekilmiştir. Böylelikle ayakkabı ayağa daha sağlam oturmuştur. Post botun bilek sınırında/üst kısmında katlanarak ince bir kordon ile bota bağlanmıştır. Aslan postunun derisi kalın ve kaba görünümündedir.

Katalog Numarası: 72

Levha Numarası: 189, 190a-b

Ayakkabı Tipi: Aslan Postlu Bot

Eser: Sidemera Lahdi Artemis Figürü

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 313 cm, Gen. 381

Buluntu Yeri: Sidemera

Dönemi: MS 3. yüzyılın ikinci yarısı

Analoji (Eser): Pasinli, A., 1989, Syf. 10, No. 8

Tanım: Taban incedir ve ayağın şekline göre kesilmiştir. Taban dış konturu ilk iki parmak arasında girintilidir. Ayağın her iki yanından ve topuktan çıkan iki parça deri ayağın ortasında bulunan ve günümüz botlarındaki dil ile aynı işleve sahip uzun bir dilin üstünden kayışların birbirine karşılıklı çapraz bir şekilde çekilmesi ile ayağa sabitlenmiştir. İlk üç parmak açıktadır. Aslan postunun derisi kalın ve kaba görünümündedir.

Katalog Numarası: 73

Levha Numarası: 191

Ayakkabı Tipi: Aslan Postlu Bot

Eser: İmparator Marcus Aurelius Heykelinin Sağ Bacak Parçası

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 152 cm

Buluntu Yeri: Sagalassos Roma İmparatorluğu Hamamı

Dönemi: MS yaklaşık 170 - 180

Analoji (Eser): Waelkens, M., 2019, Syf. 320, No 4

Tanım: Açık tipte bottur. Taban orta kalınlıktadır. Taban dış konturu ön bölümde kavislidir. Kıvrık dal motifleriyle süslenmiş deri, ayak bileğine kadar ayağı kaplar. Ayağın ilk iki parmağı arasından, bir broşun deliklerinden geçip çıkan çift, ince, düz kayışlar ayak bileğine değin ayağın ortasındaki açıklığın her iki kenarında bulunan dekoratif ayakkabı parçasının(?) içinden geçerek(?) ayağın ortasındaki dilin üzerinden birbirlerini çapraz kesip ilerler. Ayak bileğinde fiyonk atılarak bağlanırlar. İnce, zarif görünümlü aslan postu düz bir kayışla katlanarak ayak bileğinden bota bağlanmıştır. Çehresinin şekli diğer örneklerdekinden farklı olarak daha yuvarlaktır

Katalog Numarası: 74

Levha Numarası: 192a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Kadın Portre Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 196 cm

Buluntu Yeri: Aphrodisias Hadrian Hamamı

Dönemi: MS 1. yüzyıl sonu

Analoji (Eser): Arlı, Y., 2020, Syf. 1-11; Smith, R.R.R., Ertuğ, A., 2001, Syf. 166

Tanım: Calcei orta kalınlıkta bir tabana sahiptir. Ayakkabının tüm ayağı kaplayan yek pare derisinin üstünden parmaklar kabartma olarak belli edilmiştir. Buradan yumuşak kaliteli bir deri kullanıldığı havası verilmek istenmiş ayakkabıyı giyen heykel sahibinin nüfuzlu, ekonomi durumu iyi bir Romalı Kadın olduğu sonucu çıkarılabilir.

Katalog Numarası: 75

Levha Numarası: 193a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Artemis Rahibesi Heykeli (Aurelia Paulina(?))

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 168 cm

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı Propylonu Yanı

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 236, No. 84

Tanım: Rahibenin giydiği calceinin yapısı ayağı ayakkabının içinde yaymayıp topar biçimdedir. Parmaklar dıştan kabartma biçimde gözükmez. Bu sebepten dolayı yontucu ayakkabıyı yontarken bu calceinin kalın ve sert bir deriden yapıldığı havasını vermek istemiş olabilir. Calcei parmaklara doğru belli belirsiz daralır. Parmak uçları yuvarlatılmıştır.

Katalog Numarası: 76

Levha Numarası: 194a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Julia Domna Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 198 cm

Buluntu Yeri: Perge

Dönemi: MS 3. yüzyıl

Analoji (Eser): Özgen, E., Özgen, İ., 1988, Syf. 206, No 107

Tanım: İmparatoriçenin giydiği calcei Artemis Rahibesi Heykeli (Aurelia Paulina(?)) ile yakın benzerlikler göstermektedir. Bu calcei de ayağı ayakkabının içinde yaymayıp topar biçimdedir. Ayrıca yine parmaklar dıştan kabartma biçimde gözükmektedir. Calcei parmak uçlarında belli belirsiz sivridir.

Katalog Numarası: 77

Levha Numarası: 195a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Kybele

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): 53cm

Buluntu Yeri: Nicea

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Smith, R.R.R., Ertuğ, A., 2001, Syf. 206, Pl. 88

Tanım: Tanrıça Calcei giymiştir. Calceinin ayak başparmak bölümü çıkıntılı olup ucu sivridir. Ayakkabıda kullanılan üt derinin yapısından dolayı ayak yayılmış durumdadır.

Katalog Numarası: 78

Levha Numarası: 196a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Kybele

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 62 cm

Buluntu Yeri: Kula

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 56, No. 37

Tanım: Sol ayağın giydiği calcei kırık ve eksik durumdadır. Ayak calceinin içinde toplanmış bir şekilde durmaktadır. Ayak parmaklarının kabartma şeklinde dışarıdan görünüşü yoktur. Ayakkabı ayakucuna doğru daralır ayakucunda sivrilir. Fakat tahribat sebebiyle tam görünmemektedir.

Katalog Numarası: 79

Levha Numarası: 197a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Kybele Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 47 cm

Buluntu Yeri: Kula

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): Aybek, S., Tuna, M., Atıcı, M., 2009, Syf. 56, No. 37

Tanım: Tanrıçanın giydiği calceinin tabanı orta kalınlıktadır. Calcei parmak uçlarına doğru daralır ve parmak uçlarında sivrileşir.

Katalog Numarası: 80

Levha Numarası: 198

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Tykhe Heykelciği Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side

Ölçüleri (Eser): Yük. 10 cm

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 182, No 211

Tanım: Calcei parmak uçlarına doğru sivrilmiştir. Bu örnekte de parmaklar calceinin üst derisinden görünmemektedir.

Katalog Numarası: 81

Levha Numarası: 199

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Kadın Heykelciği Parçası

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Side

Ölçüleri (Eser): Yük. 19 cm

Dönemi: Roma Dönemi

Analoji (Eser): İnan, J., 1975, Syf. 182, No 212

Tanım: Tüm ayağı kaplayan calceinin ucu yuvarlatılmış, küt biçimdedir. Parmaklar calceinin üst derisinden görünmemektedir. Yontucu bu şekilde eseri yontarak calceinin derisinin daha sert ve kalın yapılı olduğu bir görünüm vermek istenmiş olabilir.

Katalog Numarası: 82

Levha Numarası: 200, 201a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei

Eser: Toga Giyimli Heykel

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 130 cm

Buluntu Yeri: -

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Ersun, D., Ulugöz, U., Syf. 223-232, 2019

Tanım: Togalı heykelin ayağında calcei bulunmaktadır. Analojiye göre ayağında senatorius ya da patricius değil düz bir calceus bulunmaktadır. Ayak parmakları Ayağı komple kapatan derinin üstünden görünür biçimde yontulmuştur.

Katalog Numarası: 83

Levha Numarası: 202a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Patricius

Eser: İmparator Trajan

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Perge Güney Hamamı

Ölçüleri (Eser): Yük. 247 cm

Dönemi: MS 98 - 117

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 234, No. 73; İnan, J., 1980, Syf. 6; İnan, J., 1996, Syf. 72

Tanım: İmparator Adlocutio duruşundadır. Calceusun tabanı incedir. Ayağın üstü kapalıdır. Heykel, ayakkabının altından parmaklar gözükecek şekilde yontulmuştur. Bu durum ayakkabının üst derisinin yumuşak ve ince yapıldığını dolayısıyla kaliteli olduğunu göstermektedir. Ayak bileğinin başlangıcından yukarıya doğru calceinin kayışları beş kez sarılmıştır. Kayışlara en üstte ve en altta birer tane olmak üzere *Herakles düğümü* atılmıştır. Düğümden sarkan kayışlar dalgalı biçimde olup aşağıya sarkık vaziyettedir.

Katalog Numarası: 84

Levha Numarası: 203, 204a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Patricius(?)

Eser: İmparator Heykeli

Materyali: Mermer

Buluntu Yeri: Perge Tiyatrosu

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 193 cm

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): İnan, J., 1996, Syf. 72; Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 249, No. 134

Tanım: Taban incedir ve ayağın şekline göre kesilmiştir. Ayak parmakları üstten kabartmalı görünecek şekilde yontulmuştur. Ayağın her iki yanından çıkan kalın kayışlar ayak tarağının üstünde çapraz kesişip dışa taşarak ayağa kadar sarkan geniş uzun bir dilin üzerinden iki kez geçerek ayakkabıyı ayağa sıkıca bağlamışlardır. Söz konusu her bir kayış bacağın önünde ikiye katlanıp daha ince bir görünüm almıştır. İnce görünüm kalın kayışların daha rahat düğümlenmesini sağlamaktadır. Biri üstte biri altta olmak üzere iki adet çift *Herakles Düğümü* atılmıştır. Düğümlerden sarkan, ikiye katlanarak incelmış kayışlar hilal şeklinde düşmektedir. Bu ayakkabı tipi klasik *calceus patricius* tanımında yer alan bileği saran, intizamlı dört ya da üzeri kayıştan oluşmamış olup çift düğümlüdür. Bu heykelde yer alan calceinin kayış sayı ve biçim itibari ile uyuşmasa da çift düğümlü olup ayrıca ayakkabının üst derisinin yumuşak ve ince yapıldığı dolayısıyla kaliteli olmasından dolayı *calceus patriciusun* farklı bir stili olabileceği tarafımdan düşünülmektedir.

Katalog Numarası: 85

Levha Numarası: 205a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Eser: Zırhlı Trajan Heykel Grubu

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 284 cm

Buluntu Yeri: Laodikeia Trajan Nypheumu

Dönemi: MS 98 - 117

Analoji (Eser): Şimşek, C., 2019, Syf. 89-141

Tanımı: Eserin ayaklarında tahribat gözlemlenmektedir. İmparatorun ayağı tamamen kapalıdır. Bilekten itibaren deri kayışlar bacağa beş kez dolanmıştır. En üst kayışın üzerinde tek bir düğüm atılmıştır. Düğümden sarkan kayışlar hilal şeklinde düşmektedir. Ayak parmaklarının ayakkabının dışından kabartma olarak görünür bir şekilde yontulmuştur. Bu görünüş ayakkabının yumuşak deriden yapıldığını, üst bölümü yumuşak deriden yapılan ayakkabıların da Roma Dünyasında kaliteli ve maddi değerinin yüksek olduğunu dolayısıyla bir imparatora yakışır biçimde bir kalite ve özende olduğunu göstermektedir.

Katalog Numarası: 86

Levha Numarası: 206, 207a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Eser: Büyük İskender Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 312 cm

Buluntu Yeri: Perge Tiyatrosu

Dönemi: MS 3. yüzyıl (?) - 2. yüzyıl (?)

Analoji (Eser): Demirer, Ü., Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 247, No. 128; Palagia, O., 2022, Syf. 57

Tanım: Heykelin sol bacağı yoktur. Sağ ayağında ise tahribatlar gözlemlenmektedir. Calceinin tabanı incedir ve ayağın şekline göre kesilmiştir. Ayağın her iki yanından çıkan ince kayışlar ayağın bilek ile birleştiği noktanın biraz gerisinden çapraz bir şekilde geçerek botu bacağa dört kez sararak sabitler. Kayışların sarılma üslubu intizamlı değildir. Bazı yerlerde düzensiz boşluklar gözlemlenmektedir.

Katalog Numarası: 87

Levha Numarası: 208a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Eser: Asya Prokonsülü Celsus Polemaeanus

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 242 cm

Buluntu Yeri: Ephessos Celsus Kütüphanesi

Dönemi: MS 106 - 107

Analoji (Eser): İnan, J., Rosenbaum, E., 1966, Syf. 125, No. 144

Tanım: Ayakkabının tabanı ayağa şekline göre kesilmiştir. Tabanın pençe bölümünün her iki yanından çıkan bantlar ayak bileğinde birleşirler. Bantların üzerinden bileğe beş kez kayışlar sarılmıştır. Kayışlar orta kalınlıktadır. En üstteki kayışın üzerinden fiyonk tipinde düğüm atılmıştır. Ayak parmakları calceinin üstünden görünür biçimde yontulmuştur. Yine buradan senatörün giydiği *calceus senatorius*un da birinci derece kalitede olduğu sonucu çıkarılabilir

Katalog Numarası: 88

Levha Numarası: 209a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Eser: İmparator Heykeli (Hadrian)

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): -

Buluntu Yeri: Hierapolis Apollon Tapınağı

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): Vermeule, C.C. C., 1974, Syf. 5-26

Tanım: Calceus senatoriusun günümüze yalnızca sol bacak bileğindeki kayışları koruna gelmiştir. İnce kayışlar bileği dört kez sarmaktadır. Alttan ikinci kayışın üzerinde çift kayışa *Herakles Düğümü* atılmıştır. Düğümünden sarkan kayışlar hilal biçiminde düşmüştür.

Katalog Numarası: 89

Levha Numarası: 210, 211

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius(?)/Patricius(?)

Eser: Senatör Heykeli

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 133 cm

Buluntu Yeri: Ephessos St. Paul Tepesi

Dönemi: MS 1. yüzyıl sonu - 2. yüzyıl başı

Analoji (Eser): Ersun, D., 2021, Syf. 1-13

Tanım: Calceusun bileğine sarılan kayışları gözükmemektedir. Ayağın her iki yanından çıkan kalın kayışlar ayak tarağının üzerinde çapraz biçimde birbirlerinin üzerinden geçmektedir. Kayışların her ne kadar bileğe uzandığı belli olmasa da önceki örneklerle dayanarak oraya doğru gittiği rahatlıkla söylenebilir. Bir senatörün giydiği calcei olduğu için söz konusu botun tipi *calceus patricius* ya da *calceus senatorius* olmalıdır. Fakat bilekteki kayışlar ve düğüm sayıları gözükmediğinden kesin bir tanım yapılamamaktadır.

Katalog Numarası: 90

Levha Numarası: 212a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Eser: Nero ve Agrippina Kabartması

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 172cm, Gen. 142.5 cm

Buluntu Yeri: Aphrodisias Sebasteionu

Dönemi: MS 54 - 68

Analoji (Eser): Smith, R.R.R., 1987, Syf. 127-130

Tanım: imparatorun ayakkabısının tabanı görünmeyecek kadar ince yontulmuştur. Taban köselisinin her iki yanından çıkan bant şeklindeki kayışlar ayak tarağı üzerinde X” şeklinde çapraz birleşerek bilekten bağlanmış olup üzerine de 3 sıra kayış dolanmıştır. İkinci sıradaki kayışın üzerinden düğüm atılmıştır. Analojide ayakkabının tipi için *patricius* denilmiştir. Fakat bu tezde kabul edilmiş olan *patricius* özelliklerine bu ayakkabı sahip değildir. Bu sebepten ötürü bu tezde imparatorun giydiği calcei tipi *senatorius* olarak kabul edilmiştir.

Katalog Numarası: 91

Levha Numarası: 213a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Kabartma: Dioskur Olarak Betimlenen Prens

Materyali: Mermer

Ölçüleri: -

Buluntu Yeri: Aphrodisias Sebasteionu Güney Yapısı

Dönemi: MS 20 - 60

Analoji (Eser): Ilgım, M., 2008, Syf. 36

Tanım: Eserin sol ayağındaki calceusun kayışlarında tahribat mevcuttur. Calceusun bileği saran kayışları kalındır. Bileği dört kez sarmıştır. En üst kayışın üzerinden tek *Herakles Düğümü* atılmıştır. Düğümden sarkan kayışlar düz bir şekilde düşmektedir.

Katalog Numarası: 92

Levha Numarası: 214a-b

Ayakkabı Tipi: Calceus Senatorius

Kabartma: Dioskur Olarak Betimlenen Prens-2

Materyali: Mermer

Ölçüleri: -

Buluntu Yeri: Aphrodisias Sebasteionu Güney Yapısı

Dönemi: MS 20 - 60

Analoji (Eser): Ilgım, M., 2008, Syf. 40

Tanım: Eserin sağ ayağındaki calceusun kayışlarında tahribat mevcuttur. Calceusun bileği saran kayışları kalındır. Bileği üç kez sarmıştır. En üst kayışın üzerinden tek *Herakles Düğümü* atılmıştır. Düğümden sarkan kayışlar düz bir şekilde düşmektedir. Bilek üç kez sarıldığı için senatorius tipi calceus olup olmadığı hakkında şüphe duyulmaktadır.

Katalog Numarası: 93

Levha Numarası: 215a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei (Kayışlı)

Eser: İmparator Hadrian

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 240 cm

Buluntu Yeri: Perge Nypheumu

Dönemi: MS 2. yüzyıl

Analoji (Eser): İnan, J., 1974, Syf. 643-661; ,Demirer, Ü.,Çınar, Ü., Karakaş S., Nilüfer, K., 2005, Syf. 235, No. 77

Tanım: İmparator iki parçalı bir calcei giymektedir. Tozluk giyilmiş gibi görünmektedir. Kayışlar dışında görünüşü *calceus equesteri* andırmaktadır. Calceinin yüksekliği ayak bileğinin biraz üzerindedir. Kayış en üstte bacağı iki kez sarmıştır. Bacağın önünde en üstte kayışta fiyonk yapılmıştır. Kayışların yalnızca ayakkabıyı bacağa daha sıkı tutturmak amacıyla değil aynı zamanda ayakkabıyı oluşturan iki parçayı da birbirine tutmak amacıyla kullanılmış olabileceği varsayılmaktadır. Ayrıca; belli başlı heykel sanatında görülen calcei tiplerinin yanı sıra Roma Dönemi boyunca varlığı bilinen fakat görsel örneği olmayan calceiler mevcuttur. Ephessos tiyatrosunda bulunan İmparatora(?) Ait Zırhlı Heykelin giydiği ayakkabı ile bu örneğin giydiği ayakkabının tarafımda calceinin bir tipi olduğu düşünülmektedir.

Katalog Numarası: 94

Levha Numarası: 216a-b

Ayakkabı Tipi: Calcei (Kayışlı)

Eser: İmparatora (?) Ait Zırhlı Heykel

Materyali: Mermer

Ölçüleri (Eser): Yük. 203 cm

Buluntu Yeri: Ephessos Tiyatrosu

Dönemi: MS 2. yüzyıl (?)

Analoji (Eser): Hekler, A.,1919, Syf. 190-241

Tanım: **Kat. No. 93'**teki Hadrian heykelinin giydiği calcei tipi ile çok yakın benzerlikler göstermektedir. Calceinin ince tabanı ayağın şekline göre kesilmiştir. İki parçadan oluşmaktadır. Botta tozluk görünümü hakimdir. Bu görünümü ile *Calceus Equestere* benzemektedir. Yüksekliği alt baldırın yarısına kadar uzanmaktadır. Ayak bileğinin yukarısından itibaren arasında boşluklar olacak şekilde orta kalınlıktaki kayış botun bacağa saran bölümünü sıkılaştırmak amacıyla üç kere dolanmıştır. En üstteki kayış botun önünde ikiye ayrılarak incelmıştır. İkiye ayrılan ince yeni parçalar birbirlerine bağlanarak düğüm atılmıştır. Düğümlerden sarkan ince bağcıklar düz bir şekilde düşmektedir. Kayışların bottan bağımsız ayrı parçalar olduğu düşünülmektedir. Bu calcei tipi de bazı calcei tiplerinde de görülen ayak parmaklarının ayakkabının dışından kabartma olarak görünür bir şekilde yontulma özelliği taşımaktadır.

LEVHALAR**Levha 1**

Fort Cave Sandaleti

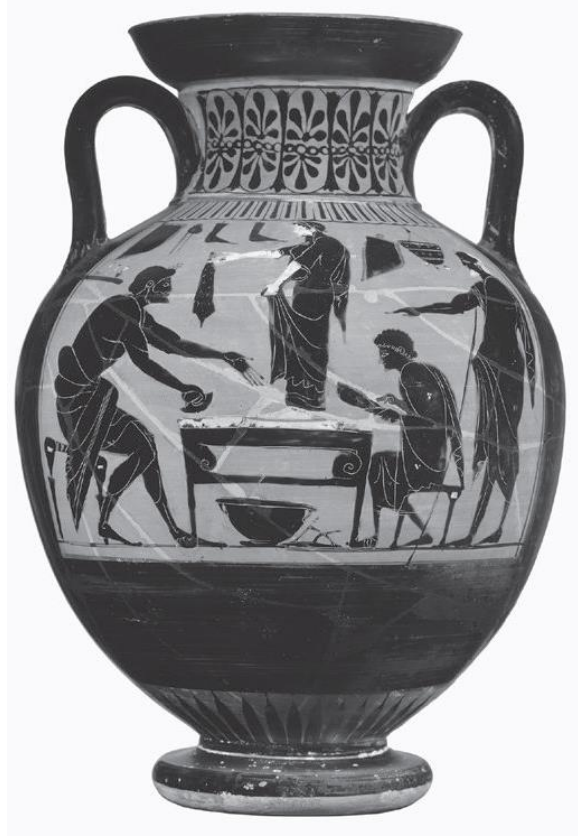
Uzun Kapalı Bot Biçimli Pişmiş Toprak Ryton, MÖ yaklaşık 1300, Attica

Levha 3

Vapheio Tholos Tipli Mezardan Altın Kadeh Üzerine İşlenmiş deri Kayışlarla
Bağlanmış Kapalı Bot, MÖ yaklaşık 1400, Lakonia

a. Ayakkabıcı Konulu Siyah Figür Tekniği'nde Amphora, MÖ 500 - 470, Rodos

b. Ayakkabıcı Konulu, Siyah Figür Tekniği'nde Amphora, MÖ yaklaşık 500-490

Levha 5

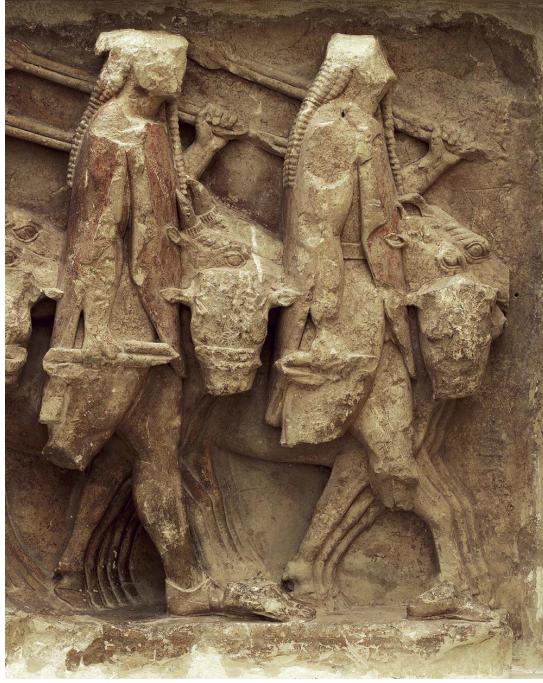
a. Bronz ve ahşap Tabanlı Sandalet Kalıntısı, MÖ 5. yüzyıl, Attika

b. Krepidae Giyimli Sağ Ayak Şeklinde Bronz Adak Kabı, MÖ Geç 6. yüzyıl, Atina Akropolisi

a. Ahşap Attik Krepides Çifti, MÖ 5. yüzyıl, Eretria

a. Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler, MÖ yaklaşık 560

b. Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler, MÖ yaklaşık 560

a. Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler Sandalet Ayrıntısı

b. Öküz Sürüsünü Çalan Dioskuri ve Aphraidler Sandalet Ayrıntısı

Sandalet Giymiş Fildişi Ayak Parçası, MÖ 6. yüzyıl, Delphi

a. Phrasikeia Heykeli, MÖ 550 – 540, Meranda Attika

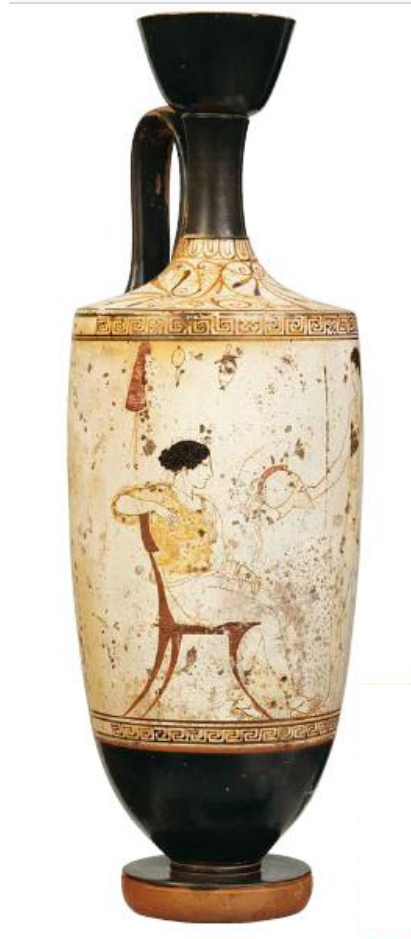
b. Phrasikeia Heykeli Sandalet Ayrıntısı

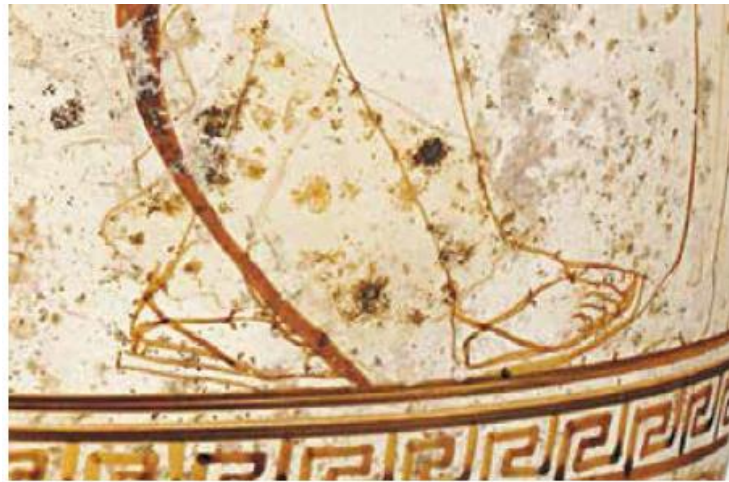
a. Tahtta Oturan Dionyssos, MÖ 550 – 540, Stamata Attika

b. Tahtta Oturan Dionyssos heykeli Sandalet Ayrıntısı

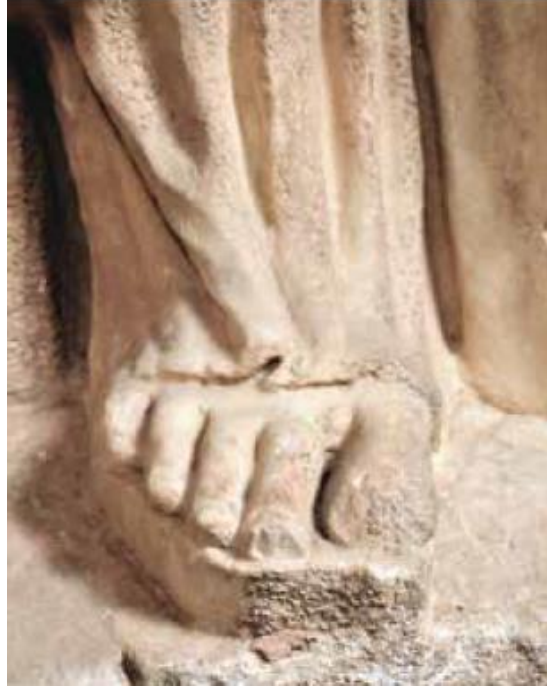
a. Attika beyaz zeminli lekythos, yaklaşık MÖ 4. yüzyıl, Eretria

b. Attika Beyaz Zeminli Lekythos, Sandalet Ayrıntısı

a. Hieron ve Lysippe'nin(Sağda) Cenaze Naiskoları, MÖ yaklaşık 330 – 320, Rhamnous Attika

b. Lysippe'nin Sandalet Ayrıntısı

a. Makedonya Kralı Philip'in Mezarının Ön Cephesindeki Duvar Resmi (Rekonstrüksiyon)

b. Makedonya Kralı Philip'in Mezarının Ön Cephesindeki Duvar Resmi *Krepides* giymiş avcılar Ayrıntısı

a. Büyük Adak Kabartması, MÖ yaklaşık 440, Eleusis Attika

b. Büyük Adak Kabartması, Triptolemos'un Krepides Ayrıntısı

a. Aknonios Heykeli, MÖ yaklaşık 336-332, Delphi

b. Aknonios Heykeli Krepides Ayrıntısı

a. Daochos Heykeli, MÖ yaklaşık 336-332, Delphi

b. Daochos Heykeli Krepides Ayrıntısı

a. Sisyphos Heykeli, MÖ yaklaşık 336-332, Delphi

b. Sisyphos Heykeli Krepides Ayrıntısı

Mausoleus Heykeli, MÖ yaklaşık 350, Halikarnassos

a. Mausoleus Heykeli Trochades Ayrıntısı-1

b. Mausoleus Heykeli Trochades Ayrıntısı-2

c. Mausoleus Heykeli Trochades Ayrıntısı-3

a. Apollon Figürü Trochades+Krepides Karması Sandalet Ayrıntısı, MÖ 4. yüzyıl, Epidauros

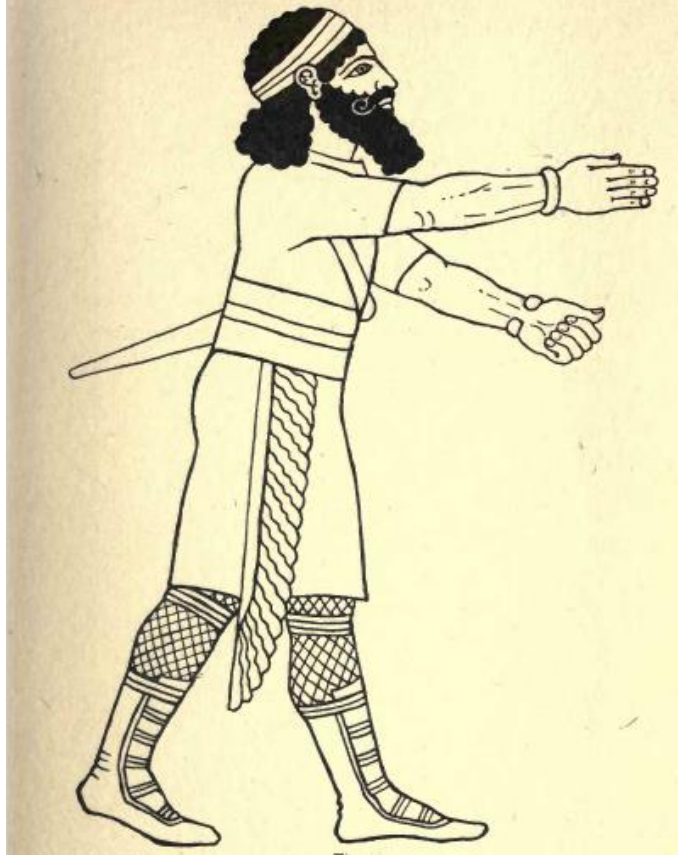
b. Oturan Hades (?) Figürü Trochades+Krepides Karması Sandalet Ayrıntısı, MÖ yaklaşık 300, Ephessos

a. Hegeso'nun Mezar Steli, MÖ yaklaşık 440 – 410, Keramaikos

b. Hegeso'nun Mezar Steli, Hizmetçinin Ayakkabısı (Persikai(?)) (Solda), Ayrıntısı

Avcı Kıyafetiyle Asurlu Adam Figürü, MÖ 9. yüzyıl

a. Hermes Kriophoros Heykelciği, MÖ yaklaşık 540 – 530, Andritsaina, Arcadia

b. Hermes Kriophoros Heykelciği, Endromides Ayrıntısı

a. Parthenon Batı Frizi-IV Atlı Figürü (Figür 8), MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı, Atina Akropolü

b. Parthenon Batı Frizi-IV Atlı Figürü (Figür 8) Embades Ayrıntısı

a. Parthenon Batı Frizi-X Atlı Figürü (Figür 19), MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı, Atina Akropolü

b. Parthenon Batı Frizi-X Atlı Figürü (Figür 19) Embades Ayrıntısı

a. Parthenon Kuzey Frizi XL Atlı Figürü (Figür 110) -XLI Atlı Figürü (Figür 112), MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı, Atina Akropolü

b. Parthenon Kuzey Frizi XL Atlı Figürü (Figür 110) Embades Ayrıntısı

c. Parthenon Kuzey Frizi XLI Atlı Figürü (Figür 112) Embades Ayrıntısı

a. Hermes Kriophoros Heykelciği, MÖ yaklaşık 4. yüzyıl, Zeus Lykaion Tapınağı, Arcadia

b. Hermes Kriophoros Heykelciği, Embades Ayrıntısı

a. Atlı Amazon Heykeli, MÖ yaklaşık 4. yüzyılın ilk yarısı, Asklepios Tapınağı Batı Alınlığı, Epidauros Argolis

b. Atlı Amazon Heykeli, Embades Ayrıntısı

a. Bronz Hermes Heykelciğı, MÖ yaklaşık 5. yüzyıl, Zeus Tapınağı, Lykaios Arcadia

b. Bronz Hermes Heykelciğı, Embades Ayrıntısı

a. Themis Heykeli, MÖ 300 - 280, Nemesis Tapınağı, Rhamnous Attika

b. Themis Heykeli, Sandalet Ayrıntısı

Bronz Kadın *Kattyma* Çifti Kalıntısı, MÖ yaklaşık 3. yüzyıl sonrası, Argolis'teki Kadın Mezarı'ndan

a. Aphrodite-Pan-Eros Heykel Grubu, MÖ 100, Delos

b. Aphrodite-Pan-Eros Heykel Grubu, Sandalet Ayrıntısı

a. Bir Kayaya Oturan Kadın Heykeli, MÖ yaklaşık 2. yüzyıl, Rheneia

b. Bir Kayaya Oturan Kadın Heykeli, Sandalet Ayrıntısı

- a.** Bir Kadına Ait Sol Ayak Sandalet tabanı Ayrıntısı, MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı, Magnesia

- b.** Chiaramonti Niobid'i Sandalet tabanı Ayrıntısı, MÖ erken 3. yüzyıla ait orijinalinin MS 2. yüzyıl (?) Kopyası, Chiaramonti

a. Kolosal Sandaletli Sağ Ayak Parçası, MÖ yaklaşık 150- 50, Soldan Görünüş

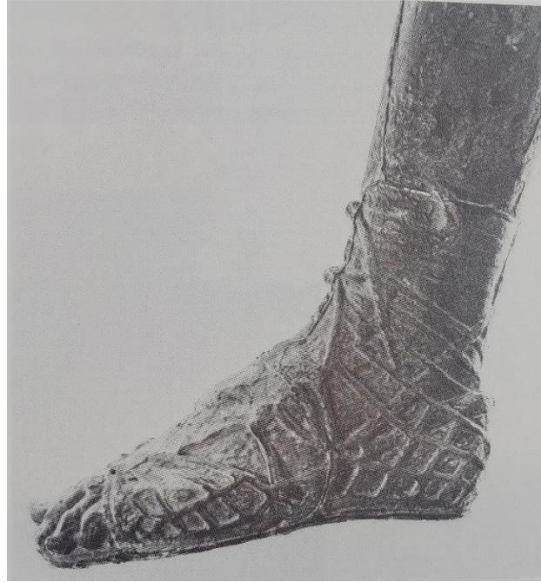
b. Kolosal Sandaletli Sağ Ayak Parçası, MÖ yaklaşık 150- 50, Cepheden Görünüş

Bronz Binici Ayağı (Krepides Giyimli), MÖ yaklaşık 300, Amphiareion, Oropos

- a.** Biniciye ait Bronz Krepides Giyimli Ayak Parçası, MÖ yaklaşık 200, Atina Agorası

- b.** Biniciye ait Bronz Krepides Giyimli Ayak Parçası, yandan görünüş MÖ yaklaşık 200, Atina Agorası

a. Bronz Sağ Ayak (Krepides Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl, Antikythera Batığı

b. Bronz Sağ Ayak (Krepides Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl, Antikythera Batığı

a. Bronz Sağ Ayak (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl, Antikythera Batığı

b. Bronz Sağ Ayak (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl, Antikythera Batığı

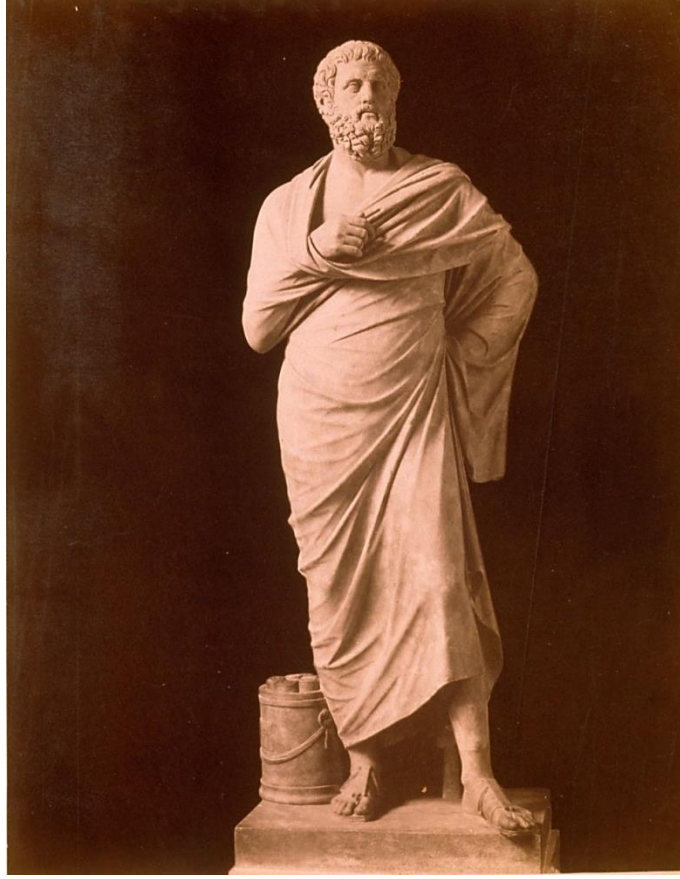
a. Bronz Sağ Ayak (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl, Antikythera Batığı

b. Bronz Antikythera Filozofu bacak parçası (Trochades Giyimli), MÖ yaklaşık 1. yüzyıl, Antikythera Batığı

Senatör Claudius Brasidas Heykeli Laconia Sandaleti Ayrıntısı, MS 167- 177

a. Lateran Sofokles Heykeli, MÖ 4. yüzyıla ait orijinalinin Roma Dönemi Kopyası

b. Lateran Sofokles Heykeli, Laconian Sandaleti Ayrıntısı

a. Şamlı Erkek Bireye ait Mezar Steli, MS 2. yüzyıl

b. Şamlı Erkek Bireye ait Mezar Steli, Laconian Sandalet Ayrıntısı

a. Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1 MÖ yaklaşık 159- 138, Pergamon

b. Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2

c. Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3

a. Oturan Zeus Heykeli, Hellenistik Dönem, Rhodos

b. Oturan Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1

c. Oturan Zeus Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2

Serapis Sağ Ayağı (Lingula Sandalet), MÖ yaklaşık 2. yüzyıl, Atina Katedrali Bölgesi(?)

a. Endromides Giyimli Heykel Bacağı, Cepheden Görünüş, MÖ 3. yüzyıl Sonu, Kyme

b. Endromides Giyimli Heykel Bacağı, Profilden Görünüş, MÖ 3.yüzyıl, Kyme

a. Embadesli Artemis Sikkesi, MÖ 214 - 212, Syrakus

b. Embadesli Artemis Sikkesi, MÖ 215 - MÖ 212, Syrakus

c. Bronz Dionyssos Heykelciğı (Embades Giyimli), MÖ yaklaşık 2. yüzyıl ortaları, Chochlia Eurytania

Etrüsk Ahşap Taban, MÖ 6. yüzyılın sonu, Mezar 80, Bisenzio

Sokak Müzisyenleri Mozaïği, MÖ 150 - 125, Cicero Evi Pompeii

a. Gizemler Villası Duvar Resmi, MÖ 80 -70, Pompeii

b. Gizemler Villası Duvar Resmi, Sandalet ayrıntısı (En Sağdaki Kadın Figür)

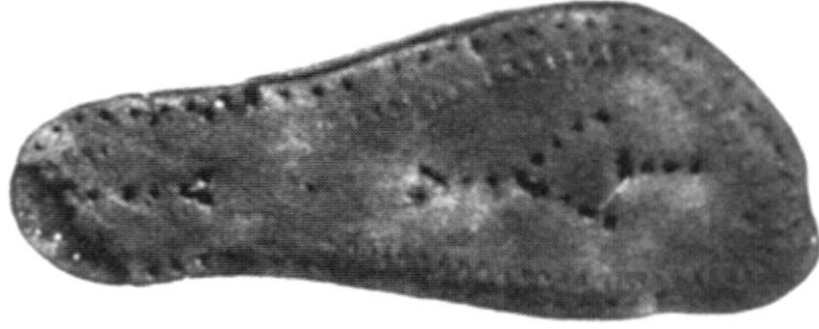
a. Oturan Apollon Kitharos, MS 2. yüzyılın ikinci yarısı

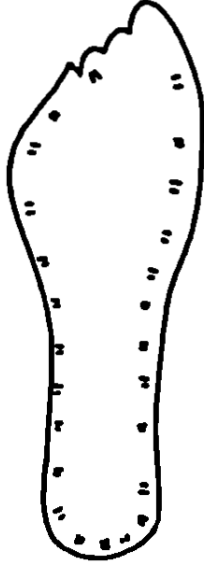
b. Oturan Apollon Kitharos, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Kabara Delikli Sandalet Kalıntısı, Roma Dönemi, Saalburg

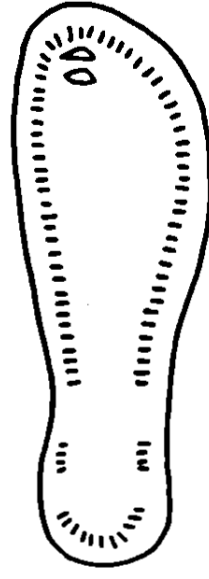
b. Bir Hayat Kadını'na ait, Kabaralı," *Beni Takip Et*" Yazısı Süslemeli Taban Kalıntısı, Roma Dönemi

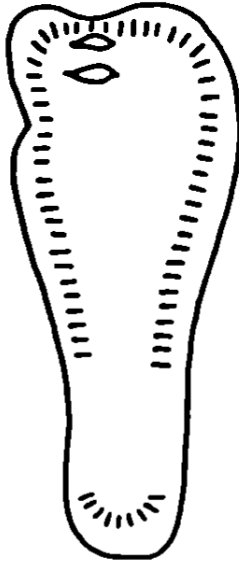
London

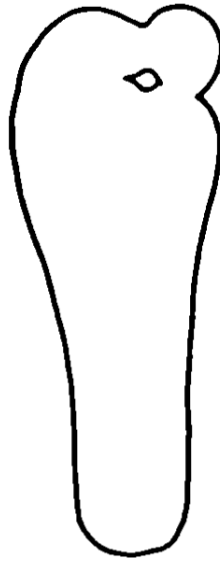
Bar Hill

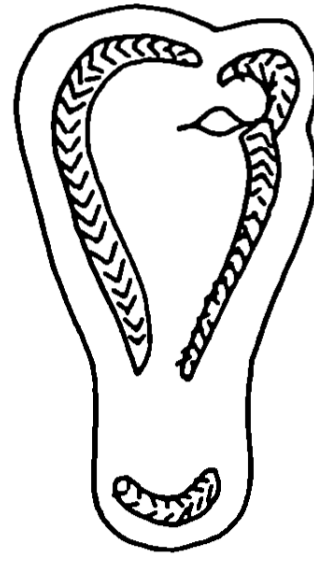
Woerden

Zugmantel

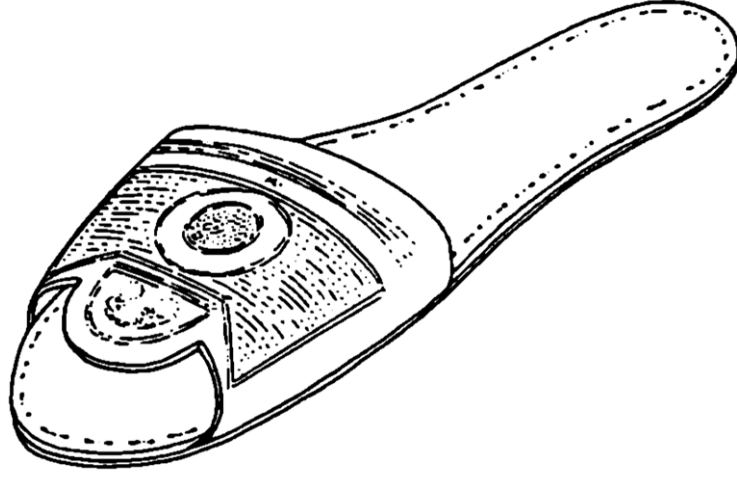

Xanten

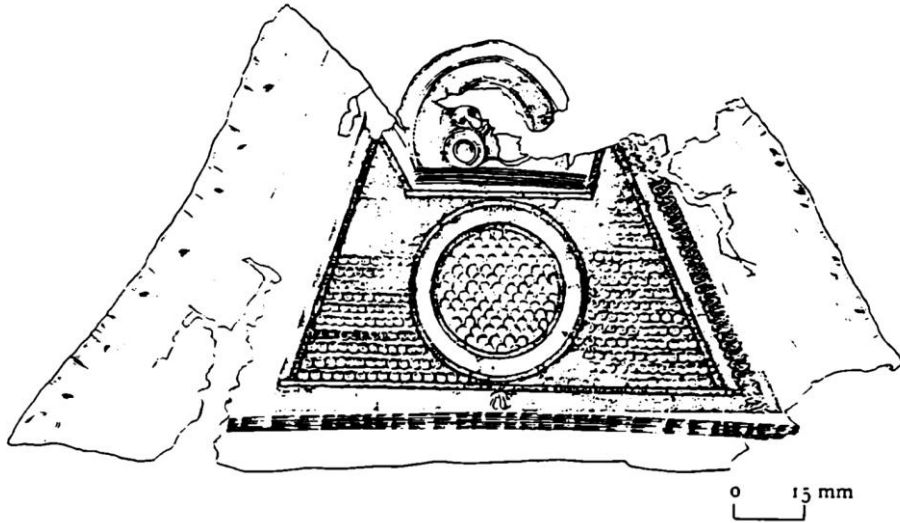

London

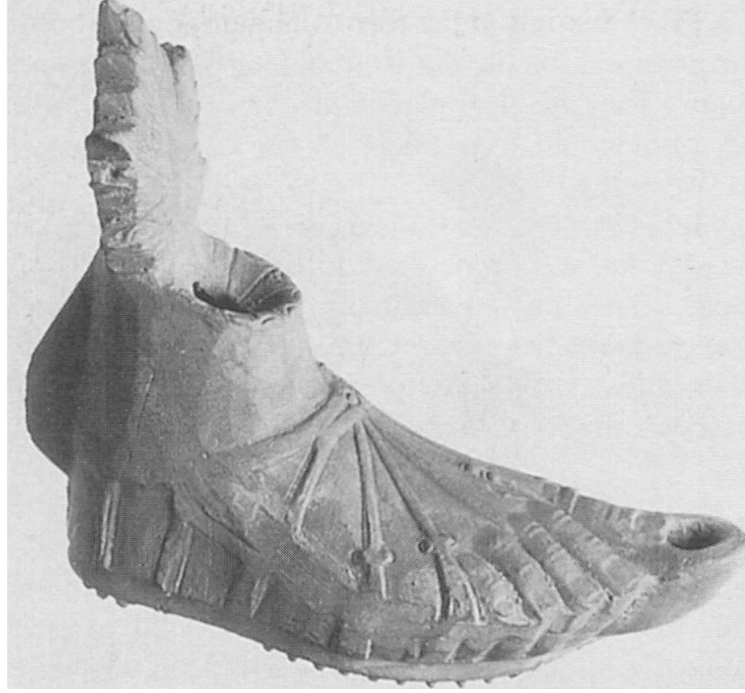
MS 1. yüzyıldan MS 3. yüzyıla kadar Sandalet (tabanı) Gelişimi

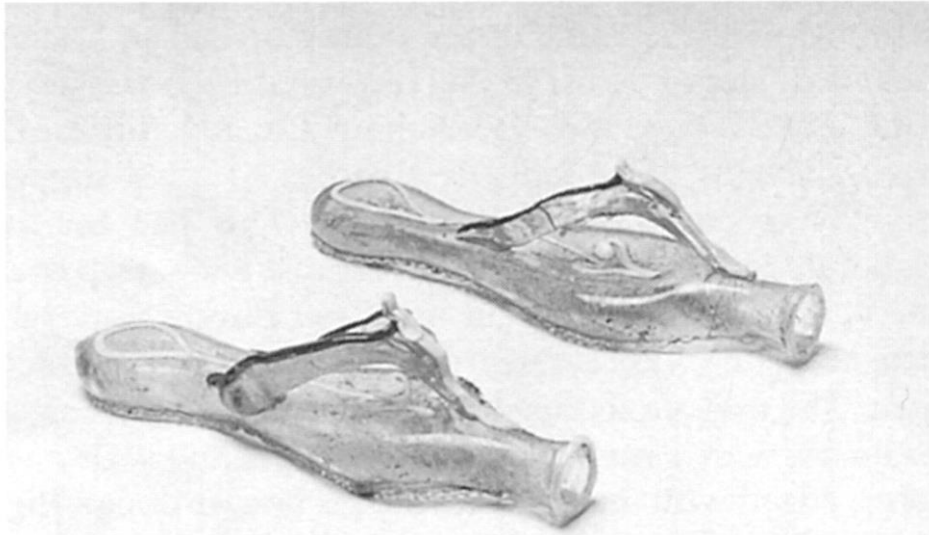
a. Soccur(?), Dikili Terlik(?), MS 3. yüzyıl, New Fresh Wharf

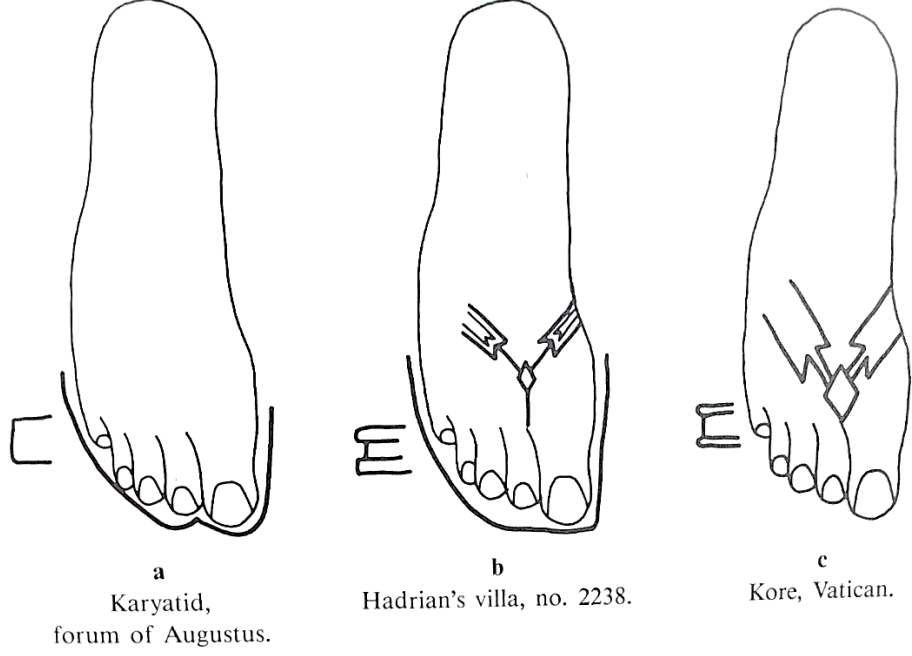
b. Soccur(?), Dikili Terlik(?), Ayakkabı Üst Ön Kısım Kayışı

a. Ağ Örgülü Kayışlı, Kabaralı Tabanlı Sandalet Formunda Terra Cotta Kandil

b. Sandalet Formunda Cam Şişe, Roma Dönemi

MÖ 421 - 406'ye ait Erechteion Karyatidlerinin Orijinallerinin Roma Dönemi Kopyalarının Parmak Arası Sandalet Çizimleri

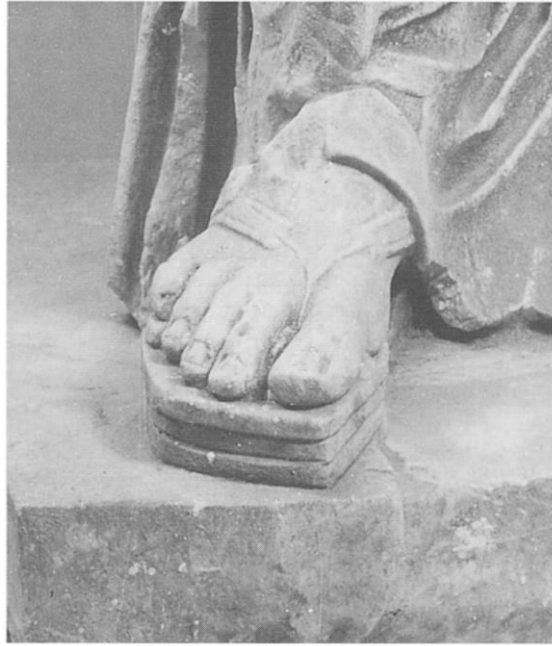
a. Erechteion Karyatid Kore C, MÖ 421- 406, Akropol, Atina

b. Erechteion Karyatidi, Roma Dönemi Kopyası, Augustus Forumu, Roma

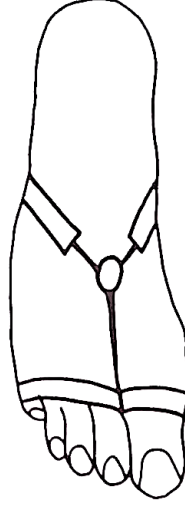
a. Erechteion Karyatidi, Roma Dönemi Kopyası, Hadrian Villası, Tivoli

b. Erechteion Karyatidi, Roma Dönemi Kopyası, Hadrian Villası, Sandalet Ayrıntısı

a
Cattle Raiders, Delphi.

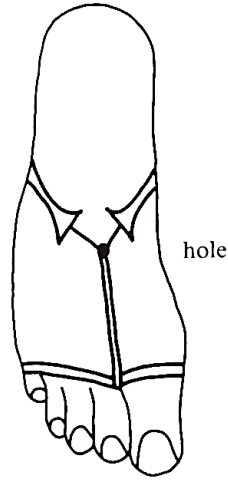
b
"Phrasikleia," Athens.

c
Male figure,
Chrysapha relief, Berlin.

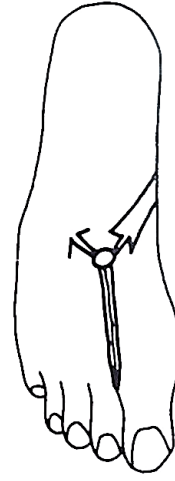

d
"Dionysos" from Ikaria,
Athens.

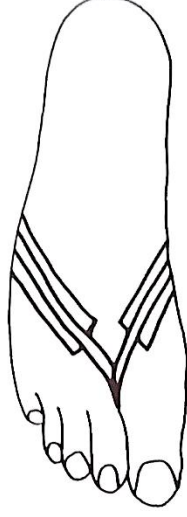
e
Akropolis kore 682.

hole

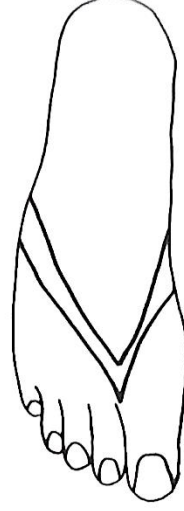

f
Fragmentary foot,
parapet-sima from Ephesos,
British Museum.

Arkaik Dönem Parmak Arası Kayış Tasarımları

a

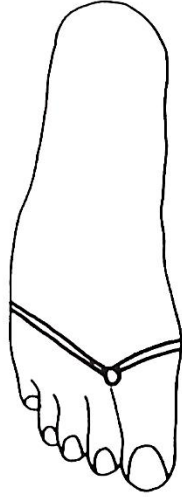
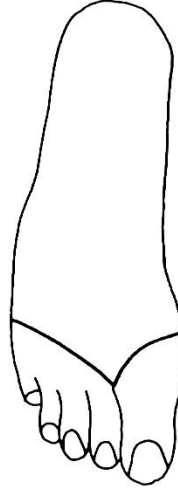
Pergamon 88, Berlin.

b

Pergamon 209, Berlin.

c

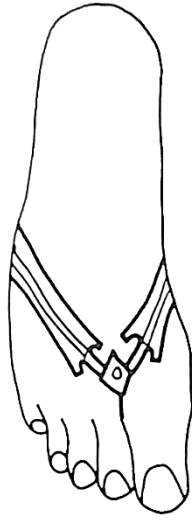
Pergamon 52, Berlin.

dFemale figure by
Apollodoros of Phokaia,
British Museum.**e**

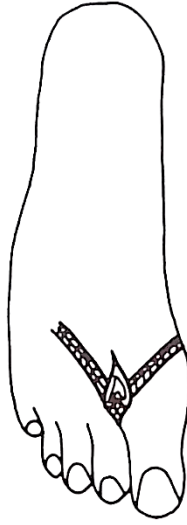
Koan woman, Rhodes.

fAphrodite in Delos group,
Athens.

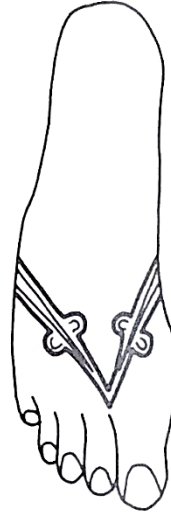
Hellenistik Dönem Parmak Arası Kayış Tasarımları

a
Samos 98.

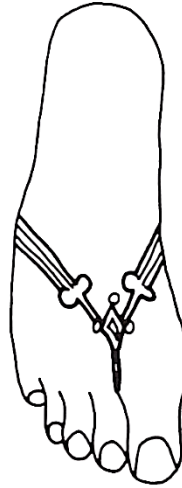
b
Bronze foot, Agora B 1284.

c
Female figure
from Magnesia, Berlin.

d
Bassai akrolith,
British Museum.

e
Chiaromonti Niobid,
Vatican.

f
Fragment from Pergamon,
Berlin.

Grek, Hellenistik, Roma Parmak Arası Kayış Tasarımları

a
Dresden 49-674.

b
Dresden 49-675.

c
Cassel body.

MÖ yaklaşık 450 - 440 Athena Lemnia Roma Dönemi Kopyaları Parmak Arası Kayış
Tasarımları

d

Varvakeion statuette,
Athens.

e

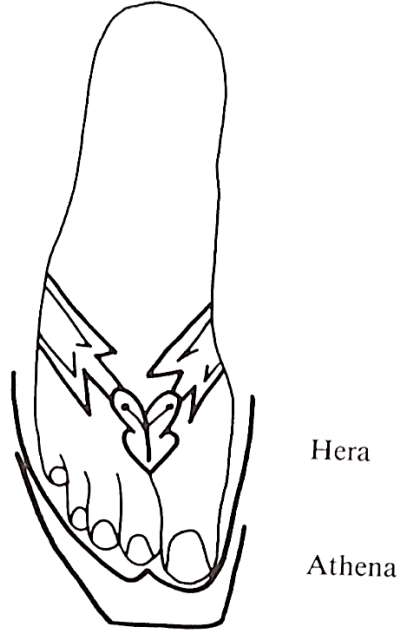
"Minerve au Collier,"
Louvre, Paris.

f

Copy by Antiochos of
Pergamon, Rome.

MÖ yaklaşık 450 - 440 Athena Parthenos Hellenistik ve Roma Dönemi Kopyaları
Parmak Arası Kayış Tasarımları

a

Hera and Athena types in
Capitoline Museum.

Capitoline Müzesi Hera ve Athena Heykelleri Parmak Arası Kayış Tasarımları

a. Gizemler Villası Duvar Resmi Ariadne Figürü (Ortada)

b. Gizemler Villası Duvar Resmi Ariadne Figürü Crepidae Ayrıntısı Çizimi

Crepidae tipi (?) Sandalet Giymiş Fildişi Ayak Parçası, Roma İmparatorluk Dönemi

Artemis Versailles Heykeli, Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem'e ait Orijinalinin Roma Dönemi Kopyası

a. Artemis Versailles Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1

b. Artemis Versailles Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2

c. Artemis Versailles Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3

Levha 71

Apollon Belvedere Heykeli, Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem'e ait Orijinalinin Roma Dönemi Kopyası

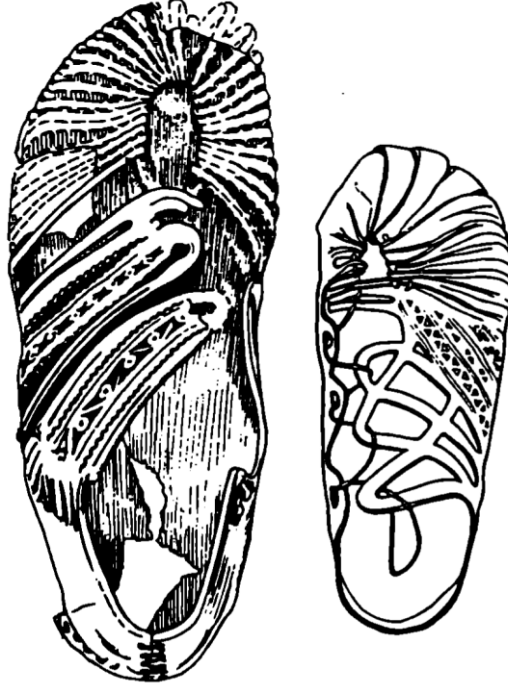
a. Apollon Belvedere Heykeli, Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1

b. Apollon Belvedere Heykeli, Kayış İşli Sandalet Ayrıntısı-2

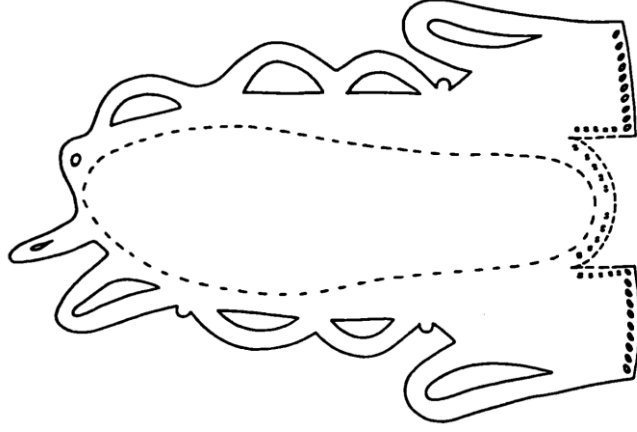
c. Apollon Belvedere Heykeli, Kayış İşli Sandalet Ayrıntısı-3

a. *Carbatinae* çizimi

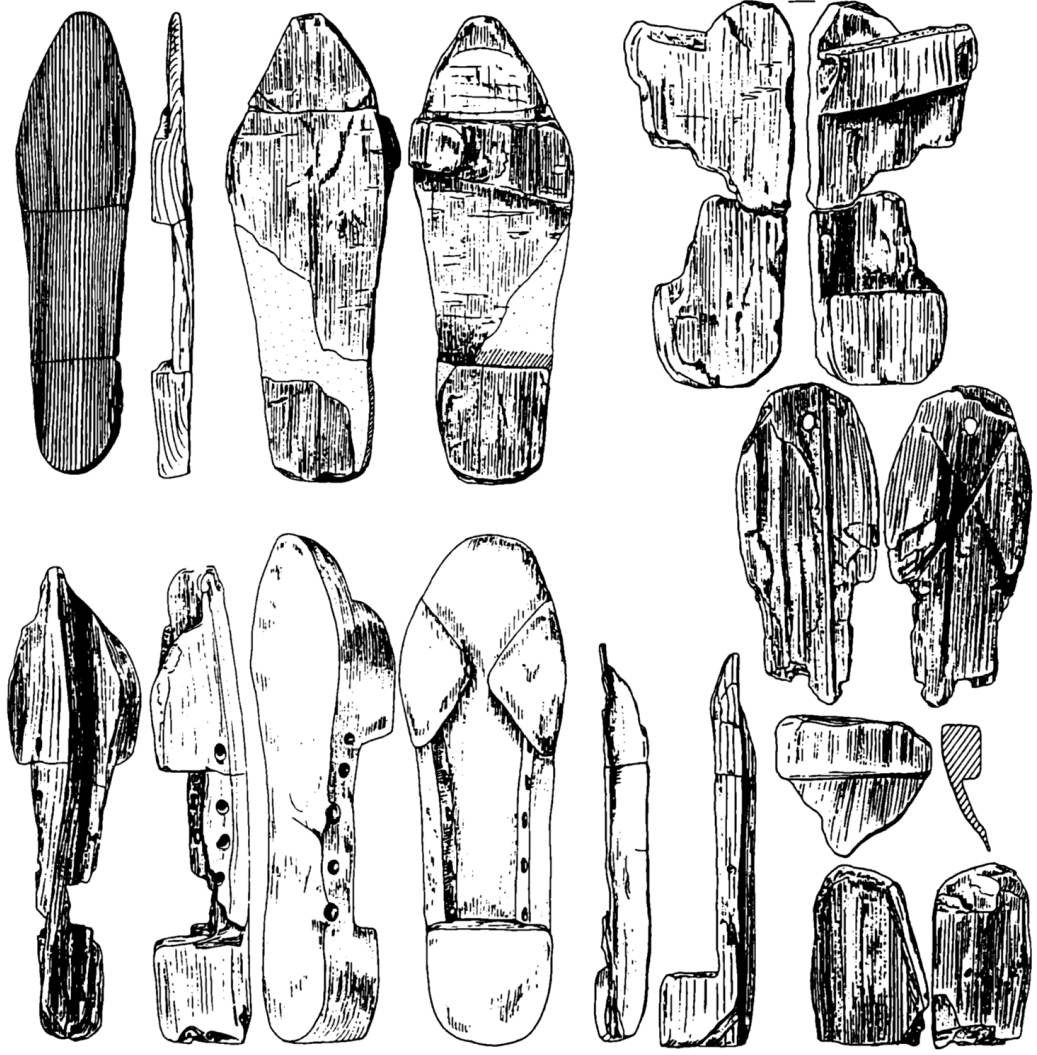
b. Saalburg Müzesi'nden Modern Rekonstrüksiyonlu *Carbatinae* çifti

a. *Carbatinae* Kesme Kalıbı, Saalburg

b. *Carbatinae* Kalıntısı, Vindolanda

a. Sculponeae Ahşap Kalın Taban Çizimi

a. Marcellus Heykeli Trochades (?) Ayrıntısı

a. Trakya Süvarisi Kabartması, MS 1. yüzyıl, Thessaloniki

b. Trakya Süvarisi Kabartması Ayrıntısı

a. Trakya Süvarisi Kabartması Trochades Ayrıntısı-1 (Yazar Arşivi)

b. Trakya Süvarisi Kabartması Trochades Ayrıntısı-2 (Yazar Arşivi)

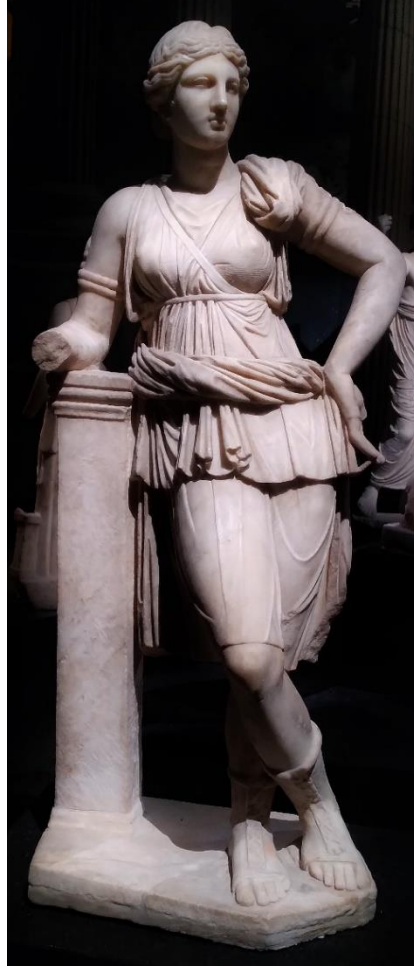
c. Trakya Süvarisi Kabartması Trochades Ayrıntısı-3

a. Tanrı Mars(?), Roma Dönemi, Alexandria

b. Tanrı Mars(?), Trochades Ayrıntısı

a. Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl - 3. yüzyıl, Mytelene

b. Artemis Heykeli Endromides Ayrıntısı

a. *Roma'nın Ruhu* Heykeli

b. *Roma'nın Ruhu* Heykeli Aslan Postlu Bot Ayrıntısı

a. Aslan Postlu Botlu Tanrı Mars Ultor, MS 1.yy

a. Mars Ultor Aslan Postlu Bot Ayrıntısı

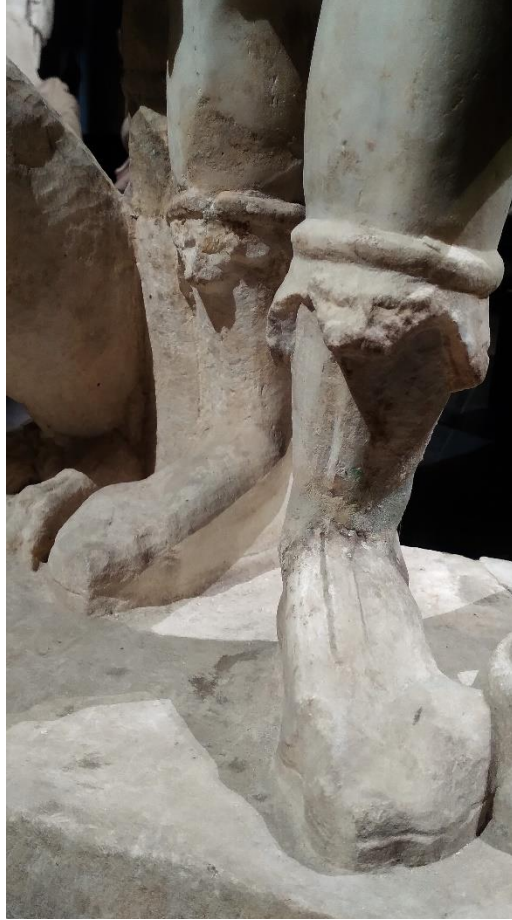
b. Mars Ultor Aslan Postlu Botlu Sol Ayak Ayrıntısı Cepheden Görünüş

Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl, Kyrene

a. Artemis Heykeli, Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-1

b. Artemis Heykeli, Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-2

Diana Kabartması, Roma Dönemi, Bellona Tapınağı, İtalya

a. Hadrian Heykeli, MS 117- 138, Girit

b. Hadrian Heykeli, Aslan Postlu Bot Ayrıntısı

Magistrat Heykeli Ayakkabı Ayrıntısı, MS 79 Öncesi

Kocasıyla birlikte Klinede Oturan Caere Kadını Heykeli, MÖ 525, Banditaccia Caere

a. Kocasıyla birlikte Klinede oturan Caere Kadını, *calcei repandii* Ayrıntısı

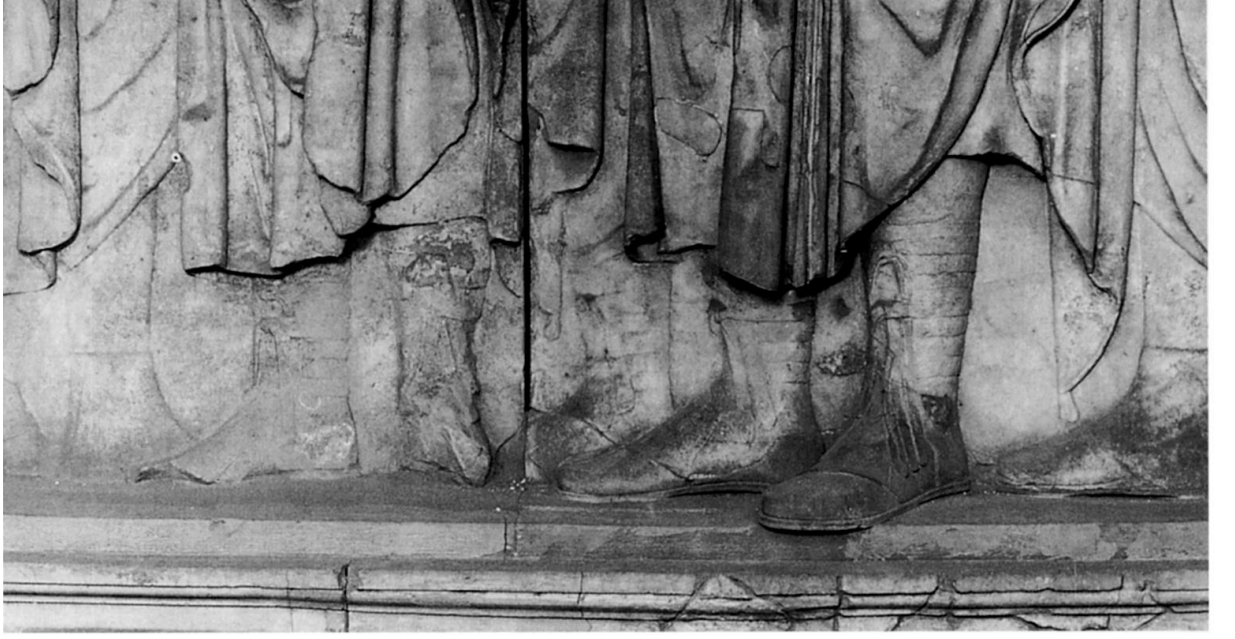
b. Kocasıyla birlikte Klinede oturan Caere Kadını, *calcei repandii* tabandan Görünüş Ayrıntısı

Baron'un Mezarı *calceii repandii* giymiş Figürler, MÖ yaklaşık 510, Tarquinia

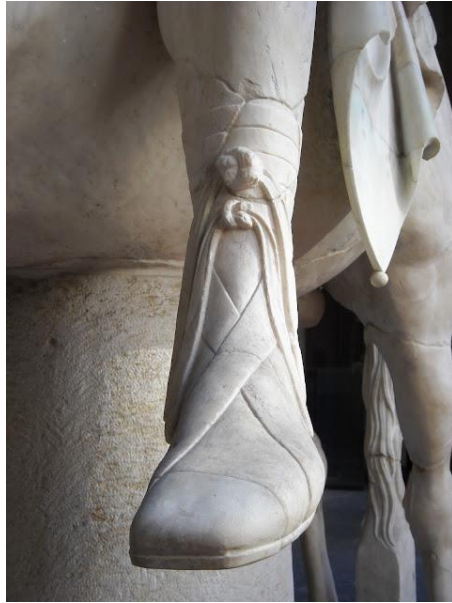
İmparatoriçe Heykeli *Calceus* ayrıntısı, MS 3. yüzyıl - 4. yüzyıl

Calceus Patricius Giyen *flamineler* ve Kayışsız Calceus Giyen *Rex Sacrorum* (en sağda), MÖ 13, Roma

a. Equestrian Marcus Nonius Balbus Heykeli, MS 62 - 79

b. Equestrian Marcus Nonius Balbus Heykeli, *Calceus Patricius* Ayrıntısı

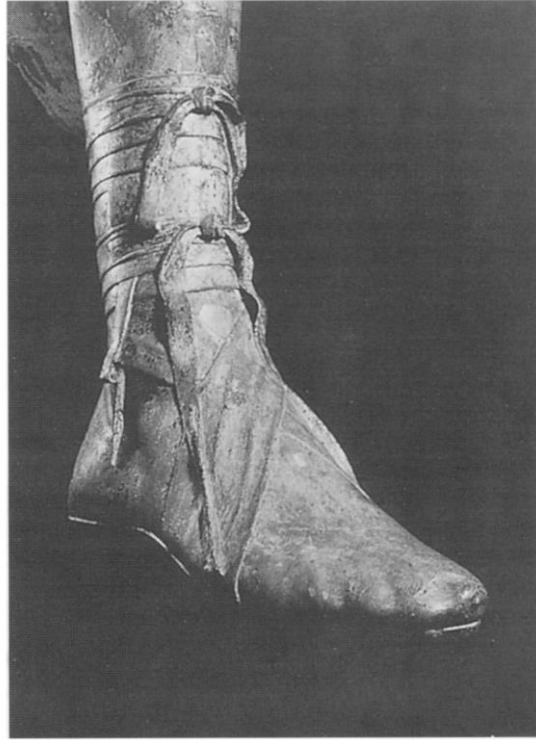
a. Equestrian Marcus Nonius Balbus (Oğul) Heykeli, MS 62- 79

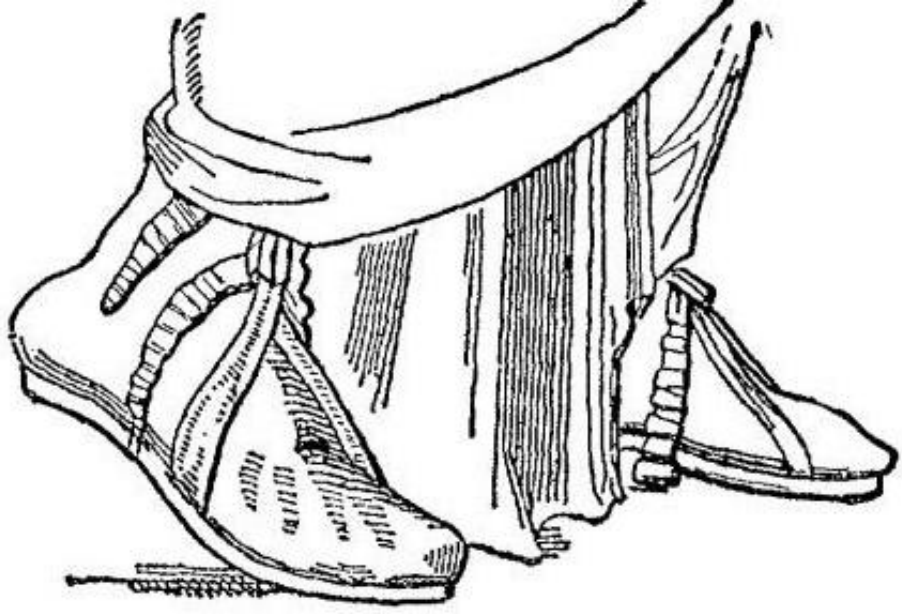
b. Equestrian Marcus Nonius Balbus (Oğul) Heykeli, *Calceus Patricius* Ayrıntısı

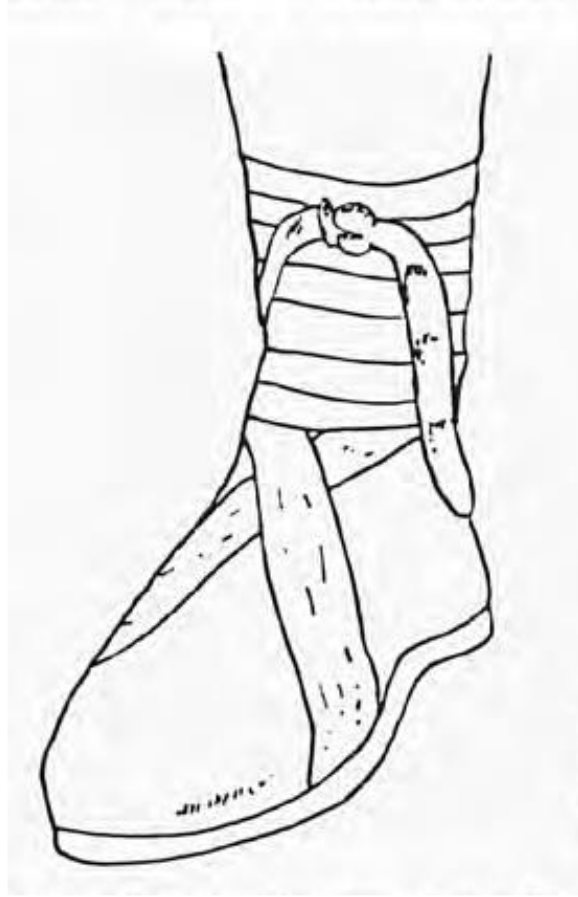
a. Equestrian Marcus Aurelius Heykeli, MS 175 civarı, Roma

b. Equestrian Marcus Aurelius Heykeli, *Calceus Patricius* Ayrıntısı

Genç Patrician Heykeli'nden *Calceus Patricius* Ayrıntısı Çizimi

Calceus Senatorius

Calceus Equestrian

Hera Ephesia Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Tiyatrosu

a. Hera Ephesia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-1

b. Hera Ephesia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-2

a. Athena Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Güney Hamamı

b. Athena Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Nemesis Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge/Geç Roma Dönemi Kapısı Avlusu

b. Nemesis Heykeli Parmak Arası Sandalet Tepeden Görünüş

a. Artemis Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Geç Roma Kapısı

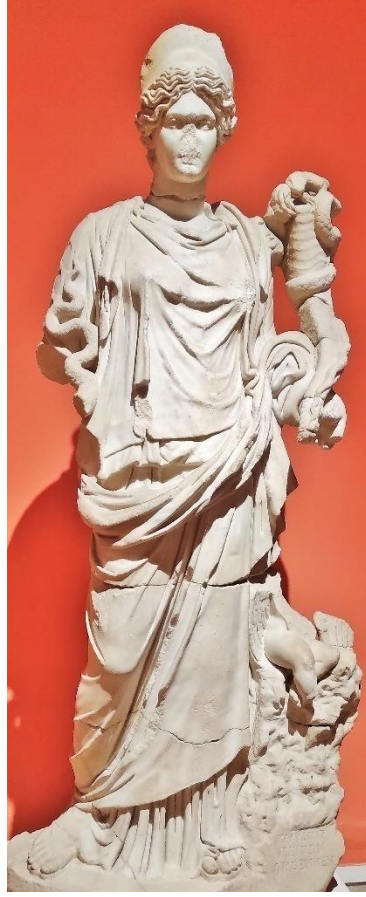
b. Artemis Heykeli, Parmak Arası Sandalet, Cepheden Görünüş

a. Nemesis Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Güney Hamamı Klaudius Peison Galerisi

b. Nemesis Heykeli Parmak Arası Sandalet

a. Hygieia Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Güney Hamamı

b. Hygieia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Cepheden Görünüş

a. Nemesis Heykeli, MS 2. yüzyıl (?), Perge Güney Hamamı

b. Nemesis Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Hygeia Heykeli, MS 138- 192, Perge Güney Hamamı

b. Hygeia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Dionyssos ve Satyr, MS 120 - 200, Sagalassos Antoninler Nypheum'u

b. Dionyssos ve Satyr Heykeli Dionyssos Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Tanrıça Nemesis Heykeli, MS 120- 200, Sagalassos Antoninler Nypheum'u

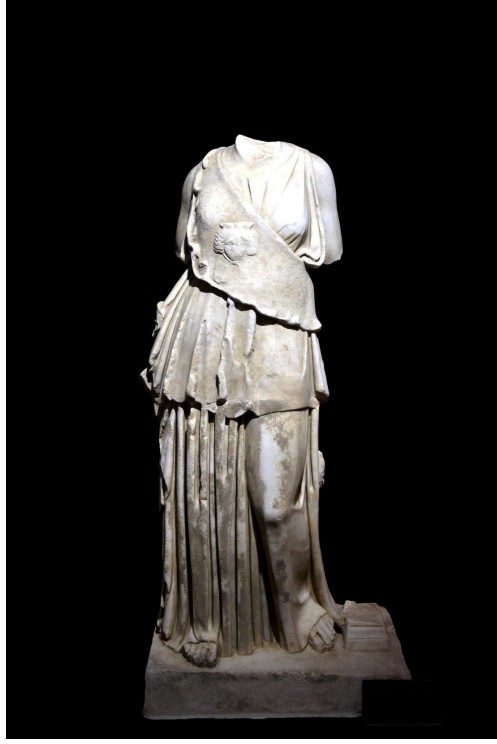
b. Tanrıça Nemesis Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Athena Giustiniani Heykeli, MS 2. yüzyılın son çeyreği, Perge/Cornutus Palaestrası

b. Athena Giustiniani Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

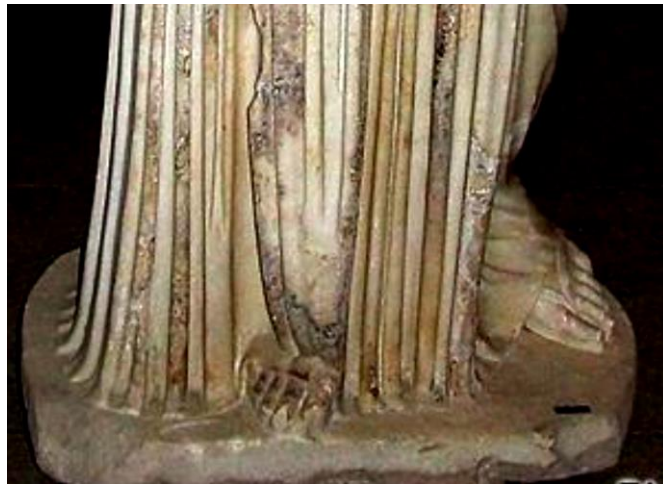
a. Athena Lemnia, MS 2. yüzyılın son çeyreği, Perge/Cornutus Palaestrası

b. Athena Lemnia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Tykhe Heykeli, MS 2. yüzyıl sonu, Kremna Q yapısı

b. Tykhe Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Hygieia Heykeli, MS 2. yüzyıl sonu, Kremna

b. Hygieia Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Leto Heykeli, MS 2. yüzyıl - 3. yüzyıl, Kremna Q yapısı

b. Leto Heykeli, Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Selene Heykeli, MS 217(?)

b. Selene Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Nemesis Heykeli, MS 217(?), Perge/Batı Caddesi(?)

b. Nemesis Heykeli, Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

Tykhe Heykeli, Roma Dönemi, Perge- Caracalla Nypheumu

a. Tykhe Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı
Tepeden Görünüş

b. Tykhe Heykeli Sandalet Ayrıntısı Profilden Görünüş

Spes Heykeli, Roma Dönemi, Perge

a. Spes Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-1

b. Spes Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-2

c. Spes Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı-3

a. Müzik Mousası Euterpe Heykeli, MS 2. yüzyıl, Miletos

b. Müzik Mousası Euterpe Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

a. Tragedya Mousası Melpomene Heykeli, MS 2. yüzyıl, Miletos

b. Tragedya Mousası Melpomene Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı
Tepeden Görünüş

a. Lyra Çalan Mousa Heykeli, MS 2. yüzyıl, Miletos

b. Lyra Çalan Mousa Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

Mousa Heykeli, MS 2. yüzyıl, Miletos

a. Mousa Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

b. Mousa Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Cepheden Görünüş

Palancia Magna Heykeli, MS 120-138, Perge/Güney Hamamı Propylonu

a. Palancia Magna Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

b. Palancia Magna Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Profilden Görünüş

Cornelia Antonia Heykeli MS 2. yüzyılın ikinci yarısı, Pisidia Antiocheia'sı

a. Cornelia Antonia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

b. Cornelia Antonia Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Profilden Görünüş

a. Mantolu Kadın Heykeli, MS 138- 192, Ephessos Palaestra

b. Mantolu Kadın Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

a. Giyimli Kadın Heykeli, MS 138- 192, Side/M Yapısı

b. Giyimli Kadın Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

a. Kadın Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge

b. Kadın Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

Kadın Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge

a. Kadın Heykeli Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

b. Kadın Heykeli Parmak Arası Sandalet Taban Ayrıntısı

a. Giyimli Kadınlar Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge

b. Giyimli Kadınlar Heykeli Parmak Arası Sandalet Tepeden Görünüş

a. Giyimli Kadınlar Heykeli Herculaneum Tipindeki Kadın Figürü Parmak Arası Sandalet Tepeden Görünüş

b. Giyimli Kadınlar Heykeli Başsız Kadın Figürü Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı Tepeden Görünüş

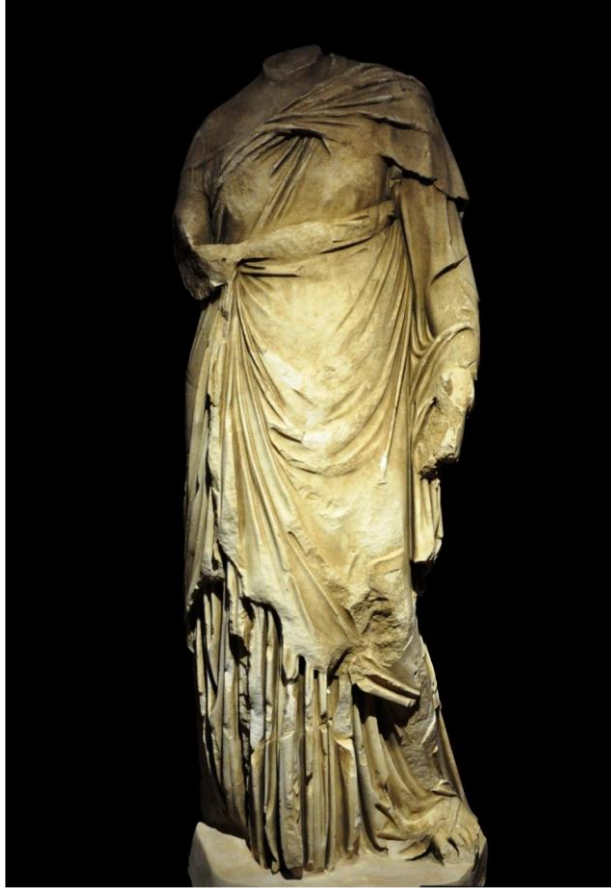
Küçük Herculaneum Heykeli, MS 160- 180, Silifke

a. Küçük Herculaneum Heykeli Parmak Arası Sandalet Tepeden Görünüş

b. Küçük Herculaneum Heykeli Parmak Arası Sandalet

a. Giyimli Kadın Heykeli, MS 2. yüzyılın son çeyreği, Perge Batı Caddesi Palaestra/Gymnasion yapısı

b. Giyimli Kadın Heykeli Parmak Arası Sandalet

Poseidon-Demeter Kabartması, MS 193 - 235, Smyrna

a. Poseidon-Demeter Kabartması, Demeter Figürü

b. Poseidon-Demeter Kabartması, Demeter Figürü Parmak Arası Sandalet Ayrıntısı

Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, MS 2. yüzyıl sonrası, Aphrodisias

a. Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, Athena Figürü

a. Gigantlarla Savaşan Tanrılar Kabartması, Athena Figürü Parmak Arası Sandalet

a. Ev Hayatı Sembolleri Mezar Steli, MS 3. yüzyıl, Dorylaeum

b. Ev Hayatı Sembolleri Mezar Steli Parmak Arası Sandalet

a. Kadın Heykeli Alt Kısım, MS 2. yüzyıl, Miletos

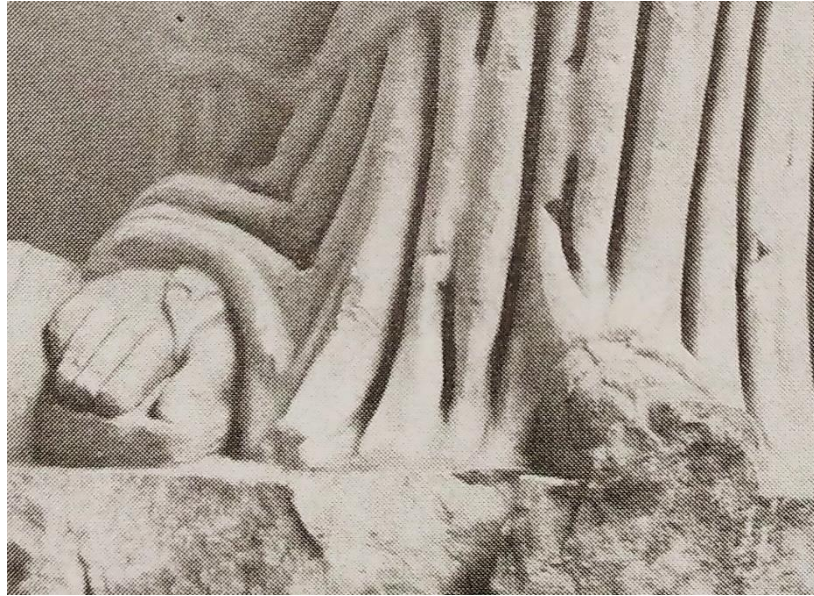
b. Kadın Heykeli Alt Kısım Parmak Arası Sandalet Tepeden Görünüş

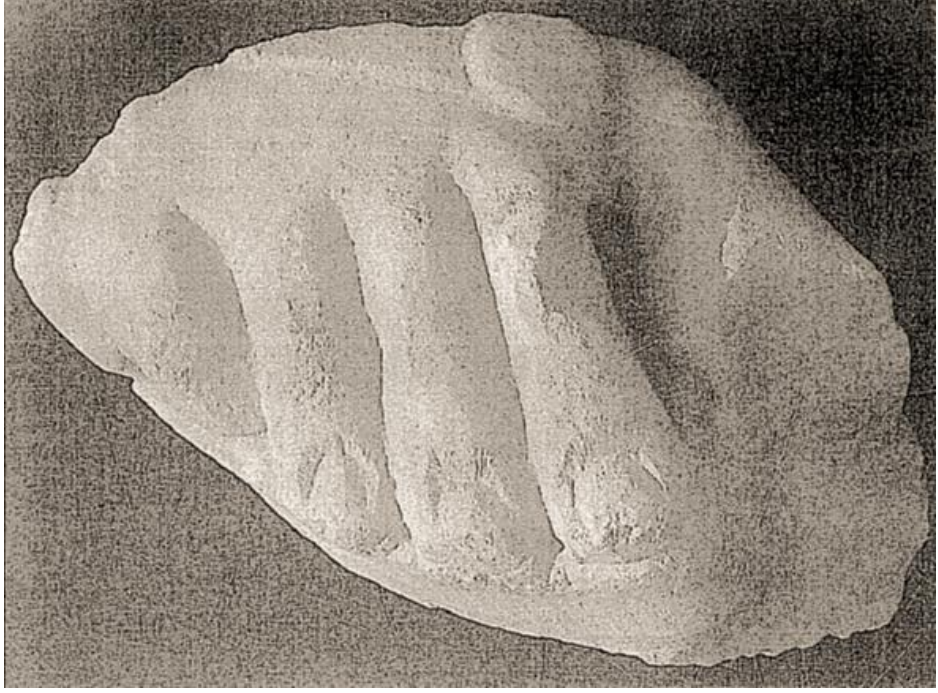
Giyimli Kadın Heykelciğı Parçası, MS 2. yüzyıl, Smyrna Agorası

a. Tykhe Heykeli Parçası, MS 3. yüzyılın ilk çeyreği, Side Tiyatrosu

b. Tykhe Heykeli Parçası Parmak Arası Sandalet

Parmak Arası Sandaletli Ayak Parçası, MS 3. yüzyıl, Laodikeia

Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası, Smyrna Agorası

Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası, Smyrna Agorası

Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası, Smyrna Agorası

Kız Çocuk Heykelciğı Parçası, Side

Parmak Arası Sandaletli Sağ Ayak Parçası, Side Kent Kapısı

Parmak Arası Sandaletli Sol Ayak Parçası, Side Kent Kapısı

a. Tören Zırhı Giymiş General

b. Tören Zırhı Giymiş General

Çizimi

MS erken 1. yüzyıl

Aphrodisias Bouleuterionun Doğusu

a. Tören Zırhı Giymiş General Crepidae Ayrıntısı Cepheden Görünüş

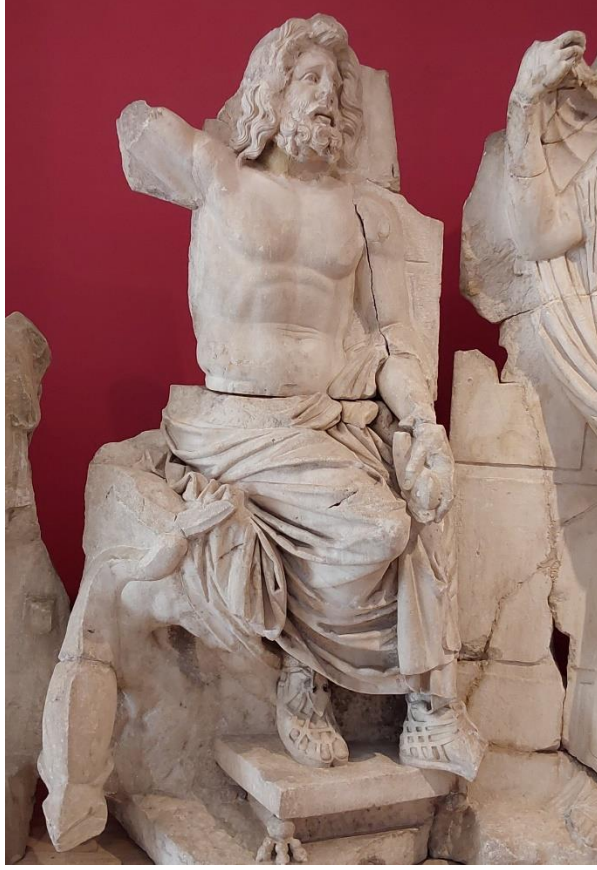
b. Tören Zırhı Giymiş General Crepidae Ayrıntısı

c. Tören Zırhı Giymiş General Crepidae Ayrıntısı Çizimi

Sandaletli Sağ Ayak Parçası Crepidae(?), Smyrna Agorası

a. Poseidon-Demeter Kabartması, Poseidon Figürü, Smyrna

b. Poseidon Figürü Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı

a. Perge Artemis'i Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Anıtsal Nypheumu

b. Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1

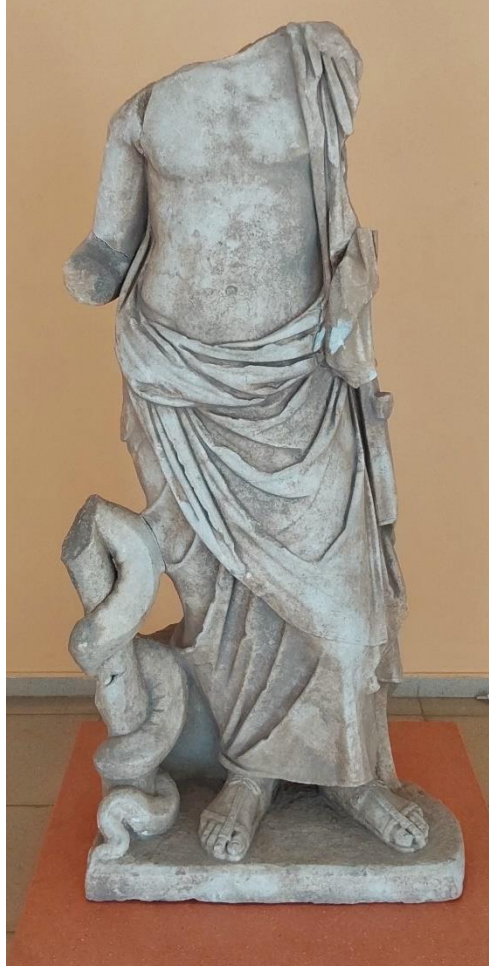
a. Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2

b. Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3

c. Perge Artemis'i Heykeli Kayış İşli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-3

a. Asklepios Heykeli, MÖ 31- 68, Metropolis Gymnasion'u

b. Asklepios Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı

İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge

a. İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-1

b. İmparatorluk Kültü Rahibi Heykeli Lingulalı Sandalet Ayrıntısı-2

a. Asklepios Heykeli, MS 2. yy sonu - 3. yüzyıl başı, Kremna Q yapısı

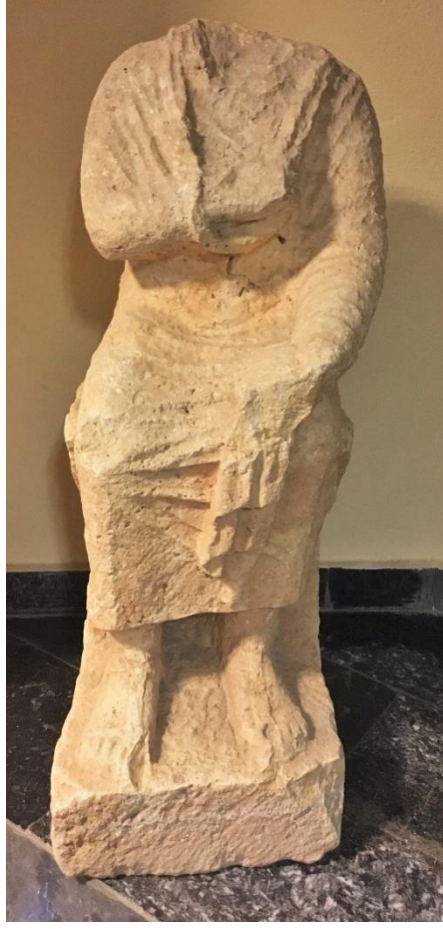
b. Asklepios Heykeli, Lingulalı Sandalet Ayrıntısı

a. Mezar Steli, MS 2. yüzyıl - 3.yüzyıl ortaları, Zeugma Batı Nekropolü

b. Mezar Steli, Lingulalı Sandalet Ayrıntısı

a. Oturan Erkek Heykeli-1, Roma Dönemi, Sömek

b. Oturan Erkek Heykeli-1 Lingulalı Sandalet Ayrıntısı

a. Oturan Erkek Heykeli-2, Roma Dönemi, Sömek

b. Oturan Erkek Heykeli-2 Lingulalı Sandalet Ayrıntısı

Lingulalı Sandaletli Kaide Fragmanı, Roma Dönemi, Side

a. Kayış İşli Lingulalı Sandalet Parçası-1, Roma Dönemi, Metropolis Hamam-Gymnasium Doğusu

b. Kayış İşli Lingulalı Sandalet Parçası-2, Roma Dönemi, Metropolis Hamam-Gymnasium Doğusu

Kayış İşli Lingulalı Sandalet Sağ Ayak Parçası, Smyrna Agorası

Lingulalı Sandaletli Sağ Ayak Parçası, Smyrna Agorası

İmparator Marcus Aurelius Heykeli, MS 161 - 180, Antalya

a. İmparator Marcus Aurelius Heykeli, Trochades Ayrıntısı-1

b. İmparator Marcus Aurelius Heykeli, Trochades Ayrıntısı-2

c. İmparator Marcus Aurelius Heykeli, Trochades Ayrıntısı-3

a. Trochades(?), Roma Dönemi, Side

b. Trochades (?) Giyimli Sağ Bacak Parçası, Roma Dönemi, Side

Sagalassos Kuzey Batı Heroon'u Kabartması, MS 1. yüzyıl(?), Aphrodisias
Bouleuterionun Doğusu

a. Sagalassos Kuzey Batı Heroon'u Kabartması, Dansçı Ayrıntısı

b. Sagalassos Kuzey Batı Heroon'u Kabartması, Kothornoi(?) Ayrıntısı

a. Priapos Heykeli, MS 2.yüzyıl, Kuşadası

b. Priapos Heykeli Bot Ayrıntısı

a. Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 7, Roma Dönemi, Miletos Tiyatrosu

b. Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 7 Yarım Bot Ayrıntısı

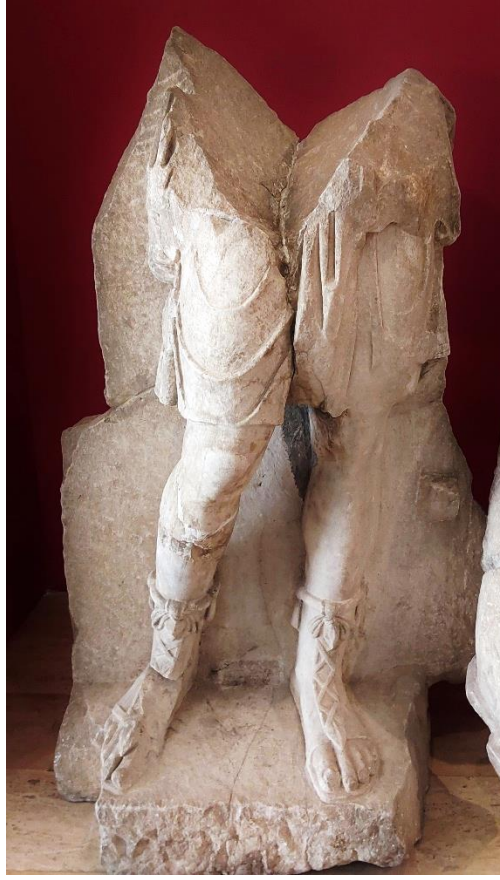
Kaide Parçası, Smyrna Agorası

a. Tazılı Artemis, MS 3. yüzyıl - 4. yüzyıl, İstanbul/Silahtarağa

b. Tazılı Artemis Endromides / Ön Kısmı Açık Bot Ayrıntısı, Cepheden Görünüş

a. Poseidon-Demeter Kabartması, Artemis(?) Figürü, Smyrna

b. Poseidon-Demeter Kabartması, Artemis(?) Figürü Endromides Ayrıntısı

a. Figürlü Frizli Lahit, Lykourgos Figürü, MS 3. yüzyılın ikinci çeyreği
Perge Batı Nekropolü

b. Figürlü Frizli Lahit, Lykourgos Figürü Embades Ayrıntısı

a. Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 3, Roma Dönemi, Miletos Tiyatrosu

b. Miletos Tiyatro Sahnesi Frizleri- Friz 3 Embades Ayrıntısı

Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli, MS 135- 150, Parion

a. Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli Aslan Postlu Bot Ayrıntısı

b. Parion Avcı Artemis/Diana Heykeli Yabani Kedigil Postlu Bot Ayrıntısı

a. Septimus Severus Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge

b. Septimus Severus Heykeli, Yabani Kedigil Postlu Bot Parçası Ayrıntısı

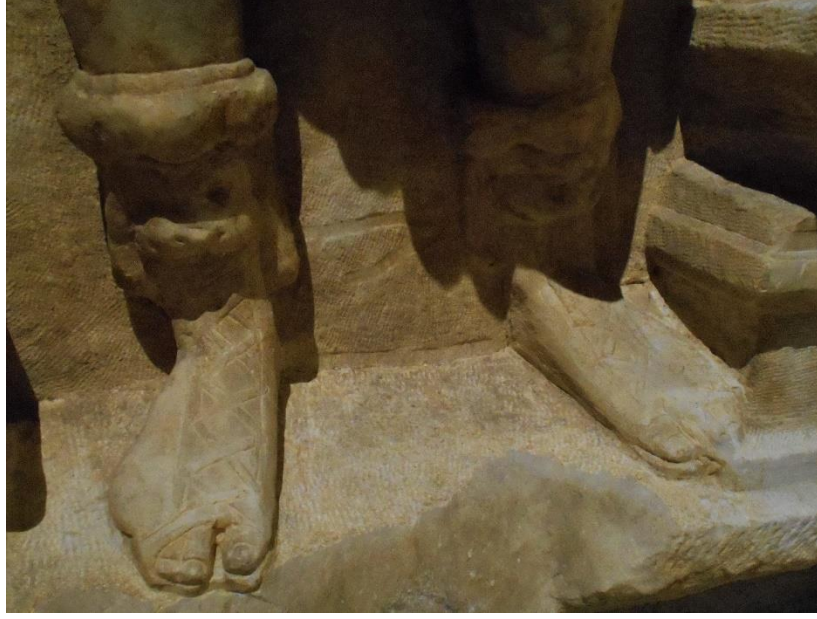
a. Zırhlı İmparator (Hadrianus(?)) Heykeli, MS 138 - MS 192(?), Perge Güney Hamamı

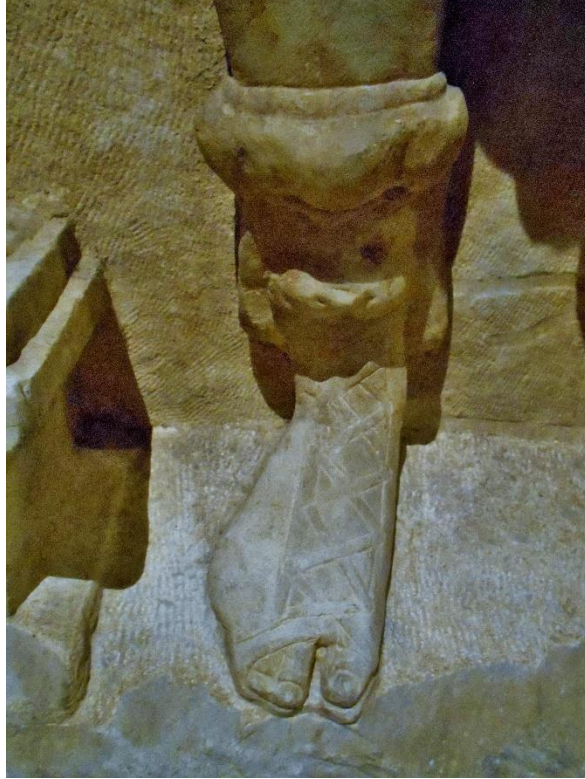
b. Zırhlı İmparator (Hadrianus?) Heykeli Aslan Postlu Bot Ayrıntısı

Sidemera Lahdi Artemis Figürü Ayrıntısı, MS 3. yüzyılın ikinci yarısı, Sidemera

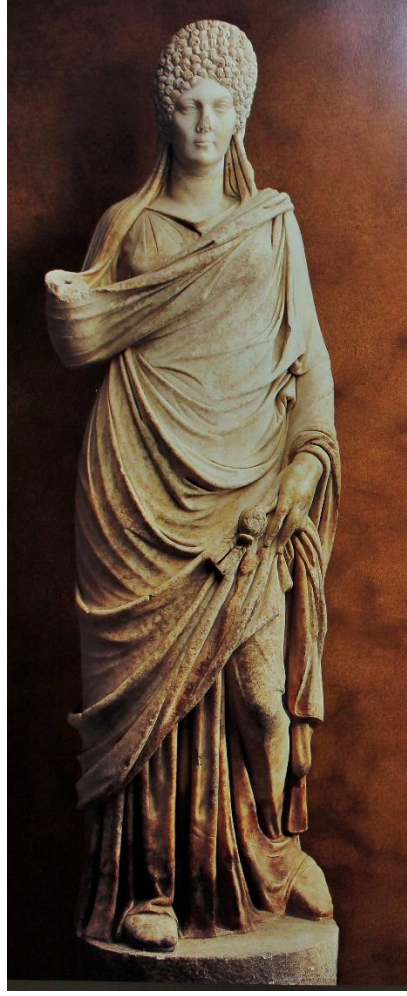
a. Sidemera Lahdi Artemis Figürü Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-1

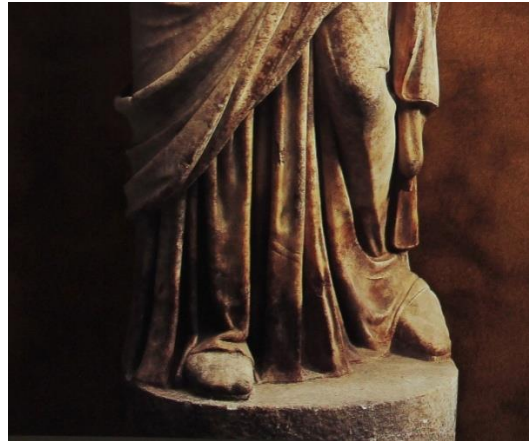
b. Sidemera Lahdi Artemis Figürü Aslan Postlu Bot Ayrıntısı-2

Marcus Aurelius Sağ Bacak Parçası Aslan Postlu Bot, MS yaklaşık 170 – MS 180,
Sagalassos Roma İmparatorluğu Hamamı

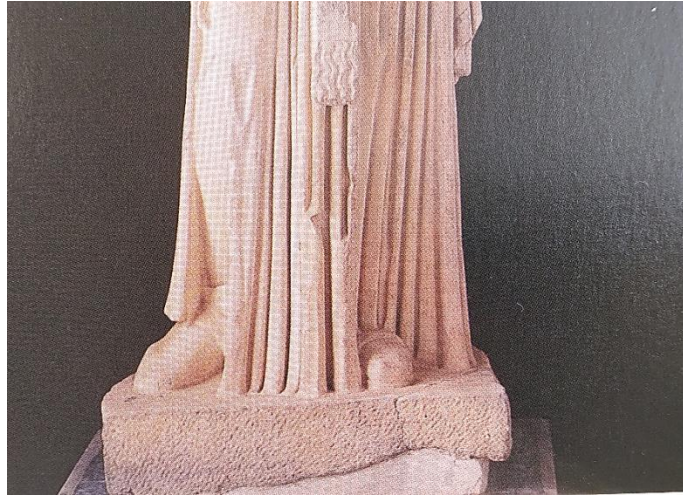
a. Kadın Portre Heykeli, MS 1. yüzyıl sonu, Aphrodisias Hadrian Hamamı

b. Kadın Portre Heykeli Calcei Ayrıntısı

a. Rahibe Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Güney Hamamı Propylonu Yanı

b. Rahibe Heykeli Calcei Ayrıntısı, Cepheden Görünüş

a. Julia Domna Heykeli, MS 3. yüzyıl, Perge

b. Julia Domna Heykeli Calcei Ayrıntısı, Cepheden Görünüş

a. Kybele, MS 2. yüzyıl, Nicea

b. Kybele Calcei Ayrıntısı, Cepheden Görünüş

a. Kybele Heykeli, Roma Dönemi, Kula

b. Kybele Heykeli Calcei Ayrıntısı

a. Kybele Heykeli, Roma Dönemi, Kula

b. Kybele Heykeli, Calcei Ayrıntısı

Tykhe Heykelciğı Parçası, Side

Kadın Heykelciği Parçası, Roma Dönemi, Side

Toga Giyimli Heykel, MS 2. yüzyıl

a. Toga Giyimli Heykel Calcei Ayrıntısı-1

b. Toga Giyimli Heykel Calcei Ayrıntısı-2

a. İmparator Trajan Heykeli, MS 98 - 117, Perge Güney Hamamı

b. İmparator Trajan Heykeli Calceus Patricius Ayrıntısı

İmparator Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Tiyatrosu

a. İmparator Heykeli Calceus Patricius(?) Ayrıntısı
Cepheden Görünüş

b. İmparator Heykeli Calceus Patricius(?) Ayrıntısı
Arkadan Görünüş

a. Trajan Heykel Grubu, MS 98 - 117, Laodikeia Trajan Nypheumu

b. Trajan Heykel Grubu Calceus Senatorius Ayrıntısı

Büyük İskender Heykeli, MS 2. yüzyıl (?) - 3. yüzyıl (?) Perge Tiyatrosu

a. Büyük İskender Heykeli Calceus Senatorius Ayrıntısı Cepheden Görünüş

b. Büyük İskender Heykeli Calceus Senatorius Ayrıntısı Profilden Görünüş

a. Asya Prokonsülü Celsus Polemaeanus Heykeli, MS 106 - 107, Ephessos Celsus Kütüphanesi

b. Asya Prokonsülü Celsus Polemaeanus Heykeli Calceus Senatorius Ayrıntısı

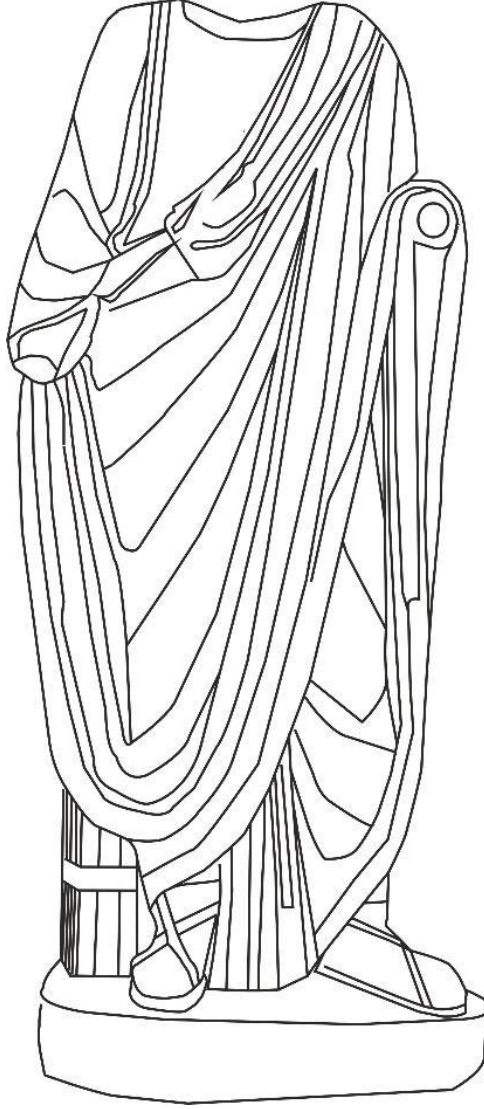
a. İmparator Heykeli (Hadrian), MS 2. yüzyıl, Hierapolis Apollon Tapınağı

b. İmparator Heykeli (Hadrian), Calceus Senatorius Ayrıntısı

Senatör Heykeli, MS 1.yy sonu - 2. yüzyıl başı, Ephessos/ St. Paul Tepesi

Senatör Heykeli Çizimi

a. Nero ve Agrippina Kabartması, MS 54 - 68, Aphrodisias Sebasteionu

b. Nero ve Agrippina Kabartması Calceus Senatorius Ayrıntısı

a. Dioskur Olarak Betimlenen Prens, MS 20 - 60, Aphrodisias Sebasteionu Güney Yapısı

b. Dioskur Olarak Betimlenen Prens Calceus Senatorius Ayrıntısı

a. Dioskur Olarak Betimlenen Prens, MS 20 - 60, Aphrodisias Sebasteionu Güney Yapısı

b. Dioskur Olarak Betimlenen Prens, Calceus Senatorius Ayrıntısı

a. Hadrian Heykeli, MS 2. yüzyıl, Perge Nypheumu

b. Hadrian Heykeli Calcei Ayrıntısı

a. İmparatora ait (?) Zırhlı Heykel, MS 2. yüzyıl (?), Ephessos Tiyatrosu

b. İmparatora ait (?) Zırhlı Heykel Calcei Ayrıntısı

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	Hazal İştar KOÇYİĞİT
Doğum Yeri-Tarihi	Manisa-1990
EĞİTİM BİLGİLERİ	
Lisans	Pamukkale Üniversitesi (2009-2013)
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi (2019-2022)
YABANCI DİL	
İngilizce (B2)	
Staj	Laodikeia Antik Kenti (2010-2011-2012 Kazı Sezonu)
İŞ DENEYİMİ	- Hierapolis Antik Kenti Kuzey Nekropolü Kurtarma Kazısı (06.2013-12.2013) - Harput Kalesi Kazısı (2017-...)
İLETİŞİM	istar.kocyigit@gmail.com